

קרבן פסח

ולחם עוני פירוש נאה להגדה של פסח
מתמר ועולה • ממקדו"הי מילי • וכנפס ל"ו
תמלא • בתואני דלכא • אשר בנה ואשר
נטע נטיעה של שטחה • בפ"ה ס"ח תורות להבין
ולתורות כונת המניד באגדתא דפסחא הי
די"ט נא להודות ולהלל • ומילין
לצר עילאה ימלל להניד שטחה • מפני חומר שבה •
הלא זה הו"ד אשר ראו עיני באר"ש נכוחות • והמה
פתיחות חרות על הלוחות יתחיד כתבי הקדש לאדוני
אבי ועטרת תפארת לראשי המאור הגדול בעל
המחבר מטעם המלך זכו"ק לולכל יהיה כחוסר
מעשה אמרתי להעלות על ספר
כתמד הלזה סדר קרבן פסח פתח ביוצר אור
לארבעה מודע לבי"נה איזה כוכו'
ויחודי' מוסגלים לכווין בהם בכל ערבי פסחים •
ונוסף גם הוא סדר ערבית קליל התקדש חג בעת
שערי השמים נפתחים • עם כל הכוונות הראויות
לצוא אל המלך פנימה בעוד שהסולחן ערוך ועלה
ומרור מוגחים • אשר אספתי באוצרים מפני סופרי'
ומפייספמים לעזרת ה' בנבזרים • והדברי עתיקים
הני מכסין לעתיק יומין בסוד ישרים • אשר כת
בהם לעמוד בהיכל המלך פי המדבר • בן וענד
להרב המחבר העיר נתן עמרם ס"ט

ט"ו שבט כאן שנה עוסהפל"א הוד"עת
בעמים פוך לפ"ק

פה עי"ק ל'וורנו יע"א

בדפים חדש כל שלמה בילפורטי וחברו

שיר נאה ויאם יסורמו כדרי קדם נמלא צא"ש טעון צרמ"ז. ככתני הקדם הרב המתברר
 וצוק"ל מדע לכינה סדר הפסח ודיעו והלומיו ופנינו. כמלריו וסימניו. לסיר
 בקול נשים לשני כל העם ונגד זקניו.

אחר צימי שנה :	כיוצאי בלרים .	ורכנים כפלים .	שיר במזילתים .
וממ"ר מדינה :	על פורה תקדם .	נא שמלה חמד .	כליל תה התקדם .
לסם הלכנס :	כי לע עלי ומר .	מפוסם ומסומר .	אביא אדום חמר .
הלא טיר אמה"ה :	כפמחי שערים .	כלללי שירים .	ישממו טעברים .
אלי חולע דרנה :	ומחזן כן יין .	וטיפול ידים .	מכללי פנינים .
ככף איש קטנה :	והתקע יהקרק .	ושוטף ומורק .	יוקח נא קט ירק .
ויחזה חיפונה :	ממחרון ליש .	למזות שלסה .	יומחר יחופה .
לפניו נוסח"ה :	למשרי עס חמים .	ופלנ קטנה שמים .	והמזה גדולה חטמין .
תמכה מרחמינה :	על מזות ומוררים .	ושעיר מוסרים .	שרוב נא קול מרים :
הלכות מה נשמנה :	שוד ושאלה .	למשן ומפלה .	מסלק כסעלה .
הנה מסונציה :	זכר פרנדא .	וגילו כרעבה .	רכס ומול תודה .

חללא מוולללה :	ולולר לרללה .	ללא מוללה הלוללה .	מער ללא מללהללה .
מחלות ווקח נלל :	ולכעני הזולס .	ברולהול וטולול	וללכל הלולול
כללי ללול"ה :	ללול מוללה פעול .	ולמחור מלללול	לולמול מללולול
לעס נללהלוללה :	ללרבה ורלול .	ללעוקול ורלול	וללמול וולללו .
יהולול לללה :	לל לל מולול סללול	לללול וכלול	ללולול וסול
כול ללל סללה :	וללול מללה"ה .	לללה מללה	ללולללללל
לל מללה סוללה :	ולללל לל מוללה .	ללמלה לל ללול	ללולללללללל
וללל רללה :	ולמלה כלולה .	ולול רללה	לולל סללהללה
להלל לל קל"ה :	וללה לל לוללול	ללולל לל	לולול מללה
קללל לללול לוללה :	לל סללול וסללל	וללול לללול	וללהל כלוללהל
וללול לללה :	לולל מללול	ולללל לללול	ללול לול לללול
מללהלללללה :	ללל לל לללול	לללל מללול ללול	וללול לללול וול

הסכמת מעלת הרבנים המובהקים
מלאים זיו ומפיקים דקביע להו
עדנייהו ותגא על רישייהו פה עיר
המהוללה ליוורנו יע"א

הא לחמא לחס אכירים • האכילנו את המן האי
תנא דין • מגיד מיסרים • כי הסב"ע
סב"ע סביעה דאוריית פת הדרא"ה

ויסת לו הדריס • משלחן גבוה קא חזי די
לחמא לא במסכנו תיכול בה

חא כמה סני • רביס בתורה סמכי
אתכא דריס נלותא מסוס מונוי • אוכליפת
כנו מיכלה דאסוותא והוא יתן מעדני •

וקרא לאחוי למיכל
להמא

הא למגמר הא לאגמורי • ראשוניס
כמלאכיס נפוק לקרי"תא הני קראי דחז"ה
בליל התקדס חג בשעה שמלה ומרור מונחיס • ואלפ
גירסא דקו' כחדא היכא דאיבא למדרס אנדה
מוסכת כמה ספרים נפת חיס • ואת אחרונים הנלגי
גראו באר"ס חדוסי סופרי דברי המחוררי

זיגיס ופרחי • שרולן עורבא פריב לגבר' **בלחמא**
הא גברא רבא אס לשב"ט אס לארש"ו

נברו"ת תבק"ע מהמד"צ והלב"נון • זה
ספר **לחם עוני** פורט לעשות לו דרך רחבה
ממנו יתד ממנו סנה אלוף פיננ"ן •
לפכין אמרי קדוש מנ"ד מסכה ערך השלחן שלחן
הכפול ותמחוי סמו"נון • מזון לכולא ביה

לחמא קרי בחיל ואמר סו

הא כפרהסיא מידע ידע בשמו
ובמעטיו ובמקומי • דין הוא הדר סאמור
בהור

צמו' רבי"ן חסידה הרב המופלא וכבוד ה מלא ח"ן
 לישראל כמה"ר **חיים עמרם** זל"ה סבכר
 קדוהו שמים אל מקום הדס"ו
 אלהיו עמו יהיב טע"מא טעם כעיקר דאורייתא
 ברוך הוא וברוך טעמו **מטעם המלך** קנונו"תיו
 מלי תלים של הלכו' דנן

שמים נתן מן שמיא מחת לכוון **לחמא**

הא קמן זרוע המיומן ברא כרעא

דאבוה נברא דחשיב ממעל לחס"כ תהלתו

על קצוי : הא"ח נפסנו יקי"ר יקי"רנו הרב הכולל

הור גולל ס"ר דים-אל להודות להלל מסד"ר

כמה"ר **נתן עמרם** נר"ו יאיר זרח כשמש

בגבורתו הדריה וזיויה בן יכנר אב

דאפיק משמע רובי חורתו לאור הדפוס גפס

ברכה תדושן ומרוה דסעיד וסמך פתא **לחמא**

הא בלבוה הא ביחיד אליכס אישים

ישראל קדושים אוהן מדבריו"ת : נא הנכרי

לבושי מכלול ומעיל לדקה תנו לכסף מוצא על יד

איש חיל מאורות **נתן** טוב לשמים ולבריות :

ע"פ שתעטרוהו בזהובים לקוח את ספר

התורה הזו מתוק מדבש הסופגנין והלחמניות : וה"ן

מזהירים למי שנוהר למען לא יטיג איש את גבולו

למען דפו"ס האי ספר"א נה"ר מכלי רעות הרב

הכולל עליון למעלה נר"ו כי אס' בכסף

קנו קנין תורה ובספ"רא תשבעון **לחמא**

הא דפנ"ע במקדש לעת קץ תבענה

ספתינו וזה בחי"לם : אנא ה' ייתי ונחמיניה

משיח לישראל ושבו בניס לנבולס : עין בעין נחוו

הגן ירושלם הכנויה ומקדש על מכונו ההיכל והאול'

הסכמה

ומנזח חדש בציון חבין יעלו על רצון זכאי לדק
וכאכל שס מן הזכמים ומן הפסחים זלחם
מזות וחלות מנוה כהה

הכ"ד לעירי זאן קדשים החותמים פה קהל
קדוש ליוורנו יע"א לכבוד אכסניא
של תורה בשלהי חדש טבת דהאי שתה
תרבה מקנ"תו לפרקוט"ר :

הזעיר מנחם עזריה קאמטילנובו ס"ג

הזעיר שמואל חיים עזריה ס"ט

הזעיר בע"ה אברהם ס"ס בכמוהר"ר

משה קוריאט זל"ה

הזעיר אברהם ברוך פיפירנו ס"ט

סופר הק"ק

הקדמת בן הרב המחבר הי"ו

מלך הדיר זכר עשה לנפלאותיו בהנחל עליו
הזכי ישראל הן הן עדיו הן הן נבורותיו
רחים בעל טעם דהלו ח"ו משתכחה תורה מישראל
בעל צרתם ל"ו צר משתכח ב"ו בנ"ו כי אשכ"ח
השביע

ב

הקדמה

השביע לך חליפנו ולא הותו דלא יעדון יהודהי
 כוליהו סגיי אשר לזאת מנוה עלינו לספר הנוחך
 אמרי ספר ואודווי הוא דקה מודינן אנסיז
 דרכים מברכינן על הנסים ועל הפורקן ונמנז
 הכל מחוקן כי בהו"ד ידו נטויה עלינו כאיסין
 שינו יצו"ר יצו"נו ואסף איש טהור כל הטף
 בנשים לסלח את העבריים חפשים ובה האות
 יבאו כל זבחות בכסף וזהב תועפות בתוך
 עלמות תופפות החלל עולים כפרר

המלך

הרחלים לבא אל

מלך יסויכין קשתו דרך קש"ח

נבורים וישימה לחן כמטרס לחן אס
 יסתר איש במסתרים תבכה נפש וימות חוש"ס
 כי מת נבורס חסך משחזר תאו"רט בקוס
 הלהים למשפט יפקוד ה' על זבא המרוס ועל מלכי
 האדמה יבן יד ה' נגעה לעשות בהם נקמה את
 יהוש מלובן בהסע צור של פגעים ומסלחה
 מלאכי רעים ומנוס אבד מהם לקח את שלו
 מתחח ידיהם רבים שט' ויהמה בקשו חשכוות
 המה ראו פן תמשו קרכו ויאתיו על דבר הגנו"ת
 פיזכל איש במאזנים לעלות מנה במאזים ויפחלקן
 ויהי כח פי שנים חסרון לה יוכל להמנות ורוח
 הקדש מטיבה כסס שמריעה כך מטיבה יכלוס
 המרתי הלא בארץ לה להם חף אני אביא אותם
 אל הרץ מגוריהם ויראו את מוריסהם נחלת שדי
 ממרומים וישראל עושה חיל רבים וכן שלמים
 יביאו ויעידו לדקתו זרוע חפחרתו כי

המלך

עין בעין יראו פגי

מלך

הקדמה

מלך עליון נורא למלכי ארץ: השוכן
בשמי שמי ערץ: איהו בו קרוי לכל מי
שעמלו בתורה: יבא ויטול סכרו זו תורה כי טוב
סחרה: האיש נוטל בראוי לו: על שולחן העדות
פרחה בכולו: ציצים ופרחים: העטרות והתפוחים:
וזרועו מושלה לו יסוכו יוסבי ללו: איש תחת נפנו:
נטע אהלי אפדנו: חירות ממלאך המות: בניה
בלמות הן הו"ד היום עד שהמלך במסיו: יחיל
ביוכו ובקרבו ימים או"ר בו: שאין אור

של גהנם שולטת בו: כי כן יסד **המלך**
מלך אשר נפיק בפתקא דערבות

וירא מנוחה לעושה נחת רוח לקונו:
וי"כן כמו רמים ולמקנהו עסה סוכות בין איש חי
רב פעלים פרשו עלי פנו: ויבאם אל נבול קדשו
ורד חדש סכנסו: עיפינהו וסדרינהו כהדי קכני
דרחמנא: ואל מעונתם ירצון בכל מקום מוכתר
אלל כל פינה: ועתיק יומין יתיב בניהרקוי וממלא
להו ב"ספרתקוי: ויחלק עליהם כל חולקא טבא:
זנסה עד כענכה זממטר להו בשבילי דנה"ר דיע"ה:
כי טס יאכלו לדיקים לאכול לשוכעס:

המלך נפה בנ

מלך מוא"ב ציר רחש"י: כבורי
ומרים ראשי: לך אמר לבי: רוח נכון
חדש בקרבי עשה עם ענדך כחסדך ורלני ברחמיך:
הכובס אראה נפלאות מתורתך: תורת חכס מקור
מיס חיס: ויאר לנו הורה זו תורה הילת אהבים
מעשה שעשועים אשר פעל ועשה מפלאות תמים
דעים: הטס נפסנו בחיים: כי הן בעודיני מסדר

הקדמה

ג

בדר המערכה • תורתו של רבי לרנל המלאכה •
אשר היה לפני בספר הכהיר לרב שארי וזין נזרי
המאור הגדול בעל המחבר **מטעם המלך**
ול"קל • אנכי אסיפה חיונה הוית
תוך כתבי הקדש למרן אבא ז"ל כי יש ויש מוספת
מרוכה • בכונת המגיד **באגדתא דפסתא**
דכריס עתיקים מאירים

זיו ומפיקים • בפ"ה ס"ח תורות • באות ומאירות •
באר"שוח החיים • ולכן אמרתי עת לעשות לה'
לשעלותם על מונח הדפוס • למיעבד ביחא לכפס
היפה • ועל שם חובת היום קראתייהו תן השפה
בשם **לחם עוני** לאור באור החיים • אבי ראה
נס • ראה מה מני • יוכל ערוך
כשולחני כי הטוב יקרא בשם לחם עוני • כילא
עשיתי זאת רק לשיהיה עומד על נ"ס למנהו •
ובתבונות כפיו ינחה • וכבוד וסדר יעטרו • כי
שם רמ"ז והן מספר עם כולל התיבות במספר קטן
המה יעלו ל"ו לרנן • בנימטריא חיי"ס ב"ן שלמ"ה
ישמח לדיק כיחוס • זאת תורת העולה
חמדש ננוהי דאסתכח' בינוזא בבית הוצר **המלך**

מלך שלם נאמן כבריתו • סומר הכטחתי •
דמע"כר אמילי לעשות ככל מאי דאמר
רחמנא לאברהם רחמא ראשו לכהונה •
לבל יאמר אותו לדיק העבודה הואת לכס • ואחר
כה ילאי ברכוש גדול לא נתן אליכס • וה' אלהים
תמעל לחשב נחשבה לטובה • ואל משה אמר לו זאת
יקרא חפני ביה • בבקשה ממך לך ואמור לישראל •
כי לא יטוש ה' את עמו וכזאת יכזאת יש כח לאל •
שאינו מהפח סכר כל בריה ואפי' סכר שיחה נאה •
לא

הקדמה

לא תהא קלח בעיניו להויתא : איכו הסתא כה
האר לבית יפקב וטהלח אשה . חלף עבודתה
כסין הטוב סס וארגמן לבושה ולענוים יתן חן
חלק משמן חכה . תעסה וגם תוכל הנס לכבוש
הת המלכה . ולח"נה יתן מנה כלי כסף וכלי זהב
ושמלות . ומשחק ליום אחרון ביום שידובר בו לא
היו לתותיה ננעלות . כעת יאמר טובנה
בנותי לבנה . כי כן תלצנה . בנות **המלך**

מלך אלס"ר הפה שאסר אנו לך
עינינו . הביטה וראה את חרפתנו קומה
ה' ריבה . תוככי ירוסלם דדהבא . נא"ו מעגלותיה .
שכלו לה בתוליה . מעוני ומרוב עבודה . כלה נאה
וחסודה . חושה שלח מסי"ח לפי תומו . ותהי
המשרה על שכמו . תורה וגדולה . ושבה הממשלה .
זה שיכון שכינה . שסס יושגת סנהדרין ופרחי
כהונה . ולבש הכהן כדו . ויהי כזית הודו . הולך
ואור ספר"א נהו"ר וישימו הצניף הטהור . אשר סס
מראשותיו **פי המדבר** כן ועבד . לרב המחבר
לעיר המשתלח מרבנן תקיפי ארעא בעיר עו לנו
חברון תוב"ב עומד על היאור פה עי"ת
ליוורנו יע"א כותב וחומס
בראש חדש סבט משנתינו זאת היא
סנה **התק"צו** ליצירה באן שנה ככה
יעשה **לאיש אשר** **המלך**

הלעיר נתן בכמה ררחיים עמרם זל"ה

וכסחל בחול מתחילין מכאן

הזרו ליהוה כי טוב כי לעולם חסדו:
יאמרו גאולי יהוה אשר גאלם
מיד צר: ומארצות קבצם ממזרח
וממערב מצפון ומים: תעו במדבר
בישימון דרך עיר מושב לא מצאו:
רעבים גם צמאים נפשם בהם
תתעטף:

יאמרו גאולי ה' וכו' במדרש הובא בס' גלות
יעקב איתא: וז"ל יאמרו גאולי ה'
למה אשר גאלם מיד לר' ולע"ד יובן: בהקדים
דקדוק אחד בגופיה דקרא דקאמר יאמרו גאולי
ה' ועד הסתא לא ידענו מה היא האמירה ולע"ד
דהאמירה היא הזרו לה' כי טוב כי ל"מ דלעיל מניה
זהו בעלמא יאמרו גאולי ה' וזהו הנלע"ד נכון:
ונקדים עוד מה שהקשו המפרשים ז"ל דהיאך ישר'
אערו סירה על הים: וקא חין השם שמח במפלגתו
ס"ר: ותי' דכשכבר נעשה הדין ותמו רשעים מן
הארץ יש שמחה לפניו: וזהו כוונת סמאמר הזרו
לה' כי טוב יאמרו גאולי ה': והקשה בעל הפאר
למה

ערכות של פסח

למה והלא אין הקב"ה טעם והטיב זהתם אמור
סירה החר טכבר גאלס מיד לר ותס האויב מן
העולם

וגם לפי החי' האחר שתי' על הקוטיא הכו' :
דטאני מה"ס דלא מנו אמרו סירה למס"א
ישראל דהס נצלו דבר וסוכלי הרע ודאי דמאן
אמרו סירה ויא"ס ג"כ המזמר הכו' והכו קאמר :
יאמרו גאוליה' : למה הלא מה"ס רנו לשורה לפניו
ולא בניחס דמעשה ידי טובעו' כיס ואתס אומרו'
סירה יומי' דטאני ישראל שנהלס מיד לר : משא"כ
מה"ס :

אן יאמר בהקדים הא דאי' כמנילה דהטעם
דלא אמרינן הלל כפורים דאכתי עבדי
אחסורוס אכן וזה ידוע דגאולת מצרים היתה ע"י
הקב"ה כנודע ממכת בכורות : וכזה יוכן הודו לה'
יאמרו גאוליה' על גאולת מצרים שהיתה ע"י השס'
וא"ת וגם פורים אמאי לא אמרינן הלל : לזה
אמר אשר גאלס מיד לר' דהיינו מהשתי' כמו ויקח
את כל ארצו מידו : לנושא"כ פורים דאכתי עבדי
אחסורוס אכן וק"ל :

אי' נמי יאמר בהקדים מה שפי' הראשונים בפסוק
ציון במשפט תפדה ושביה בצדקה : שהכוונה
עפ"י מה דאיתא בפ' נערה שנחפת תה נסבית השתו
והיו מבקשים עד עשרה כדמיה : פעם ראשונה
פודה : לא רכה הינו פודה : ופרט"ו רצה הינו פודה
דהינו חייב הלא חד פדיון : וכתבו התוס' דועת
רס"ו ז"ל דפעם שנית הינו חייב לפדות אפ"י בשינויה
ע"כ : והוא הדבר אשר דכרו הנביא ציון במשפט
תפדה דהיינו שכפעס א' שורת הדין מחיבת לפדותה
ואולם

ערבית של פסח כג

ואולם ויטביה כלומר כשנסכו לנלות בפעם שנית •
תהיה גאולתם בדקה כלומר בתורת חסד •
וזרו חללי כוונת מארז"ל שאמר הקב"ה • אם
היו אחס גואלם היו אחר גואלם • כי ידוע
שהשכינה היתה בגלגל מררי' כנודע ידוע כי משה הוא
בעלה דמטרוניתא והיתה במדרש הכן יקר לי
הפרים ביוקר עמדו על ישראל • כמה משפחות
כינים וערוב ונפרדעים הבאתי עליהם לגואלם
והיתה כפ' השולח היו פודים את השבויים יותר
מכדי דמיהם • וכתבו סס התוס' אע"ג דבאשתו
פודה אותה עד עשרה כדמיה היינו מסוס דאשתו
כגופו • ועל אשתו לא גורו כי לא ישמע לנו על
גופו • והשתא יפה אמר כי הם לא יפדו אלא ביוקר
ובסלמא אתה תוכל לפדותם כיון שאשתך עמם •
וכלאו גאולתם לא תלא • ובאשתו יוכל לפדות
ביוקר ודו"ק והוא אומר הודו לה' יאמרו גאולי
ה' על העהיד המעוהדת' וכ"ת דלמ' לריך לאודו כי
חיובה על המקום רמייה כי אשתו היא ובסלמא אמרו
סירה על גלות מצרים • כי עדין לא היו אשתו • כי
הקידושין היא התורה והשבת • ברם על הנאולה
העתידה למה סירה • לו"א אשר גאלם כבר לחעבר
כעס א' מיד לר שהוא גלות בכל • ופעם שנית
שוב אינו חייב אלה בתורת דקה ודו"ק
ובבשטייה דקרא אמינא בהקדים מה דאוי'
בש"ס לדקות פרזונו לדקה עשה
הקב"ה עם ישראל שפורס בין האומות שמתיראים
לכלותם דקרו להו מלכותא קטיעא • וכזה יוכן
הודו לה' כי טוב יאמרו גאולי ה' • לא מבטיא אותם
שגאלם מיד לר אחר שהיו בסכנה גדולה דליכא
טעם

ערבית של פסח

טעם דמלכותא קטועא - אלא הני אומר שחיוב
הסירה היא גם על הותם שמזורה וממערב מלפון
ומים קבנם : גם הנה חייבים לברך ע"כ הטובה
אשר עשה ה' עמנו וצאן מרעיתו אף שהם לא
היו כל כך בסכנה גדולה .

וזרו כוונת מקרא שכתוב נא הניח להים
לעוסקם כדי שלא יכלס מן העולה אלא
הניחם שיוכיחום מלכים רבים כי הגלות הוא
בתוכחות על עון וק"ל . אינמי יובן הפסוק הנו'
יאמרו גהולי ה' וכו' . בהקדים מ"ס כ"ו האר"י
זכו"קל שהקסה שתי מהמרים דסתרהי כינהו האחד
כי הקב"ה הראהו שיעבוד מלכיות לאברהם אבינו
כמ"ס והנה אימה זו בכל חשיכה זו מדי ע"ס : וקסה
דא"כ איך נהמר בנות"ת הרות מן המלכיות . דכיון
שע"י התורה יהיה חירות היהך הראהו לאברהם
שיעבוד מלכיות . ומי' כי בגלות מזכרים נתקיים
שיעבוד ד' מלכיות שהיו סס מזויים ע' אומות .
אלא שע"י עון הענל חזירה גזירה למקומה ע"כ .
הוא אומרו יאמרו גהולי ה' אשר גאלס ממזרים .
שלא גאלס אלא מיד צר א' הוא פרעה . אבל תועים
הם מדרך השכל כי לפי האמת לא צר א' בלבד אלא
מארצות קבצט כי כיון שהיו סס מע' אומות . הרי
כהלו מארבע רומות קבצט ודו"ק .

והוא איר ואתא לידן האי מדרשא הנו' דהבן
יקיר לי אפרים נימא ביה מילהא . והא
לך לשונו הבן יקיר לי אפרים ביוקר עמדו לי ישראל
שהם היה שואל לי פרעה. מסקל של כל אחד מישראל
מהבנים טובות ומרגליות לא היתי סוקל בעדו .
ורבי יצחק אומר וכי לא שקל והלא כמה משפחות
קינים

ערבית של פסח כד

כינים וכמה משפחות ערוכ- היבד עכור ישראל
עכ"ל • זכריך לדעת דבמאי ק"מ ת"ק ור"י • וגראה
לפרשו נמשך למאי דגרסונן בניטין דמ"ד לליסנא
בתרא • דרי"ב בל המוכר עבדו לנכרי קונסים אותו
עד עשרה בדמיו • ובעי"ט"ס דוקא או לאו דוקא •
זפי"רסי'הו לאו דוקא דאי בעי מניה אפי' טפי מעשרה
בדמיו קנסונן ליה דליפריק ליה ועשרה דנקט אורח'
דמילתא עכ"ל • ת"ס דאמר ר"ל המוכר בהמה נסה
לנכרי קונסים אותו עד מאה בדמיו • וקס' דהוא
הדין לעבד דעד עשרה לאו דוקא • ודחי תלמודא
דלעולם עשרה דעבד דוקא הוא • ובהמה דהדרה
ליה קנסוהו מאה • ועבד דלא הדר ליה קנסוהו עד
עשרה דוקא • ופריך בהמה שעמ' מאי מסוס דהדרה
ליקנסיה טפי חד • אלא עבדא מילתא דלא סכיחא
ומילתא דלא סכיחא לא נזרי ביה רבנן • והנה
לליסנא קמא אמרו טס דקונסין בעבד עד מאה
ובבהמה עד עשרה • וקשה על הרמב"ם שפסק גבי
בהמה וגבי עבד כשניהם עד עשרה • וזה דלא כחד
מתרי ליטני • איס לא שנאמר דפסק בליסנא קמא •
ולאו דוקא כדפשיט מבהמה והדחייה סדחה הס"ס
לא ס"ל להרמב"ם לפסוק כמותה דדחייה בעלמא
היא • ורבינו מפרש הסוגיא כפרש"י :

ומעתה • נאמר דהת"ק ס"ל דעד י' לאו דווקא
עשרה • וא"כ הקב"ה שמכר את ישראל
לגוי • והוא אמר חס היו שואלים בעד כל' מישראל
משקלו אכניס טובות ומרגליות לא היתי סוקל
בעדו • ואינך לא היתי נוהן בעדו אתמהה שהרי מן
הדין אני מחוייב לתת פדיונס עד עשרה ויותר מי'
דעשרה לאו דוקא • ור"י יצחק ס"ל דעד עשרה דוקא
ולא הכי

ערבית של פסח

ולא כפי ס'ל דער עזרה כדמיו היו כינים וערוכ עשר
מכות ודו"ק .

אתאן למאי דהוינן עלה מעיקרא בכוונת
המאמר הפונה קדים . יאמרו גאולי ה'
למה אשר גאלס מיד זר . ואקדמה פניך הא דאי'
ברז'ל מוציא הסירים בכוסרות כחדש שאינו לא
חמה ולא זינה . ואיזהו זה ניסן . ואיתא במדרש
סדר פנחס . שאל אותו המין לרבי פ' אתם יש לכם
חנים גם אנחנו יש לנו חנים . ואיזהו אותו היום
שאנו ואתם שמחים כאחד . והשיבו זה יום הנשמים .
והינו דקאמר למה יאמרו גאולי ה' . והלא גם אוה"ע
יש להם חנים שיטורו בהם . ואפשר שביום זה הגיע
להם איזה חג האל להם ונס הם יסירו וירנטו . לוס
אמר אשר גאלס מיד זר וזה היה כחדש שאינו לא
חמה ולא זינה . ולא משכחת לה שיטמחו בו זרים .
מאחר שאינו עת נשמים . אלא דוקא גאולי ה' ירונו
וישמחו חפלי ודו"ק :

או יאמר באופן אחר . יהוא קרוב למס'ל .
בהקדים מה דאי' בכו"ק כתיב ויהי בחצי
הלילה וה' הגה כל בכור . ליליא מדת הדין אודמן
למעבד נוקמין ביום נפקי והיתה גאולה ומסלה
דכתיב בעצב היום הזה ואינלו הניסים ביום ומזרים
מקברי' . הרי שמדת הלילה היא עת נקמה מהאויבי' .
והיום הוא עת תשועה ופירקן לעם ה' . ואי' ברוך
ה' יום יום וכי ביום מברכין ולא בלילה . ואיתא
ולא קרב זה אל זה כל הלילה שלא הניחם לומר
טירה . כי נעשה ידיו טובעים בים . ואיתא בש"ס
דפסחים דלעול' יכנס הדם בכי טוב וינצא בכי טוב .
והיינו דקמני הודו לה' כי טוב' . דהיינו שבין יאמרו
גאולי

ערבית של פסח כז

גאולי ה' למה • וכי ביום שרים ולא כלילה • ולזה
הסיב אשר גאלם מיד כר מסא"כ כלילה לאזדמן
למעבד נוקמן • ולאנ אורח הרעא לסור על אובדן
דלית מדוב קמיה קבה"ו אפי' באכוד הטעים ודו"ק:
ועיין להרב מטה אהרן דף י"ד מה ספירט בהקדמה
זו יעו"טכ :

וַיַּעֲקֹב אֶת יְהוָה בַּצַּר לָהֶם
מִמְצוּקוֹתֵיהֶם יִצְיָלֵם
וַיְדַרְיָכֶם בְּדֶרֶךְ יִשְׂרָאֵל לֵלֶכֶת אֶל עִיר
מוֹשָׁב: יוֹדוּ לַיהוָה חֶסְדּוֹ וּנְפִלְאוֹתָיו
לְבְנֵי אָדָם כִּי הִשְׁבִּיעַ נַפְשׁ שׁוֹקֵקָה
וְנַפְשׁ רַעֲבָה מְלֵא טוֹב: יֹשְׁבֵי חֶשֶׁךְ
וְצַלְמוֹת אֲסִירֵי עֲנִי וּבְרֹזֵר: כִּי הִמְרוּ
אֲמָרוּ אֶל וְעֵצָה עֲלֵיוֹן נָאצוּ: וַיִּכְנַע
בְּעַמַּר לֶבָם פָּשְׁרוּ וַאֲיֵן עוֹזֵר: וַיַּעֲקֹב
אֶת יְהוָה בַּצַּר לָהֶם מִמְצוּקוֹתֵיהֶם
וַיִּשְׁיַעֵם: יוֹצִיאֵם מִחֶשֶׁךְ וְצַלְמוֹת
וּמוֹסְרוֹתֵיהֶם יִנְתַּק: יוֹדוּ לַיהוָה חֶסְדּוֹ
וּנְפִלְאוֹתָיו לְבְנֵי אָדָם: כִּי שָׁבַר
דְּלֹתוֹת נְחוֹשֶׁת וּבְרִיחֵי בְרוֹזֵל גִּדַּע:
אֲוִילִים מִדֶּרֶךְ פִּשְׁעֵם וּמַעֲוֹנוֹתֵיהֶם
ה

יהענו

ערבית שר פסח

יִתְעַנּוּ: כָּל אֶכֶל תִּתְעַב נַפְשָׁם וַיִּגִּיעוּ
עַד שַׁעֲרֵי מוֹת: וַיִּזְעַקוּ אֶל יְהוָה בְּצַר
לָהֶם מִמְצוּקוֹתֵיהֶם יוֹשִׁיעֵם: יִשְׁלַח
דְּבָרוֹ וַיִּרְפָּאֵם וַיִּמְלֹט מִשְׁחִיתוֹתָם:
יִזְדּוּ לַיהוָה חֶסֶדּוֹ וְנִפְלְאוֹתָיו לְבְנֵי
אָדָם: וַיִּזְכְּחוּ זִכְחֵי תוֹדָה וַיִּסְפְּרוּ
מַעֲשָׂיו בְּרָנָה: יוֹרְדֵי הַיָּם בְּאֲנִיּוֹת
עָשִׂי מְלָאכָה בְּמֵי רַבִּים: הִמָּה רָאוּ
מַעֲשֵׂי יְהוָה וְנִפְלְאוֹתָיו בְּמִצּוֹלָה:

ויצעקו אל ה' בצר להם ממצוקותיהם יצילם.
וקשה דפתח בצר לשון יחיד. ולא
אמר ממצוקתם. ויוכן עפ"י מה דא"י בס"ס דתעניו'
דאחרתי לא מצלין. רק שעושים המצאה להתפלל
על האחת שהיא תלויה בחברתה. כמו כד יהיב
רחמנא טובעא לחיי הוא דיהיב. הוא אומר ויצעקו
אל ה' בצר להם דהיינו טובעא שיסירו הרעב.
זהו ברחמיו וחסדיו דמרוכיס ממצוקותיה יצילם.
מצוקת רעב ומצוקת דבר:

אי נמי יוכן ע"פ מה שכתבנו בנעניותין בדברשותי
סדר שמות בפסיק ואת לעקתם שמעתי
תפני נונסיו. שהכוונה הוא כי אם ישראל יתפללו
מסיבה שצר להם. או לא תהיה גאולתם שלמה
אלא יהיה אחריה שיעבוד. ברם אם יתפללו מסיב'
שצר להם על השכינה שהיא בגלו' ג"כ גולה עמהם.

עַרְבֵית שֶׁל פֶּסַח כו

הַזֶּה הַקֶּבֶץ הַגּוֹאֵל גְּאוּלָּה שְׁלִימָה שֶׁאֵין אַחֲרֶיהָ שֵׁעֲבוּרֵי
הוּא הוֹמֵרוֹ כְּשׁוֹנְעֵקוֹ אֶל ה' בְּכַר מִפְּנֵי שֶׁלֶךְ לֶהֱסֵךְ
וְלֹא לוֹ • אִזּוֹ מִמְּזֻקוֹתֵיהֶם יִכִּילֶם וּמְזֻקָתָם זֶוּ וּמְזֻקָתָם
שֶׁתִּבְאֵה אַחֲרֵיהֶם • מִסֵּא"כ אֵילוֹ הֵימָּה כּוֹנְנֶתָם בְּכַר
לוֹ • אִזּוֹ לֹא הֵימָּה מוֹסִיף עוֹד לְהַגְלוֹתָם וְדו"ק •

וַיֹּאמֶר וַיַּעֲמֵד רוּחַ סְעָרָה וַתִּרְוַם
גִּדְיוֹ: יַעֲלוּ שָׁמַיִם יִרְדּוּ תְּהוֹמוֹת
נַפְשָׁם בְּרַעַת תְּתַמּוּגָה: יַחֲגוּ וַיִּנּוּעוּ
בְּשִׁכּוֹר וְכָל חֲכֻמַּת־תַּבְּדָע: וַיִּצְעֲקוּ
אֶל יְהוָה בְּצַר לָהֶם וּמִמְּצֻקוֹתֵיהֶם
יֹוצִיאֵם: יִקַּם סְעָרָה לְדַמְמָה וַיַּחֲשׂוּ
גִדְיָהֶם: וַיִּשְׂמְחוּ כִּי יִשְׁתַּקּוּ וַיִּנָּחֶם אֱלֹהִים
מִחֲזוֹן חֲפָצָם: יוֹדוּ לַיהוָה חֲסֵדוֹ
וּנְפִלְאוֹתָיו לְבְנֵי אָדָם: וַיִּרְוַם מוֹהוֹ
בְּקָהֶל עַם וּבְמוֹשֵׁב זִקְנִים יִהְלֻלוּהוּ:
יֵשֶׁם נְהַרְוֹת לְמִדְבָּר וּמוֹצְאֵי מַיִם
לְצַפְּאוֹן: אֶרֶץ פְּרִי לְמִלְחָה מְרַעַת
יֹשְׁבֵי בָהּ: יֵשֶׁם מְדַבֵּר לְאִגָּם מַיִם
וְאֶרֶץ צִיָּה לְמוֹצְאֵי מַיִם: וַיֹּשְׁבֵי שָׁם
רַעֲבִים וַיִּכּוֹנְנוּ עִיר מוֹשֵׁב: וַיִּזְרְעוּ
שָׂדוֹת וַיִּטְעוּ כַרְמִים וַיַּעֲשׂוּ פְרֵי

ערבית של פסח

תבואָה: וַיְבַרְכֵם וַיְרַבּוּ מְאֹד וּבְהַמְתֵם
לֹא יִמְעִיט: וַיִּמְעֲטוּ וַיִּשְׁחוּ מֵעוֹצֵר
רָעָה וַיִּגּוֹן: שִׁפְךָ בּוֹז עַל גְּדִיבִים
וַיִּתְעַם בְּתֵהוּ לְאֶדְרֵךְ:

וַיֹּאמֶר וַיַּעֲמֵד רוּחַ סַעֲרָה וּתְרוֹמַס גַּלְיוֹ יַעֲלוּ
שָׁמַיִם וְכו' יִקַּס סַעֲרָה לְדַמְמָה וַיַּחֲסוּ
גַלְיָהִם וַיִּשְׁמְחוּ כִּי יִשְׁתַּקּוּ וַיִּנְחַס אֵל מַחֲוֹ חִפְכָּם.
וּק"ק פִּשְׁטָא כִּי שְׁמַתִּים הֵם בְּשִׁתְיָקָה וּלְרִיכָא לְמִימַר
וּגְלַע"ד ע"ד בְּרוּחַ אִינוּ נִגְלָה שְׂכִינָה. אֲבָל קוֹל
דַּמְמָה דְקָה וְקָלָה וְהִנֵּה ה' עוֹבֵר וְזֶה יְדוּעַ כִּי אִין
הַשְׂכִּינָה שׁוֹרָה אֵלָא תַתְּוֹךְ שְׁמַחָה וְזֶה וַיֹּאמֶר דֵּהִינּוּ
נִחְשְׁבָה דֵּהִינּוּ נֵה תֹאמַר נִפְסַךְ כִּי מִפִּי עֲלִיּוֹן לֹא
תֵּלָא הִרְעוּת. וְתְרוֹמַס גַּלְיוֹ יִקַּס סַעֲרָה וְשִׁתְיָקָה
כְּמוֹ אֲוִקְמִיָה דַּס"ס וַיַּחֲסוּ גַלְיָהִם. וּבְשִׁתְיָקָה הוּא
סוּמָן לְגַלְיוֹ שְׂכִינָה. לִכְּן וַיִּשְׁמְחוּ כִּי יִשְׁתַּקּוּ כִּי אִין
הַשְׂכִּינָה שׁוֹרָה אֵלָא מִתְּוֹךְ שְׁמַחָה. וְהוּא יִנְחַס אֶמְחוּ
חִפְכָּם שֶׁהוּא הַיְבֻשָּׁה. דִּאִין קוֹרֵת רוּחַ אִפ"י לְיוֹרְדֵי
הַיָּם אֵלָא בִּיבֻשְׁתָּ. דַּמָּה"ט הַגּוֹדֵר מִדְּרֵי יְבֻשָּׁה אֲסוֹר
כְּמוֹ בְּיוֹרְדֵי הַיָּם כְּנוֹדַע. וּק"ל.

וַיִּשְׁגֹּב אֲבִיּוֹן מֵעוֹנֵי וַיִּשְׁם כִּצְאֵן
מִשְׁפַּחוֹת: יִרְאוּ יִשְׂרָאֵל
וַיִּשְׁמְחוּ וְכָל עוֹלָה קִפְצָה פִּיהָ:
מִי חֲכָם וַיִּשְׁמַר אֱלֹהֵי וַיִּתְּבוּנְנוּ חֲסָדֵי
יְהוָה:

ערבית של פסח כח

וישב אכיון מעני ויש ככלאן משפחו יראו ישרו'
וישמחו וכו' וצריד לדעת דמה ענין האל עוני
ועורמאי ישרי ישראל מכפיליה זעוד דמה הענין עולה
עם הקדים • והכל טוב הולך לפי מ"ם המפז"ל
דקוטי השיעבוד השלים המנין • עוד אמרו שרבו
אוכלוסין השלים המנין • עוד נקדים הא דא"י
במ"ם דע"ו • אמאי דכתיב בעמידת השמש בספר
יהושע הלא היה כתיבה בספר הישר • חזוהו ספר
הישר זה ספר כראשית שזכרו בו ישרים שהם
אברהם יצחק יעקב • וגרסה שנקראה בשם זה כי
הם היו מרכבה לשכינה והקב"ה נקרא ישראל
יש"ר א"ל כדאיתא בזה"ק בפסוק הלא שמות בני
ישראל • וגם יוכף היה ביסוד הקדש מהקומה
העליונה וראוי לכנותו בשם יש"ר • ונקדים עוד הא
דא"י במ' פרשת דרכים • דאם אבותינו היה להם
דין ב"נ לא עשה יפה אע"ה שמסר עצמו עליה"ה •
מאחר דאין ב"נ מצוה על ק"ה • כיון שיש דבועה
בפוסקים דכל מקום שנאמר יעבור ואל הרגו • אדם
מסר עצמו הריוזה מתחייב בנפשו • עור ת"י כי
מיתות יצחק השלים המנין והא דמנין עומות יצחק
הוא במונח שלא יצאו מכלל ב"נ דב"נ לא קני בחז"ק
כנודע • • עוד כתב מהרא"ם סדר וישב • כיהשכנטיס
היה להם שיטה • כי יצאו מכלל ב"נ • וע"כ היו
אוכלים מפרכסת • כיהמפרכסת אינה אסורה אלא
לב"נ ולא לישראל דבשחיטה תלי רחמנ' • וכתבו
המפז"ל דאם האמת איתם • א"כ לא חטאו במכירתו
כי נפש אחיו כתוב • והא לאו אחיו הוא • כי אין
אחות לב"נ • ולפי שיטתו של יוסף מכרוהו • וידוע
מה שטען דומה על הים • שלא השלימו ת' שנה

והשתא

*
* *

ערבית של פסח

זה שתא הנה מה טוב ומה נעים • וישגב
אביון שהם ישראל מעוני ר"ל שמה
שהוליאם קודם זמנם הוא מעוני שהוא קושי העינוי
ועוד וישם כלאן משפחות הוא הרכוי • ומזהו הדרך
ריבוי או ענוי להשלים הוכח כי ילאו מדין בג' •
דאל"כ הוה מניין מימות יצחק • והוה ראו ישרים
הוא אברהם והשכטים שהם י"ב פירקין דשכינתא
וישמחו • שאברהם לא יש בידו עון אשר חטא כמה
שמסר עצמו על ק"ה וכמו מן השכטים לא חטאו
באמ"ה שאכלו מפרנסת וע"י זה וכל עולה קפלה
פיה • הוא דומה שסתם פיו מלטעון להחזיר את
ישראל להשלים ת' שנה ודו"ק •

גדרך אחר יוכ"פ י"מ"ש הרב פרשת דרכי •
אמאי דארז"ל בסכר נשים לדקניות
זכו ישראל לביות הים דכתיב אם תשכבון בין
שפתים • שע"י זה כנפי יונה נחפה בכסף • והקסה
הוא ז"ל דלמה צריך סכר נשים • הלא הקב"ה
בנטיח והח"כ ילאו ברכוש גדול • ות"י דרכוש היה
מדין הענקה • ועבד היוצא חוק זמנו
אין לו הענקה וכיון שגשים גרמו
הריבוי להשלים המניין • נמצא
שהם היו סיבה על הרכוש •
והוא אומר וישגב אביון שהליל'
מהעניות • ע"י שנתן להם
רכוש • וכ"ת דהלא עבד
סבורת אין לו הענקה •
לז"ה וישם כלאן
משפחות שהוא
סריבוי ודו"ק

ולבאים

הגדה של פסח גו

הָאֵל לַחֲמַא עֲנִיא דִּי אֲכִלוּ אֲבֵהֲתַנְא
בְּאַרְעָא דְּמִצְרַיִם כָּל דְּכַפִּין יִיתִי
וַיְכֹוּל פֶּר דְּצִרְיָךְ יִיתִי וַיִּפְסַח ה' שְׁתַּא
הֲכַא לְשָׁנָה הַבְּאָה בְּאַרְעָא דִּישְׂרָאֵי
הֲשַׁתַּא הֲכַא עֲבָדִי לְשָׁנָה הַבְּאָה
בְּאַרְעָא דִּישְׂרָאֵל בְּנֵי חוּרִין :

פירוש לחם עוני

זו לחם עניי דאכלו אבהתנא בארע דמלרי
וכו' עד בני חורין וזו לחם עניי דאכלו
הכה עבדי לימא בקיבור השתא הכא עבדי לשנה
הבאה בארעא דישראל בני חורין ורוסא יתירה
לנמרי ועוד מה לו להוסיף בחפלת השתא הכא
פסח לחם עניי ושעת הפל לחוד בסוף סדר' כן
יניענו ה' למועדים וכו' שמח' בבנין עירך וכו' ועוד
כפל כל דכפין וכל דיצריך ועוד יית' ויפסח ה'
לית לן קרבן והכל יתבאר בהקדיסמה דחיה בשבת
דס"ג אהא דקאמר דכלי מלחמה בטלי לימנ' המשיח
סג'מר לא יסא גויאל גוי חרב' דקאמר עלה דהך
ופליגא דסמואל דהמר סמואל אין בין העה"ז לימו'
המשיח' הלא ס"מ בלבד סג'מר כי לא יחדל הביון
דמשיח עניות היכא אף לימות המשיח וזו
דקאמר ה' לחם עניי דאכלו אבהתנא בארע וכו'
כלומר והלא הלחם שאכלו במצרים מפני שהיו צרי
עין הוא גרס' להם שנסתעבדו במצרים כדאיתא
בז"ק

הגדה של פסח

זוה"ק להדי"ע"פ א תלחם לחם צר עין פל המצרי"ו.
והיינו דקאמר ומתנוה"ה לחמא די אכלו אבהתא
כמצרים היה הסיבה לענייה דהיינו עינוי. ואיך אני
משבר המלה מפני צרות עין כד"ה סלא לה"ת אלא
פרוטה לעני ומסוה עצמי כמו המצרים. לז"ה
דזה ליתא ואינו צר עין והדרבה הני מכרו כל
דיצריך ייתי ויכול על סולחני כבני ביתי עד מלאו'
די מחסורו. גם כל דיצריך ייתי ויפסח. וכ"ת וזה
ליבא פסח. לזה מפרש ואזיל דכל דכפין דהטובה
ספיר מצינא לקיים בשנה זו והיינו דקאמר השתא
הכא. והולס החלוקה השנית שהיא כל דיצריך ייתי
ויפסח הקימנה בע"ה לשנה הבאה בארעא דישראל.
וכ"ת דלשנה הבאה נמי לא מקיימא. כי כל העולם
יהיו עשירים. ואין אדם נצרך לחבירו. והיו כולם
יחד מלאים כל טוב. והעניים והאביונים הור להם
במושבנות ובמצריהם ובטירותם. ה"ש תחת גפנו
ותחת תהנתו. דה"ל"ת הכי מה יש בין דורנו
לימו"ה. לז"ה דלימא דודאי ידו עניים יהיו ת"א
הרשי"ם בירושלם והולס זהו ההבדל שיש כי השתא
הכי עבדי אנו. והולס לשנה הבאה בני הורין.
וכדאמר שמואל אין בין עה"ז לימות המשיח אלא

ש"מ.

זכבר תמהו שם התוס' בד"ה אין בין עה"ז
לימות המשיח. וז"ל הע"ג דהשתא אין
ירושלם ואין בה"מק והילכו לימות המשיח יהיה הכל
בנוי. ז"ל דהאי אין בין לאו דווקא עכ"ל. ותמיהני
דא"כ אמאי פליגא אדשמואל. הריא דכלי מלהמה
בטלים ליעות המשיח. כיון דאין בין דשמואל להו
דוקא. ומי' הרב עמק יהושע דמה סלא גביה

ברוריגו

ברורינו ויהיה לעת"ל כמוכה"ק • כהא לא איירי
 המואל • ולא איירי אלף בדבר שאז בדורינו • ולא
 יהיה לעתיד • כהיה לכלי מלחמה • על ה'זא קאמר
 שמואל דאין בין וכו' • ואנ"ה ד'ז' כלי מלחמה •
 ומלכך דאין זה סובל לטין התוס' • ד'ז' כ' אמאי
 קאמרי דאין בין לאו דוקא • אימא דדוקא דדוקא •
 הלא ללא איירי שמואל אלף בדבר הגהיה בזמנינו •
 וזרבה לומר שיבוטל לימות המשיח • אהא קאמר
 שמואל ללא יבוטל דאין בין וכו' (יש לרחוק דהיינו
 לאו דוקא דקאמרי כלומר ללא איירי שמואל כהנך
 דאינסעתי ויהיו בימי משיח וכיון ללא איירי שמואל
 כהנך שפיר קאמרי לאו דוקא ופשוט) גם אין להקשו
 עליו דהא מסיים כי לא יחדל אכיון וכו' • והרי בימי
 המשיח יהיו כולם עשירים מה שאין זה מצוי בזמנינו
 משמע דאיירי שמואל במידו דליתיה הסתא ויהיה
 לעתיד • תריץ ואימא הכי דהא נמי לא יהיה לעתיד
 שיהיה מצוי עוני • ונמכא מדת עניות בטלה לעתיד
 והיא מצויה עכשו ולא דמי כלל לכה"ק דכה"ז
 אין לפרש בטוס אופן שהיא מצוי עכשו ואינו מצוי
 בזמן המשיח והכ"ן •

אי נמי יש לפרש דאיתא במ"ר גלגה יאזרה
 מעני על שאכלו חמץ בפסח והיינו
 מעוני דמזה היא לחם עוני • כי העני דרכו לאכול
 מזה • חדא כי היא קשה להזעבל ועי"ז שזהו מבטן
 כד"י באבורהס ועיד שלא יוכל המתין עד שתחמין
 עיפתו לפי רעבתנותו (וכ"ת אימא מעוני שלא
 אכלו לא מזה ולא חמץ ו"ל ללא ענין העשה •
 אלזדזה אינו • דכעידן ריתחא ענין גם העשה
 בדפרישנא כס"ד בדרטותי סדר ויטכ כס"ד • והו

הגדרה של פסח

צונית הפסוק אש - הונה ה' והיינו מעוני על עון
מוצה או לדקה. וכת דלא ענסינן אעסה ומתן ביום
חרון אפנו. דנעידן ריהחא ענסינן גס אעסה וק"ל)
עוד פי' מעוני שלא נתנו לדקה מעוני מעני והיינו
דקאמר הי איחרוב מקדש על הלחם לבדו הא לחמא
עניא. ואי איחרוב על הנדקה הא אכא צווחנה
ככרובייה כל דכפין וכו'. וכיון טאנו מתקנים עון
אבותינו. דין הוא שהסתא הכא. ולשנה הבאה
בארעא דישראל וכי תימהומה תועלת לנו להזכיר
יציאת מצרים בזה הלילה. הלא מה לי עבדי פרעס
ומה לי עבדי ארבע מזכיות. לזה אמר דטובן איכא
תועלת דניהו דהסתא הכא עבדי אכן. מ"מ אנו
מקוים לתטועת האל ברכ רחמיו וחסדיו וכשמו
הגדול אנו בטוחים דלשנה הבאה נהיה בני חורין.
ברם אס לא יאנו צליל זה מידי פרעה לא היה
תקנה עוד לעבדותינו כדלקמן ואילו לא הוציא
עדיין וכו' ודו"ק.

או יאמר באופן אחר. בדקדק עוד דליערבינהו
וליתנינהו. ולימא הכי כל דצריך
ייתי ויכול ויפסח. גס הסמך לקשר הסתא הכא עם
הקודם. ונראה להקדים מ"רז"ל גדולה לדקה
שמקרבת את הנאולה. ונקדים עוד מה דאיתא
בתה"ד סי' שי"ח שמי שאמר לחבירו בא ואכול עמי
שחייב לשלם לו דמי מזונות. והראה מההיא דשבור
את כדי וקרע את כסותי שחייב לשלם העפ"י שמתיר
לו לקרוע ע"כ. והקשו עליו מ"מ שבעל התרומות
סער כ"ז מטס הרי"ף והביאה מ"ר"ן ח"מ סוף סימן
קכ"ח במי שפירנס יתום ואח"כ הגדיל ותבע ממנו
מזונות שאין חייב היתום לשלם. דהו"ל כמי שהלך
למ"ת

הגדה של פסח נח

למ"ה ועמד אחד ופירנס את השתו דקו"ל שהניח
מעותיו על קרן הזבי ומור"כ בח"מ סימן ר"ץ
כתב לחלק דהרי"ף איירי כספרנסו בתורת ג"ח
והרב תה"ד איירי כשלא פירנסו בתורת ג"ח עכ"ל
ומהרש"דס בהשוכה סימן שמ"ה ת"י דהרי"ף איירי
בעני כמו יתום דהפי' אית ליה עני מיקרי אכל
באיניס דעלמא דיש לו יכול לתובעו הח"כ מס
שפירנסו בדיון והמב"ט סי' ל' הוסיף לומר דאס
בעת שפירנסו לא היה לו הפילו באיניס דעלמא
פטור מלשלם כיון שעני היה באותה שעה והרב
כנה"ג בסי' קכ"ח ת"י נוטס הרב מהר"א גאליקו
דאין חילוק בין יתום לאיניס דעלמא והרי"ף מיירי
במפרנס יתום על שולחנו והת"ד מיירי בשולח
לו פרנסה לביתו דמתפרנס ואמטול הכי אדעתא
דתשלומין קא יהיב ליה

ומעתה על משקל זה טובב הולך נועם שיה

בעל הבית הלז בהזמנת קרואיו

ולאזויא מלב הקרואי שלא יפחדו לסור אליו מפחדם
מהשלומין שיגיע אליהם והוא אמר כל דכפין
רמו לעני דודאי ליתיה בתשלומין והוא תירוק
מהרש"דס ויאמר כל דלריך כדעת המבי"ט דעני
היה באותה שעה ואפילו דחינו עני ממש אינו חייב
לשלם הח"כ ואמר תיבת ייתי בכל חולקא לרמוז
ת"י מהר"א גאליקו כי בכא לביתו של המפרנס אינו
חייב לשלם ואפילו שאינו עני ואחר שנדבה רוחו
לעשות מדקה בלי שום פניה מבטיח דהשתא הכא
כי הדקה מקרבת את הגאולה ודו"ק

ולגירסת רבני האשכנזים"ל השתא הכא לשנה

הבאה בארעא דישראל השתא עבדי

לשנה

הגדה של פסח

לשנה הבאה בני חורין. הכפל יוב"ן בפלוגתא שיש
דר"י סבר דכניסן נגאלו וכניסן עתידין להגאל.
ור"ה סבר דכניסן נגאלו וכתשרי עתידין להגאל.
וזה ידוע דששה חדשים קודם ניסן שבו יצאוממצרי'
פסקה העבודה מאבותינו וזה ידוע כי כימי לאתך
ממצרים אראינו נפלאות. ממילא נגלות האל הזה.
ג"כ תפסק הצבודה' חדשי' קודם הגאולה השלימה
העתידה להיות. והשתא המניד הוא היה מתכוין
להתפלל. על השתי סברות. כלפי סברה ר"י אמר
השתא הבא. ולניסן הבאה שהוא כלות י"ב חדש
נהיה בארעא דישראל בני חורין גמורים. דהיינו שש
פיסוק עבודה. ועוד ששה חדשים אחרים עד ניסן
הבא שהוא החדש שבו עתידים להגאל גאולה שלימה
נהיה בני חורין. ולסברת ר"ה דהגאולה בתשרי
א"כ אי אפשר דלשנה הבאה בניסן נהיה בני חורין
מאחר שכתשרי עתידין להגאל וא"ה. כי לתשרי
הבא נהיה בני חורין בארעא דישראל שהרי כבר יש
ט"ו מחדש ניסן ולא פסקה עבודה צדיין. אבל זה
יכול להיות שנהיה בניסן כי השת' בני חורין מעבודה
ונמנה עוד ששה חדשים אחר ניסן הבא עלינו. ואז
נהיה בארעא דישראל דכתשרי תהיה הגאולה שלימה
כן שמעתי מרבני אשכנז ודפח"ח חו"ס י"י.

והטעם למה שבחר המניד לפתוח בלסון ארמית
עד לשנה הבאה בארעא דישראל בני
חורין דאסדר לסדר בלשן הקדש. הנה הרב מטה
אחרן ז"ל הביא משם רבו הנאון ר' שמחה ז"ל
דה"ט משום דהא לחמא קאזיאלחם מצרי' שהאכילום
בימי עונים ומרודם. וכחכ בתורת הכית הארוך
שהאובל פת גויס אסור לספר הימינוי והנה כוז"ה

הגדה של פסח נט

סדרה זאת איתא דענין סיפור יציאת מצרים הוא כי
מה"ש ושמענו שחיים מפלהות תמים דעים וילכ
להגיד שבחם של ישראל קמיה קוב"ה קריאתם
והלוגם והקב"ה משתעשע בהנהגות עדות כדרך
בשר ודם כדיכול שמתרומם והרו הוא במפואר
בשועטו כבודו וגודלו מפי ברוהיו וכיון שכן יפה
עשה בהסדירו הא לחמא לסון ארמי כדי שלא ידעו
מה"ש שהוכסלנו בפת גויה ולא יספרו שבחינו
קמיה שמיא כי אין נוקקין ללסון ארמית ולא שמיע
להו זה ד"ל ודפח"ח

אי נמי יאמר דה"ט דהנה אע"נ דקו"ב כל
רו לא הניס ליה אעפ"י כילכו לספר
כי ישראל למטה קא מדככי בגאולה אריכתא ובללא
מצרחה ב היכי דניהוי דבר בשם אומרו דמביא
גאולה ועי"ז יזכו ישראל לעורר הגאולה ותיקם
השכינה מרנא דבשמיא ועברו נחא ליה לקו"ב
ולזה כיוון המגיד ובחר לפתוח בלישנא ארמית כי
היכי ללא ירנישו מלאכה עלאה ולא יספרו שבחה
דיקן וכ"ה סוף סוף הכל גלוי לפניו לז"א לישנא
הגדה וכו' ונזכר לזה ע"י שיאמרו מה"ש דבר
בשם אימרו ודו"ק

קרוב לזה כתב הרב הקדוש שלי"ה ז"ל
בכונת מאמר המגיד ז"ל ובל
המחנה לספר ביציאת מצרים וכו' ביי"ע ריבוי
ספור ס' אלו הוא בורא מה"ש חדשים שיסבחו בורא
עולם וזה פ"י הרי זה משובח קיב"ה ממלאכי חדתי
הנוצרים ע"י הסיפור זה ד"ל יעו"ש

אי נמי יאמר בכונת דכל המרבה לספר וכו'
הריזה משבח דהנה יש מי שכתב כי

הגדה של פסח

הטעם למה שהזכר בתורה מ"ט פעמים יציאת
מצרים דמסתבא בה קוב"ה על ההולאה ממ"ט
סערים. וכ"ת דית' עודף על מ"ט הסיכו כגן ה'
בארץ מצרים וכעזא הינומן המנין כי בטבח דארעא
דיבר לז"ה מצוה עלינו לספר להודיע כי ממ"ט
סערים הולאה וכ"ת דטובא הוו לז"ה הרי זה מטובא
כלומר שזמנו מספר העודף על מ"ט והמרוכה לא
יחסב כי בטבח דארעא דיבר הכתוב וזו"ק.

מה נשתנה הלילה הזה • מכל
הלילות • שבכל הלילות • אין
אנו מטבלין • אפילו פעם אחת •
והלילה הזה שתי פעמים : שבכל
הלילות אנו אוכלין חמץ או מצה •
והלילה הזה כדו מצה : שבכל
הלילות אנו אוכלין שאר ירקות •
והלילה הזה מרור : שבכל הלילות •
אנו אוכלין ושותין • בין יושבין ובין
מסבין : והלילה הזה כלנו מסבין :

מה נשתנה הלילה הזה מכל הלילות שבכל הלילות
אין אנו מטבלין אפילו פעם אחת והלילה
הזה ב' פעמים וכו' • והקטנה הרכ נאות יעקב ז"ל •
דמאי קוטיא היא זו • דפטיטא דטיכולא הוא כדי
סיראו התיטקות וישאלו ועוד דהיאך תתורץ קוטיא

הגדה של פסח

ס

ו. בתשובת עבדים היינו לפרעה • והוא ז"ל תול
בהקדים מה שחקרו הראשונים • חקירה נפלאה
בענין כריתת ברית אהר כרת ה' עמנו על התורה
ועל העבודה באלה ובסכופה שהקשו עמנו לדעת •
דמה תועיל המלאה זו לגבי דורות הבאים • דאנו
יש כח ביד האב לשעבד את הבני' כמירי דקים עשה •
וגאמרו בזה הרבה תשובות • וזלזל מנייהו הוא כי
היה טעם השיעבוד המצות גם לבניהם אחריהם •
מטעם כי בגלות מצרים היו קנויים לפרעה קנין
הנוף כמ"ס ועבדו ועינו איהם שמורה על עצם
הפועל עצמו • ה"כ עמילא כשהוציאנו ה' ממצרים
קנה אותנו כביכול קנין הנוף כדון עבד כנעני שיש
רשות לרבו בו ובזרעו ע"ס כל הדורות • כיון דעובר
ירך אביו • וכיון שיש לקו"ב בנה קנין הנוף • ע"י
אלה וסכופה • ממילא נשתעבדו כל בניהם אחריהם
עכ"ד •

ועפ"י האמור הנה נכון • וכך היא השאלה •
ועליה הוא דן מה נשתנה הלילה הזה
שאנו עושים טיבול ואם הוא כדי שיסאלו התינוקות •
למה לא נעשה כזה בשום רגל ממועדי השנה רק
בזה והתשוב' על זה יען כי הודעת יציאת מצרים
לבנים חזק המצויה והחורה לחייבם ולהכניסם
בשוכי הקורה לשמור את משמרת ה' גם כניהם
עדי עד • והשת"א ש' התשובה שהשיב עבדים היינו
לפרעה במצרים • ויוציאנו ה' • ואלו לא הוציא עדיין
אנו ובנינו משועבדים היינו • כלומר כי ע"כ ברבפ'
מועד לאתינו משם עת לחגנה לעצת שינוייה כתר
שינוייה כדי שיסאלו התינוקות • ובהודיע' ענין יצ"מ
היא תהיה לטוטפת בין עיניהם שורש פורה להפגם
בשעבוד

הגדה של פסח

בשיעבוד אבות רהשונים לתורה ולתעודה עכ"ל פח.
מה נשתנה הלילה הזה מכל הלילות שבכל הלילות
והנמשך וכו' עבדים היינו לפרעה במצרים
ויוציאנו ה' אלהינו משם ביד חזקה • הסמיכות יובן
לע"ד • במה שכתב הרב העש"ל ז"ל הביאותיו
בחיבורי מטעם המלך • שהטעם דבלייל לאתם
מתירים הלילה הזה היה מהיר כחקופת תמוז •
לפי שפרעה הקנה את ישראל להס"ס בקנין נמור •
ולענין דינא קי"ל דאין קנין כלילה • לפיכך האיר
להם לילה כיום כדי שיחול הקנין עכפ"ח • והשתא
א"ס מאמר המניד מה נשתנה הלילה הזה שהאירה
כיום מסאך כל הלילות • ומי' לפי שצבדים היינו
במצרים ויוציאנו פסס משס ביד חזקה ובזרוע
נטויה • הוא הקנין שנעשה ביד ובזרוע • ואין קנין
בלילה • לכן הוברה לשנות הלילה הוא מכל הלילות
ודו"ק •

והא דנקט חמץ או מלה • ולא נקט בין חמץ בין
מלה • יכמו שנקט בבא שליטת בין יוסבין
בין מסובין • ותו דלימא חמץ לחוד כמו דתני אנו
אוכלים שאר ירקות ולא הזכר שס מרור • ונלע"ד
לבאר על פי מ"ס המפרשים טעם המלה • זכה
ללחמי תודה כי ארבעה צריכים להודות חולה יס
מהאסורים מדבר • וישראל יצאו מבית עבדים נס
נחרפאו חולי הנפש ועברו בים ובמדבר ולכן עושים
שלאהע ארונים יעו"ס • וידוע דהתורה נאכלת ליום
ולילה • והשתת הכי קא בעי • מ"ס דבשאר תודות
שאנו אוכלים בשאר לילות • אוכלים התורה סלות
חמץ וחלות מלה כנודע • וא"כ בלילה הוה שהיא זכר
לתודה ניכול גמי חמץ • ומתרח האב כי לא סספיק
בנקס

צלקס לפחמיץ • ואי אפשר לאכול חמץ • ודוק כי נכון
הוא בס"ד •

**עֲבָרִים הָיִינוּ לַפְּרֵעָה בַּמִּצְרִים •
וַיּוֹצֵאֵנוּ יְהוָה אֱלֹהֵינוּ מִשָּׁם
בְּיַד חֲזָקָה וּבְזֵרוֹעַ נְטוּיָה •**

עֲבָרִים • היינו לפרעה במצרים • ויוציאנו ה'
אלהינו מסס ביד חזקה וכו' • ואלו לא
הוציא הקב"ה את אבותינו שדין אנו ובנינו ובני
בנינו משועבד ס וכו' • ואפי' כולנו חכמים כולנו
יודעים את התורה מצוה עלינו לספר בי"מ • וכל
המרבה לספר ביציאת מצרים ה"ו מסובח • מעשה
וכו' • והקחה הרב סתי ידות סדר לו • דלמה פתח
בלשון עבדות ויהרר מסיים בשיעבוד לו משועבדים
היינו לפרעה דמשמע שיעבוד בעלמא ולא עבדות
ממס • ועוד דלמה קחשיב אנו ובנינו ובני בנינו ג'
דורות ותו לא • והלא אם לא הוציא אפי' עוד אלף
דור היו נשארים שס' • ועוד מאי אפי' כולנו חכמים •
פשיטא מאן פטרינהו ממלות סיפור יציאת מצרים
סהיא כשאר תרי"ג מלות • ופשיטא דהכל חייבים
בתרי"ג מלות כקטן כגדול חכם ועם הארץ • והוא
ו"ל תי' בהקדים הקדמה מחו"ל •

טעם • לחשבון רד"ו לפי שהשבעים נפש ירדו
להשתעבד במצרים תחת ממשלת ע' שרי
אומות כדי להוציא בולעם מפיהם אותם ניצוצי
קדושה שנפלו בינינו בתוך עומק הקליפות • ולא
היו יכולים ישראל להוציאם מהם אם לא מתוך
יא

הגדה של פסח

עבודה שעבדו ושיעבדו בהם בסוד אשר שלט אדם
באדם לרעתו • והיה דינם כדון עבד עברי • דטט
שנים יעבוד • ובשביעית יוצא לחפשי • ונזר עליהם
ע' פעמים שש שנים • כנגד ע' נפשות דיעקב ועוליץ
ה"ך שנה • וישראל לא היו הלא רד"ו • הלא דנחשב
להם כחשבון גס הלילות • כדאיתא בפר"ה • כי גס
בלילה היה להם שינוי • מלך פרישות דרך אהץ • הו
לח"ר מ"ד לפי שהקב"ה היה עמהם בגלות • והקל
מעליהם החשבון בסוד עמו אנכי נארה • ועש זה
יובן כוונת המגיד עבדים היינו לפרעה במצרים •
ר"ל דדון עבדות נזר עלינו במצרים • דהיינו כעבד
עברי • דהיינו שבעים פעם שש • ויוציאו ה' חלוינו
ביד חזקה • ר"ל שהתחסד עטנו האל והוציאנו קודם
הזמן • ואלו לא הוציאנו הקב"ה עשם בחסד הכ"ל •
הרי אנו ובנינו ובני בנינו משועבדים היינו • לא
קאמר סתם עזיין היינו משועבדים • כי היו נטמעי •
ולא היו יוצאים מפס לעולם • ופרט דווקא שלטה
דורות • משום דעכ"פ גס בלא הך סעמא • דאלו
לא יצאו היו נטמעים לעולם • עכ"פ היו צריכים
לטבת שס עוד שלטה דורות אחרים דסתם דור ע'
שנה דהיינו רד"ו למלאות ה"ך שנה • וכי תימא
דבאנו ובבני בנינו בצרי • להו מן רד"ו • דהא כמה
שנים מהבן נכלעים בשנות האב • י"ל דהכי קאמר
הנו ובנינו ובני בנינו לא היינו רואים נהולה לעולם
ועד • כי היו מהים במצרים • והדור הרביעי היו
יוצאים והדור הרביעי לא קא חטיב לכו שאעפ"י
שהוא סובל מעט שיעבוד הואיל וסופו לצאת •
נשכח כל היגון ההוא דעכ"פ ננאל הוא •

והא

הגדה של פסח סב

והיא דקאמר ואפי' כולנו חכמים יובן עפ"י
מדרש חוית ראוי היה חזקיה לומר שירה
על מפלת סנחריב דכתיב ולא כנמול עליו השיב
יחזקיהו כי גבה לבו וכי זריק בחזקיה יגביה לבו
אלא גבה לבו מלומר שירה אתא יטעיה לגבי
חזקיה וסייעתו אמר להם זמרו לה' למה כי גאות
עשה אמר רבי אבא אמרו לו תורה שאני עוסק
מכפר על השירה ונלע"ד חיים דשמא דהיינו דקא'
מודעת זאת בלומר שהודעתה זאת התורה בכל
הארץ בכל ארץ ישראל כי אח"כ בקשו מדין ועד
באר שבע ולא נמצא עס הארץ כנלע"ד אמר רבי
לוי אמר חזקיה מה אנו גריבים לומר שירה ניסנו
ונבודותיו כבר מודעת זאת מסיף העולם ועד
סופו ארי"ל כל הילולו אמר חזקיה שירה היה הוא
גוסיח וסנחריב נוג ומנוג וכו' הרי דסכרת חזקיה
דהתורה מהניא על שירה אינמי דבנס מפורסם
בצולם כולו אין צורך לשירה זכודאי דשני תי'אלו
היגס הנת' דא"כ אמאי קריה רחמנא גבה לבו
והיינו דקאמר המגיד ואפי' בולנו חכמים כולנו
גבונים אשר אנחנו במסיבה זו ואנן ידעינן ענין
יזי"מ וכזה היה מקום פטור מלספר ילידת מצרי'
דכשלמא אס היו בנינו עמי הארץ מחוייבים לספר
שהרי אין דבר זה מפורסם לכל המסובין אפי' הכי
חייבים אנחנו לספר וכ"מ דמיסני בתורה לז"א
ואפי' כולנו יודעים את התורה אין זה מקום פטור
מלפורר ולספר

ואמר אח"כ וכל המרבה להספר ביזי"מ הרג זה
משבח לאפוקי מהאזא דע"ל ואמר
האל הגדול והנורא העוז והאמץ והאדיר אמר
ליה

הגדה שר פסח סג

ליה סיימתיהו לכולהו שנחי דמאריך • ולשלול נס
זה בספור הגס יאמר וכל המרבה דאדרבה הרי זה
משובח • והראיה מעשה ברכי אליעזר וכו' שהיו
וכו' כל אותו הלילה זדו"ק עכ"ת הרב שתי ידות
יעו"ס

ועפ"י יסודו נלע"ד כוונת מארו"ל במדרש
כשעלו ישראל מן הים נתנו עיניהם לומר
סירה • וכיזל אמרו סירה עילל הגביה זוארו • וקסה
דמדאמר נתנו עיניהם משמע שהיה טוס דבר
מעכבס • ולריכיס אנו להבין דמי הוא זה זאיזה
הוא המעכב • והכי נמי משמע מדקאמר וכיזל
אמרו • כלומר ומטיכן נסתר הדבר שהיה מעכבס •
ועפ"י האמור ניחא דכטעה סעלו ישראל מן הים
נתנו עיניהם לומר סירה • דמספק' להו הויה טעם פוטר
הו תורה פוטר הר' לא היה או תורה • ואינם
מפורסס פוטר אין לך מפורסס כקריעת י"ס שכל
מימות שבטולס נקרעו וכתיב שמעו עמים ירגזון
זכו • ופריך וכיזל אמרו סירה כלו' דמהיכא פסטו
הספק שנסתפקו • לזה אמר יען סראו שעולל הגביה
זוארו • מזה ידעו שרלון הבור' ית"ס • הוא לשיאמרו
לפניו סירה ודו"ק

זבזה יזכר כוונת גדול אדינינו במקראיו כי
נעמו • וזכר חסדו ואמונתו לבית ישראל
ראו כל אפסי את ישועת אלהינו • הריעו לה' כל
הארץ פלחו ורגזו וזמרו • ונקדי עוד מ"ס בעניותין
במקומות אחרים דלא מזו אמרי סירה אלא בדבר
הנעשה בזכות עלמס ולא בזכות אחרים • וזה ידוע
דיז"מ היתה לבעבור התור' שעתידין לקבל • כדפי'
רש"י בהוציאך את העם מעברון את האלהים • גם
היט'

הגדה של פסח סג

היא תשלוס יציתם כי או לא היה נקרת היו מחזיר .
אותם למגרים וכמלכי קי"ס נסהיא היתה בזכותי .
כהדיאמרו חו"ל סמפני קידו"ה שירדו עד חוטמ' בים
גקרע הים' דכתיב היתה יאודה לקדשו ישראל
ממשלותיו הים רזה ויגוס' וזהו אמרו כשזכר חסדו
ואמינתו לבית ישראל כל מר למענס ולא לזכות
אבותם' אז אעפ"י טראו כל הפסי ארץ את וכו'
והיו הנס מפורס אץ זה כלום ולא פטר לן מלאודוי
את בוראינו ע"כ הטובה אשר עשה הנה כי כןהריעו
לס' כל הארץ פלחו וכו' וכוזה יוכן כוונת הפסיק עוי
וזמרת ים ויהי לי לישיעה וקסה דמה ענין עשו הדיא
התור' סנאמ' ה' עו לעמו יתן אומר' ים יועפ"י האמור
גיחא זה"ק שהתור' היא גרמ' א הסיר' כי ע"י התור'
ינאנו ומפני התור' ויהי לי לישיעה לי דייקא' וכיון
סהיא בזכותינו' חובה עלינו לשורר זהב"ן .

עבדים היינו לפרעה במגרים וכו' . הנה
במדרש אמרו חו"ל אתם מכרתם את
אחיכם לכן תהיו קורים עבדים היינו לפרעה עכ"ל
והוא תמוה . והב"ל . לפרשו עפ"י מה דא"י בזוה"ק
סדר וישב דאלמלא לא מכרו השבטים את יוסף
למצרי' ושלחו בו יד ואח"כ נמכר ונעשה מלך ושלט
על המגרים . מעולם לא היו ישראל יוכלים ללאת
ממגרים אבל מאחר שהם שלטו על יוסף ששלט על
המגרים : נמצא שגם הם היו שולטים על המצריים .
שהרי ארון המצריים שהוא יוסף היה להם שליטה
עליו . וכ"ש עליהם . ודין גרמה שהיה להם חקומה
ללאת ממגרים עכת"ד יעו"ש . והיינו דקאמר אתם
מכרתם את אחיכם לפיכך תהיו קורים עבדים
היינו : היינו לשעבר ולא עתה . אבל לולי זה לא

היתה * * *

הגדה של פסח

הייתם יוצאים משם לעולם וכדברי הוזה"ק וק"ל.
ובזה יוב"ן לע"ד כונת הפסוק סדר ויגש ועתה אל
תעזבו והל יחר בעיניכם כי מכרתם אותי הנה כי
למחייה שלחני אלהים לפניכם וקסה דמה היא
המחייה אם על הרעב הרי אמר הכהוב אח"כ כי
זה שנחיס הרעב וכו' וישלחני אלהים לפניכם ועפ"י
האמור יבא על נכון כי למחייה ר"ל כדי שיהיה לכם
חיות כגלות החל הזה ותוכלו לצאת והיינו דמוסיים
וישימני לזב וכו' ודו"ק.

אני נמי י"ל בהקדים מ"ש המפז"ל איך ירד
יעקב למצרים מקום שאין עבד יכול
לצאת משם וי"י כי יודע שאין ישראל תחת המערכ'
ויוכלו לצאת והראייה מיוסף שהיה עבד ונעשה
מלך ויצא מתחת ממטלת המערכה והיינו דקאמר
כי למחייה כלומר כדי שיהיה לכם נחמה וחיות
נפש לשלא תאמרו אנדה תקומינו ח"ו. כי ע"כ
שלחני האלהים לפניכם להורות נתן כי עמו וצאן
מרעיתו אתם והיניכם תחת מערכת השמים וכל
צבאם וק"ל.

ובזה יובן כונת הפסוק שאחר זה מהרו ועלו
אל ה'בי ואמרתם הליו כה אמר בנך יוסף
שמני אלהים לאדון לכל מצרים רדה אליו אל תעמוד
וקסה דלכל מצרים הוא מיותר. דמה לי במצרים
או במקום אחר אם יהיה אדון כאיזה מקום
שישיה הוא טוב. ועפ"י הקדום יבא על נכון. כי
יוסף בהוא פחדא הוה יתיב פן לא ירצה אביו
לרדת מצרים כדי שלא יאסר שם לעולם. ע"כ
הגיע לו שמני אלהים ולאדון ע"כ מצרים. מעתה
אל תפחד מהחשש ההוא. רדה חלי אל תעמוד
וק"ל

הגדה של פסח סדר

וק"ל • זשנעתי באומרים זכונת הפסוק הזה עפ"י
מה שנשאלו הפוסקים אי האב מחוייב לעמוד בפני
בנו חכם או מלך • ולזה כיון יוסף באומרו רדה אלי
בלומר הספילני • ואם חרצה שלא לעמוד כן יהיה
ובניקוס וזהו אל העמוד זק"ל • ומחכמי האמת
שמעתי באומרים לי כי יעקב חתום בת"ת ישראל
מלכר • ויוסף הוא היסוד • והתפארת הוא המשפיע
ליסוד • וזהו רדה אלי אל העמודי מלהשפיע לו
ודפח"ח

ואלו רא הוציא הקרוש ברוך הוא
את אבותינו ממצרים עדין
אנו ובנינו ובני בנינו

ואלו לא הוציא הקב"ה את אבותינו ממצרים
עדין אנו ובנינו ובני בנו משועבדים •
וכו' • כתב הרב זרע ברוך ז"ל • דהא דנקט תלתא
דרי • הוא מסוס דדור לא פחות מ"ע שנה • והס
יסבו רד"ו • ולפחות היו כריכים לשבת עוד רד"ו
דהוו תלתא דרי • והב"ן עכת"ד פח"ח יס"י •
ובזה יובן לע"ד מקרא שכתוב בסדר בא והיה
היום הזה לכם לזכרון ומנתם אלהו חג
לה' לדורותיכם חקת עולם תחוגוהו • ופרט"י בחומש
לדורותכם יבול מעט דורות ב' • ת"ל חקת עולם •
זאי' למידק דא"כ לימא חקת עולם • וכבר ראיתי
למופת דורנו הרב מהר"ח בן עטאר ז"ל בפ"י אור
החיים שעמד בזה יעו"ש • ועפ"י המוצג נחא •
וחגותם אותו זה טף שעמכם שלא היה כשיעבוד

הגדה של פסח

כי קטנים היו חג לה' : לדורותיכם עוד תרי דרי
דהיינו בניהם ובני בניהם דנקט כמי המניד וזה
גזירה בטעם : כי אלמלא הוציא : תלתא דרי מיהא
הוּו משעבדי : דהיינו הטף ותרי דבתרייהו : אבל
עשית הפסח אחרי זה יהיה חקת עולם : כלומר
כסדר כל המקיס שאין בהם טעם : אבל ליונאים
ותרי דרי לא יקרא עסח חקה לגבי דידהו : דהא
באילו פסח נס עליהם יחשב ידוק כי קצתו וככו :

משועבדים היינו לפרעה במצרים

משועבדים היינו לפרעה במצרים וכו' : הא
דקאמר משועבדים ולא קאמר
עבדים : דהא נס הבני חורין יסתעבדו לאדם מאחר
שהם נמולי טובה : וראיתי להרכ מעשה ה' שתי' :
לפי כו היה יכולת בידו שמים שלא להביא שפטים
על פרעה ולהוציא את ישראל מתחת יד פרעה
בכסף וזהב : ע"י אשר יטה לבו לטובה סיוציאם
ברצונו הטוב : מכלי שום זכר ואונס כי לב מלך ביד
ה' לכל אשר יחפון יטהו : אלא שמה סהוציאם ביד
חזקה הוא לפי כו אלו הוציאם פרעה כרצונו : עדיין
היה לו קצת שיעבוד בישראל : וישראל להיותם
נמולים טובה ממנו יהיו נכפפים לשמוע לקול דברו
ולשרתו ולסעדו ולתומכו במלחמה : ע"כ הטובה
אשר פעל ועשה עמהם : לכל יהיו כפוי טובה והיינו
דקאמר המניד : ואלו לא הוציא בזרוע ובחזקה :
רק לתת בלב פרעה להוציאם ממצרים : עדיין היו
משועבדים שיעבוד קל כי לא נוכל להמרות דברו
עבור היותינו נמולי חסד הימיו על אשר שלחנו
בגב שלם וכנפש חפנה ודפח"ח : ואפילו

הגדה של פסח סה

וַאֲפִירוּ בִלְנוֹ חֲכָמִים • כָּלְנוּ נְבוֹנִים •
כָּלְנוּ יוֹדְעִים אֶת הַתּוֹרָה •
מַצּוֹה עֲלֵינוּ לְסַפֵּר בִּיצִיאַת מִצְרַיִם •
וְכָל הַמְרֻבָּה לְסַפֵּר בִּיצִיאַת מִצְרַיִם •
מִצְרַיִם הָרִי זֶה מְשַׁבַּח :

וּאֲפִי כוֹלְנוּ חֲכָמִים כוֹלְנוּ נְבוֹנִים כוֹלְנוּ יוֹדְעִים
אֵת הַתּוֹרָה מוֹצֵה עֲלֵינוּ לְסַפֵּר בִּיצִיאַת
מִצְרַיִם וְכָל הַמְרֻבָּה לְסַפֵּר בִּיצִיאַת הָרִי זֶה וְכוּ' לְהַבִּין
פִּיסְקָא זוּ • יבֵּא קֳדָם טַעַם כַּעֲיָקָר לְמַצּוֹת סִיפּוֹר
יִצִיאַת מִצְרַיִם • כִּפְרֵט שֶׁהַפְּלִיא הַכְּתוּב עֲלֵיהָ בְּכַמָּה
מְקוֹמוֹת עַל מֵה אֲדֻנִּיהָ הוֹטְכָנוּ • וַיִּרְאֶה נִמְסָךְ לְאֹמֶתָה
שֶׁאָמְרוּ בִּמ"ר גּוֹי א' שֶׁאֵל אֵת רִי"ב כְּתוּב בְּתוֹרַתְכִי
אַחֲרֵי רַבִּים • וְהִנֵּחְנוּ רַבִּים מִפְּנֵי מֵה אֵין אֵתִם מִשׁוּם
עֲמָנוּ בַע"ז • וְתִי בְּמֵה דְקִי"ל דְּרוּב וְקָרוּב הַיֹּלְפִים
אַחֲרֵי הַקָּרוּב • וְהַקָּב"ה הוּא קָרוּב בְּכָל קוֹרְאֵינוּ אֲלֵינוּ
אֲבָל הַע"ז הִיא רְחוּקָה מִלַּעֲנוֹת אֵת מִקְרָאֵיהָ •

וְהִרְבַּ הַגְּדוֹל מֵהַר"י כִּהֵן מִפְּרָק לֵה כִּלְפֵי מֵאִי
דְקִי"ל בְּכַמָּה דּוֹכְתֵי • רּוֹבֵא וְחֻזְקָה רּוֹבֵא
עַד יָק • אֵךְ אֲעִנֵּס כְּתוּב מֵהַר"מ ט"ז ל' בַּח"ה סִינְאָן
ז"ך לִישׁ לְחֻלְק בֵּין חֻזְקָה לְחֻזְקָה • דֵּהָא דֵּהַרְי' דְּרוּבֵא
עַד יָק מִחֻזְקָה • הֵיִינוּ חֻזְקָה דְּסַתְמָא שֶׁאֵינָה בֵּהָא לֵא
מִלְד רּוֹבֵא וְלֵא מִלְד סְבָרָא • הֵלֵא דֵּהַרְיָן הַעֲמֵד
רַבֵּר עַל חֻזְקָתוֹ כִּמוֹ הַעֲמֵד טַמָּא עַל חֻזְקָתוֹ וְהַעֲמֵד
אֲשֶׁה עַל חֻזְקָתָה אֲבָל חֻזְקָה דֵּהֵין אֲדָם פּוֹרַע חוּבו
תּוֹךְ זְמָנוֹ שֶׁהִיא מִכַּח סְבָרָא • דְּחַטִּיב כִּמוֹ עֲדִים רֵאָנָן
סֵהֲדִי דַל"א פִּרְעָה • דֵּהַלּוֹאֵי פִּרְעָה בּוֹזְמָנוֹ ע"כ :

א.ג.ד

הגדה של פסח

אמור מעתה לעגן רוכא דגוים אין זו טענה
דהא חית לן חוקה אלימחא סברית כי
אין כה' אלהינו • שהרי בהזינו שמענו מעסה ה' כי
נורא הוא שהזיחנו ממזרים • ומי אלוהה מבלעדיו
אשר יוכל לעשות ככל האותות והנורות ההם •
וחתיה חוקה סברית זו ומפקא מידירוכא • אל
דבריוז"ל

עוד תשובה מולאת לשאלת המין הנז' עפ"י מה
דאי' בפ"ק דיבמות דהיכה למ"ד שעסוב"ם
בסדרתם • ויאיכה מ"ד דלא עשו כי אחרי רבים
להטות • ומ"ד עשו היכה דמחדדי לא אמרין אחרי
רבים להטו • וכ"ש היכה דמחדדי טפוי' ה"כ בישראל
שכולם יעידון ויגידון רק עם חכם ונכון הגוי הגדול
הזה • ממילא בטלה טענת רוכא • דכי אזלין בתר
רובה היכה דכי הדדי ביניהו הכא ישראל עם חכם
חרטים דמחדדי טפוי' •

אשר זאת היתה לי כוונת הפסוק סדר והתחנן •
ושמרתם ועשית' בי היא חכמה כ' ובינתב'
לעיני העמים • כי מי גוי גדול אשר לו אלהים
קרובים אליו כה' אלהינו וכו' • הנה עפ"י הקדוש
מגבן מאליו • ושמרתם ל"ת ועשיתם העשה • וכי
תימרו איכה איכל לעבוד ריכוני • ורבים אומרים
לנו לכו אתנו כי אתם המעט מכל העמים • לזה
אמר כי היא התורה חכמתכם ובינתכם לעיני
העמים וע"י החכמה יהיה לכם למססה ולמס"ת
טענת אחרי רבים • ועוד כי מן גוי גדול אשר לו
אלהים קרובים אליו כה' • ורוב וקרוב הולכים אחר
הקרוב וכת"י הראשון כנלע"ד חיים אי ניחא קמיה
שמיא • והוא אשר דברו למניג' • ואפי' כולגו חכמים
ונביגים

ונכוני' ותופסי התורה * אשר יספיק בחכמה לסתור
 ולהפיל רבים הגוים * ולא היינו כריכים עיד לספור
 יציאת מצרים להיות לנו חזקה אלימתה ממעשה ה'
 כי גורא' הוא דעד פא' מרובא * עכ"ז מנוה עלינו
 לספר ביצ"מ כדי שיהיה הדבר מוחזק מב' לדדיו
 כל יסע יתדותיו לנכח * וזה אומר וכל המרבה וכו'
 שלא יספיק לו כ'חד כי אם ב"ב לדדים וק"ל *
ובדרך * זו אלך להבין שאלת הרשע * רשע
 מה הוא אומר מה העבודה הזאת לכם
 ולפיו וכו' כפר בעיקר אף אתה אמור לו בעבור זה
 עשה ה' לי נצחתי מתצרים * ונקדים עיד מה דאי'
 בחולין דף י"א מ"ל ד'הולין בתר רובא דליתיה
 קמן * ויליף ההם מקורבן פסח דאמרה תורה ועלם
 לא תסגרו בו * ודילמא ניקב קרום של מוח אלא
 ד'הולין בתר רובא * עוד נקדים דרשו חז"ל מסכו
 ידיכם מע"ז * וקחו לכם ז'אן וכו' * והוא אמרו מה
 העבודה הזאת לכם כי אתם עושים חרתי דסתר"ן
 בעבודה זו * שהרי הפסח גופו לא בא אלא להבדיל
 אתכם מע"ז א"כ ש"מ דלא הולין בתר רובא הם
 הגוים * א"כ היאך אין אתם שוברים עלם בו *
 ומדאין אתם שוברים בו עלם ש"מ ד'הולין בתר
 רובא * דאל"כ ניחוש דילמא ניקב קרום של עוחר
 וא"כ על מה תריבון על הע"ז מאחר דאיכא רובא
 א"כ לא ירד בני עכס * לכם ולא לו * ולגלות ארם"ו
 ארם נחש מפרש המגיד והזיל * סכונתו לכפור
 דעיקר ולנטות אחרי רבים * והיתה תשובתו בעבור
 זה הפסח שבה לבטל ע"ז כדכחיד מסכו עשה ה'
 לי נס להשיב חורפי על טענת אחרי רבים * והיא
 בלאתי ממצרים שמשם ידים מוכיחות החוקתא
 אלימתא

הגדרה של פסח

אלימחא כי אין כה' אלהינו ודו"ק היטב:
וזהו הצלי טעם דכתיב ויאמר ה' אל עונם
את חורתי ולא נענשו על ע"ז ייען שביטול
תורה היה בעוכרם לעבור ע"ז כי היו מסותים
אותם האומות בטענת אחרי רבים ולא היה להם
טענה לומר חכמים הנחנו כי אבדה ומסרח חכמת
בביטול תורה וע"כ היה קביעות העונם עליהם
כי היתה גורמת לסור מההרי ה"י

ובזה מבין כוונת הפסוק הל"ה תגמלו זאת
כלומר שהם סרים מזה התורה בשביל
ה' לסור מאחריו כדי שתקראו עם גבל ולא חכם
ובזה תעבדו אלהים אחרים ומ'מ אינו מספיק
זה שהרי הלא הוא אבידקניך והוא קרוב כי אין קרוב
כאב לבן ורוב יקרוב הולכים אחר הקרוב ועוד שא
אביד בהנחל וכו' ירכיבו ויניקו דבש ואחר
השבח הזה יש לך חזקה אלימתא גדולה מזו וד"ק
כנלע"ד

גם זה אשר תרנו"ז תורתנו הקדושה סדר רצה
כי יסיתך אחיך וכו' לאמר נלכה ונעבדה
אלהים אחרים מהלכי העמים וכו' לא תאבה נו וכו'
כי בקם להדיחך מעל ה' אלהיך המוציאך מארץ
מצרים וקסה מהלכי העמו' דקאמר דפשיטא הוא
שהעמים הם עובדי הפסל ועוד דמה ענין יציאת
מצרים לכאן אבל הוא הדבר אשר דברנו כי המסית
מסיתו כטענה שאלהי העמי' המה רבים ואנחנו
עם אחד ה"כ ראוי לנו שנהיה נגררים אחריהם
כי אחרי רבים להטות ואהא קאמר לא תאבה לו
ועל טענתו שטען אחרי רבים והיתה התשובה
בסתור טענת האויל הזה כי בקם להדיחך מעל ה'
אלהיך

הגדה של פכת סז

אלהיך המוציאך מארץ מצרים * דמהגס ההוא איכה
חוקה אלימתא וכמדובר והב"ן כי הוא נכון * ועיין
הרב מטה ההרן ז"ל בדף י"ג ע"ב דרך גמרא
בביתר ואפ"י כולנו חבמים יעו"ט"ב

מַעֲשֵׂה בְּרַבִּי אֱלִיעֶזֶר וְרַבִּי יְהוֹשֻׁעַ
וְרַבִּי אֱלִיעֶזֶר בֶּן עֲזַרְיָה וְרַבִּי
עֲקִיבָא וְרַבִּי טַרְפוֹן שֶׁהָיוּ מְסַבִּין בְּבֵנֵי
בְּרַק וְהָיוּ מְסַפְּרִים בִּיצִיאַת מִצְרַיִם
כָּל אוֹתוֹ הַלֵּילָה :

מעשה ברכי אליעזר ורבי יהושע ור' אלעזר
בן עזריה ורבי עקיבא ורבי טרפון *
שהיו מסובין וכו' * הז דקבע המניד מעטה זו
כאן * הוא להוכיח ראייה על מאמר הקדים שאמר
והפילו כולנו חכמים תדע לך שכן הוא שהרי מעשה
בגדולי ישראל שלא נמנעו מלהרבות בסיפור * ועוד
הביא כל ימי חיך להביא לימות המשיח * ואז ומלאה
הארץ דעה ויהיו כולם חכמים * ועליהם יהיה ג"כ
החיוכ בסיפור הגם * ודו"ק

אי נמי יאמר שבא להוכיח על מאמר הקדים
שאמר וכל המרבה לספר * וכל הוא
מרבה אפ"י כהנים ולוים ונרים שלא היו בכלל
סיעבוד חייבים בסיפור * ולזה הביא מפסה ברבי
אליעזר ובמסינה ההיא היה כהן ראב"ע * ולוי רבי
רבי יהושע * ונר רבי עקיבא * ודו"ק *

אי נמי שבא להוכיח על המאמר הקדים שאמר
והפילו כולנו חכמים * הקדים מארז"ל

שלח

יב

הגדה של פסח

שְׁלַח בַּיּוֹם הַשְּׁלִישִׁי תִּשְׁלַח בְּיַד רָעַע כִּי הָיָה הַשִּׁיב שֶׁעַר הַנִּזְיוֹן
וַיִּזְכַּל לְהַצִּילֵם הָיָה אִם הִגִּיעוּ לַשֶּׁעַר הַנִּזְיוֹן וְהָיוּ
יוֹצֵאִים עַל יְדוֹ וְלֹא הִבִּיחַ מֵעֲשֵׂה וְכוּ' לְהוֹרוֹת
שֶׁאִם יִהְיֶה בְּמַסִּיבָה הַקְּרוֹטָה הֵיחָד רַבִּי בְּקִיבָא
וּמֵאַחֵר שֶׁכֵּן הוּא לֹא הָיָה רָאוּי לְשַׁמְרָה נִפְלְאוֹת
בְּעֵינֵינוּ נִס יִבְיָח מִכְרִיס שֶׁהָיָה יִתְקַן שִׁיבָה אִם
מִשֵּׁי שֶׁעַר הַנִּזְיוֹן וְהָיוּ יוֹצֵאִים עַל יְדוֹ וְרָעַע יוֹכִיחַ
שֶׁהִשְׁנֵת הַיְתָה יִתְרָה עַל הַשְּׁנֵת מִרְעָה וְלֹא הוֹכִיחַ
לְהַבִּיחַ מֵעֲשֵׂה זֶה לְהוֹכִיחַ כִּמְהָ וְכִמְהָ גְדֻלַּת מַעֲלַת
סִיפּוֹר הַנִּס לְמִינֵהוּ וְדו"ק

**עַד שֶׁבָּאוּ תְּלִמְדֵיהֶם וְאָמְרוּ לָהֶם
רַבּוֹתֵינוּ הִגִּיעַ זְמַן קְרִיאַת שְׁמַע
שֶׁל שְׁחָרִית :**

עַד שֶׁבָּאוּ תְּלִמְדֵיהֶם וְאָמְרוּ לָהֶם רַבּוֹתֵינוּ הִגִּיעַ
זְמַן ק"ס שֶׁל שְׁחָרִית וְקָטָה דְּשַׁל שְׁחָרִית
יִתְרָה הוּא דְּזְמַן ק"ס נוֹל שְׁחָרִית הוּא מִתְחִילַת
הַלֵּילָה וְלֹא שִׁיךְ לֹאמַר הִגִּיעַ דֵּהָא הִיךְ חוֹבֵב סִיפּוֹר
הַנִּס אֲלֵא בְּלִיל ט"ו וַיּוֹכֵן בְּמָה דְּאִיתָא בְּבִרְכוּת קוֹרָא
הַדָּם ק"ס סְנֵי פְעָמִים בְּיוֹם אֶחָד קוֹדֵם הַנֶּחֱזֵק הַחֲמֵה
וְאַחַד לְאַחַר הַנֶּחֱזֵק הַחֲמֵה וַיּוֹלֵא בֵּה אַחַת מִסּוֹס ק"ס
שֶׁל עֲרַבִּית וְהָתָּה מִסּוֹס ק"ס שֶׁל שְׁחָרִית וּמִסִּיק
הַתָּם דְּלְאַחַר הַנֶּחֱזֵק מִיְהֵא לֹא נִפְיָק בְּשַׁל עֲרַבִּית וְהוּא
הוֹמְרוּ הִגִּיעַ זְמַן ק"ס וְלֹא חִימָה שֶׁל עֲרַבִּית לְמִי
שֶׁלָּא קִרָא דְּהֵינּוּ קוֹדֵם הַנֶּחֱזֵק לֹא שֶׁל שְׁחָרִית
דְּהֵינּוּ לְאַחַר הַנֶּחֱזֵק שֶׁאִזּוּ הֵינּוּ יוֹצֵא בְּשַׁל עֲרַבִּית
וְדו"ק

הַמַּר

הגדה של פסח סח

אמר רבי אלעזר בן עזריה תרי אני
בבן שבעים שנה ורא זכותי
שתאמר:

אמר רבי אלעזר תרי אני כבן ע' שנה וכו'
וחכמים אומרים וכו' ברוך המקום ברוך
הוא שנתן תורה לטמו וכו' שמעתי משם הרב
יהינתן הפירסס ז"ל לקטר בני חרי מימרי
מאמר ראב"ע עם ברוך המקום ועוד דכמאי פליגי
בן זומא עם חכמים הי יציאת מצרים בלילות הי לא
זמאי טעמא מר לה אמס כמר וי"ל דהנה יש שני
תירוצים על מה שלא נשתעבדו ישראל במצרים ת'
שנה באשר נגזר על אברהם בכרית בן הכתרים
או דהלילות השלימו המנין בי אין דרך מלאכה אלה
מיס והם עבדו בהם ימים אף לילות או מה"ש
שהיו עם ישראל במפור"ש יוצא בוס"ק ע"פ ואלה
שמות בני הכאים מצ"ה ועבודת המלאכים
נעבדו במצרים עם ישראל היא השלימה ה"ת שפ"ה
והנה בין בני חרי טעמי יש שני נפקותית
האחד שאם נאמר דעבודת לילה השלימה

ה"ת א"כ יחוייב עלינו להזכיר יציאת מצרים
בלילה דהא יציאת מצרים ההניגס לעבודת הלילה
ברס לטעם השני דהמלאכים השלימו הת' שנה
אין חייב להזכיר יציאת מצרים בלילות והנפקותא
השנית בהקדים מ"ש רז"ל שטען משה נגר מה"ש
שאמרו תנה הודך למצרים ירדתם לפרעה
השתעבדתם והנה הי אמרינן דמלאכים שיעבדו
עניהם במצרים ה"כ גסתרה טענתו של משה דכאמת

גסתעבדו

הגדה של פסח

נסתעבדו למצרים :

ובזה יבואו השני מצרים כ"ו כמין חומר
וחכמים הומרים ימי חייך העולם הזה
וכו' ומוכח דליכא חיוב יציאת מצרים בלילה דהעיקר
כטעם השני שהמלאכים השלימו הח' שנה' והשת'
ברוך המקום שנתן תורה לישראל' העפ"י שהיה
יכול לתתה למלאכים דלא שייכא טענת מסה'
זדו"ק ודפח"ת

ויקשור ג"כ ע"ס מאמר בן זומא שהכריח
מקרא דמוכירין יציאת מצרים בלילוי'
ומעתה מוכח דלילות השלימו המנין זל"ה שייכא
הורה למלאכים' ומעתה ברוך המקום שנתן תורה
לישראל' ולא למה"ש' ברוך הוא שאין לשניו עולה
דכל"ו' א"ס היתה השלמת ה"ת שנה ע"י המלאכים'
זל"ה מחמת שהיו משועבדים את ישראל בלילות ג"כ
יהיה זה כמעט עול בחיקו ית"ס מה שנתן לנו את
התורה' כי שייכא למלאכים טפי מדינה דבר מצרא
זדו"ק כי נכון הוא'

אי נמי יובן לע"ד סמיכות הר"א לברוך המקו"י'
עפ"י מה שהוכחנו לעיל בהצפקות'
הראשונה שא"ס עבודת לילה השלימה המנין בודאי
שצריך להזכיר יציאת מצרים בלילות' וזה ידוע
דכמ"ת יש דין בן המצר למלאכים' ויש על זה כמה
ת"י' הראשונה דכמהנה ליכא דינא דבר מצרא' שנית
דהמוכר לזמן לא שייך ביה דין בן המצר' ואיתא
דמזומ בטלות לעת"ל' ונמצא דמכר החורה הוא
לזמן' וסברא זו לא שייכא אלא למ"ד דקנין פירות
לאו כקנין הנוף דמו' כמבואר יז"ל בספר עיר
דוד דכ"ה יעו"ב' ז"ס מבואר דלמ"ד קנין פירות
לאו

לאו כקנין הנוף • לא היו מוכרים להשאר דוקא ב' שנה במזרים כי היו יכולים להשלים זה בארצות אחרות, עו"ב • והנה לסכרת בן זומא דלילוח הסלימו • א"ל לומר דקנין פירות לאו כקנין הנוף • ושפיר י"ל דהוי כקנין הנוף • א"כ ברוך המקום שנתן במתנה ולא במכר להז' לנו מדינא דב"י •

ויקושר עם סכרת חכמים דאין מזכירין יצ"מ בלילות וא"כ לא עבדו בלילה • ומעת' כהכרח לומר דקנין פירות לאו כקנין הנוף • דאל"כ הויה מוכרח להביחם ת' שנה • וכיון שכן ברוך המקום שנתן תורה לישראל • ולא למת"ש כיון שלא נמכרה התורה להם לחיליטין גמורין ודו"ק היטב כי קצרתו •

ובהרי אורחין הבא נבא לפרש כונת מדרש'ל במדרש רבה סדר חיי טרה רבי פתח ונסעד שיבה וזקנה אלהי אל תעזבני • אמר רב אחא לא היא זקנה לא היא שיבה • אלא שאס נתת לי זקנה תן לי שיבה עמה ע"כ • וקשה דהא זקנה לחוד ושיבה לחוד דכן ס' לשיבה וכן שבועים לזקנה כד"י דפרקי אבות ועוד מאי משני • ונלע"ד דהכי פריך דכיון דשיבה בכלל זקנה שהוא בן שבועים • אס כן לימא זקנה לחוד ובכלל טאיתיים מנה • ומשני אמר דוד אס נתת לי זקנה • דהיינו חכמה דחכם מיק' זקן זה זקנה חכמה • ואני אהיה ע"י החכמה ריש מתא תן לי שיבה עמה כדי שאהיה ג"כ ר"מ ויהיה לי אימה יתירה • וכך עובדא דראב"ע שאמר שרי אנו כבן שבועים שנה וק"ל **אופן אחר**

אמר רבי אלעזר בן עזריה הרי אנו כבן שבועים שנה ולא זכיתי שחאמר וכו' • וקשה דכשלא אס היה בן שבועים שנה ממש היינו רבות

הגדה שר פסח

דהקני ולא זכותי * אבל מכיון דזוטר בשנייה הוה
בן י"ח * אלא שנעשה לו נס והיה כבן ע' * אם כן
מאי רבותא איכא שלא זכה וניצח את חבירו כיון
דרך בשנים הוה * ובטרם נקרב לפרש התאמרה הלוח
הבא נבא לבאר מהמר בפרק תפלת השחר * כי
ביום בא גר עמוני וכו' * אמר ליה ר"ג אסור אהה
לכא בקהל וכו' * א"ל ר"י וכי עמון ומואב במקומם
הם יושבים והתירוהו יעו"ס * ואיכא למידק דמדוע
המתין הגר לבו ביום ולא קודם לכן * וי"ל דהגר
מבח השומר הפתח דגלי דעתיה ר"ג דלא לשמא
אסור לעסוק הוכיח דודאי ר"ג לא יתירוהו לכא בקהל
כמו שכן היה באמת דעת ר"ג דאמר ליה אסור *
אבל בו ביום כשסילקו שומר וגלי דעתיה ראב"ע
דיעסוק אדם אפי' שלא לשמה בזה הרגיש הגר שיש
לו תיקון לכא בקהל * ובא ומיקנהו לכא בקהל *
וגקדים מ"ס התום כש"ס דסוטה שהקשו אהך
דמנימין גר מזרי שאמר אחי מזרי ראשון השיא לבני
מזרית שנייה * כדי שיהיה בן בני ראוי לכא בקהל
והקשו התום דכיון דסנחריב בא ובלבל את האומות
ה"כ מנימין גופיה שהיה ראשון הוה מותר לכא
בקהל * וכן קשה אהא דאמרו ליה זיל בני עמון
ומואב דיהבי אדובתייהו * והלא סנחריב בלבל הכל *
והך קרא דסאנן * שמא דקורס סנחריב היה להם
זה * ופ"י ר"ת דסנחריב בלבל כל העולם * ומצרים
לא בלבל מדכתיב בפרעה נכה ולא יוסיף עוד מלך
מצרים לצאת מארצו * אלמא דסנחריב לא בלבל
מצרים * והכי אשכחן בסדר עולם * אבל עמון ומואב
בלבל דהא לא אשכחן בהדייה שלא בלבלן וע"ס אי
גרסינן עמון וכו' *

והטעם

הגדה של פסח ע

וחטעם ססנחריב כלכל את כל העולם . ולא
 מצרים . נלע"ד בדרך נכון . עפ"י מה
 דא"י בחולין ד"ס ע"ב דהרבה מקראות יש בתורה
 שהאויים להסרף והן הן גופי תורה . וחד מנייהו
 זאת העם העביר אותו לערים . למאי נ"מ . והם
 משום שלא יוגו את ישראל לקרותם גולים . ומה חורפה
 הודיענו בהמלצה זו שעשה יוסף לאחיו דמאי דהוה
 כזה ואין זכרון לראשונים . אלא דהכתוב הוכרח
 להדיענו זה להודיע ולהודע . כי משפטיה' לדקו
 יחדיו עפ"י היושר ואין עולה לפני כסא כבודו . דא"י
 בילקוט פפני"ד פ"ד ע"ב דכשחטאו ישראל ובקש הקב"ו
 להגלות' אמ' אס' אני מגלה את ישראל חילה . עכשו ישיו
 הרפה וקלון לכל אה"ע שיקראום גולים . מה עשה
 שלח קודם לסנחריב ובלבל כל גבולות עמים והיו
 כל האומות גולים ונדחים עכ"ל . וזוה תבין הטעם
 שלא כלכל מצרים . שהרי יוסף כבר הגלה העם
 כיושב במצרים ולפי זה הוכרחה התורה לכתוב זאת
 העם העביר אותו . כדי שלא תקשה על הקב"ה .
 הן ולמה כלכל את כל האומות ואת המצריים לאי
 ויהו עול בחיקו ית"ש . לזה אשמועין ואת העם
 העביר לומר דהמצרים כבר היו מבלבלים . ולפי
 שיטה זו מוכרחים אנו לומר דעמון ומואב כלכלם
 סנחריב כמ"ס התוס' דאל"כ עדין הווי עול בחיק
 ית"ש . דמה נשתלו עמון ומואב . מבאי עולם ומלואה .
 אטו דמה רידהו סומק טפי

אלא דרבינו האר"י והרב של"ה זלה"ה . הם
 אמרו דהא דכתיב ואת העם העביר אותו
 לערים קאי אערב רב סנירון יוסף וזירפן וטלטלן
 והעלה והעביר אותם מרשות שרו של מצרים . והן

הגדה שר פסח

אן הערב רב שהתלה מטה וּלְהַךְ פ"י לִיכָא גִילּוֹי
 שהמזרים גלו ואפ"ה אשכחן להדיח לא כלכלה
 סנחריב כדמוכח בפרעה נכה וכנו"ל וּלְהַךְ פ"י
 קרא דשאנן מואב ד'אף על פי סנחריב לא כלכל
 עמון ומואב זה האמר שהו' פול בחיקו ית"ש
 מזרים תוכיח דבהדיא כתיב שלא כלכלה הנס
 שלא נתכלכלה בימי יוסף לסכרת הרב האר"י והרב
 של"ה זלה"א בקרא דואת העם העביר כמדובר
אכן לפי חזק"ק מה נ"מ שהשמיענו הכתוב
 שהערב רב גירן יוסף דמכ"ע אס הטה
 גירן או יוסף גירן וי"ל דגם בזה דינא השמועין
 דהא ק"ל ללא קבלו נרים בימי דוד ושלמה מפני
 שהיו מתגירים שלא לשמם לבעבור שהיו ישראל
 באותם הימי בעולם השלום ותמלא הקפידה מקו
 לנוח על מטה שקבל הערב רב לזה הודיענו
 הכתוב שגירותם היתה ע"י יוסף גירות לשמה
 כראוי ואח"כ היו עם ישראל בגולה וסבלו עמם
 השיעבוד ובודאי הגמור שגירות היתה מלכ ומנפס
 והמטול הכי העלם מטה עמו הכל אס כאמר כמ"ד
 שמהיך שלא לשמה בא לשמה ז"ל דעיקר פ"י
 דואת העם העביר בפשטיה בדי שלא יוגו את ישראל
 ולפי זה עמון ומואב גלו

והשתא אחי שפיר הא דגר עמוני לא בא בימי
 ר"ג שהוציב שומר דס"ל דדוקא לשמ'
 הוא דכעין יא"כ היך קבל מטה את הערב רב
 וז"ל ואת העם אערב רב וגרים לשמה היו וא"כ
 המזרים עמם לא הגלה אותם יוסף ולא סנחריב
 נ"כ לא הגלה אותם וי"ל דגם עמון ומואב לא הגלה
 אותם ולפי זה גר עמוני אסור לבא בקהל אבל
 כססליקו

הגדה של פסח על

בגסילקו שומר הפתח וכמ"ד דמתוך שלא לשמה -
אין לפרט זאת העט העביר אערב רב : דמ"ז כ"מ
דהא אפ"י שלא לשמה מקבלין : הלא ודאי דהמזרים
קאי שטלטלם ולהודיע שאין עול בחיקו ית"ש זומעת
ל"ל דעמון ומזב נלו : ד"ל כ"כ יהיה עול בחיקו ית"ש
שלא הגלה עמון ומזב : זא"כ יהיה מותר לו לבא
בקהל : ולכן דוקא בו ביום בא לכדי שיתירוהו :
זר"ק

זבהכי אחי שפיר כוונת המחמר דרכי אלעזר
כן עוריה דקאמר הרי אני כבן ע' שנה
זכו ונקדים עוד : ד"ש סני פ"י על היום לעשותם
ולמחר לקבל שכרם או על היום לעשותם ולא למחר
לעשותם : ותלייה הך פלוגתא בקרא דרבי חללים
הפילה : חד דריש זה תלמיד שלא הניע לארכעים
זמורה : ויש מי שפירש על העוסק שלא לשמה : עוד
יש מחלוקת אי שכר מצו"ב"ע איכא וי"א דשכ"מנות
בה"ע ליכא : ואיתא בירושלמי דפ"ה דשכ"מנות
בה"ע ליכא כמי שהיו עושים לשמה : ונח"י הרשב"א
כתב : דאי ליכא זכרון יציאת מצרים לימות המשיח
אחי כמ"ד דמלות בטילות לעת"ל דהיינו היום
לעשותם ולא למחר דהא כמה מלות תלויות ביציאת
מצרים כמו שבתות ומועדים ותפלין וכדומה :
ולפ"י זה נחא הא דקאמר רהב"ע הרי אני כבן שבעי
שנה ונעשה לי נס . וקשה דהיהך קוב"ה עבד לי נס
כדי ואני כן י"ח שעדין לא הנעתי להוראה וכתוב
כי רבים חללים הפילה : הלא ודאי כי רבים חללים
העוסק שלא לשמה ושמע מינה דשכ"מנות בה"ע
ליכא : כדי שלא יעסוק שלא לשמה לשם שכר ולפי"ז
היום לעשותם ולמחר לקבל שכרם : אבל מצית אינם
בטלות

הגדה של שפח

בטלו לימות המסיוח וכל ימי חיך להכיא לימ"ה
זא"כ לית לן ריבוי כל לרבות לילות ולכן לא זכיהו
סתאמר יז"מ כלילות ודו"ק

או נוכל לומר הרי אני כבן ע' ומוכח דרביס
חללם לשלוא לשמה זש"מ בה"ע ליכא
דהיום לעשותם ולמחר לקבל שכרם הכל מצות
היגס בטלות לעת"ל וז"ש לימות המסיוח וזא"כ
ליכא למימר כל ימי חיך מרבה ימות המסיוח דהא
אפי' לעה"כ לא בטלי שאודאי דכל לרבות לילות
ואפה לא זכיתי לדרסה וז' עד סדרסה ז' זומה
דהא לדודי שנעשה לי גם ננקל היה לי להרניס
בדרסה זו דכל מרבה לילות והכן ועין להרכ
זיע אברהם ספר בראשית פרטה ד' סכהב דבר
נאה ומתקבל כמאמר זה דראב"ע ינעו"כ

אי נמי נוכל לומר בדרך דרש בהקדים ע"ש
בספרי שהטעם דליל צאהם ממזרים
כיום יאיר שס רמו לדקת ה' שהוליאם ברד"ו
ביען סחשב להם הלילה זא"כ על שהיו מעבדים
אותם ימי אף לילו והרזיה הלילות מחשבי כימים
בשרי אדה"ר נתן לדוד ע' שנה וההבוח נתנו לו
ע' שנה זא"כ היה לו לחיות ק"מ אלא לפי שדוד
לא טעם טעם מיט"ה נחשבו לילו ל"ע שנה שניים
והיינו דקאמר ראב"ע הרי אני מוכיב בכטם
רד"ו כבן ע' זה דוד דלילו נחשבו ל"ע שנה
בן אני אומר שזהו הטעם גופיה לזאתם ברד"ו
והב"ן כי נכון הוא

הגדה של פסח עב

יציאת מצרים בלילות עד שדרשה
בן זומא שנאמר למען תזכר
את יום צאתה מארץ מצרים כד ימי
חייך ימי חייך הימים כל ימי חייך
הדילות וחכמים אומרים ימי חייך
העולם הזה כל ימי חייך להביא
לימות הפושח :

יציאת מצרים בלילות וכו' במדרש ילקוט
סדר שמות איתא וו"ל מזכירין יציאת
מצרים בלילות ומנין שאומרים אלהי אברהם אלהי
יצחק ואלהי יעקב שנאמר ויאמר עוד אלהים אברהם
כה האמר אל ב"ה אלהי אבותיכם אלהי אברהם
אלהי יצחק ואלהי יעקב שלחני אליכם עכ"ל והוא
תמוה דמה ענין ומנין שאומרים וכו' אל הקודם
ועוד דבקיבור היה לו לפקשות ומנין שאומרים
אלהי אבות כמו שעשה רש"י בסדר וארא אל האבות
יעו"ט במהרה"ס ז"ל והגלע"ד עם מה שכתבנו
בפניותין לעיל בד"ה אמר רבי אלעזר וכו' והוכחנו
סם דלמ"ד מזכירין יציאת מצרים בלילות היינו
דס"ל דהלילות הסלימו המנין כי עבדו אף בלילה
וא"כ ראוי הוא להזכיר יציאת מצרים בלילה
וגמגמג דבזמנם יצאו ומ"ד דאין מזכירין יציאת
מצרים בלילות ס"ל דלא עבדו בלילה ויצאו קודם
זמנם והיתא בהרב עיר דוד : הטעם דלא קאמר
קרה אלהי אברהם יצחק ויעקב בכלל ובפרט אלהי
בכל

הגדה של פסח

בכל אחד ואחד : היינו להם מזכירין יחד מפסי
ברחמי ומיתו לנהולה קודם זמנה : וזה מסייע למ"ד
מזכירין יציאת מצרים כלילות כמובן .
ולפי"ז אחד מהוכיח המדרש דמזכירין יציאת
מצרים כליל ומכח דכומנס יצאו וקשה
מנ"ל דילמא דאבות העולם פסו ברחמי והבילו
לנהולה קודם זמנה : לזה הסמיך ומנין טהומרים
אלהו בכל אחד : וזה מעשה וע"כ דלא כלילינהו
בחד אלהי כדי לעורר נשמהם שיטורו משנתם
ביחד ע"י הזכרתו הותם ודו"ק .

בְּרוּךְ הַמְּקוֹם בְּרוּךְ הוּא : בְּרוּךְ
שֶׁנִּתְּן תּוֹרָה לְעַמּוֹ יִשְׂרָאֵל בְּרוּךְ
הוּא : כְּנֶגֶד אַרְבַּעַה בָּנִים דְּבָרָה
תּוֹרָה : אֶחָד חָכָם : וְאֶחָד רָשָׁע :
וְאֶחָד תָּם : וְאֶחָד שֹׂאֵינֻ יוֹדֵעַ
לְשֵׁאל :

חָכָם מַה הוּא אוֹמֵר : מַה הָעֵדוּת
וְהַחֲקִים וְהַמְּשַׁפְּטִים אֲשֶׁר
צִוָּה יי אֱלֹהֵינוּ אֶתְכֶם : אֵף אֶתְּךָ
אָמֹר לוֹ כְּהִלְכוֹת הַפֶּסַח : אֵין
מִפְּטִירֵין אַחַר הַפֶּסַח אֶפִּיקוּמֵן :

הגדה של פסח ענ

רָשָׁע מִה הוּא אוֹמֵר • מַה הָעֲבוּדָה
הַזֹּאת לָכֶם • לָכֶם וְלֹא לּוֹ •
וּלְפִי שֶׁהוֹצִיא אֶת עַצְמוֹ מִן הַכֹּלֵל
בְּפֶרַע בְּעֶקֶר • אֵף אֶתְּהָה הִקְהָה אֶת
שְׁנוֹי וְאָמַר לוֹ • בְּעִבּוֹר זֶה עָשָׂה יי
לִי בְּצֵאתִי מִמִּצְרַיִם • לִי וְלֹא לּוֹ •
וְאֵלֹהֵי הָיָה שֵׁם לֹא הָיָה נִגְאָל:

רָשָׁע מִה הוּא - הוֹמֵר מַה הָעֲבוּדָה הַזֹּאת לָכֶם
וְלֹא לּוֹ • וּלְפִי שֶׁהוֹצִיא אֶת עַצְמוֹ מִן הַכֹּלֵל
כִּפְרָה בְּעִקְרָוֹ • וּבִשְׂרָם נִקְרַב לְפָרַע כּוֹנֵת רָשָׁע
זֶה גִדְעָה נִרְדְּפָה לְהִבֵּן כּוֹנֵת מֵאֵמֶר ו"ל • כִּסְדָר
בֹּא • ו"ל וְעִבְרָתִי בְּאֶרֶץ מִצְרַיִם אֲנִי ה' מִשַׁל לְכַהֵן
שֶׁהִיָּתָה תְרוֹמָתוֹ בְּבֵית הַקְּבֵרוֹת וְכוּ' • כֵּךְ הֵאָמַר
הַקִּב"ה מוֹטֵט שְׂאֵנָם לְמִקּוֹם טוֹמְאָת וְלֹא אֶפְסִיד
תְרוֹמָתִי שֶׁהֵם יִשְׂרָאֵל כִּכ"ל • וַיֵּשׁ בּוֹהֵם מִן הַקּוֹטֵי
שֶׁהָיָה כִּכְהֵן יֵשׁ עִשָׂה וּל"ת כִּדְאִמְרֵינוּ פ"ב דְּמַלְיָעָא
וְהַתְעַלְמַת פְּעַמֵי שְׂאֵתָה מִתְעַלֵּם כִּנּוּן מַלְיָאָה לְכַהֵן
וְהָיָה בְּבֵית הַקְּבֵרוֹת וּפְרִיךְ פְּשִׁיטָא • לֹא אֲתִי עִשָׂה
וְדָתוֹ ל"ת וְעִשָׂה דְטוֹמְאָת כִּהֵן • וּכְנִדּוּן דִּירָן נָהִי
דְאִיכָא עִשָׂה דְהַשְׁבַּת אֲבִידָה דְהִינּוּ אֲבִידַת גּוֹפּוֹ •
כְּדִאִי הַשְׁבַּת חֲשִׁיבִינוּ לּוֹ • לְרִבּוֹת אֲבִידַת גּוֹפּוֹ • לּוֹ
דִּיִּקְאָה דְהִינּוּ לְעַצְמוֹ • מ"מ לֹא אֲתִי עִשָׂה וְדָתוֹ ל"ת
וְעִשָׂה דְטוֹמְאָת כִּהֵן הוּא הַקִּב"ה:

וְהֵן אֲמַת שֶׁהִיָּה מִקּוֹם נִרְאֵשׁ לִישָׁב זֶה עַפ"י
ז"ש מִהֲרָא"ס ו"ל בְּבִיאֹר הַסַּמ"ן נְהַלְכוֹת
ר"ה

הגרה של פסח

ר"ה . עמ"ס יום טוב של ר"ה שחל להיות בשבת אין
תוקפים . אעפ"י שהתקיעה אינה אלא בשביל שבית
ומן הדין יתה סתקעו . מ"מ יבא עשה של תורה
וידחה שבות של דבריהם . וכתב הגאון הנ"ל . אך
ע"ז קשה דא"כ ה"ף בלא גזירה דרבה לא היה להם
לתקוע . דאין לומר יבא עשה של תורה וידטל עשה
דדבריהם . אלא במכטל עשה של תורה בקום עשה .
הכל בשב ואל תעשה . יש כח ביד חכמים לעקור
דבר תורה . והכא הוא בשב וא"ת הוא לא תהקע
בסופר בשבת . וי"ל דלא אמרינן שב וא"ת שהני
אלא היכא דליכא הכשר מצוה כגון ההיא דסופר
של ר"ה אין מפקחין . פליגי את הגל וכו' . וכיוצא
דבעידן דמיעקר שבות דדבריהם לא מקיים עשה
דהקיעה סופר . אבל באיסור תקיעה סופר בשבת
שהיה דרבנן מסוס לדמי קצת כמו מלאכה דליכא
הכשר מלוה . כיון דבעידנא דמיעקר עשה דדבריהם
מקיים עשה דסופר . לית ליה לחכמי כח להעמיד
דבריהם במקום ביסול תורה . ואפי' בשב וא"ת .
והיינו דפריך רבא לרבי לוי בפרק בהרא דר"ה .
וכי מלאכה היא דאינטריך למעוטי . אש"נ דסופר
עשה ויו"ט עשה ול"ת . ע"כ

הנה נראה מדב"ק דט"ל דהא דאמרינן בכל
דוכתא אין עשה דוחה ל"ת ועשה היינו
שלא בעידנא אבל היכא דבעידנא דמיעקר ל"ת
ועשה . מקיים עשה אמרינן עשה דוחה ל"ת ועשה .
אמור מעתה לדאתאן עליה דנטומהת כהן
איכא עשה ול"ת . מ"מ כיון דבעידנא
דמיעקר הלאו עשה עמד ריוח והלכה ליהודי ספיר
דמי . כי בהגלות כגלות אליהן כבוד ה' נאלץ מיד
וקבע

הגדה של פסח ע ד

וקבע את קובעיהם להוניהם משצר החמשים כי
הקליפה בורחת מפני שר"י נכירתה ולא דמי
להשבת הבירה דכהן אדם דפריך והמאי הו"ל"ת
ועשה דהתם בעידן דמטמא לא מקיים השבת
אכירה עד דמטי לאכירה לתקום טהור ועוד
שו"ת לבעליה : אך קשה דא"כ ל"ל דהו"ל"ת
ועשה בלא תעשה נרידה תקשה דהמאי הא לא
הו בעידנה : אלא ודאי דמעת טהור מתעסק
להשיב את האכירה בעידנה קריליה : א"כ תוקמי
ליה למהרא"ם מסוגיית הלזו . וי"ל דיהמר לך
מהרא"ם חדא ועוד קא מוטיב . חדא דאינו בעידנך
ועוד דהו עשה ול"ת ודו"ק :

האמנם דברי הגאון נפלאו ממני מעומק

המושג וקוצר המשיג חדא דכפ"ק
דבילה ד"ח קאמר : הש"ס שכיסוי הדם שרי כיו"ט
ולא נזרינן מטום כתישה דאפי אי כתיש מ"מ
עשה דריסוי דחי ל"ת דמלאכה כיו"ט ופריך והא
לא הו בעידנא : ומסני הא ל"ק דנהדי דכתיש
מיכסי ויהדר פריך והא יו"ט איכא עשה ול"ת ול"ת
אתי עשה ודחי ל"ת ועשה . ולדבריו מאי קושיא הא
ביון דבעידנא הוא אתי עשה ודחי ל"ת ועשה ותו
הא דגרסינן בפרק ראשון דמילה וביום אפי'
בשבת ביום למה לי . יבא עשה דמילה וידחה
ל"ת ועשה דהא בעידנא . ולדעתיה דהא לק"מ על
מהרא"ם דהא כיון דקי"ל מל ולא פרע כה"ל לא
מל ומכי מל הא אחיל שבתא . מעתה לא הו
בעידנא ותו דחילוק יס בין הותרה בכבוד לדחוייה
בליכור ואי מעשה דוחה ל"ת ועשה הו"א מילת
שבת היא דחוייה אצלה ולא הותר גמור קמ"ל ביום
דהוקרה

הגדה של פסח

דהותרה היא • ונ"מ אי דחוייה שתעשה בשבת ע"י
השה דליתא בעשה דשבת כיון דעשה שהו"ג הוא •
או ע"י פחות מכן ד' שאינו בר עינשין • ותו קשה
לע"ד עליו מהא דמפרש בזבחים טעה שאין שורפי
הגותר של פסח בשבת • משום דטריתת נותר עשה
ושבת ווי"ט עשה ול"ת • ואמאי לא והא בעידנא
הוא • ועיד קשה לע"ד מהא דנרסינן ביבמות איסור
קידושא אלמנה לכ"ג וכו' ופריך ט"ס בשלמא מן
הניסואין לא אתי עשה ודחי ל"ת אלא מן האירוסין
ליתי עשה וכו' • ואם איתא מן הניסואין נמי
תיקשה ליה דהא איכא בעידנא • ועו"ק טובא על
שיטתו • כיון דעל ל"ת גרידא : לשידחה מפני
העשה בעינן עכ"פ בעידנא כדמוכח מההיא
דביצה הנו"ל • וא"כ למאי נ"ת אמרו לא אתי עשה
ודחי ל"ת ועשה יאי להיכא שאינו בעידנא • לימרו
הכי נמי אין עשה דוחה ל"ת • והיינו היכא שאינו
בעידנא • ועו"ק לע"ד עליו ממה שכתב הר"מ
במו"ל הלכות נזירות פ"ק ז' הלכה חמשה
עשר דנזיר שנלטרע ונרפא מצרעתו בתוך ימי
נזירותו הרי זה מנלח • ונתן טעם למה דוחה עשה
של מצורע לעשה ול"ת דנזיר • מפני שעשה דנזיר
כבר נתבטל מאליו • ולא פס אלא הלאו • ואתי עשה
ודחי ל"ת יעו"ב • ולמה לולהביא עצות מרחוק
תיפוק ליה דבעידנא הוא ונריך אני תלמוד :
ער בר אלה הנכון להעלות מן הישוב מהמרס
ו"ל מוטב שהטמא עשה דכיון דבהכל'
ץ יש קידוש הטס דכתיב ואכבדה בפרעה • משא"כ
אם לא יגאלס יהיה חילול ה' כי יאמרו מבלי יכולת
ה' • ואלים עשה דקידוש שמו ברכים לדחות ל"ת
ועשה

הגדה של פסח עה

ועשה - והראייה על זה ממה שהקשו בפרק הערל
בהכיף דבני סאול שנתלו בעון אחיהם סאול ששלח
ידו בגבעונים . והקשו והכתיב לא יומתו הנות על
בנים ובנים וכו' . והכתיב לא תלין * ומשני מוטב
שתפקר אות אחת מן התורה * והל' יתחלל סס
שמים בפרהסיא . הרי שעשה דקידוש ה' דוחה תרי
לאו' ומה"ט נראה שיצאו קודם זמנם * דאף אם
בניח דועבדוס ת' סנה הוא עשה כמו בבילה יבואו
וסמה יהיו * מ"מ התי עשה דקידוש ה' דאלים *
ודחי לעשה דועבדוס * דאלו היו יושבים עוד רגע
אחד היו גטמעים והיה חילול ה' בדבר לאמור
מבלתי יכולת ה' * ומעיוזה הם אמרו בפסחי' דנ"ט
דפסח נקרב החר התמיד דהתי עשה דפסח דאלים
שיש בו כרת ודוחה עשה דהשלמה *

וזהו פאלת הרשע מה העבודה הזאת לכס כי
לחלק יצאה עבודה זו דפסח דקרבה
אחר תמיד וקעברין אעשה דהשלמה * וכטאלה
זו הוציא עצמו מן הכלל וכפר בעיקר שהרי רוב
התור' בנויה ומיוסדת על ענף זה דהתי עשה דאלים
ודחי עשה דקיל מיניה כמו מילה דהיה בכרת דחייה
עשה דשבת * ומילה בצרעת וכדומה * אף אתה
אמור לו בעבור זה דעשה אלים * עשה ה' לי נס
בזאתי ממזרים קודם זמני * והיינו מטעם דעשה
דקידוש ה' * דחי עשה דועבדוס ת' סנה * הכן
לפי שיטתו דעשה אלים לא דחי עשה קי"ל * אלו
היה פס לא היה נגא והוא לקברו יוכל יסלח שרשיו
ודו"ק *

אי נמי יאמר לע"ד כוונת רשע זה * עפ"י
מה שפירשנו בעניותין כוונת מקרה

שכתוב

* * *

הגדרה של פסח

שכתוב סדר בחקתי הם בחקתי תלכוואת מצותי
תשמרו ועשיתם אותם וכו' . ומסיק הני ה'
הלהיכס אשר הוצאתי אתכם מא"מ מהיות להם
עבדים . ולכאורה דיציאת מצרים שהכניסה בה
בין הדבוקים הוא ללא צורך . ויוב"ן עפ"י מה
ששמעתי באומרים לי משם הרב יהודה כהן ז"ל .
בטעם הכתוב סדר ואתחנן . זכור את יום השבת
לקדשו וזכרת כי עבד הייתי בארץ מצרים :
וקסה דמאי שיטיה דיז"מ אצל שבת . הלא טעם
שבת הוא זה לשבת בראשית . ופי"ה הרב כלפי
מ"ש במכילתא סדר בא"ר מ"מ בן חרש אימר כתיב
ואעבור עליך וכו' . וחבואי בעדי עדים והת
ערום ועריה . והניעה השבועה שנשבע הקב"ה
לאה"ה . שיהיה גואל את בניו ולא היה בידם
מצות שיתעסקו בהם שנאמר והת ערום ועריה מן
המצות . ונתן להם הקב"ה ב' מצות שיתעסקו בהם
שנאמר והת עירוט ועריה מן המצות : ונתן להם
הקב"ה ב' מצות שיתעסקו בהם כדי שיגאלו לפיכך
הקדים לקחת הפסח ד' ימים קודם שחיטתו שאין
בוטלים שכר אלא על המעשה . ופי"ה הרב חן טוב
דר"מ בן חרש קסיהיה דאיך יכול לומר והת ערום
מן המצות אחר וחבואי בעדי עדים . אבל הכוונה
לומר דא"ע"ג דאדבע מצות היה בידם שלא שינו
את שםם ושלא שינו את לשונם . ושלא גילו
מסתורין ושלא בפרטו בעריות . מ"מ לא היו
בחספיות לפלוסלוזכותו גאלהם כיון שהעיקר אגלימו
הוא שהיו בוטלים שכר אלא על המעשה . והוא
טעם הכתוב ופורה את יום השבת שהוא מצות
עשה ופורה על הין . וכ"ת הלא כבר נאמר

שמו

הגדה של פסח עו

שמור את יום השבת לקדשו ומה טעם שנה כאן
רבי זכור לו"א וזכרת כי עבר הייח בארץ מצרי'
זכו כלומר בין תבין בינ"מ שלא הספיק לנמול
להם שכר במצות ל"ת שבידס רק על המעשה
ע"כ ציוד ה' הליך לעשו"ת את יום השבת : דהיינו
מצות זכור שהוא מצות עשה כדי לקבל ע"י
שכר גם על השמור שהוא הזכרה על מצות ל"ת
אלו הן דב"ק ודפס"מ וס"י :

אך אנחנו נאמר שמהמר הני' ה' הלהיכס אשר
הוצאתי אתכם מא"מ הוא מאמר מוסב
לאומרו בלשון התנאי אם בחקתי תלכו והת
מצותי זכו ועשיתם אותם וכו' ונחתי שתלה
השכר בשמירת המצות ל"ת ועשה והא בלא הא
לא סגיא והיה בנוחן טעם הני' ה' הלהיכס אשר
הוצאתי אתכם מא"מ שס' רמו לרמוו שלא הספיק
לכם לקבל שכר על ל"ת שהיה בידכם פי"מ עד
שנתעסקתם גם במ"ע שהין מקבלין על מצות
ל"ת כל עוד שלא יקיימו גם מצות עשה וזהו מה
שרמוו בפרשת ציית וזכרתם את כל מצות ה'
ועשיתם אותם ומסיק על זה הני' ה' להיכס אשר
הוצאתי אתכם וק"ל :

ועפ"ז הנה מה טוב ומה נעים כוונת הרשע
ברשעתו אשר טמן וגפסו לשאל
הניע מה העבודה הזאת של פסח לפס' ואם
לבעבור שבזכותה ילאנו הלא כבר היה די
במצות ל"ת שהיה בידם ומעתה למהי צ"מ
בעבודה הלזו דפסח ומסיק ולפי שהוציא עצמו
מן הכלל ולא אמר מה העבודה הזאת לנו : שאז
היה נראה לשאל להבין טעם הדבר הכל
מדהויה

הגדה של פסח

מדהוליא חת עלמו גלי דעתיה חכפר בעיקר בעיקר
דייקא שהיא מצות עשה הייתה בנר"ס העלתינו
ממצריים • אף אתה אנור לו בעבור זה הפסח
עס"ה' לי • דהיינו מצות עשה קרי ביה עשה
בצירי • ואלו היה שם ממילא היה מסתפק במצות
ל"ת • ולא היה מקיים האי עשה • וע"כ לא היה
בנאל : והב"ן :

והרב שארית יעקב כתב כולהות כי המצרים
שלטו בישראל קנין הגוף כמארו"ל אם
בגופן שלטו בנשותיהן לכ"ס • והראייה הסלה
בניהם ליאור א"כ אין לך שיעבוד הגוף גדול מזה
וא"כ כי אפקינהו רחמנא משם וכה בהם בגופם •
וע"כ צריכים לשעבד החומר שלהם לו ית"ש •
להקנותו לו בעסק התורה והמצות • וזה אשר
תרמו"ו תורתנו הקדושה בכל מצוה אשר תצוה
למען תזכור יציאת מצרים • סוכב לפוננה זו
סכתבנו כי יציאת מצרים היא שורש מורה
לשעבד גופם למאמרו ית"ש • לקבל עולו ולשמוע
בקולו •

וזהו אללי כוונת מקרא סכתוב סדר אמור
ונקדשתי בתוך בני ישראל • וערס"י
שימסרו גופם למיתה כדי שלא לעבור כל שום
מצוה • וכ"ת דאין לו עלינו שיעבוד הגוף סכתבנו
עצמינו למיתה על דבר כבוד חמו לו"א אני ה'
המוציא אתכם מארץ מצרים שסס הייחם משועבדי'
שיעבוד הגוף • וא"כ אין זה מן התימה אשר אנכי
מצוה אתכם שתתנו עצמיכם להריגה כי קנין
הגוף אתם קנויים לי • ודו"ק כי נכון הוא לע"ד •

הגדה של פסח
אופן אחר
עו

רשע מה הוא אומר • מה העבודה הזאת לכם
וכו' • בעבור זה עשה ה' לי כלאתי ממצרי'
וכו' • אלע"ד לפרטו עפ"י מה שהקשה הרב שמע
יעקב • דכיון דמה"ס אמרו תנה הודך על השמים •
היכי ישראל אהדרו בתרה דהו"ל כעני המהפך
בחררה ובז אחר ונטלה ממנו דמיקרי רשע •
והוא ז"ל ת"י תי' דהכא בעל החררה נופיה שהוא
הקב"ה הוא ברצונו נתנה לישראל • והוא דאהדר
הבתרייהו לסיקבלוה הם ולא מה"ס והראיה שכפה
עליהם ההר •

ועפ"י זה מפורש יולא כוונת רשע זה • שהוא
רוצה לפסול במומו את כל ישראל •
דקא בעי לתשוויניהו לכוליהון רשיעאי • הוא אומר
מה העבודה הזאת לכם • כיון דהיפכו בה מה"ס
בעבודה הזאת שהיא התורה • דאיקרי עבוד דכתיב
תעבדון את האלהים • וכאז התשובה אליו בעבור
זה לקבל התורה עשה ה' לי שהוציאני ממצרים
בזכות התורה • והדרבה מה"ס הם רצו ליטלה
מיד המהפך • כי ישרא לא יצאו ממצרים אלא בתנאי
שיקבלו את התורה • ודו"ק היטב •

ובעיקר קושית הרב שמע יעקב הנ"ז • לע"ד
נראה ליטב • כמה שהקטו התוס'
בקידושין דנ"ט אהא דעני המהפך בחררה דנקרא
רשע • שהקטו סס ממי שליקט מקלת פאה • או
פיר"ס טליתו עליה דמעכירין אותה הימנו • ואמאי
עני המהפך נחררה הוא' ולזה ת' תי' הרב ב"ח
בס"מ סי' רל"ז • דכיון דדין מהפך בחררה דרכן
היא

הגדה של פסח

פּיֵא וּלְאִי מְדִינָה • מִטּוֹס הַכִּי גְבִי פֵאָה דּוּכְתָה תּוֹרָה
לְכָל הַעַנְיִים • לֹא תִקְנוּ דָבָר • וְהִנִּיחוּ אוֹתָם עַל-דִּין
תּוֹרָה • עַכ"ד •

וּלְכַאֲוֵרָה קֵסָה עֲלֵינוּ מֵהַא דְפ"ק דְּמַלְיָעָא
דִּי"ד • דְּפִרְיָךְ אִתְּהָא דְתִקְיָנוּ רַבְנֵי
ד' אֲמוֹת קוֹנוֹת • מֵהַא דְּלִיקַט אֵת הַפֵּאָה דְּמַעֲפִירִין
אֲמַאי לִיקְנוּ לִיהַ אַרְבַּע אֲמוֹת • וְאִי אִיתֵיז מֵאִי
קוֹשִׁיא דִּילְמָא לַעֲנִינְפֵאָה דּוּכְתָה תּוֹרָה לְכָל הַעַנְיִים
לֹא תִקְוִין רַבְנֵי ד' אֲמוֹת • וְכֵן הַרְגִישׁ בּוֹהַ הַרַב
חֲזוֹן עוֹבְדֵיז סְדֵר תּוֹלְרוֹת דְּל"ע דְּיַעו"ס •

וְלַע"ד לְק"מ חֲדָא דַּה"ה דַּהו"ע לְשַׁנּוּי הַכִּי
דְּבִפֵּאָה לֹא תִקְוִין • אִלָּא דְקוֹשְׁטֵיז מִטְּנֵי
דַּה"פִי בְּאִינוּ פֵאָה אִלָּא בְּמַלְיָעָה דְּעֵלְמָא בְּשַׁדָּה
חֲבִירוּ לֹא תִקְיָנוּ ד' אֲמוֹת • דְּשִׁנּוּי זֶה כּוֹלֵל לְפֵאָה
וְלַהִיבָא דְרַחֲמֵי מַלְיָעָה בְּשַׁדָּה חֲבִירוּ דְּלֹא קִנּוּ לִיהַ ד'
אֲמוֹת • אִי נְמוּ יֵט לִישַׁב דְּדוֹקָא בְּמַהֲפֵךְ דַּה"פִי
מִדְּרַבְּנֵי לֹא קִנְיָה • רַק שְׁהַנּוּטְלָה מִמֵּנוּ קַהִי בְּרַשַׁע
הַכֵּל אִינוּ יִכּוֹל לְהוֹבִיָּעָה מִיָּדוּ בְּדִין כִּיּוֹן דְּלֹא
קִנְיָה קִינִין נְמוּר בְּמַה שְׁהִיפֵךְ בְּהַהוּא הוּא דְּמַחֲלִיקִין
בֵּין פֵּאָה לְעוֹמְכֵר דְּעֵלְמָא • אֲבָל בְּד' אֲמוֹת דְּמִדְּרַבְּנֵי
קִנְיָשׁ קִינִין נְמוּר • וְאִם בָּא אַחַר וְנוֹטְלָה •
מוֹבִיָּעָה מִמֵּנוּ בְּדִינִים • בְּהַהוּא אִין סְבֵרָא לְחֵלֵק בֵּין
פֵּאָה לְעֵלְמָא • דְּכִיּוֹן דְּקִנְיָה פֵּאָה וּוְ קִינִין נְמוּר מִדְּרַבְּנֵי
מִסְתַּבְּרָא שְׁלֵא לְחֵלֵק בּוֹהַ בֵּין פֵּאָה לְמִלְיָי דְּעֵלְמָא
כְּנַלְע"ד נִכְוִין •

וְהִנֵּה הַתּוֹרָה וִיכְתָה מִתְּנֵי דְּתוֹרַת"א לְיִשְׂרָאֵל •
דַּהַא מַה כְּתִיב דְּבֵרְאֵל בְּנֵי יִשְׂרָאֵל • וְזֶה
אֵת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל • וְנִיבֵי דְּמַה"ס נְמוּי מִיְקָרוּ בְּנֵי יִשְׂרָאֵל
דְּכְתִיב וְהִלָּה שְׁמוֹת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל הַבְּאִים כְּמַפּוֹרֵשׁ
יּוֹזָא

הגדה של פסח עח

יוצא כו"הק סדר שמות יעו"כ • מ"מ החורה
זיכתה לישראל ולמ"ש שיהיה יד כולם שיה • וכיון
דמ"ש באו והסכו לקחת את התור' ובאו ישראל
ונפחו ונטלו מהם אין בידם עון של חטא כיון
דהתור' זיכתה נסלהלפי סדרה הרב ב"ח כלע"ד
ובמה יוכן לקוצר ע"ד מדרש ילקוט מלי"ס
מזמור ט' גערת גוים זה עמלק יאבדת
רשע זה ע"ז • דכתיב וקראו להם גבול רשעה •
ואסיאל' לך אדם אפיסקב בכלל אמור לו שמו מחית
אין כתיב כאן אלא שמו מחית עכ"ל והוא פלא •
עין בזה להרב פי לדיק דפ' ח' ע"ב • דהנה עשו
הפך בחררה דכרכות • ובא יעקב ונטלם • יכול
דמפני זה יקרא ח"ו רשע ח"ל שמו מחית • ויעקב
לא אתמחי מספר חיים דאדרב' צורתו חקיקה בכסא
הכבוד ואי רשע הוא אדרבה לאינורך רע כתיב עיין
להרב חזון עובדיא דל"ז ע"א יעו"ס •

אי נמי יאמ' בכוונ הרשע הזה יעפ"י מה שמלאתי
להרב שמש יעקב ז"ל דרש"י ז"ל כתב
אנכי ה' אלהיך אשר הולאתיך ע"מ כן הוציאם כדו
שיקבלו אהותו ומלותיו ובוזה פי' הר' ותעל טופתסא
האקים מן העבודה • כי לא היו • יכולים לעבוד
את ה' כרצונם וכנפשם כהיוחס מסובלים בצרות זו
היתה כוונה נעקתם לנחת מן המינר כדילעבוד
את ה' • אלה דקטיא ליה להרב הנ"ו • דאפי' תימה
בתנאי מפירש היה • להוציאם ע"מ שיקבלו עליהם
עול תורה ומלות • עדין אית להו מקום פטור
סהיה דמעבורת • אמר לו טול דינר והעבירני •
אין לו אלא שכרו והכי נמי נימא הכא • דכיון
דהעבירם ממכרים • אפ"ה לא היה לו לא שכרו •
מלות

הגדה של פסח

מצות ב"כ יותר מהמה אחת או שנים • לא
טיהחייבו כתרונ' שהיא עבודה שאין לה תכלית
וסיף • והוא ז"ל תירץ דדוקא גבי מעבורת שלא
היה לו פסידא ולא הפסידו ריוח ממקום אחר
הוא דאמרינן דאין לו אלא שכרו אבל בהוצ' מצרים
שהיה לו פסידא כביכול לשנות הטבע הכריאה
בכמה נסים וגפלאות שעשה עמנו • והאביר הומה
שלימה הא ודאי צריכים לשלם תנאים ולקיים
הבטחה • והא למה זה דומה • לההיא סיפא
דהיהאמרה במעבורת אמר לו העבירני וטול דינר
בשכרך חייב לשלם דינר • והוינן בה מ"ט רישא
ומ"ס פא • ומשני סיפא בכייד האלה דגיס
דבטליה ממלהכה חייב לשלם לו דינר • הנס
דעכ"פ בדגיס לא הוה ריוח דינר • מ"מ חייב
לשלם דינר כמו שהנה • כיון דבטליה ממעט
ריוח • ודון מינה ומינה בההיא דמצרים דהוה
פסידא בהשתנות הטבע • הא ודאי מחייבים לשלם
במשלם • כל התרינ' מצות • והינו דבעי הבן רשע
מה העבודה הזאת לכם והלא מן הדין פטורים אתם
מעבודת ה' • מאחר דאין לו אלא שכרו שהם הז'
מצות • ורשע זה כפר בעיקר להדיח עובדי ה'
בעענה כוזבת • ואילו היה שם לא היה נגאל •
והקב"ה גופיה מדידיה ייחב ליה שלא להעבירו
בהותו מעבורת • כי יודע אלהים מחשבתו הרעה
אשר חשב לעשות • לבלתי • עבוד את ה' רק בז'
מצות וכפעולו ישלם לו להאבירו אל פניו • ודו"ק •
או יאמר באופן אחר • עש"י מה שמצאתי
להרב מעשה רוקח על המשניות •
דג' דכריסא שהספסח מזה ומרור יהסנגר לדיקים
ובנוגים

הגדה של פסח עט

ובינונים ורשעים דהיינו שהפסח הוא כנגד צדיקים
דפס"ח במילואו נימטריא תרי"ג . והמלה שהיא
לחס עוני היא כנגד הבינונים . והמורה שהיא
נימטריא תו"ת . הם הרשעים זלפיכך צויה מורה
למערכינהו פסח מזה ומורה . כי היכי ליהווי כולם
כאגודה אחת כרמו הרומז נבי ארבע מינים שכלולכי
עבת"ד יעוש"ב . וילועי ישראל לא יכאו לא בזכות
הצדיקים שבשנת לוי . כראוי במדרש ע"ע הנכונים
נראו בארץ .

וזהו לדעתי כיונת נקרא שכתוב משכו יליכס
מע"ז . ואל תניחו האחדות והחיבור .
וקחו לכם לדונמא לאן וטה שלוקה בחד אבר וכולו
מרניס . והנס דהאחדות מספיקומהני אפי' בעובדי
ע"ז . השתא מיהא תרתי בעינא מנייכו האחד הוא
ביטול ע"ז . והשנית הוא האחדות . וק"ל .

והיינו דקאמר האי רשע . מה העבודה הזאת
לכם בתלתא מינים פסח מזה ומרור .
שהם מכוונים כנגד צדיקים בינונים ורשעים ולא
ראוי זה כראוי זה . ולפי שהוציא עצמו מן הכלל . היא
האגודה כפר בעיקר . דהכי קי"ל כל תפלה שאין
בה מפושעי ישראל . אינה מקובלת . והילוי היה
שם לא היה נגאזלא הוא מיהניא ליה זכות שבת לוי .
כיון שהוא אינו מודה בעיקר . דישראל כולם חברים
מקשיכים ומעורבים בהדי הדדי לבעבור יועיל
להם זכות הצדיקים . הנס דאינהו בדידהו לא
יועילו ולא יזילו ולא אהנו מעשיהו וק"ל .

מעשה הכא נכא לבאר מאמר המדרש וז"ל .
לפי ששעה הקב"ה שהיה עתיד שבת
לוי לעבודת כתףלא ניתן בשיעבוד מזרים עכ"ל .
יד וקשה

הגדרה של פסח

וקסה דאטו שהר טבטיס לא עבדו את ה' ומה לי
עבודת כתף • לשאר העבודה • שהרי אפי' עבודה
טבלב כלפי מעלה מהגיה • ומאי עמיד לקחני לימה
סיהיה טבט לוי עובד את ה' • ולהבין כל זאת נקדים
לכאר • כוונת התנא באבות • כל המקבל עליו עול
תורה מעבירין ממנו עול מלכות • וכל הפורק
ממנו עול תורה נוהגים עליו עול מלכות • והוא
דרחמי להר' של "הבטס הראש" ע"פ אנכי ה' אלהיך
אשר הוצאתיך • ולא אמר אשר בראתיך שמי וארץ •
והנה ישראל הם עוים שבהומות ולא מקבלי מרות
עול מלכות שמים • ועל • כי הגילס מעול גלות
מזרים • הכבד • הרכיבו ראשם ליש' עול מלכות
שמים • למלא כי גלות מזרים היה לישראל כדי שיהיו
מלומדים • בהקל מעליהם העול • ולא יתנו כתף
סוררת • ולתנו מטס שהם היה טבעם לסבול עול
לא היו באים לידי • בהב גלות מזרים הרעים
וזהו שאמר התנא • כל הפורק ממנו עול תורה
בטבעות ותנים עליו עול מלכות לכעבור • יורגל
להיות מסיבלי העול • והיינו דקאמר המדרש טלפה
הקב"ה כי עתיד טבט לוי • ופ"י עתיד ר"ל שהוא
מוכן לסבול עול במוג • סלג • היינו דלהפיא להו
שלא היה צורך לענותו ולנסותו • בעול הכבד והאכזר
של גלות מזרים משה"פ • שאר השבטים שלא היו
מוכנים ומעמידים לקבל עול מלכות שמים • כי
ע"כ הוכרח הקב"ה להכניאם • ולטעבדם • בשיעבוד
מלכות מזרים • לשיהיו מורגלים לקבל עליהם עול
מלכות שמים •

וזהו יהיה פי' הפסוק כי יתנו בניו ימים עתה אקבלם
דכיון שהם נוטים לסבול עליהם עול תורה

עתה

הגדה של פסח פ

עתה אקבל מעול מלכות כיון דיסני עלייתו עול
תורה וק"ל

תם מה הוא אומר מה זאת ואמרת
אליו בחוק יד הוציאנו
ממצרים מבית עבדים :

תם מה הוא אומר מה זאת ואמרת אליו בחוק
יד הוציאנו ה' ממלרים מבית עבדים : וכן
עם מה דאי בזה ק"ט טעם קורבן פסח היה גמס
ביטול הע"ז של המלרים שהיו עובדים טלה ראש
המזבח : לכן היה שיטחטול לפני אלהים להודיע
שאיך בהם ממש והיו בזה ביטול ע"ז ומסיים התם
דה"ט דעכס לא תשברו בו כדי להסליך העצמות
שלימים חובה כי ע"י שהם שלימים : היו ניכרים
שהם עצמות שה' והמלרים כידאי שיטמינים מסוס
כיוון ואין לך ביטול ע"ז גדול מזה ע"כ חובה
דברי הוה"ק יעוה"כ אך קשה לשיטה זו דאמאי
דרטינן לה תשברו בו ולא בקדשים כגו ולא בטמא
ולמה בקדשים היתר שכירת עצם : הלא עיקר
הקורבנות מביטול ע"ז נגעו בה : כדאי בלויני
הואיל והאומות מהם היו עובדים שור ומזם שה
ומהם עו יבראומם שורם ובהמתם טבוח לעיניהם
יסובואוילים מדרך פשעם : וא"כ לדעת הוה"ק
רס"ע נאסר בפסח מפני שזהו עיקר ביטול ע"ז
להסליך העצמים שלימים : והמם מטולטלים בפני
הכלבים כדי לנתק מהם הנוח א"כ בקורבנות כשי
יאסר שב"ע : ותו שוכר בטמא ליכא איסור יואי
שב"ע

הגדה של פסח

שֶׁבַע מִסֹּס בִּיטוּל טַמְאָה אֵיחָסֵר נְמִי בְּשַׁבָּ"ע יוֹמֵכָח
קוֹסִיָּא וְ כַתְּבֵה רַעַם נַחֲלַת בְּנִימָן עֲכוּבָה ט"ו דְּכ"ה
דוֹדֵי עֵיקָר קוֹרְבָן פֶּסַח הוּא לְהוֹרוֹתָם כִּי כִבֵּר יִלְאוּ
מִעֲבֹדוֹת לַחֲרוֹת וְקִבְעָה לְהֵם גִּינוּסִיָּא וְשַׁמְחָה
בְּמַהֲכַל יִפִּי לְכִימָן חִירוֹתָם וְכָל אֲכִילָה פֶּסַח נָהִי
לְהוֹרָאָה וְדַבְּנֵי חוֹרִין הֵם וְלֹכֵן יֵאָכְלוּ לְלִי לְשַׁמְחָה
גְּדוּלָה כְּדָרְךְ שֶׁהַמְּלָכִים אוֹכְלִים וְלֹכֵן אֲמַרָה תוֹרָה
עֲכָם לֹא תִשְׁכְּרוּ בּוֹ שֶׁכֵּן דְּרָךְ מְלָכִים וְכַיִּי חוֹרִין
שֶׁלֹּא לְהַחְעֵסֵק כְּעֲלָמוֹת דְּהַעֲבָדִים דְּרַכְסָה בְּמוֹתָר
אֲדוּנִיָּה לְמִינַרְר גְּרָמֵי לְמַלּוּץ מוֹחֵם לְמַלְאֲתָה נִפְשָׁם
וְרַעֲבוֹנָם כִּי אֵין לְהֵם סְעוּדָה מוֹסַפְקָת אֲנֵל לְכַיִּי
חוֹרִין מֵאִי לְשַׁבֵּר עֲכָם לְאָכּוֹל מוֹחוֹ כִּי זֶה סִימָן
עֲנִיּוֹתָ וְעֲבָדוֹ דְּאֲדַמְנִיֵּדֵי גְרָמֵי לִיכְלוּ בְּשַׁרְחָה שְׁמִינָה
וְלִפִּי"ו נִיחָא הָא דְּבַטְמָא וְקִדְשִׁים לִיכָא ש"ע וְנִיחָא
נְמִי דְּבַעֲלָם שֶׁאֵין בּוֹ מוֹחַ אֵין בּוֹ מִסֹּס ש"ע עֲכַת ד'
וְהֵינּוּ דְקָאֲמַר וְדִיִּיק הַתְּסַמְשִׁיחַ לְפִי תוֹמוֹ מַה זֹאת
מִכְּלָל דְּאִיכָא אַחֲרִיתֵי וְהִיא חַנּוּנִיָּה דְּהֵין שְׁבַע"ע
וְכֹזָה חוֹשְׁשִׁים אַתָּם מִלְּשַׁכּוֹר וְשִׁנְיָהִם נִדּוֹן אֶחָד לְהֵם
מִסֹּס בִּיטוּל ע"ו וְא"כ בְּחַנּוּנִיָּה נְמִי שְׁהִיָּא כְּשָׂר
קוֹרְבָנוּ נְמִי יִהְיֶה גַּה אִיסוּר מִסֹּס ש"ע וְכֹאֲהֵלוּ
הַתְּשׁוּבָה דְּאֵין טַעַם הַפֶּסַח כְּדֹסְלָקָא דַּעֲתִין דִּידְךָ
מִסֹּס בִּיטוּל ע"ו דְּתִיקְשִׁי לְךָ בְּחַנּוּנִיָּה אֵלֹא כִּי
כַחֲזֹק יִדְעֵ"כ נִלְטוּיָנוּ לְאָכּוֹל פֶּסַח דְּרָךְ חִירוֹת וְדו"ק
וּבְדָרְךְ זֶה אֵלֶךְ לְהַלְבִּים שֶׁאֵלֶת חֲכָם מַהֲהוּהָ
אֹמַר מַה הַעֲדוֹת וְהַחֲקִים וְהַמְשַׁפְּטִים
וְכוֹ' אֵף אַתָּה אֲמַר לּוֹ כְּהַלְכוֹת הַפֶּסַח אֵין מִפְטִירִין
אַחַר הַפֶּסַח הַפִּיקוּמִין דְּהִנֵּה עַפ"י דְּבָרֵי הַרְבֵּי הַג"ו
יֵשׁ לְתַת טַעַם לְמַה דְּאִכּוֹר לְטַעוֹם אַחַר הַפֶּסַח כִּי
מִדְּרָךְ הַעֲנָרִים אַעֲפ"י שֶׁאֲכָלוּ סְעוּדָתָם כְּדִי סִיפּוּקֵם
הֵם

הגדה של פסח פא

אס המלך תמלך ידם אח"כ סמוך ומיד לעומד
מהלחם לאכול עוד יאכלו • כי אין ידם משנת
למלחם די סיפוקם בישיבה אחת ואין להם פה
לשאול עוד אבל הכני חורין להיות נפשם מלחם
כל טוב • ויאכלו ככל אות נפשם ואין להם
מוצק • לא יאכלו אח"כ בנקל לטעום שאר דברים
אחר טובים • והיינו דקאמר מה העבודה הזאת
לכם • דחגיגה אין בה משום שב"ע ובפסחים
בו משום שב"ע • דמ"ס זאת מאחריתי • אף
אתה הטיב תטיב לו דאין מפטירין לאכול אחר
הפסח לאכול שום דבר והיינו מטעם דאכילת
פסח • אחיה הכא לאכילת בני חורין • וה"כ
מה"ט נופיה הוא אזהרת שב"ע בפסח • ודו"ק
היטב •

אי נמי יאמר בשאלת החס • כמה שהקשה
הרב נחלת בנימן מצוה י"ז דמה
בשתנה פסח מתרי"ג מצות דבכולם ערל שמתו
אחיו מחמת מילה • מצוה עליהם • ובפסח סתם
ערל אסור בו ובאמת שהוא פלא • ות"י כי
הטעם המפורסם למילה כי חתם הקב"ה חותמו
בנופינו להראות לכל חי דאנחנו עמו ועבדיו •
אשר ע"כ אנחנו חתומי בכשרינו בחותמו באות
ברית קדש שהוא שמו הגדול • החתמיל ביו"ד
הרמז בעטרה • והיינו כבלא דעבדא • ותמן
תנינן בניטין דהא קדשה עבד וזכה בנפשו טרשיזכה
בורכו שני י"א בן חורין דהואיל וי"א עליו שם
חירות • תו לא משתעבד לרבו שני ומה"ט כשטובל
העבד לשם עבדות יניח לו רבו סודר על ראשו
בעזרו כמיסטרם וזכה העבד בנפשו והוא הטעם
שתלוי * *

הגדה של פסח

שתלוי קרבן פסח במילה : כי אם יאכל הפסח שהוא
הסימן המובהק לחירותם כדרך שבמלכים הופלים
כלי אש : אז הפטר לישראל לזכות בעצמם ולא
יחזקו עוד בעבודת ה' הוא רבם השני שהוציאהם
מתחת עבדות מצרים : ע"מ שיסתעבדו ליו"י וכיון
דיצא עליהם שם בן חורין בהכול הפסח : תז לא
מסתעבדי לקונם : מטום זה סדין להו ברשא
חותמא דמלכא בכשרם דהוי כמו סודרא קודם
שיצא עליהם שם ב"ת : והו : יאכל בו עכדפח'ח :
ונראה דמה"ט איתא במדרש ששלח משה לישרו
אל הרצו קודם מ"ת דנשא ק"ו מעלמו
פסח : ומה פסח שהיא מלכה אחת אמרה תורה
פרל לא יאכל בו : תורה כולה שרונה ה' להת
לישר' יהיה יתרו כאן דיתרו היה מזרע בני קטורה :
וקטורה היא מכנען כדא"י ברבינו בחיי סדר חיי טרה
וכנען עבד ישראל הוא : וכוה ידוקדק הק"ו ומה
פסח שהוא רמו בעלמא לחירות הזכירה תורה שלא
יאכל הערל בו : דכיון שאינו חתום ויצא עליו שם
חירות באכלו פסח יוכה בעצמו ולא יסתעבד למקום :
תורה כולה דכתיב בה כי מלכים ימלוכו חרות על
הלחות : א"כ אם ישאר יתרו במ"ת יצאו לחירות
כדין עבד שלמדו רבו תורה ויצא לחירות ויתרו עבד
לישראל הוא מדין בני קטורה כי היה מבניהם וגו' ק
והיינו דקאמר מה זאת דמה נשתנית עבודה זו
דפסח מכל המצות שבכולם אין פיסול לערל שמתו
אחיו מתמת מילה : וכפסח גם ערל זה הסור בו :
והסיבו כי בחוק יד הוציאנו ה' ממלרים מבית
עבדים דהוי פסח זמן חירות : וה"כ מוכרח הערל
שלא יאכל בו : דאם יאכל ממנו : והרי אין עליו

חותם

הגדרה של פסח פב

חותם : א"כ זכה בפלמו • ודו"ק
אזי נמי יובן כוונת שאת התם • במ"ש המפו"ל
דממה שהוליאנו בחזק יד • זה יורה
שהוליאם קודם זמנם וקי"ל דב"כ אינו מצווה על
קידוש הסם • והנה אם לא ילחו מכלל ב"כ מלין
מימות יצחק • ומילא מלו להו ת' שנה • זהו שאלת
התם לפי תומו • דכיון • דיאלנו מוכרח ד"ת שנה
מימות יצחק • וזה יורה שלא יאלנו מכלל • ב"כ •
זא"כ מהזאת העבודה שזינו ה' על קורבן פסח הן
כזבח את חוטי ת. מצרים • ולמאי דבינו ביני הכנסנו
עלמינו בסכנה • ואי איה להו דין ב"כ הרי אינם
מצווים על קידוש הסם • א"כ מה זאת • והסיב לו
דכאמת יאלו מכלל ב"כ • וה"ת שנה לא נשלמו הלא
דבחוק יד הוליאנו קודם הזמן • ועיין להרב שארית
יעקב דף י"א מ"ש בענין זה יעו"ט • כ

או יאמר • במ"ש הרב יערת הדבש דף ט"ז
דשנעים נפש ההולכים מצרים נגד
ע' שרים • והשרים כולם דוכרין חוץ משרי מצרים
הנמשל לנקבה כמ"ש הכתוב לסוסתי ברכבי פרעה •
וכנגד שר של מצרים נולד יוכבד בן החומה הסלימה
ע' נפש והיא נקיבה מעין דוגמן שר של מצרים
הנמשל לנקיבה • ולכן פרעה העומד תחת שרו
הנמשל לנקיבה • חס על מינו • ואמר וכל הבת
תחיון • לכבוד שר של מצרים • וזהו הטעם אשר
מיוכבד נולד נושי ישראל כי מהריסין דומחרבין דמקדילאו
שהיא מכוונת נגד שרו של מצרים ממנה נולד
המחריבה • ולכן מתו הנקבות הבכורות • עכ"ל
הרב יעו"ט • כ

הגדה של פסח

אך הנחנו נאמר שזהו מכוון נסי"ח לפי תומו.
מה זאת היא יוכבד • ומה טעם נסלם מספר
ה"ע בנקיבה לז"ה והמרת אליו בחוק יד • זה מסה
ספ"י בידו השמאל היה בזה תוקף לעקור כמ"ס
בזוה"ק סוף סדר חקת ע"פ כי בידך נמתי אורי •
בוניאנו ה' ממזרים מבי"ת זו אשה • רמו לשר
מזרים ודו"ק •

וְשֵׂאֵינוּ יוֹדֵעַ לְשַׁאל אֶת פֶּתַח לוֹ :
שְׁנֵאֵמַר וְהַגִּדְתָּ לְבִנְךָ בַּיּוֹם
הַהוּא לֵאמֹר • בְּעָבוֹר זֶה עָשָׂה יְיָ לִי
בְּצֵאתִי מִמִּצְרַיִם • יְכוֹל מֵרֵאשִׁי חֲדָשׁ
תִּלְמוּד לֹמַר בַּיּוֹם הַהוּא • אִי בַּיּוֹם
הַהוּא יְכוֹל מִבְּעוֹר יוֹם • תִּלְמוּד
לֹמַר בְּעָבוֹר זֶה • בְּעָבוֹר זֶה לֹא
אָמַרְתִּי • אֵלֶּא בְּשָׁעָה שִׁמְצָה וְמָרוֹר
מוֹנְחִים לְפָנֶיךָ :

וְשֵׂאֵינוּ יוֹדֵעַ לְשַׁאל אֶת פֶּתַח לוֹ • שנאמר
והגדת לבנך ביום ההוא לאמר •
בעבור זה עשה ה' לי בצאתי ממזרים יכול מראש
חדש ת"ל ביום ההוא • וק"ק דמנ"ל דהך קרא באינו
יודע לשאל דינר הכתוב • וי"ל דאיתא בגמרא
דשואלין ודורטין בהלכות פסח קודם לפסח ל"יום •
רשב"ג אומר שתי שבתות • והקטן מההיא דמשה
תיקן

הגדרת של פסח פנ

חיקן להם לישראל לדרוש הלכות מנבחנ * ומי
דהיה * דסלסיס ודסני סכתו לרשב"ג * כ"מ דליהוי
סואל כענין * וזוקקין לו מקמיה סואל אחרינה *
וזדור * כוונת המניד והנדת לבנדך יכול מראש חדש
דהיינו שני סכתות ת"ל כיום ההוא כלומר
שני סכתות * ולפחות נקוט מיהא כרשב"ג * ת"ל
כיום ההוא * ואי מיירי על סואל שהוא חכם או תס
או רסע מאי כיום ההוא * והלא עכ"פ צריך לפחות
קודם שני סכתות מחייב להניד לו ולהשיכו אלא
ודאי דאיירי באינו יודע לשאל ואה פיתח * וכזה
לא מחייב לפתוח אלא כיום ההוא * ודו"ק :

מתחלה עובדי עבודה זרה היו
אבותינו ועבשיו קרבנו
המקום לעבודתו * שנאמר ויאמר
יהושע אל כל העם כה אמר יי אלהי
ישראל בעבר הנהר ישבו אבותיכם
מעולם * תרח אבי אברהם ואבי
נחור ויעבדו אלהים אחרים :
ואקח את אביכם את אברהם
מעבר הנהר ואולך אותו בכל
ארץ כנען וארבה את זרעו ואתן לו
את יצחק ואתן ליצחק את יעקב
ואת עשו ואתן לעשו את הר שעיר
לרשת

הגדה של פסח

לְרֵשֶׁת אֹרְחוֹ וַיַּעֲקֹב וּבְנָיו יָרְדוּ
מִצְרַיִם :

וַאֲקַח אֶת אֲבִיכֶם מֵעֵבֶר הַגֵּהָר וְכוּ' וְהִיכָא
לְמִידָק בְּדַבְרֵי הַמַּנִּיד כִּפְלִי וְהֶרְבֵּה אֶת
זָרְעוֹ וְהִתְקַלְּפוּ אֶת יַחֲקֵי וְתוֹ עָשׂוּ מֵאֵן דְּכַר שְׁמִיָּה
וַיֵּל דְּזֵה יָדוּעַ דְּמִדְּקֵה אֲכַרְהֵם אֶת הָאֶרֶץ בְּהִילוּךְ
מִוֹכַח דִּיכְאֵן מִדִּין בִּ"כ . וְזֵה יָדוּעַ דְּבִ"כ הֵם תַּחַת
גַּעֲרַת הַמַּוֹלֹת . וּמַעֲוֹלָם לֹא יוֹחֲלֵף הִוְרַת מִזַּל
דִּיזֵהוּ . וַיִּדְּוֵעַ דִּיכַחַק בְּעִקְדָה נֶהֱפֵךְ מִסְטָרָא דְּדוֹכְרָא
כְּנוֹדַע . וְהִיכָא בְּאַדְרַת אֲלִיָּהוּ אֲסַכְכְּזוּ כִי בְּעִידָן
עִקְדָה הִיָּה קִיטְרוֹן גְּדוֹל מִסַּמ"ל סְלָא יוֹגֵל יַחֲקֵי
בִיעָן כִּי סָנָא ס"מ לִיכַחַק כִּי הוּא גְבוּרָה וְסוֹלֵט
וְאֹכֵר זָרוּעַ רַשָּׁע . וְגַדִּי לְהַפִּיס דַּעֲתוֹ סַל ס"מ
הַכְּטִימוּ ה' סִינָא מִזָּרְעוֹ בֶּן אֶחָד חֲלָק סַט"ה וְהוּא
עָשׂוּ . וְלֹלָא זֵה הִיָּה יוֹכָא דוֹד בְּמַקּוֹם עָשׂוּ . כִּי דוֹד
דִּין טְהוֹר וְהוּא אֲדַמוּכִי . וְאַלְמֵלֵא לָהֵת עָשׂוּ לֹא הִיָּה
יַחֲקֵי נִיכּוֹל מִהַעֲקִידָה . וְהִיָּינוּ דְּקִאֲמַר וְאַחַת אֶת
אֲבִיכֶם לִי לְשָׁמִי מִתַּחַת יַד הַמֹּזַל קִנִּיתִיו . וְכִּי דִרְאִיָּה
וְהוֹלֵךְ אֹתוֹ וְכוּ' . וְכֵן נִחַ לֹא קִנִּי בְּהִילוּךְ . וְעוֹד
וְהֶרְבֵּה אֶת זָרְעוֹ וּמִזַּל דִּיזֵהוּ אִינוּ מוֹלִיד . אֵלֵא וְדִרְאִי
סְאֻלָּתוֹ מִהִוְרַת הַמֹּזַל . וְכִ"ת דְּלֹא אִיקְרִי זָרַע
כִּיִּן דִּיכַחַק גּוֹפִיָּה עִקְרָא וְהִין רִאִיָּה סִינָא מִהִוְרַת
הַמֹּזַל . לֹא וְאַחַן לֹא אֶת יַחֲקֵי בִּזְמַן אַחַר נִתְתִּיו
סִיָּהִיָּה יַחֲקֵי לֹא לְסָרָה כְּנוֹדַע מִמ"ש מוֹפֵת דוֹרִינוּ
הַרְבֵּי הַגְּדוֹל חִיד"ה בְּס' הַבְּהִיר רֵאשׁ דוֹד סְדֵר מוֹלְדוֹת
ע"פ שׁוֹב אֲשׁוֹב אֲלִיךְ וְכוּ' יַעו"ש ב . וְכִ"ת וּמֵאִין
הַרְגֵּלִיס סִינָלֵל יַחֲקֵי בְּעִקְדָה לֹא וְאַחַן לִיכַחַק אֶת
יַעֲקֹב

הגדה של פסח פר

יעקב ואת עשו • דייקא • ולא את דוד • וכנ"ן
כי נכון הוא וק"ל •

ברוך שומר הכטחתו לישראל ברוך
הוא שהקדוש ברוך הוא
מתשב את הקץ לעשות כמה שאמר
לאברהם אבינו בבטח בין הבתרים
שנאמר ויאמר לאברהם :

ברוך שומר הכטחתו לישראל כ"ה שהקב"ה
מחשב את הקץ לעשו • מה שאמ' לאברהם
אבינו בין הבתרי' וכו' • וק"ק דמשכח ליה לדחמכא
בקיום הכטחתו • והלא דרך היא באנוש לעשות
דברו ולהקימו • ודברי' יש בהם משום מחוסרי' המנה'
ומאי רבותיה דכניכול אס' הכטיח ועשה • ונלע"ד
לישכ דהך הכטחה קאזו ארכוש גדול • והנה הרב
פ"ד כתב דהרכוש היה מדין העניקה וקו"ל • עכד
הבורח אין מעניקין לו • וישראל היה להם לשבת
ת' שנה ולה עמדו אלא רד"ו • ונאזו קודם זמנם
ולא היה מן הדין להעניקם • ואם כן עול הוא
בחיקו ית"ש שזה עליהם ושאלה חשה • לו"א
חלילה לאל מעול • וברוך ה' שאין לפניו עולה
ולא משפט מעוקל • שהרי הקדוש ברוך הוא מחשב
את הק"ץ שנה שהיה מסנולר יחחק עד ירידתם
למצרים למילוי ה"ת שנהיזכי תימה דגם זה עול
למנות מסנולר יחחק • לו"א דמידי הוא • היות
הגלות אלה מה שאמר לעשות לאברהם אבינו

בין

הנדרה של צפח

בין הכתרים • הלא שם בהך עכיינא אחמר בהדיא
כי נר יהיה זרעך • ולא אמר נרים יהיו לשון
רכים כמו שפיים ואח"כ יצאו ברכוש גדול •
אלה ודאי דנר אינחק קאי • וא"כ עיקר הנזירה
הוא למנות מינחק • ודו"ק •

אי נמי יוכן לע"ד בהקדים מה סכתב חכמי
יזכנו על מאמר שלא יהמר אותו
לדיק דחלה הדבר בלדיק • דכל"ז אין הדם מת
ומטלס • וא"כ לא היה חייב להעניקס כיון שהגם
במיתה ויסורים דעשר מכות דקשו מנייתה •
והרינת הבכורים היא מיתה עלמה • רק יען
שהמיתה היתה להם עבור ישראל שמיעכן מהם
בבנין וורקו לים • ורכו"ס היה בעבור אברהם
כדי שלא יהמר • וקי"ל דבמיתה לזה וממון לאניס
אחרינא מת ומטלס עדפדח"ח •

והנה משני פנים לא חזו להעניקה הן שלא
טלס זמנס • והן דאין הדם מת
ומטלס • והשיב על ראשון שהקב"ה מחשב הית
הקן שנה חלילת ינחק וספיר כלה זמנים ועל
הקוטיא שנייה דאין הדם מת ומטלס יהשיב לעשות
מה שאמר לאברהם הכינויהו מיתה לחד ותסלומין
לחד דככה"ג עבדינן תרתי מיתה ותסלומין והכן •
ובאופן אחר יוכן בהקדים מ"ש הרב אש דת
דו"ט ע"כ וז"ל כד הוינא טלייא
הקסיתי לשאול • דאיתא בסנהדרין דפ"ה פלוגתא
ד"ר יאשיה ור' יונתן בקרא דהמקלל אביו ואמו
דר"י ס"ל עד שיקלל שניהם כנת אחת • דהו"ל
וי"ו להוסיף • ור' יונתן ס"ל דע"ל אחד מהם
כיון שלא פירט ימדיו ואמרינן דו"ו לחלק דהיינו
אביו

הגדה של פסח פה

אביו או אמו • זקנה נבי מתנות לכהן דכתיב
ונתן לכהן הזרוע והלחיים והקיבה • למה היופסקה
הלכתא דנריך לתת שלשה • ולמה לא אמרינן
דבחד מנייהו נפיק י"ח כתיבה דנימא וי"ו לחלק
וח"י כמ"ס הריטב"א בסיטתו למכיעא וקבלנו
מהבינו • סלא אמר ר"ו וי"ו לחלק לא בדבר טיש
בו מכיעה כמו לא תחרוש בסור ולא תקלל
וכיוצא • אבל בזיווי טיעשה כך או שיתן לפלוני
כך וכך לא אמרינן וי"ו לחלק לא וי"ו להוסיף
ולתת שלשתסומסאנו למודיס במטאובמתן כהנטיס
אדס לתת שני דברים דוי"ו להוסיף עכ"ר •
והינו דקאמר ברוך סומר הכטחתו דרכוס
ואין זה עול דדילמא וי"ו לחלק • וה"ק או דו
אנכי לנו או יצאו ברכוס גדול • דהא קי"ל כר"י
דוי"ו לחלק • לו"א דברוך הוא דלא עשה עול
כלל דהכא לעשות לאברהם אבינו • וכעמיייה
לכ"ע וי"ו להוסיף ודו"ק •

ובזה יובן כוונת הספרי סדר ראש על פי
הענק הענק לו מצאנך מנרנך ומיקבך
וזכרת כי עבד סיית כמזרים כסס סאני הענקתי
לך במזרים שנאמר וינצלו את מזרים אף התי
הענק מעניק לו עכ"ל • וקשה דמה חידש
הספרי דפסטיה דקרא הכי הוא ונראה דחידש
סנעניק לו מצאן וגורן ויקב יחד • ולא נימא
וי"ו לחלק וזה חלע ממה שהענקתי אתכם במזרי •
והוא לי לפטור עצמי ולא להעניק כוי"ו לחלק כיון
שדנתיס • אלא ודאי דעשייה סאני •

ובדרך הלצה נלע"ד לפרס הספרי הגודקשייה
ליה כפל הענק מעניק • ודאי דל"ל

כדאיתא

טו

הגדה של פסח

כדאיתא בש"ס דמזיעא דאזנוריק לרבויי הענקה
אפילו הם לא נתכרך הבית בגללו . וכו'
היכי לא הימה דדנורה תורה כלסון בני אדם
ולא אעניק למי שלא נתכרך הבית בגללו לו"א דודאי
חייב אתה בהענקה אע"ג לא נתכרך הבית שנהמ'
וינצלו את מזרים . כלומר לא מבעייה שלא
כתברכה מזרים בגללם . אלא הדרכה אבדה מזרי'
וחרבה כמזולה שאין בה דגן דאילני אבדו וזאן
מתו ובניהם במשפט עשר מכות . כנלע"ד
חיים .

ובעיקר קוטיית הרב אש דת יתורן בהקדים

מ"ס רט"ו במנחות דל"א ע"כ דע"כ

לא קאמר רבי יונתן דוי"ו במקום או אלה במקלל
אביו ואמו ולא סגי בלא וי"ו . דנימה מקלל אביו
אמו . האכ טקלל את השמו משמע . להכי צריך וי"ו
לחלק דריש לה . אבל היכא דמצי שתיק פוי"ו וליכא
למייטעי . איכא למימר מדכסב וי"ו . אפילו ר"ו
מודה דהוייח להוסיף . וא"כ דון מינה לנדון דידן .
דאי כתב רחמנא זרוע לחיים קיבה . ליכא שום
טעות דודאי וי"ו דידיה להוסיף אליבא דכ"ע ופשוט
הוא .

ועפ"ז יוכן ה' דאיתא בש"ס דקדושין דע"ז

ע"כ . אמר רבא מנא הא מילתא דאמור

רבנן אין חלל אלא מאיסור כהונה דתניא לא יאמר
גרוסה בכ"ג . ותיהי בק"ו מההן הדיוט . ואנא
המינא השהא לכהן הדיוט אסורה לכהן גדול מבעייה
למה נאמרה . כסם שחלוקת גרוסה מזונה וחללה
לכה כך חלוקה בכ"ג . פשיטא מיגרע גרעה . אלא
כסם שחלוקה גרוסה וחללה בכ"ה . כך אלמנה
חלוקה

הגדה של פסח פט

חלוקה מגרוסה וחללה זונה בכ"ג ופרש"י כסס
סחלוקה וכו' האמורות אלל כהן הדיוט שייחד לה
לאו לעזמה וחסה גרוסה מאיסה לא יקחו ללמד
סאס זונה חללה וגרוסה היא לוקה עליה חף עסוס
גרוסה כך חלוקה בכ"ג אעפ"י שנאמרו לו בלאו
אחד עכ"ל והריטב"א פי' סס שחייב על גרוסה
לחודה אעפ"י שאינה זונה דהא פלגא קרא וחסה
גרוסה מאיסה לא יקחו ללמד סילקה עליה בפ"ע .
זה"ה על חללה או זונה בפ"ע . הא לא"ה הו"ה
דאינו חייב עד סיהיו כולן בה וכו' הגל ליכא
לפרושי כפרש"י יעו"ס והקסה הרב שער הזלך
הלכות איסורי ביאה דקכ"ה ע"ג ולפי"ז תיקסי
הניחא לר' יאסיה דו"ו להוסיף . אבל לר"י דו"ו
לחלק למה לי קרא . דהיכי ס"ד דאינו חייב עד
סכולן בה דה"ה קי"ל בעלמא הלכה כר"י וז"ע .
עכ"ד

ולדברי רש"י שהבאתי ניחא דאפשר דהריטב"א
אזיל בהך סיטה דאס בלא וי"ו ליכא
למיטעי לכולי עלמא מודו דו"ו לא בא אלל להוסיף
וק"ל ולקע"ד נראים דברי רש"י הפך הסכרא
דאדרבה איפכה מסתברא דאי לא מני למיכתב
אלל בוי"ו סברא כותנת דלהוסיף . אבל אי מני
לכתוב בלא וי"ו קסה דלא ליכתוב וי"ו . ושמעין
דכולהו נעינן דמהיבה תיתי לחלק וי"ו למה לי .
אלל ודאי וי"ו לחלק ודו"ק

ועפ"ז יובן לקע"ד פליגת דאי' במגילה במטות
זהב וכסף דחד אמר דהס של כסף
וגנליהס דזהב וח"ה ראוי לזהב זהב דכהא פליגי
מ"ד סהס של כסף סבר דו"ו להוסיף דמלבד
סמטות

הגדה של פסח

שהמטות הם של כסף * אלף דהוסיפו להם הרגלים
טיהיו זהב לכוי ומ"ד הראוי לזהב זהב * ס"ל וי"ו
לחלק ולכל אחד מהמסובים היה לו מיטה של כסף
או מיטה של זהב לפי מה שהוא האדם *

ויתכן לפי"ז שזכו כוונת רש"י ז"ל דקאמר שר
הראויימטות זהב וכסף קא דריש דקשייא
למ"ד הראוי חיקטי ליה קנאה ה"מ מטיל כדאמר
ה"ס * באמת * לז"א דהכא וי"ו דכסף קא דריש לחלק
כמו בעלמא * ומה לו להקשות דלא חס להך קנאה *
אבל בחצר גינת דלא כתיב וי"ו מנ"ל דהטיל קנאה
הילכך פריקתהו"ס * ז"ל דחיקטי ליה גבי חצר קנאה
חקה מטיל ות"י מה שת"י יעו"ש * כ *

והא דבקרא דבחצר דדרסינן הראוי וכו' והתחיל
בגרוע * ואו במטות דדרסינן הראוי התחיל
במכובד דהיינו זהב * שמה דאורחיה דקרא להקדים
המעולה * אבל בחצר דאורחא הוא שקודם נכנסים
לחצר * ואח"כ משם לנינה ומשם לביתן משום הכי
פתח בחצר כסדר הכניסה ודו"ק *

אתאן למאי דהוינן עלה בביאור הספר יבכדר
ראה הכו' * נלע"ד דהנה מבוחר יוצא
בהרב פ"ד דוויזיאם בכסף וזהב היינו מדין הענקה
ור"י למידק דהא אין הענקה מכספים כמבואר
בדקדושתין די"ז וזו"א מהספרי יכול לא יהיו מענקין
א מלאן. גורן זיקב מניין לרבות כל דבר ה"לכאשר
יברכך ה' אלהיך * א"כ מה ת"ל לאן נוקוויקב לומ"לך
מהלאן נוקוויקב מיוחדין שיטנן בכלל ברכ' אף כל שיטנן
בכלל ברכה ילאו כספים דברי רבי שמעון * ראב"י
הומר ילאו פרדות שאינן מולידין ע"כ יהרי דבכספי
לא שייך הענקה *

ונראה ליטב זה במ"ס התמוס' ד"ה למר למעוטי

כספים וכולי • לכך נראה דגריסין למר
 לאתויי כספים ולמר לאתויי פירדות דאין מיעוט
 אחר מיעוט אלא לרבות ולר"ש אחא לרבות פירדו'
 דוקא דמשכחי בנופיהו • ולראב"י מרבה דוקא
 כספים דמשכחי בעיסק' עכ"ל • מעתה לראב"י
 דלהלכה כותיה דקב ונקי הוא ולדידיה מרבה
 כספים • א"כ שפיר יצאו ישראל בהענקה דכסף
 וזהב • וכפרט למ"ש המשנה למלך משם הריטב"ה
 פ"ג ה"ל ו"ד מהלכות עבדים דלא פליגי ר"ש וראב"י
 הלא במשמעות דורשים • אבל לפוס' קוטא זריך
 להעניק מכספים ומפרדות • ולפי"ז אחי הענקת
 מצרים דכהן וזהב ככולי עלמא •

ואולם להרמב"ם ז"ל בהלכות עבדים דנקיט
 סוגייה כפשטה • ופסק בר"ש נגד ראב"י
 דלא אחמר הך כלל דקב ונקי • אלא במשנה ולא
 בברייתא כמ"ש מר"ן שם • ולדידיה קשה דהיאך
 יצאו בכסף וזהב הפך ההלכה דק"ל •

ונראה לישב ע"פ מ"ש הרב הגדול מהרימ"ט
 בח"י לקידושין דלא פליגי ר"ש וראב"י
 אלא באם נמצא לאדון שאר דברים להעניק אבל
 אי לית ליה אלא או כספים או פרדות • לכ"ע חייב
 להניק לו מהש • ותכלין נמצא לחילוק זה מהא
 דא"י בב"ק דף ו' ע"ב אין לו אלא עדית כולם
 גובין מן העדית • ופסקה הרמב"ם פי"ג ממלוה
 ולוה מעתה מצרים נתמעט לאן גורן ויוקב דידהו
 מחמת המכות וכפ"ט ע"י הדבר והכרד וההרבה
 כמבואר בכתובים • וסברא זו מלאמיה ג"כ בס'
 עפר יעקב הנדפס מחדש עם ספר מנחת יהודה
 סדר בא יעו"ט •

הגדה של פסח

ומעתה א"ט דזוהו מה שחידש הספרו דלאס
ה"ן לך נורן ויקב חלה'הו כסף הו
פירות לכל מר כדה"ת ליה אל החשוב לפטור
עמך שלא להעניק מהם לעבדך מסוס דלאו מילי
דברכות נינהו • הלא אף על פי כן חייב ה"ה
להעניק מהם דלא הימעוט הני • הלא היכא דהיכא
שאר נכסים וע"ו הוכיח בעלם כסס שהענקתי
בכסף וזהב • מהחר שלא היה להם שאר מילי • ה
ה"ו עליך לומר הלא כחילוק הנו ודוק כי נכון הוא
לקט"ד •

ונראה דהיינו דקאמר משה גם ה"ה תמן
בידו ובחיים ועולות כלומר חייב ה"ה
לתת שהרי ההענקה היא מצ"ן ולהמתיק היבה
ה"ה כראה ליישב דהנה סברה נוכל לומר • דדן
עבד עברי לא שייך במלך אס קניה עבד • דהא קרא
בתיב יצא לחפטי כסס • ובמלך לא שייך כיה יצא •
דה"ה אפי' כ"ע מסועבדים למלך • כדכתיב ואח
בניכס יקח לעבדים והיינו לעולם בהם יעבוד
וכיון דליתיה בדון עבד • ה"ה דליתיה בהענקה •
והיינו דקאמר ליה משה לפרעה • מסוס כבוד
מלכות לא טבעייה מצריס דחייבים להעניק • הלא
הפי' ה"ה שאתה מ לך חייב בהענקה • שהרי אנו
יוצאים מרשותך לגמרי • ולא נהיה כרשותך אפילו
לדוגנר בעלמא • אי נמי ה"ק אפי' שאתה מלך •
ולא שייך נכך הענקה • מ"מ חתן בתורת מחנה
כנלע"ד כזה

והרב במהרר"ן גמילו"ל פי' בהקדים מ"ס
הרמב"ם בהלכות מה"ק • נוי שהביא
עלמיסמקריבין אותם עולות לפי שאין הגוים מכירי
אלה

הגדה של פסח צא

אלא קדשי מוזכח ולא אכילת כהנים * ז"א נס אמת
חתן בדיכין זכאים שהם שלמים ונס עולות ועשינו
הכל לה' אלהינו: הכל עולות דסלקי לנכוה ודפח"ח

**ידע תדע פיגר יהיה זרעה בארץ
ראלהם:**

ידע תדע כי נר יהיה זרעך וכו' * הרב וזאת
ליהודה למהר"ח ע"י * ז"א * קל * דקדק
כפל הידיעות למה * ולע"ד נראה ליישב בסלונתא
דהיתא כס"ס דכרכות פ"ג הו' המתים ידעו הו' לא
יעו"ש * וכו"הק סדר סמות איתא דהק"כה בטובה
ובציאת מצרים ועל הים נגד האבות עשה פלא כדו
סיראו ישראל וישמחו * לא כן כזרה הוא דוקא יודע
ובצרתם לו צרו והו' ידוע ברעה * תדע בטובה כדו
סיחספו יחדיו השלמה אבות ויביאו הנאולה קודם
הזמן * וכזה אמרו המכסה אני מאברהם * ודוק כי
קצתתי והבן:

ואנכי הדל הקשתי לדעת במאמר המניד
דקאמר ידוע תדע כי ג' יהיה זרעך וכו' *
דאין זו הכטחפ לטובה * אלא מסיפא דקרא דאחר
כן יצאו ברכוש גדול * והוא לחוד הו' ללבעל המניד
להעתיק * ועוד קשה לי * למה שניתלונן אברהם
אע"פ * דקאמר ליה לקו"כה הן לי לא נחת זרע *
והנה בן ביתי יורש אותי דאמאי לא חייש אלוט
שהוא יורש מן התורה לבעבור היותו בן אחיו *
והוא לא היה ירא אלא מהעבד אליעזר שמא ירשינו
ועוד מה השיבו קו"כה באמור אליו לא ירשך זה כי
אש

הגדרה של פסח

הס אשר יצא ממעך הוא ירסך • דבקינור לימא ליה
אשר יצא ממעך הוא ירסך • ולא ירסך זה קמא •
הוא מיותר • וליטב כל זאת נקדים את הידוע •
דאברהם אבינו אצטננין גדול היה • וחוה בככבים
שעבד הוא מה שהיה עתיד לירש אותו ולפיכך היה
ירא מאליעזר • והוא לא ידע שעתיד לנאת ממנו
יצחק שהוא יהיה עבד עולם להק"ב • מכח ההנטחה
שירש מאברהם אביו • ועל זה הסיבתו רוח הקודש
להותולדיק לא ירסך זה הק' עבד אשר ראית במחזה
הככבים • אלא אשר יצא ממעך יהיה לו עבד
וירסך • וכיבד יהיה זה ע"י שירש ההנטחה שלך
דעבד עולם כי נר יהיה זרעך ועבדו • והק"ב יצאו
ברכוש גדול • ששלמו החוב שלך • והרי שנמקיים
חזיונך אשר ראית במחזה שעבד הוא הירש לך •
ובהכי ספיר אצטריך המניד להביא הק' רישא
דקרא דועבדו וענו אהבם • טהין לך
טובה גדולה ממנה • וכמדובר והב"ן :

אשר כזה יונח לע"ד הא דהקפידה תורה לומר
מכית עבדים מד פרעה מלך מצרים •
ופרש"י בחומש עבדים לפרעה ולא עבדים לעבדים •
דהיינו אל המצריים שהיו עבדי פרעה • דמאי נ"מ
בהודעה זו שלא היו עבדים לעבדים • שאדרבה
יותר יגדל חסדו עמהם על אחת כמה וכמה על
אשר פעלו עשה עמהם להוציאם מעבדות לחירות •
אפי' אחרי היותם עבדים לעבדים • ויוכן עפ"י מה
שמלאתי בכו"הק • דאי הוו שלטי המצריים בישראל •
מעולם לא היה להם תיקון בפדיון • לכן הקב"ה
ברחמיו וחסדיו המרוכים הפליא לעשות עפ"י
שלט יוסף במצרים • ושכטים שלטו ביוסף • כמנה
סישראל

דגדה על פסח צב

שישראל היונים כמזרים יהיו שלטונים במזריים *
שהרי הם אדוני של יוסף * והמזריים הם עבדי
יוסף ונחמא דידהו לר. עין לא כן פרעה דכופ סוף
הוא מלך ואין זה לחס נר עין * וה"כ הו עבדי
מזרים הורידו לפרעה מנדולה * ולה מינוהו ראש
עד שהמכים לשלוט ולסעכד בישראל * וה"כ אכיתי
לך הו עבדי מזרים רק עבדי פרעה :

והשתא * שפיר הקיים דורטו הו עכד * כיון
דעבדי פרעה היו * ויוסף לא שלט

בפרעה * אבל אי מוקמת להו בחזקת ששלטו בהם
המזריים למעשה ידיהם * והם השליטו כס פרעה
על תנאי שיעבוד כס * ה"כ לה יצאו מכיבוש מזריים *
וכיון דיוסף הדין למזרים * ואחיו הם ישראל אדוני
יוסף * מאחר ששלטו בו * נמצא דלא היה לישראל
דין עבדים כלל * והבן כי נכון הוא כס"ד * ועיין
להרכ דברי דוד להרכ טוריוזהכ ז"ל * כסדר ואתחנן
בד"ה ממוקום וכו * טעמד על מנוכה זו * ואיהו
מפרק לה דבר נאה ומתקבל יעו"טב :

ועבדום וענו אתם ארבע מאות

שנה :

ועבדום וענו אותם ד' מאות שנה וכו' ואח"כ
יצאו ברכוס גדול * כס"ס דברכות
ד"ט בכקסה מומך לך אמור להם לישראל בבקשה
מכס וישאלו הים ואשה כלי כסף וכלי זהב שלא יהמר
אותו לדיק ועבדום וענו אותם קיים בהם * ואח"כ
יצאו ברכוס גדול לה קיים בהם עכ"ל * ובעניותין
בכמה מקומות הרימותי ידי לפרט המאמר הנפלא
הזה

הגדה של פסח

הזה בפניכם שונים כידה' הטובה עלי' ויצוד להלקא
מלין בהקדים מה שהקשו ר"ל ורמו קראי אהדני
כתיב לא יומתו הגות על בנים * וכתיב פוקד עון
הבות על בנים * ומי' דכדיני שמים פוקד * משא"כ
כדיני אדם * עוד הקשו בענין באשר הוא גס * מכן
סורר ומורה שנידון ע"ש סופו * ומי' דכדיני אדם
דנים ע"ש סופו * והנה כתיב כי גר יהיה זרעך
משמע זרע כשר ע"ד ולזרעך הצריך * והנה בליז
היה מקום פטור יגל הרכוש שדכן ע"ש סופו כדיני
אדם * ועמידים לעשות הקנל ולא מיקרו זרעך *
לכן הינם ראויים לרכוש * אבל כדי שלא יהמר אותו
לדיק ועבדום קיים כהם * והלא אני חטאתי כבמה
אדע ולמה יפקד עליהם * אלא ודאי שדכן כדיני
שמים * דהו פוקד עון אבות * וכדיני שמים אין דנין
ע"ש סופו * ושפיר מיקרו זרעך זרע כשר * והבן
כי קלרתי :

**וְגַם אֶת הַגּוֹי אֲשֶׁר יַעֲבֹדוּ דָן אֲנִי
וְאַחֲרַי כֵּן יֵצְאוּ בְּרִכּוּשׁ גָּדוֹל :**

וְגַם את הגוי אשר יעבדו דן אנכי וכו' * כלע"ד
ע"פ ה"ש רש"י סדר בא ע"פ עד בכור
השפחה * שכתב שם דנס הסבויים הוכו * והו
לרעתי פי' הפסוק הנו' * וגם את הגוי אשר יעבדו
דן אנכי * דהיינו אפי' העבדים אשר יעבדו במצרי'
דן אנכי :

אִי נָמִי את הגוי אשר יעבדו זה הסר של מצרי'
מזל טלה שהיו עובדים אותו המצריים
ומנאתי

הגדה של פסח צג

ומלאתי דהמלך ג"כ נקרא גוי ככתוב אלני סדר
בא ע"פ ע"כ גויי הארץ לתהלה לשם ולתפארת וק"ל
ישו"ש :

והיא שעמדה לאבותינו ולנו שלא
יִאָחַד בְּלִבָּד עַמֵּךְ עַלֵינוּ
לכלותינו אלא שבכל דור ודור
עומדים עלינו לכלותינו והקדוש
ברוך הוא מצילנו מידם :

היא שעמדה לאבותינו ולנו שבכל דור ודור
עומדים עלינו לכלותינו והקב"ה מצילנו
מידם לא ולמד מה בקט לבן הארמי לעשות
ליעקב וכו' וק"ק דמאי היא דקאמר ועל איזה
ענין קאמר היא והמפ"ל פי' דק"י אהבטחה דאיירי
בה ברישא ברוך שומר הבטחתו וכו' ויש מי שפי'
דק"י על הקורה ועוד קשה כלסון לא ולמד דמה
לימוד צריך כאן ולא הו"ל לא שכל דור ודור
עומדים ע"ל והשם מצילנו מידם כלבן שבקט
לעשות ליעקב אבינו ועוד דמה רוצה להגדיל שון
לבן מפרעה ודו היה לומר לעשות ליעקב שבקט
לעקור את הכל ומדוע בחר המסדר להגדיל את
פרעה כלפי לבן ולתרוץ כל זאת נקדים מה דאיתא
במ"ר באיכה ע"פ שמצו כי נאנחה אני עיין מ"ס
ישראל לפני הקב"ה כי הוא גרם שתהיה שנאה רבה
בינינו לאה"ע כי אם היו נושאים בניה' לבנותינו
ובנותיהם לבנינו לא היו מתאזרים עלינו יען

דגרה של פֶּחַח

בִּי יֵשׁ קִירוּב בְּשֵׁר בְּחִמְכֵּי - וְהִנֵּה הַמִּסְדֵּר וְלֹא כִדִּי
סֵלֵף וְיִזְעוּן אֲדָם מִה לָּנוּ לְסִפְרֵי כִסְפֵי הַמִּקּוֹס
סֵהֲפִילֵף לַעֲשׂוֹת עִמָּנוּ: הֲלֹא הוּא הִיָּה בְּנִרְעָה שִׁנְהִיָּה
מוֹכִיס וּמַעֲוִיס עַל שִׁהֲפִירֵדְנוּ מֵהֶם * וְאֵילוּ לֹא הִיָּה
זֶה לֹא הֵיִינוּ נוֹלִיס וְלֹא הִיוּ עוֹטִיס עִמָּנוּ רַעֵה
הַמְצִרִיִּים * לוֹ"א כִּמָּה וְכִמָּה מַעֲלוֹת טוֹבוֹת וְכוּ'
סִבְכַל דוֹר וְדוֹר עוֹמְדִים וְכוּ' * וְע"כ כִּרְיָךְ לְסִבְחָן
וּלְפִאֲרוֹ * וְכוּ הֵיכִי דִלֵּף תִּימָה דְתוֹרְתוֹ ח"ו הִיא
סִגְרָמָה אֵיבִתָּס וְסִנְאִת * לוֹ"א אֲדִרְכָּה הִיא שְׁעֵמְדָה
לְאִבּוֹתֵינוּ שְׁנוֹלְלָנוּ מִיָּדָם * כִּי הִפְיִרּוּד מֵהֶם עַל יָדוֹ
הַהוֹרָה הִיא עֲמָדָה שְׁנוֹלְלָנוּ מֵהֶם * סִהְרֵי לִבָּן חֲמִיו
דִיעֻקֵּב הִיָּה * וְאִפ"ה הִיָּה סוֹנֵף לַעֲמֵס וּלְכִסֵּר יוֹתֵר
מִפְרַעֵה * סִהְרֵי לִבָּן בְּקָם לַעֲקוֹר אֵת הַכֵּל * הִרִי כִי
הִרַע אֲוִיב בְּקֵדָם הִקְרַב הִקְרַב * מִפְרַעֵה הִרְחוֹק *
וְא"כ הִא וְדִאֵי יִפֵּה עֲשֵׂה ה' סִהֲכִדִּילָנוּ מִן הַעַמִּיס *
כִּי כִּשְׁהֵם קְרוֹפִיס יוֹתֵר סוֹנֵאִיס וּמְכַאֲיִבִּיס אֲוֹתָנוּ
וְדו"ק :

צֵאת וְלִמַּד מִדָּה בְּקִישׁ לִבָּן הָאֲרָמִי
לַעֲשׂוֹת לִיעֻקֵּב אֲבִינוּ שְׁפָרְעָה
לֹא גָזַר אֱלֹהֵי עַל הַזְּכָרִים וְלִבָּן בְּקִישׁ
לַעֲקוֹר אֵת הַבַּיִת שֶׁנֶּאֱמַר אֲרָמִי אוֹבֵד
אֲבִי וַיֵּרֶד מִצְרַיִם וַיִּגַּר שָׁם בְּמִתֵּי
מֵעַמַּ וַיְהִי שָׁם לְגוֹי גָּדוֹל עֲצוּם וְרַב :
וַיֵּרֶד מִצְרַיִם * אָנוּס עַל פִּי הַדָּבָר *
וַיִּגַּר שָׁם מִלִּמַּד שְׁלֵא יֵרֶד לְהַשְׁתַּקֵּן
אֱלֹהֵי לְגוֹר שָׁם *

הגדה של פסח צא

ארמי אוכד אביו וכו' • בגליונייה איתא שכסביל
סהכיא יעקב הנינו ע"ה לשון תרנוס
בתורה • ע"י שקרא יעקב למקום גלע"ד • ולכן
קראו יגד שהדוחא • מזה נמשך גלות מצרים לישראל
כי נתן כח לסט"א שיהיה לה חלק בקדושה • לכן
שלט אדם בליעל באדם דקדושה • וזהו ארמי
אוכד אביו • כלומר ע"י שהכיא לשון ארמי"ת הוא
התרנוס דין גרמא אוכד אביו וירד מצרימה • וזה
שאמר הפסוק סדר וישנ ובהה ארחת יסחעאלים
באה מגלע"ד • ר"ל באה וגמסכה מג"ל עד שנקרא
יגד שהדוחא • וע"י שהוכה בתורה זאת היתה סיבה
שהולכים להוריד מצרימה כל זרע יעקב • וזהו שכיון
בעל המניד וירד מצרימה אנוס עפ"י הדיבר הדיבור
בלשון תרנוס • ולזה רמז הפסוק ואלה שמות ר"ת
שנים מקרא ואחד תרנוס כלומר ע"י שרמזו
התרנוס בתורה • זאת היתה להם לפוקה ומכסול •
שכחו מצרים ושמא כי ע"כ אמר יוסף לאחיו • והנה
עיניכם ראות וכו' כי פי המדבר אליכם בלה"ק •
שהכוונה הוא שהצטיהם שכימיהם לא יהיה גלות כי
הוא אינו דובר זלא בלה"ק • ואינו נוקק לדבר בלשון
ארמי כי הוא גורס הנלות • עכ"ד הרב לב אריה
סדר שמות והפח"ח •

ובעקיבותיה דמסיחא גלע"ד שזהו כונת
הפסוק לכו חזו מפעלות אהים
זה יעקב שנקרא אל אשר שם שמו"ת בארץ • כי
שמו"ת ר"ת שנים מקרא ואחד תרנוס • בארץ
גלע"ד •

אי נמי • יוב"ן אשר שם שמות בארץ • עפ"י מה
דא"ו כוזה"ק • דאה"ע שכבשו ארץ ישראל

לא

טז

הגדה של פסח

לא נחקיימה בידט ועדין היא כחורבנה * והיא תקיה
טובה שתשוב לבעליה * ולא נוסמנה ולא תכון
לאחרים * והבן *

וכתב עוד הרב הנו' משס הרט"ך זלה"ה *
לולא גלות יוסף שמשך השכינה למצרי'
לא היה קיום והעמדה לישראל בגלות ד' מלכות
אבל ע"י שהורגלה השכינה לרדה לחו"ל * א"כ לא
היה לה קושי לצאת * עם ישראל בגלות לסומרס כדי
שלא יוקו' ודפח"ח *

ומזה נעתיק עצמינו להבין כוונת המסרה *
תכבד העבודה על האגסים * כי יומס
ולילה תכבד עלי ידיך ויתכן לפרשה עפ"י מ"ש הרב
רבינו בחיי ז"ל ע"פ לא תאספון סוכתב ביתור אלף
לומר כי מניעת נתינת התכן לה נאקיים אלא יוס
אחד * ע"כ נכתבה ביתור אלף * והיינו דרמזה
המסרה תכבד העבודה * ולא ארבה הגזירה ההיא
אלא יומס ולילה תכבד עלי ידיך * ותמה הגזירה
ההיא *

אי נמי יוב"ן בההיא דאס שגורה הפלתי בפיו
יודע אני שהוא מקובל * ואס אין הפלתי
שגורה בפיו יודע אני שהוא מטורף החולה * והיינו
דקאמר המסרה * תכבד עלי העבודה שהיה התפלה
על האגסים והיא בכבוד פה ואינה שגורה * אז
יודע אני בעצמי כי חולה זה הוא מטורף בתכלית
כי יומס ולילה תכבד עלי ירך * שהחולה מטורף
וק"ל :

הגדה של פסח צב

שְׁנֵאֲמַר וַיֹּאמְרוּ אֶל פְּרַעֲהַ לְגוֹר
בְּאֶרֶץ בְּאֵנוּ כִּי אֵין מִרְעָה
לְצֹאן אֲשֶׁר לְעֶבְדֶיךָ כִּי כִבֵּד הָרַעַב
בְּאֶרֶץ כְּנַעַן וְעַתָּה יֵשְׁבוּ גַם עֲבָדֶיךָ
בְּאֶרֶץ גִּישׁוֹ :

ויאמרו לגור בארץ באנו כי אין מרעה לצאן
השר לעבדיך כי כבד הרעב בארץ
כנען ועתה יטבו נא עבדיך בארץ נוסן והנמשכים
וכו' הם המדברים בפרשה סדר ויגש ויוכנו
עפ"י מ"ט מר"ן הכ"י כסי" קכ"ח כסס' הרי"פ כמי
ספרנס יתום בתוך ביתו וכסהגדיל היתום מצפ
מה שהוליא עליו כי אמר שבתורת הלואה פרנסו
והיתום טוען לא כי אלא בתורת מתנה והשיב
טאין לועל היתום כלום לפי שלא אמר לו הוליא
עליך בתורת הלואה וכיון דלא פי"ג לנ"ח הוה
דעבד ע"כ והקטע מר"ן ממ"ט בתה"ד סי' סי"ת
מי שאמר לחכירו בא ואכול עמי ואכל חייב לשלם
דמי מונו כההיא דסכר את כדי וקרע את כסותו
שחייב לשלם העפ"י שמוותר לו לקרוע ע"כ
ומהרשד"ס ח"מ סי' שמ"ה כתב דלה פליגי דלא אמה
הרי"פ אלא ביתום דאפי' יש לו עני מיקרי' אבל
איניש דעלמא חייב לשלם והרב כנה"ג חלק דאם
היה לו נכסים בעת שפרנסו אדעתא דתשלומין
פרנסו וחייב לשלם אבל אם בזמן הפרנסה לא
היה לו נכסים אפי' אם יהיה לו את"כ איבד מעותיו
דעני היה באותה טעמיה עיין להמני"ט בתשו' סיל"י

הגדה של פסח

ועוד חילק הרב הגו" ש"ס היתום צמסתמש בו
המפרנס בדברים שהשמש עושה לרבו אין לו עליו
כלום דהא נהנה ממנו • ועוד כתב בסם מהר"א
גאליקו שכתב דהין חיליק בין יתום לאיניס דעלמא
והרי"פ מיירי במגדל יתום תוך ביתו • ותה"ד היירי
במפרנס יתום בבית היתו' ומעת' עד"ז ירמוז המקראו'
הללו ויאמרו הל פרעה וכו' ועתה יסכו נא עבדיך
בארץ נוסן ויאמר א פרעה יוסף אחיך ואחיך כאו אך
הוסב וכו' והם ידעת ויט בס הנטי חייל ושמתם
שרי מקנה וכו' כי הנה אחי יוסף עיניהם לופיות
למרחוק יביטו אחרית דבר מראשיתו עתה בבואם
להתפרנס מפרעה • כי כך היו דברי יוסף וכלכלתי
אותך • ולכן חטאו עתה פן לאחר זמן יוקוף
עליהם במלוא מה שהאכילם ויתבע מבניהם
אחריהם • וכמעשה שהיה דאי' במכו"ל דמכרים
סיעבדו בישראל בשכר מוונס שאכלו בשני רעבון •
ובזה יומהק לחיכי כונת הפסוק ויקום עלך חרס
על מכרים ודרו"ל שנתחדשו גזרותיו • ויקום קס
ושטר חוב כידו והסט"ח הוא שכת' עליהם בערכאו'
שלהם דחייבים הם לגדל פרע מוונותם • ונתחדשו
גזרותיו דמעיקרא הבטיחם להדייף לזון בחנם •
אשר לא ידע את יוסף כי יוסף הוא הגורם לכל
השכע ההוא • ש"ס היה גזר על החטה הרקיבה
ועשה עצמו כאלו לא ידע את יוסף • לומר דאי' אכלו
מדידהו אכלו בעמל יוסף • ונקדים מה דאי' בס'
נאות יעקב ז"ל • ויעצמו במאד מאד שהיה להם הון
רב • כמד"א בכל מאדיך בכל ממוך ע"כ • והיינו
דקאמר הנה עם בני ישראל רב מלשון גדלות ויתום
לא היו הלה עד עשרים שנה • ואנו זננו אותם כשהם
גדולים

גדולים * ולא אחר * הרי"פ * דפטור * לא * במפרנס
 יתום * קטן * ועוד * שהוא * ענוס * ממנו * בממון * והרי
 יש * לו * מה * לשלם * וכי * אית * להו * הא * ודאי * מחייבי
 לשלם * וכחילוק * הרב * כנה"ג * ע"כ * ביררו * טענותיה *
 לומר * לגור * בארץ * באנו * כי * ככל * הרעב * לרעון * כי
 עניינם * היו * באותה * שעה * והדר * דינייהו * כדין * היהוס
 שכתב * מהרשד"ס * והמבי"ט * ו"ל * דאפי"י * יהיה * לו * אח"כ
 ממין * פטור * ועתה * ישבו * נא * עבדיך * בארץ * נוטן
 כלומר * עתה * שהודענו * כי * ככל * הרעב * ואין * לנו * מה
 לשלם * עתה * לשיטה * זו * דככל * הרעב * אין * עוד
 חילוק * בין * מקום * למקום * וא"כ * עתה * ישבו * נא
 עבדיך * בארץ * נוטן * ופ"ע * כי * הכין * רמיותם * כחכמה
 ויאמר * פרעה * אל * יוסף * אביך * ואחייך * פאן * אל"ך * ממך
 הכל * ואתה * הוא * השפרנס * ואין * לי * עליהם * כלום *
 ולא * משליק * אצלי * והכל * שיהי * ארץ * מצרים * לפניך
 היא * ובין * אם * תוסיבם * לפניך * ובין * אם * ישבו * בארץ
 נוטן * הכל * שיהי * לפני * לפוסים * ומה * גם * אם * ידעת
 ויש * גם * אנשי * חיל * ושמתם * שרי * מקניה * וכל * דאית
 ליה * הנאה * למפרנס * פטור * מלשלם * והוסיף * עוד
 יוסף * ויבא * את * יעקב * לפני * פרעה * ויברך * אותו
 שנתברך * גילום * הוא * הגהר * הזן * ומפרנס * את * כל
 מצרים * ואין * לך * תשלום * גדול * מזה * ודו"ק * והיו
 כונת * הפסוק * וכל * דלתי * אותך * שם * בארץ * נוטן * וכ"ת
 דכזה * תחייב * בשלח * לביתו * פן * תורש * אתה * וכו' *
 ואין * לך * לשלם * ולכ"ע * פטור * והיו * לדעתי * כינת
 הפסוק * הנני * ממטיר * לכם * לחם * מן * השמים * וכ"ת
 דכיון * דהשמים * לה * זה * ארץ * נתן * לפני * אדם * ה"כ * ה"ל
 מפרנס * יתום * כנית * יתום * דחייב * לו * לא * למען * הנסנו
 הילך * בתורת * ואית * לי * הנאה * מנייכו * בקיום * התורה *
 ותו

* * *

הגדה של פסח

ותו איניכס נריכיס לשלס וק"ל •

בַּמְתִּי מֵעַט כְּמָה שֶׁנֶּאֱמַר : בְּשֵׁבַע עֵינַי
נֶפֶשׁ יִרְדּוּ אֲבוֹתֶיךָ מִצְרֵימָה
וְעַתָּה שִׁמְךָ " אֵל הֵיךָ כְּכֹכְבֵי
הַשָּׁמַיִם לָרַב : וַיְהִי שֵׁם לְגֹוֵי גְדוֹל
מְלֻמֵּד שֶׁהָיוּ יִשְׂרָאֵל מִצִּיּוֹנִין שֵׁם לְגֹוֵי
גְדוֹל וְעֵצוֹם כְּמוֹ שֶׁנֶּאֱמַר וּבְנֵי יִשְׂרָאֵל
פָּרוּ וַיִּשְׂרְצוּ וַיִּרְבּוּ וַיַּעֲצֻמוּ בְּמֵאֵד
מְאֹד וַתִּמְלֵא הָאָרֶץ אוֹתָם :

ובני ישראל פרו וישרצו וירבו ויעצמו במאד
וכו' הרב מהר"מ אלשיך הקסה דמאחר
סהענוי נאמר לאברהם והכטחת הרבוי היה ליעקב
א"כ למה הפך קודם ובני ישראל פרו וכו' ואח"כ
ויעבדו מזריס' ונלע"ד פן יוציאו לעז דודאי זינו
דהא הגבורים מרבי' כניס ולא הכחושים ע"כ קיים
הרבוי קודם לנטל טענה זו ודו"ק :

וְרַב כְּמָה שֶׁנֶּאֱמַר רַבְּבָה כְּצֻמָּח
הַשָּׂדֶה נִתְתִּיךָ וַתִּרְבִּי וַתִּגְדְּלִי

רבבה כלמח הסדה נתחין ותרכי ותנדלי
ותבואי בעדי עדויס סדיס נכונו ושעריך
למח וכו' יראה כהקדים מ"ט בעניותין בחיבורינו

הגדה של פסח צד

מטעם המלך הטעם שהיו לואחים במזרים כלמח
השדה כדאיתא בסוטה ילפי טאה"ר היה תרומתו
של עולם וטמא עצמו טומאת ע"ז המטמאה במשא
והנה ממילא נטמאו כל הנשמות אשר היו הלויים
בו והיתח דכל אותם נשמות נחקנו במזרים
ואיתא במשנה טילהי פ"ט דתרומות שתילי תרומה
שנטמאו שתלן טהרו מלטמא וא"כ הגשמות
שהיו תלויות באד"ה ר"ט להם דין שתילי תרומה
שנטמאו ע"כ היו נבלעים בקרקע ואח"כ היו
לגמחים וע"י שתילה זו בקרקע נטהרו וכש"ס
דנידה איתא דאי אפשר לסי' העליון לבא קודם סי'
התחתון והיינו דקאמר קרא כלמח השדה ולפי
שהיו כלמח לכן היו השדים נכונו שהוא כו' העליון
ואח"כ שערך צמח סימן התחתון דהיינו דרך
גדילתן כמ"ס בשור שהקרינו אדם הראשון שהיו
קרנותיו קודם לפרסותיו ודו"ק:

**וּתְבוֹאֵי בְעַדֵּי עֲדָיִים שְׂדֵיִם נְכוֹנֵי
וּשְׁעָרָךְ צִמַח וְאֵת עָרוֹם וְעָרְיָה:**

וּתְבוֹאֵי בעדי עדיים שדים נכונו ושערך צמח
ואת ערום ועריה הרב כמה"ר רי"ט רף
וזו"קל פי' בו' שהכוונה שישראל במזרים היו
דומים לאשה ערומה אשר מחקשטת בתכשיטים
וענילים ושואנים ופרחים וכיוצא אשר בודאי לא
יועילו ולא יתנו לה חן להעלות את נרותיה אשר
הל עבר פניה לפי שהתכשיטין לא יוסיפו תת כחם
רק כאשר תהיה מלובשת ומצובצת מחלצות וכנדי
רקמה

הגדה של פסח

דקמה שס וארנמן; לכוסה • ואז יוספו ההכשיטין
תח כחם להוסיף חן על חנם • הנה כי כן היו
ישראל במזרים שהעיקר שהוא הע"ו ושאר עונות
רבים ועונמים • לא היו נוהגים בהם כמאמר
הכתוב גוי מקרב גוי והומר פרו וישרנו שהיו טמאי
כשרן • ורמו המניד ויהי שס לגוי גדול • כלומר
שהיו כמעשה נויס הנמורים • והיו מתקשטי קישוט
על קישוט שלא היו מוכרים אלה כלסן הקדש •
ולא שינו שמותם כמ"ס רז"ל • וזה אומרו ותכואי
בעדי עדיים • ואינם אלא לננאי מאחר שאת עירוס
ועריה מעיקרי הדת • ויהיו כלא היו כל אותם העדי
עדיים • ואדרבה תמורת חן כיעור דופי תחת יופי
עכ"ד:

ובר"זל איתא • ותכואי בעדי עדיים • א"ה
בעדי עדיים אלה בעדרי עדרו • וראיתי
להרב גן דוד אשכנזי ז"ל שהקשה במאמר זה דאל
תקרי זה הוא תמוה והוא פלא • ופריט הרב הנזכר
דידוע דאותיות בנ"ד כפר"ת הם מהכפולים
המקבלים הדגש והרפא כידוע • וזה ידוע כי אית
הדגושה היא במקום תירי כידוע מרש"י בחומש •
כמדומה אני ע"פ דנני אלהיט דמכס דן • וידוע כי
רי"ש ודל"ת הם בני חד מזרא דבכורה אחת הם
דומים • ועוד שהדל"ת שורשה דלות דהיינו ד"ל •
והרי"ש גם כן שורשה ר"ש שהוא עניות דלות
ואכיונות • וכיון דהד"ל דעדים היא מבני הדג"ש •
והיא מוציאה עוד דל"ת • תפסו במקומה הרי"ש
שהיא בת גילה • ודרשו בהם עדרי עדרים עכת"ד
ושפתים יוסק:

הגדה של פסח צה

וכל לנכי דידי עדיין חסר חכלן. דא"כ ככל
ל"ה דעלמא נידרום כן ולמה שמו כליהם
לדרום האי דוקא על העדי עדיים לדרום הדלתות
לזוגי. ונ"ל כי הוקשה להם הרישא לס פה. שהרי
ברישה אמרו שבהו בעדי עדיים. והיכי אמרו כסיפ'
שאת ערום ועריה. ולכן הוכרחו לדרסה הדג"ש
ותפסו תמורתה רי"ש. ודרסוהו בעדי עדיים
וכהנחת הרב הגו' כנל"ע דו"ק.

וירעו אתנו המצרים ויענונו ויתנו
עלינו עבודה קשה: וירעו
אתנו המצרים כמה שנאמר:

וירעו אחינו המצרים ויענונו ויתנו עלינו
עבודה קשה וכו'. יוכן כמ"ס הרב שמע
יעקב דעינוי מתפרש על מניעת תשמים כמו אם
מענה את כנותי. ומתפרש על שיעבוד קשה. זה
הומרו וירעו הותנו ועשו עמנו קרתי לריעותא
ויענונו זו פרוסות דרך הרץ. כוסף על ויתנו עלינו
עבודה קשה ודו"ק:

הבה נתחבמה לו פן ירבה והיה כי
תקראנה מלחמה ונוסף גם
הוא על ש נאינו ונלחם בנו ועלה מן
הארץ: ויענונו כמה שנאמר וישימו
עליו שרי מסים למען ענותו
בסבלותם

דגודה של פסח

בְּכִלְרוֹתַי וּבֵן עָרֵי מִסְכְּנוֹת דְּפָרְעָה אֵת פִּיתוֹם וְאֵת רַעְמָסִס :

הכה נתחכמה לו פן ירבה • והיה כי תקראני
מלחמה וכו' • ולעיל מניה בסדר
המקראות כתיב ויקום מלך חדש על מצרים אשר
לא ידע את יוסף • ויהמר אל עמו וכו' • הנה
נתחכמה לו וכו' • וישעו עליו שרי ממים וכו' •
ויבן ערי מסכנות לפרעה את פיתום והת רעמוס
ע"כ • והיה למידק בהו טובא • דמה ענין אשר
לא ידע את יוסף • לויבן ערי מסכנות •
דמשמע הוה הי ידע ליה ליוסף לא היה גור לשיבנו
לו ערי מסכנות • ובאמת שהו מילתא בלא טעמא
אלא דאי" במפרשים שהטעם שהכריחם לכנות
לו את פיתום ואת רעמוס • לפי שלקול שטתו
של יהודה • הוא היה גרמא • בחורבנס של פיתום
ורעמוס • ולכן חייבם לחזור ולכנותם • ואי"
בטור ח"מ סי' ט"ף ס"ג דאס דנרדף שיבה כלים
דסל רודף בנוסו פטור • דאפי' הי קטיל ליה
לנרדף • הין לו דמים ופטור וכ"ס ממונו • אבל
אי שיבר דאחריני חייב • כי אין הדם יוכל להגיל
עצמו בממון אחרים • וזה דוקא כנרדף עצמו •
אבל אחרים שנאו להגיל להנרדף ושיברו כמרוכתם
אזיה כלים שיהיה ואפי' דאחריני • פטירו ועטירו •
כדי שלא ימנעו מלהגיל • עכת"ד המפרשים, והרב

ברכת טוב סדר ויגש יעו"ט :

ורבי"ן אם נאמר שארץ מצרים היא בחוקתו
של יוסף • א"כ לא מני מחייב להו

בכנין

הגרה של פסח צו

בכנין פיתוס ורעמסס • כי הם סיברו כליו של
רודף ופטירי : אבל הם נאמר שארץ מצרים
בחוקת מרא קמא קיימא שיזא פרעה אין ספק
שהם חייבים בכנין פיתוס ורעמסס : דהא לא מלו
מצילי נפשיהו בממונא דאחריני • והשתא הכי
קאמר ויקום מלך חדש אשר לא ידע את יוסף •
כלומר דליה לא ס"ל דארעז דיוסף הוייה • וה"כ
כי סיבר רודף כלים של רודף פטירי • אבל הוא
לא ידע רק כי הארץ לפרעה לחוד ויוסף אין
לו בה קנין • והו"ל כנרדף שסיבר כלים דאחריני
דחייב • ולכן ויכן ערי מסכנות • דייקא נמי
לישנ' דקרה דקאמר מסכנות לפרעה כלומר שלא
חייבם בזה • לא מכח דס"ל שהמסכנות הם לפרע'
ואמטול הכי חייבנהו לחזור ולהעמידם על תילס •
שהם היו נרמא כנוקין שהחריבוס בקולס • ודו"ק •
ובוהרי אורחאי ראיתי לפרע כונת מאמר
המדרש אשר שמעתיו ולא רזיתיו •
אמר פרעה להקב"ה תורה היכן היא א"ל לה' הארץ
ומלואה עכ"ל • ואין לתמוה על זה ולומר דמה
הביאו לאותו רשע לבא ולגשת אל ה"ק הענה
ואומר דאין זה חימה שכך היא כונת המאמר אלו
טען פרעה לפני הקב"ה תורה היכן היא היא
הקב"ה משיבו כן לה" הארץ ומלואה • וכעין זה
מלאתילהמפו"ל שפ"י בהיה דעמיד אברהם גוער
למשה אני גדול ממך • ופי"ה הם ז"ל דלאו דוקא
דהא אין לך יוהרא גדולה מזו אלא שהכונה הוא
שאל יכויר שיטעון אברהם נגד משה ככה • י"ס לו
למשה לטעון כגדו (אמר שמנ"ן ועיין במאמר
המלך לאדוני אבי זל"ה בסדר זה מה שפ"י במאמר
הנפלא

הגדה של פסח

הנפלא הלוה יעו"ש שני הופנים נחמדים)

ובצחות הפסוקים ו"ל דהכי קהמר תורה היכן
היא כי אהה כהבת בתורה ח' שנה
והסלא יסבו כי אחרד"ו וחוינא דאיקתורה וסיא היא
קוסיית המפול והסיב לו לה' הארץ ומלואה כי כל
הארץ לו היא. וכלום אחרתי בארץ מלרים בארץ
לא להם כתיב ומימות ינחק התחיל השיעבוד. או
יהיה משוכת לה' הארץ ומלואה כלומר יסלימו
גלותם במדינה אחרת. וכמ"ש המפול ל דשיעבוד ד'
מלכות היא השלמה לגלות מלרים. אלא שיש
לגמגם על זה דאטו אם אין הארץ למקום לא
יתקיים גזירת ת' שנה לא במקום שיהיה תחת רשותו
וכך היה לו להשיב אמר לו בארץ לא להם אחרתי
ולכן הגלע"ד להמחיק הענין. בהקדים מ"ש המפול
והוא דהא דתרינן במדרש ד"ת שנה נענו מלידת
ינחק היינו אם לא יצאו הבותינו מכלל ב"כ ולא
קנה אבינו אברהם את הארץ בחוקת דב"נ לא קני
בחוקה. ברה אם יצאו וקנה אברהם את הארץ
בחוקה כדכתיב קום התהלך לא מצינן למימנו
מימות ינחק. ועיין בדרשותי על מארו"ל אחס למה
ודכריכס למה הצעה זו באורך. (אמר המע"ן
ועיין במטעם המלך לא"א ו"ל בחלק ראשון יעו"ש)
וכבר כתבנו דפרעה הקסה תורה היכן היא כלומר
סלא בשלמות' שנה. והשיבו הקב"ה ל"ה הארץ
הידועה. ולא קניו אברהם אבינו כלום. כי לא
יצא מכלל ב"נ ונשתא ספיר מצינן למנות מסנולד
ינחק וק"ל. אי נמי תורה היכן היא ולמה תענישנו
אחר שאנו קימנו גזירת מלך מ"ע. ולזה השיבו
כת"י של הרמב"ם ל"ה הארץ ומלואה סלא גזרתי
על

הגדה של פכה צז

על אומה מיוחדת וק"ל .

או יאמר עפ"י מה דאיתא במדרש ששאל אותו
המין לר"ע אס"ה סומר סבת היאך מוריד
נשמים ומוליא מרשות לרשות והשיב כי כל העולם
רשותו וכחצר ידיה דמי עוד נקדיסמה דהי' במדר'
איבה דהד דמ"ד טהמכה היתה משמשת בהם שבעה
ימים ועין ריאה שאין שבעה בלא סבת והנה
רש"י בנימוקיו על החומש סדר מקץ כתב טעמא ריש
טותה מנילוס יפן שאין נשמים מזוייס במזרים .
והיינו דמותיב כשראה הכרד יורד ביום השבת .
והלא אתה סומר סבת והיאך תוריד לנו ברד בשבת .
ולזה השיבו בשוג טעם ודעת לה' הארץ ומלואה .
וכת"י ר"ע דכ"ע ידיה וכחד רשוהא יחשכ ודו"ק .
אי נמי יוב"ן בהקדים מ"ט ההוס' בניטין אץ
פודין את השבוייס יותר מכדי דמיהס

והקשו החוס' מהתינוק דפרק הנוקין שנחשכ בבית
האסורים והתנוד עליו ר"י בר חנינא שיפדינו בכל
ממון שבעולם וח' דת"ח שאני' והנה במ"ר סדר
ויקרא פרשה ב' ע"פ הבן יקיר לי אפרים איתא
ביוקר עמדו לי ישראל הרבה בכורות והרבה ממון
ולאן ובקר אנדתי למענס במכת ברד ודבר והיינו
דקאמר חורה היכן היא כלומ' דלאו בני תורה נינסו
שאתה פודה אותם יותר מכדי דמיהס . דהא הללו
עו"ז והללו עו"ז והשיבו לה' הארץ ומלואה .
וכיון שכן ממון רב לאפסותוהו לנגדי . ואין זה
לנכו דידו ביוקר ודו"ק . ועפ"י האמור יובן לע"ד
כונה הפסו' הבן יקיר לי בהקדים מה דאי' ברו"ל בני
חורתי אל תשכח אמתיה אתה קרוינבני כשחורתי אל
תשכח והיינו דקא' הבן שאתה בסוג בן יען שאתה

הגדה של פסח

עוסק בתורה • לכן יקיר לי הפריס שאני קונה אותם
ציוקר דח"ח שאני דנפדה מן השנים ציוקר וק"ל •
או יאמר לע"ד בכונת המהמר הנו" יפ"י
מ"ש אנלי בכונת הפסוק לה' הארץ
ומלואה שהכונה הוא עפ"י מה דאי' בתיקונים
ועילת העילות ליה אתר בעלמא דפנוי מניה • כי
אפי' באבנים המקום מצוי בהם ובכל דבר הן קטן
הן גדול • כי לולא שהיה כן היה מתבטל מציאותם •
וזה הכונה לה' הארץ • ומלבד זה ומלואה • כלומר
שמילוי הארץ הוא הסם הנכבד כי מלוא כל הארץ
כבודו לו הארץ ממולאת מכבודו והנה בזה"ק סדר
בשלח אמרו כי •

הטעם למה שנכנס ה' בעצמו למצרים ולא
מלאך ולא שליחיו כי השרף או המלאך
אם יכנס למצרים היה נטמא כי המקום ההוא
מטוקן ומטונף כי הנה העיר הסייא היא ערות
הארץ • והיינו דקאמר פרעה תורה היכן היא כיון
שאתה כהן דכתי' ויקחו לי תרומה יזה"כ היאך נטמאת
ונכנסת למצרים מקום אבי אבות הטומאה ומה
לכהן בבית הקברות • ולזה השיבו לה' הארץ ומלואה'
כלומר דלית אתר פנוי מכבודו ואפי' בני קברי אינו
פנוי מהדרו והודו כי לולא זה היה מתבטל המציאות •
וזה יורה כי הקב"ה אינו מקבל טומאה כי הוא אש
הוכלה • ואש אינו מק"טוק"ל • אי נמי תורה היכן
היא • כלומר הרכוש שלקחתם שלא כדן וגזל הוא
בידכם והשיבו לה' הארץ • כלומר שיתננה לישראל •
והיינו מטעם כי הוא יסדה וברצונו נתנה לכנען
וברצונו גטלה ונתנה לישראל עם קרובו • וכן
מלואה דארץ שהוא הממון שבה שלי הוא שצאמר לי

הגדה של פסח צח

הכסף ולי הזהב ודו"ק *

ועל הקוטייה שהקשינו לעיל דהיאך פדה הקב"ה יותר מכדי דמיהן. זה יוכן בהקדים מה דאי' כס"ם דג טין פ' הסולת דאי' התם דה"ט שאין פודיסאת השבויים יותר מכדי דמיהן. מפני תיקון העול' הו' משום דוחק' דליכור" או כיהיכו דלא ליגרבי וליתו' כלומר שכאשר עיניהם יחוו סקופלים לקנות' יותר מכדי דמיהם ישמללו בכל עו ותענומו' לשכות יותר * וכשבו התוס' ההך דיעה דכי היכי דלא ליגרבו וליתו' מההיא דכתובות סמי' שנסבת השמו בפעם ראשונה מחוייב לפורקה עד ששרה בדמיה * ואמאי ה' היכא טעמה דכי היכי דלא ליגרבו ותו' דשאני השמו שהיא כנופו * וכעלמו ודאי לזנוור רבנן שלא יפדה את עצמו ביותר מכ"ד והשתא כנסת ישראל שהיא בת זוגו של הקב"ה שהיתה במלרים עם בניה בדאי' צרכינו בחיי הדר ז'הרא גלו למלרים שכינה עמהם * ומעדיפא מינה ה"י בזה"ק איש וביתו כהו' ה"ש זה הקב"ה וכו' יעו"ט * ומעתה פדיון ישראל הוי כהלו פדה הוא את עצמו וכמדובר דכל כי האי מילתא לא המרינן אין פודין ה"ש יותר מכ"ד * וספיר מלי קוב"ה למפרקינהו בכל אילי נביות שנעולם ודו"ק כי נכון הוא כס"ד *

אופן אחר

הבה נתחכמה לנו פן ירבה * במסרה איתא הכה נתחכמה לנו פן ירבה * וכאשר יענו חותו כן ירבה * וכסף וזהב ירבה ובקרן ולזנך וכל אשר לך ירבה * ברכת רשעים ירבה * פסע * עכ"ל
המטרה

הגדה של פסח

המסרה וקודם כוּאִינוּ לְשׁוֹם שְׁכַל אֵל הַמְסָרָה הַלְזוּ .
נְקִידִים קוֹטֵיית הַרְמַכִּים וְהַרְחִבֵּד . לְמָה אֲעֲנוֹת
עֲנִיִּים . מֵאַחַר שֶׁכֶּךָ הִיָּה רַעוֹן הַכּוֹרֵא . וְתִי הַרְחִבֵּד
דַּעַנְשׁוֹ עַל הַחֹסֶפֶת שֶׁעֲזָרוּ לְרַעָה . וְתִימָה דְבֵא
קוֹטֵי הַסֵּיעֲבוֹד הַסְּלִים הַעֲנִין . וְהִכֵּי הַדְּרֵא קוֹטֵיא
לְדוֹכְתֵא .

וְהַנִּילְעִיד כֹּזֵה הוּא כִי הַגְּזִירָה הִימָה בַּעֲוֹן
אֲכַרְהֵם רַק גִּירוֹת בַּלְחוֹד יִהְיוּ תִי .

סָגָה . וְהַעֲנִינוּ הַפְּסוּט הַסְּלִים הַמְּנִין . וְמָה שֶׁנַּעֲנִנוּ
תֵּיא עַל קוֹטֵי הַסֵּי וַיֵּם סְכָרָא לֹמַר דָּגַם עַל עֲוֹנֵי
הַפְּסוּט רֵאוּם הַסֵּ לַעֲוֹנָם . וְאַף דֵּאֲהַנִּיא לְהוֹ לְהַסְּלִים
הַמְּנִין . מִ"מ שִׁינֵי מוֹדַעַת בַּעֲלִים . כִּי הַקְּבֵ"ה וַיִּשְׂרָא
יֵאמְרוּ אֲנִי הֵינּוּ רֹפִים שִׁיבִי תִי סָגָה שְׁלִימִים . וַיְהִי
בְּגִירוֹת לְחוֹד הַ"מ סָגָה . וְהֵינּוּ דְקֵאמַר לִיָּה קוֹבֵ"ה
לְאַכְרָהֵם . שֶׁבַת חִילַת הַיְרִידָה לֹא יִהְיֶה זֶרַעַךְ אֲלֹא גַר
בְּלֹא עֵינוּ . וְאוֹלָם הַעַם הַהוּא מְרִילָם יוֹסִיפוּ בְּנֵי
עוֹלָה לְהַעֲבִירָם . וְלֹא עוֹד אֲלֹא בַתּוֹסַפֶּת שִׁיעֲבוֹד .
וְהוּו כַּפֵּל וְעַבְדוֹס וְעַנְוֵי וְדַכֵּר זֶה יִיְהִי נַחֲשֵׁכ לְהַסְּלִ"ת
סָגָה . וְלֹא מַבְעִיא דַּעַל הַעֲנִינוּ יַעֲנִנוּ . אֲלֹא שֶׁנֶּסֶת
הַגְּזִירָה יַעֲבֹדוּ דֵּהֵינּוּ הַסֵּיעֲבוֹד הַפְּסוּט דָּן
אֲנִכִּי עֲלוּי .

וְהֵא דַּפְתַּח כִּי גַר בְּלִשׁוֹן יַחִיד יִרְאֶה דְקֵאִי עַל
יוֹסֵף . וְהוּא יִהְיֶה הַסִּיבָה לְגִדּוֹר כָּל זֶרַע
יַעֲקֹב וְעַבְדוֹ וְעַנְוֵי אִתָּם וְק"ל .

אוֹ יֵאמֵר בַּהֲקִידִים מִ"מ מַר זְקִנְנוּ הַרְוִי פִ"ל
מַסֵּס רַבּוֹ מֵהַרְוִי אִו"ל וְתַמְנִית דְּבָרוֹ
הוּא דֵּאֲעִ"נ דְּגִזִּירַת מֶלֶךְ הִיא שִׁיעֲבָדוֹ יִשְׂרָאֵל
לְעַמִּים . וּמַפְנֵי זֶה יִתְחַמֵּן לְבַב אֲנוּשׁ . לֹמַר זֶה
עוֹל כַּתִּיקוֹ ית"ס לְהַעֲנִיטֵם . אֵף אֲתָה אֲמוֹר לוֹ כִּי
הַס

הגדרה של פסח צ"ב

הש ראויים לעונש כיון שעזרו לרעה גלו אדעתיהו.
ללא זמנא גזירת מלך אלא מרוע לב וע"כ לוקים
על סניהם על השיעבוד ועל התואפת דכיון
דהוסיפו גילו דעתם בעיקר השיעבוד נתי דלא עשו
לקיים הנזיר. והיינו דקאמר נביא. תבא כל רעתם
לפניך. כל דיקא נס על השיקר מלבד התוספת.
ועל הכל אדוני המלך ישיב נקט לצריו ועולל למו.
וכ"ת דבשלמא על התוספת כיחא אכל לא על
העיקר כי היא גזירת מלך. לז"א שהרי גי עוללת
על כל פשעי. גם על השלשה ראשונות שלא יחשוב
ה'. ואעפי"כ באשר הוספנו עליהם בא העונש על
השלשה. וא"כ התוספת גורר. הכא נמי התוספת
יגרור העיקר ודפח"ק.

והרמב"ם ז"ל תי' כי הקב"ה לא גזר ביחוד וע"כ
נעשו. והיינו דכתיב כי גר
כלומר שאינו גזר אלא גירות לא עינוי ועוד סתם
לארץ לא להם. והם מדילם מלבד מה שעינו הותם
שהוא עינוי הגירות גם ועבדו ועי"ז גם את
הנוי אשר יעבדו דן. תיבת גם לרבות העינוי
העיקרי של הנזירה הפרע מהם. באופן שהבקוב
עצמו רמו את ה"ב תי' דהרמב"ם ז"ל והראב"ד
ז"ל וק"ל ונקדים עוד מ"ש הרב פרשת דרכים כי אש
לא היה קושי השיעבוד לא היו זוכים אל הכיזה כי
הכיזה היה מדין הענקה ועבד הכורה חוץ לזמנו
אין מעניקים לו. ונקדים עוד מ"ש רש"י ובע"ר
סדר שמות הם אימריפ פן ירבה. ורוה"ק משיכה
כן ירבה. וזה ידוע דקושי השיעבוד השלים המנין.
וזהו כוונת המסרה פן ירבה ואש קאמרה
רוה"ק כן ירבה. וכ"ת ועה תועלת כזה

הגדה של פסח

הריבוי • לו"א וכסף וזהב ירכה לך • דהיינו הענקה
גם בקרך ולאך כענין גם אתה תתן בדיני עולות
וזבחים כי חייב להעניק לו מכל מין ומין כמבואר
בפסוק הענק העניק • ולולא הריבוי • שהשלים
המנין לא היו זוכים בהענקה • וכ"ח דהתינת דמעג'
היה מדין הענקה • והולם בנופס למה נעשנו
מאחר שהיא גזירת מלך • ות"י ברבות רשעים ירכה
פסע שהם הרבו על המדה וזו היא שחייבתם עונם
וק"ל •

אי נמי דמעבדא דנכיהה בן פסיס' כסנהדרין
מסמע דהלואה דויטאילוס היתה
לשכר שיטבוד דמייתו מלראי מקרא דויטאילוס •
וז"כ רכוש הים באיזה זכות • וי"ל דהרי הרוני
מלכות נכסיהן למלך • וכיון שנהרנו מלרים בים
הרי זכה הקב"ה ברכוש ונתנם לישראל עם קרובו
דהאב זיכה לבנו וזהו ונס את הגוי אשר יעבדו דן
אנכי בים והווי להו הרוני מלכות • וזכה והח"כ ילאו
ברכוש גדול ודו"ק •

ובעניין זה אני מבין כוונת מארז"ל אמר
פרעה להקב"ה תורה היכן היא אמר
לו לה' הארץ ומלואה עכ"ל • וא"י בטור סי' ר"ד
וקכ"ה ורמ"ג ורמ"ט • וכרמב"ם • כמי שאמר ליתן
לחבירו מתנה ולא כהן הרי זה ממחוסרי אמנה •
בר"א במתנה מועטת שהרי סמכה דעתיה דמקבל
המתנה • אעפ"י שלא קנה מהנותן באחד מהדרכי
שהמכר נקנה • אבל במתנה מרובה אין בה משום
מחוסרי אמנה יעוש"ב • והיינו דקאמר תורה היכן
היא שהרי לא קנו ישראל מתנה זו מן הדין • אלא
בדברים כעלמא • מה תאמר שהיא מתנה מועטת
רכוז

הגדה של פסח

דכּוּס נדול כתיב כה • ולזה הטיבו הקב"ה לבל
הארץ ומלואה ולנבי ה' היא מתנה מועטת • ודמי
למ"ס המרדכו ו"לדאס רכיס אמרו לחת מתנה
לאחר אינס יכולים לחזור הפי' היא מתנה מרובה
מסוס דסמכה דעתיה דלוקח • דנמירו דרכיס אינס
חורים מדיבורס • ועוד שאינו מניע לכל אחד
מהס אלא דבר מועט ע"כ וק"ל •

נִתְּנוּ עָלֵינוּ עֲבוֹדָה קָשָׁה כְּמוֹ
שֶׁנֶּאֱמַר • וַיַּעֲבִדוּ מִצְרַיִם אֶת
בְּנֵי יִשְׂרָאֵל בְּסֶרֶךְ :

וַנִּצְעַק אֶל יי אֱלֹהֵי אֲבוֹתֵינוּ וַיִּשְׁמַע
יי אֶת קוֹלֵנוּ וַיֵּרָא אֶת עַנְיֵינוּ
וְאֶת עֲמַלְנוּ וְאֶת לַחֲצֵנוּ :

וַנִּצְעַק אֶל יי אֱלֹהֵי אֲבוֹתֵינוּ כְּמָה
שֶׁנֶּאֱמַר • וַיְהִי בַיָּמִים הָרַבִּים
הָהֵם וַיָּמָת מֶלֶךְ מִצְרַיִם וַיֶּאֱנַחוּ בְּנֵי
יִשְׂרָאֵל מִן הָעֲבֹדָה וַיִּצְעֲקוּ וַתַּעַל

וַיִּמּוֹת מֶלֶךְ מִצְרַיִם וַיֶּאֱנַחוּ בְּנֵי יִשְׂרָאֵל מִן הָעֲבֹדָה
וַיִּצְעֲקוּ • וַתַּעַל שׁוֹעֵתָם אֵל הַאֱלֹהִים כְּתִב
הַרְבֵּי כְרִית מַסָּה כִּי כָל עוֹד סָהִישׁ שָׁרֵן סָל מִצְרַיִם
סִי לֹא הִישׁ מַנִּיחַ שׁוֹעֵתָם חַל יִשְׂרָאֵל לַעֲלוֹת לַפְּנֵי
הַקַּב"ה

הגדה של פסח

הקב"ה • על שמת שרי של מצרים ואז עלתה שועת
לפני הקב"ה • והיינו דכתיב וימות מלך מצרים
שהוא הסר ואז ויועק ותעל שועתם אל האלהים
עכת"ד :

זבוח נלע"ד להלביש כוונת הפסוק ויפן כס
וכה וירא כי אין אים ויך את המלך כז
ידוע שהטעם שהוציא הקב"ה את ישראל קידם ומגם
לבעבור כי היה מפחד שמא יכנסו בחמשים שערי
טומאה • כי שנות השבטים בכללותם הם מ"ט
אותיות • וכל אות מהם היתה מניבה על סער אחד
מהמ"ט • לבד השער הנו"ן שלא היה לו אות להגין
עליו • ולכן נחר הקב"ה להוציאם קודם ומגם קודם
שיכנסו לשער ההוא :

זורהו • ויפן כ"ה וכ"ה שהוא נו"ן שרי וירה כי אין
איש עיר שיניעל השער הנו"ן כי השבטים הם
י"ג ואותיותם מ"ט • ש"ב ויך את המלך הוא הסר
סלהם המוגע תפלתם • כדי שתעלה שועתם
בתפלתם וירחם עליהם • קודם הכנסם כשער
הנו"ן • ואז לא יתיה להם נשען ומשענה למחסה
ולמסתור להם :

זורהו ואלה שמות בני ישראל שבאים מצרימה
ולא שינו את שמם • דין גרמ"ה שכאו
מצרימה ועלו • דאם היו פוגמים בשמות אין קטיגור
נעסה סניגור • ולא היו השמות מנינים על הסערי
ודוק היטב :

אי גמי • יכן הפסוק הגו' וישק מלך מצרים
וגו' • דזה ידוע דעבד עברי יוצא
במיתת הארון • משא"כ כגעני דכתיב והתגשלתם
אותם • עוד נקדים מה שפסק הרמב"ם פ"ט מהלכו'
עברי

הגדה של פסח קא

עבדים דעומר לעבוד בפרך בעבד כנעני ולא
הקפידה תורה לא תרדינו בפרך אלא בעברי .
והיינו דקאמר וימה מלך מצרים . ולא פטרם .
ס"מ דיש להם דין כנעני . וכנעני אשחרי ערך
ומעשה נעקו על העבודה שהיתה בפרך . כי
בחינם גמון ה' בלב פרעה . לשעבדם בפרך .
וכסלמא בלא זה הוה חמינא דקוסי השיעבוד
דפרך הטלים המנין . אבל כשהם הללו בדין עבד
כנעני דמותר לשעבד בו בפרך . וכיון דמדינא
משעבד כס בפרך . אין לחשוב הקוסי מן המנין
ולכן נעקו מן העבודה . שרשו שלא יהיה כהם
כח להטלים ת' שנה בקוסי כזה ודו"ק .
או יאמר קרוב למ"ס . בהקדים מ"ס הרב
כ"כ דוימות שגטרע והיה שוחט
וטובל בדם ישראל . ואלו הבנים מיקרי ראשי אכרים
דעבד כנעני ואלא בהם לחירות . והיינו דקאמר
וימות ולא ילחו מוכרח דעבד עברי הם דאינו יולא
בכ"ד ראשי אכרים ולכן וינעקו דאיך עובד בישראל
בפרך דדין עבד עברי יש להם ואסור לעבוד בו
בפרך וק"ל .

אי נמי יוכן במ"ס רז"ל דבליבור הפי תפילתם
בלא כוונה נשמעת שנאמר ולכם לא
נכון עמו והוא רחום ובמשנה בברכות איתא דלענין
תפלה אינם רשאים להתפלל בראש הנדבך כי
אינם יכולים לכיון . וזה הומו וינעקו הרבים ולפי
שהיו רכי' ומעל שועמסא האסי הפי שהיתה בלי כוונ'
שהרי התפללו מן העבודה דהיינו כשהיו עומדים
בראש הנדבך ודו"ק .

הגדה של פסח

במדרש רבה היתה ויעבדו מזרים כפרך
ר"י הנלילו אומר שהיו מטילין מסוי
גדול על הקטן ומסוי קטן על הגדול מסוי איש על
אשה וכולי וקשה דבשלמא מסוי גדול על קטן
מסוי איש על אשה ליחיי • כרס מסוי קטן על
גדול • ומסוי אשה לאיש אדרבה טיבותא היא • וי"ל
דהמזריים היו משיאים משואות והמאז סכוס אחר
כקטן כגדול • והפרט שהיה ביניהם הוא זה •
דלקטן היו משיאים אותו הכל בבת אחת לענותו
ולגדול לה היו מניחי' טיוליכנו בבת אחת לא מעט
בכל פעם כדי לענותו בריצוי המהלך והה למה
הדבר דומה למה דאי' בפ"ד דכיוצא הני נאי דמליין
תגביהו ביו"ט ולא מסנו היכי נעבדו דמליין'
ברכה למלייה כווצא מפסי בהילוכא דמליין כווצא
למלייה ברכה מפסי בעשא יעו"ט ונכון הוא

שׁוֹעֲתֶם אֶל הָאֱלֹהִים מִן הָעֲבֹדָה׃
וַיִּשְׁמַע יי אֶת קוֹלֵנוּ בְּמַה שֶׁנֶּאֱמַר •
וַיִּשְׁמַע אֱלֹהִים אֶת נַאֲקָתָם
וַיִּזְכֹּר אֱלֹהִים אֶת בְּרִיתוֹ אֶת אַבְרָהָם
אֶת יִצְחָק וְאֶת יַעֲקֹב׃
וַיֵּרָא אֶת עֲנַיִנֵנוּ וּפְרִי שׁוֹת דֶּרֶךְ אֶרֶץ
בְּמַה שֶׁנֶּאֱמַר וַיֵּרָא אֱלֹהִים אֶת
בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וַיִּדַע אֱלֹהִים׃

הנדה של פסח קב

וְאֵת עֲלֵנוּ אֱלֹהֵי הַבְּנִים כְּמִדָּה
שֶׁנֶּאֱמַר וַיִּצוּ פְּרַעֲהַ לְכָל עַמּוֹ
לֵאמֹר כָּל בֶּן־הַיְלֹד הַיְאֹרָה
תִּשְׁלִיכֶהוּ וְכָל הַבֵּת תַּחֲיוֹן :

ואת עמלינו אלו הבנים כמה שנהמר ויצו
פרעה וכו' וכל הבת תחיון הבת דאית
בידיה דלאו האיקא הוא יתירה עשה וכמדומה אני
שהרכ עדות ביהוסף קטן נרנש כזה יעוש"ב
ולכשאני ליצמני מוצאתי לי תי' מרווח ומספיק עפ"י
מה דאי' בטור יורה דעה סי' רכ"ב ס"ח שהאשה
קודמת לאיש בפדיון ואי' חסדי שבאים אמשכב
זכור יפדה האיש מחילה דאין דרכו בקילקול זה
ומהאי טעמא אי בעו להטביע לאיש ואשה ובידיו
יכולת להציל אותם משטף מים האיש קודם
להגלה מטביעה. משום דנערה דידיה אליו טפוי.
ובהקדמה זו כתב הרב ברכת טוב דמה"ט
נחן הקב"ה בלב פרעה לטביע
הזכרים ולהחיות הנקבות לשבייתו וביזתו כי היכי
דמקנו ליה משמיא רוח קנאה להציל נשים דקדמי
לפדיה ולאנשי מטביעה דקדמי לנשים ומכל
הצדדים יוכרח הקב"ה להציל לקוחים ממות
עכ"ד ומעתה באו דברי המניח על נכון ואת
עמלינו ראה ה' וינחם ויקנא ה' לעמו. חדא כל
הבן הילוד היאורה תשליכוהו: האף דהטביעה
לזכר אליו טפוי ועוד זאת רעה תולה שכל
הבת תחיון וכל זה אינו אלא להניחם בשביה
והשזא

הגדה של פסח

והסתא מכ"ס הוא שחייב הקב"ה לפדות למחנה קן
כל אדם שיהי אף אם תהיה האשה עסה הרכה אנשים
הוא חייב לפדותה מחילה. אי לא חשידי הזכיה
מכ"ס הסתא דקימה באנפי נפשה כשבויות חרב
וא"כ ספיר הוכח המניד מוכל הבת תחיון : וק"ל
כנלע"ד

וְאֶת־לְחֵצְנֹוֹ זֶה הַדְּחַק כַּמָּה שֶׁנֶּאֱמַר
וְגַם רָאִיתִי אֶת הַלַּחֲץ אֲשֶׁר
מִצָּרִים לֹוֹחֲצִים אוֹתָם :

וַיִּצְיֵאֵנוּ יי מִמִּצְרַיִם בְּיַד חֲזָקָה
וּכְזֹרַע נְטוּיָהּ וּבְמִוְרָא גְדוֹל
וּבְאוֹתוֹת וּבְמוֹפְתִים :

וַיִּצְיֵאֵנוּ יי מִמִּצְרַיִם לֹא עַל יְדֵי מְלָאךְ
וְלֹא עַל יְדֵי שַׂרְף וְלֹא עַל
יְדֵי שְׁלִיחַ אֱלֹהֵי הַקֹּדֶשׁ כְּרוּךְ הוּא
בְּכַבֹּד וּבַעֲצָמוֹ שֶׁנֶּאֱמַר וַיַּעֲבֵרְתִּי
בְּאֶרֶץ מִצְרַיִם בַּלַּיְלָה הַזֶּה וְהִפְתִּי כָל
בְּכוֹר בְּאֶרֶץ מִצְרַיִם מֵאֲדָם וְעַד בְּהֵמָה
וּבְכָל אֱלֹהֵי מִצְרַיִם אֲעִשֶׂה שְׁפָטִים
אֲנִי יי : וַיַּעֲבֵרְתִּי כְּאֶרֶץ מִצְרַיִם אֲנִי
וְלֹא מְלָאךְ

והכת'

הגדה של פסח קג

ועברתי בארץ מצרים אני ולא מלאך והכיתי
כל בכורי אני ולא סרף ובכל אלהי
מצרים העשה שפטים אני ולא שליח אני ה' אני הוא
ולא אחר וקשה טובא דכיון דועברתי ממעט מלאך
ומוהבתי ממעט סרף ובכל ממעט שליח א"כ אני
ה' למה לי למעט אחר כיון שכבר מיצט הכל
ואפשר לומר כמה דידוע דעיקר דור הנוש בעבדו
ע"ז לא היה בדעתם לכפור באלהותו ית"ס רק
דעיקר טעותם היה דמרוכ נבהות ורוממות הא אינו
משני בתחתונים ולפיכך היו עובדים למול או
כבב או לאחד מרגלי חמרכבה לשיהיה אמצעי בינם
למקום ויספיע להם ע"י וטעו בזה דאדרבה זה
גדולה לו שהוא רס ונשא ואעפ"כ הוא משני על
התחתונים כולם ובמקום שאתה מוצא גדולתו שם
אתה מוצא ענותותו כי מלך ב"ו הוא צריך
לאמצעים כי אינו יכול להשניח על הכל מריבוי
העסקים ורוחב הממשלה משא"כ הקב"ה כביכול
שהוא יכול להשניח ע"כ ברואיו הן גדולים הן ירודים
בסקירה אחת נסקרים וזהו יותר גדולה לו וכמו
שמצינו כמה דורות מאהד"ר עד אבות העולם
והקב"ה היה משניח עליהם על הכלל ועל הפרט
ומופת חותך וראייה שאין עליה חסובה שהקב"ה
הוא משניח ואינו מחנאה שלא להשניח בשפלים
יציאת מצרים כי אעפ"י שהיו שם ישראל שפלים
ונבזים ועבדים לעבדים וארץ מצרים ארץ טמאה ושפלה
ומלאת זזהמה ורבת המהומה ומלאה גילולים
והקב"ה ירד בכבודו ובעצמו והגיל את ישראל עם
שפל והכה בכוריהם לא ע"י סרף ולא ע"י שליח
הא ודאי הורה בזה שאינו צריך לשום אמצעי ובוזה

הגדה שר פסח

פ"י מהרימ"ט ז"ל פסוק סדר יתרו אנכי ה' אלהיך
אשר הוצאתיך מארץ מצרים אני בעלמי ומוה תדע
שאין חפני באמצעי אשע"כ לא יהיה לך אלהים
אחרים על פני על פני דיקא טיהיה רואה פני
ואטיב לך ע"י וק"ל :

ולזה כיון הפניד דמועברתי אני ולא סרף ולא
שליח ולא מלאך מוכח בהדייא דהני ה' אני
ולא אחר שתעבדוני דוקא בלא אמצעי וק"ל .
אי נמי יוכן במ"ט הרב יצחק כהן ז"ל טעם
בעיקר כמה שהוצרך הקב"ה להוציא
את ישראל הוא בעצמו ולא ע"י הולתי . דאיתא
בפ"ק דחגיגה את ה' האמרת היום וכו' אמר
הקב"ה לישראל אתם עשיתוני חטיבה אחת בעולם
ה' אלהינו ה' אחד . אף אני אעשה אתכם חטיבה
אחת בעולם דכתיב ומי כעמך ישראל גוי אחד .
וכבר ידוע מה דאיתא בערבי פסחים טרצה ירקומי
להציל את אברהם מכבשן האש . ואמר הקב"ה
הוא יהוד בעולם והני יחיד . נאה ליחיד להציל את
היחיד . וא"כ מה"ט הוציא הקב"ה את ישראל
ממצרים הוא בעצמו דנאה ליחיד ה' אלהינו ה' אחד .
להציל את היחיד גוי אחד . הוא אומר תדע למה
הוצרכתי אני להציל ולא שלחתי לא מלאך ולא
סרף . יען כי אני ה' יחיד באלהות . וליכא אחר
עמי משותף באלהות . וע"כ לי נאה להציל יחיד
מציל את יחיד וק"ל .

אי נמי יוכן עפ"י דרשת רז"ל . כי שמי
בקרבנו זה ממטרו"ן שטמו כסס
רבו משא"כ שאר מלאכים . דאין שמש כסס רבם
ממש . אלא דסס האל משותף גם כמו מיכאל
גבריאל

הגדה של פסח קד

צבריאָל • וכן אמת • דמיעט קרא • מלאך ושרף
ושלוח שאין שמו כסס רבס • הבל עדין יש לטעות
שמה היה מט"ט ששמו כסס רבו • לו"א ה' אני
ולא אחר • דהיינו מט"ט • והא דממעט למט"ט •
וקרי ליה אחר לפי שטעה בו אלישע האחר וחשב
שהוא אלוקא • והסתא ה"ש ולא אחר כלומר ולא
אותו שטעה בו אחר •

ויזמתק • הענין עפ"י מ"ס בסדר יתרו בדרשות
חילוק בין לטון אנכי ללשון אני • כי
הקב"ה מחלכם כעולם הכריחה במוט"ט וזהו
כי שמי בקרבנו • כי אני הפנימיות שלו והוא לבוס
ל"י • ואנכי הוא ע"י לבוס מט"ט ואני הוא עגס ה'
פשוט בלי לבוס ושפיר ממעט למט"ט מאני • מדלא
קאמר אנכי ה' הא ודאי שהוא למעט מט"ט והב"ן
כנלע"ד •

ואולם • אכיתו צריכין אנו לדעת • דמה נסתכל
מכת בכורות • מכל עשר מכות •
שהוצרך הקב"ה דוקא לעשות בכבודו ובשמו וזיוו"ן
כמין חומר בהיה דתנן בבכורות רחל שלא
ביכרה וילדה שני זכרים • וילאו שני ראשיהם
בחת • ר"י הגלילי הומר שניהם לכהן שנאמר
הזכרים ל"ה • וחכמים אומרים אי הפטר לצמט
אלא אחד לו ואחד לכהן • ואמרו בגמרא אמרי
דכירנו ינאי • דר"ה"ל דכירי שמים הפטר לצמט
ופרש"י כנון הק לידה ואע"כ דאין מקפידין בכך
עכ"ל • וכ"ס בירי אדם דאפטר לצמט • ולרבנן
דס"ל דכירי שמים אי הפטר לצמט בירי אדם מאי
ועיין מ"ס ההוס' טס דאי אפטר לצמט בירי שמים
כפי קאמר דה"ה לברר נמנוס של בירי שמים כנון
לידה

הגדה של פסח

לילה זה הוא שנים עשר לבריאת העולם
תחילה • ולכך אין שניהם לכהן • אבל בידו אדם
שיש שהות • לברר ולמנע מכעויה לן הליכה
דרבנן • ופשיט ס"ס לרבנן בידו אדם כמו חי
אפשר למנע • וכתבנו סס התוס' דלענין הלכה
בידי שמים הלכה כרבנן דאי אפשר למנע • ובידי
אדם הלכה כר"י הגלילי דאפשר למנע •

מעשה במכת בכורות היא אפשר לעשות ע"י

אחר דאפשר שיצאו שני זכרים כאחד
בין באלם בין בבהמה ולא ידעין הי כיהו יוצא
ראשון • ואם נזיל שניהם מספק נפשות להקל • לא
מקיס והכתי כל בכור דמשמע כולם ולא אחד יצא
עמו • ואם נהרוג שניהם כל בכור קאמר • ולא
ששט דכל מידי שהו בידו שמים אי אפשר למנע
הילכך עשה ה' בעצמו • כי מי יודע למנע יותר
נמנו • ועוד דמפתח רחם לידה הוא בידו ולא כמסר
לשליח כלל וכיון שהוא הפותח בודהי שהוא יודע מי
הוא היוצא ראשון ודו"ק היטב ועין להרב קול יעקב
ד"ט שהאריך בזה יעו"ט"ב •

או יאמר בכפל אני מלאך אני ולא שליחי

מלך ב"ו כשיצא לקראת הויבי
הוא יוצא בל' כיתות יש מהן ראשי גייסות • ויש
מהן גייסות העומדים בקשרי המלחמה • ויש
מהן עומדים לשרת החייל לכל צרכיהם למנע
להם החרבות והכלי זיין ולכסל ולאפות להם •
יש מהן שאין עושים מלאכה ולא שום מלחמה
כי אם להרכות המון • כדי להכעית האויבים
בראותם חייל רב ועצום • וכנגד ראשי גייסות
המר ולא מלאך • וכלפי הגייסות המר ולא שרף
ולעומת

חגרה של פסח קה

ולעומת המסרתיס הזכיר ולא שליח * ונגר הבטלנים
אמר ולא אחס וק"ל *

והכתי כל בכור אני ולא שרף וככל
אלהי מצרים אעשה שפטים
אני ולא שליח *

והכתי כל בכור אני ולא שרף וכו' * בילקוט
א"י והכתי כל בכור שומע אני על ידי
מלאך ת"ל וה' הכה כל בכור * וסס בילקוט רש"י
ר"ח: מנינו להיפך * ו"ל ויהי בחגי הלילה וה' הכה
שומע אני ע"י מלאך * ת"ל והכתי עכ"ל * וכן הוא
במכילתא: והנה ראשונים כמלאכי' המה בספרת
האריכו הרחיבו למעניות * ברוח מבינתס בישוב
שתי מאמרים הללו * אף אני בהגליהס אעבורה
להביא דבר מן ההדיוט * והוא דרש"י * ו"ל ע"פ וה'
הכה * וה' הוא וב"ד דווי ריבוי הוא כמו פלוני
ופלוני * והשתא הכי קאמר וה' שומע אני ע"י מלאך
נ"כ ת"ל והכיתי בני * דהוי ריבוי אחר ריבוי שאינו
אלא למעט * ולא היה ע"י שליח * וכן הלשון האחר
יבואר בדרך זה * והכיתי שומע אני שנהא יהיה ע"י
שליח * ת"ל וה' הכה * בריבוי והוי ריבוי אחר ריבוי
דאינו אלא למעט שליח * וה' בן:

וראיתי להרב ברכת טיב סכתב בישוב שהי
המאמרים הללו בדרך נפלא * והוא
בהקדים מה דאי' בפרק חלק דקכ"א ו"ל * פרעה
סחירף כעלמו נפרע ממנו כעלמו * סנחריב סחיהף
ע"י שליח נפרע נמנו ע"י שליח * ופרש"י דנקיפה
* *
ע"י

וזגרה של פסח

ע"י הכורא עדיפא ונכבדת מע"י שליח. גפוי שאינו
דומה מתבייש מן הגדול למתבייש מן הקטן. והקסה
הרב תורת חיים למה"ר רח"ט דזה סותר ממ"ש בפ'
הזהב דס"ז ע"ה. הכל נפרע ע"י שליח חזן מאונאה
דכתיב וכידו אינך. ש"מ דהנפרע בעצמו הוא
חמיר מפרעון ע"י שליח. עוד הקדים מהמרסן ל'
כל דיכוד ודיכור שיא מפי הקב"ה לטיבה אינו
חוזר. משמע ה' לרעה חוזר בו. והופכו לטובה.
והנה חז"ל הרגישו במה שדקדק הרב מהר"מ אלשיך
ז"ל. דהכיתי כל בכור דהבטחה. וגם וה' הכה כל
בכור דפועל. יחד כולם יתראי כינהו. ולא הו"ל ל'
אלא. ומת כל בכור והיה די כזה:

והשתא יבא על נכון ביאור המאמרים הנז' -
דהוקסה לבעל המאמר בפסוק והכיתי
שייעד הקב"ה בעצמו שהוא יכה. א"כ למה לי
למכתב במעשה. וה' הכה דפשיטא שהוא בעצמו
היה הנכה. שהרי כך ייעד במאמר והכיתי. ול"ל
למכתב שכן עשה. ומשני יכול על ידי שליח. ה"ל
דהו"א דהמעשה נעשה ע"י שליח. ומה תיקשי הלא
הקב"ה ייעד שהוא בעצמו יכה. ואיך ישנה דברו.
אני אשיבך דפירעון ע"י עצמו חמיר טפי. וא"כ
יעוד דהכיתי הו' לרעה. וחזר בו ועשאו על ידי
שליח דהו' דינא רפיא. לכן כתב במעשה וה' הכה
אלא חזר בו. ולמטה במעשה. הוק' לבעל המאמר
איפכא. דל"ל למיכתב ביעוד והכיתי להורות שהוא
ע"י עצמו הכה. לא ליכתוב אלא במעשה. וממילא
אדע שהין זה רצון חרס. אלא שכודאי כך היה היעוד
מתחילתו ומי' יכול ע"י שליח. דאי לא כתיב יעוד
בהדיא. הו"א שהיעוד היה ע"י שליח. ומה שחזר
והכה

הגדה של פסח קו

והכה בעלמו הוא מפני שהכזה בעלמו הוא דינא
רפייא * וחזר מרעה לטובה * לכן כהנ נבי יעוד
כמי והכותני להורות דכיעוד כמי היה לו להכות
בעלמו * והב"ן ענת"ד הרב הנו' ודפ"ח * ועיין
להרב הגדול מהרי"מט כדרשותיו * וכמו כן עיין
להרב עיר דוד דף ע' * שכתב בזה בכמה פנים
יעו"ט:

ובזה אנכי אדרוש בעקבותיה דמשי"ח * מאמרס
ז"ל * זה תוארו כסעה סירדו ישראל לים
פתח סמ"אל ואמר רבש"ע הלז ישראל עובדי ע"ז *
ואתה עושה להם גיסים * והיה משמיע קולו לשרו
של ים וגתמלא חימה ובקש להטביען בים * באותה
סעה השיבו הקב"ה * וכי לדעתם עבדו * והלא לא
עבדו אלא מתוך טירוף הדעת * באותה סעה כיון
ששמע שרו של ים כך * אותה חימה שנתמלא על
ישראל * החזירה על המצריים שנאמר ויטובו המים
מישראל למצרים עכ"ל * וקסה דמי שמו לשרו של
ים * להנקם מישראל על שהיו עו"עו אשר לא לו
והלא משה לא היה עושה מלחמה חפי' בא"הע שלא
כרשותו של מקום * ומה לו ולזרה הזאת לשפוך
חמתו * על עמו וזאן מרעיתו * ועפ"י המוצ"ג ניחא
דקשיא ליה לבעל המאמר * דהרי הם אמרו ריבך
ריב * וסוד אחר אל תגל * וא"כ מה לו לקטרג על
עמו המצריים * והו"ל בקיצור ישראל עבדו ע"ז *
לזה השיב והוא היה מתכוון לשישמע שרו של ים
ויחמלא עליהם חימה דנקיט בידיה סמ"אל דפרעו
ע"י שליח אלים * כי אינן כרואיו יליח להו חיים *
להכי נקיט בידיה הללו עובדי ע"ז והללו * ונמלא
סישראל חירפו על ידי שליח שלמדו המעללי' מדרכו
מצרים

הגדה של פסח

מזרים הרעים • וכדין הוא דליפרע מנייהו על ידי
שליח • דאיכא אכזרות וחימה טובא • שאינן יצוריו
וגם זילא להוטפי • ולזה השיבו הקב"ה הם לא
עבדו אלא באינם • ואף דע"ז היא אחת מתלתא
דפורענותא דקי"ל בהויהרג ואל יעבור • הכא גבי
מזרים הוי כמו אנדרטי שלא עבדו לטלה אלא כשן
המצעי • דומיא דעגל המדבר שהיו סבורים דאדרבה
מגדל סקב"ה אינו משניח בתחתונים • ולהכי
עבדו את העגל לשיהיה מצעי בינם לבין אביהם
שבשמים • ולא כן הוא האמת אלא שאדרבה מגדל
הקב"ה ורוממותו • זילא ביה מילתא למיעבד ליה
המצעי • דאל מ' תשויוני ואדמה • לעשותו לו
אמצעי • דהטו ית"ש ויתעלה כבוד שמו אין לו
פגאי כמנהג מלך ב"ו • ולכן הותה חימה שהיה
לשרו של ים על ישראל • השיבה על המזריים •
דכמנא שהם חירפו ע"י שליח ששמו טלה לאמצעי •
וכי קב"ה אין לו פגאי דניבעו אמצעי • והווי ססיר
חירופס על ידי שליח • ולכן ויסובי המים על מזרי'
בחמתו של שרו של ים • ולא נפרע להם אלא ע"י
שליח לולוליניהו יטפי ככל תוקף וחוק • כנלע"ד
נכון :

רבזה יובן לע"ד התכת הפסוקים בתלי"ס למה
רנשו גוים ולאומים יהנו ריק • והנמשך
זכו והדקדוקים מבוארים אין צורך להאריך בהם •
ואקדמה פניך מ"ש הרבי יד יוסף בסדר תכונה דרושי
מגילה • ע"פ ועדת לאומים האובדך ועליה למרום
שובה • שכוונת דוד בהעתירו אל ה' הוא • כי
בהריבו עם ישראל וישנאים • שלא ינוס אל עשו
וישמעאל השוכנים סביביו • וינהלם לקדושה • דין

הנרה של פסח קו

ישוב למרום מדור העליון • ואל ישמח אויבים בהם •
כי לא יטע משכנו בתוכם • רק שישיב שכנת עוו •
אל המדור הקדום • וזה שאמר ועליה למרו' טובה •
עכת"ד ודפ"חח • וזה ידוע דהמלכות היא נקראת
ליזום דנתיבולאום מלאום יאמץ והיינו דקאמר למה
רנשו גויים • הנה שלוחי המלכות • כעין רב סקי
ששלחו סנחריב לחרף אלהים חיים • והנהו גויים
חתו לדבר ע"י ולאומים יהגו ריק • שהם המלכים
דידהו • עלה' ועל משיחו ננתקה את מוסרותימו •
ר"ל שהקשר שהיה לישראל עם קונם יהיה לנו •
וזה מוסרותימו • כמו תביאמו ותטעמו • הנם
סדרשו בו חז"ל מה שדרשו מ"מ הפשט לא יופשט •
ונשליכה ממנו ענותימו ואנחנו נאחו בסבך דידהו •
והרי זה חירוף כלפי מעלה • שרוצים להפריד המולך
מהגבירה • ולקושרה בשפחה המצרייה • וכ"ז עשו
ע"י שלוחי דידהו • ועשו זה הכזיון לתח ריוח בין
הדבקים ושפחה בי חירט גבירתה • ולכן אזו יד"כר
חלימו באפו המלאך המשחית • ובחרו"נו שהוא
היודך גונרא דחימה ובהלמו • מדה כנגד מדה כמו
שהם חירפוע"י שליח • כן הפרעון יהיה ע"י שליח
וזהו אזו ידבר: ולא כמצריים שנפרע מהם הוא
בכבודו ובעצמו • כנלע"ד בס"ד :

אתאן למיסבר קראי הם המוצרים בסדר
מסעי ואלה מסעי בני ישראל היוצאים
מארץ מצרים ע"י משה ואהרן ומצרים נקברים
הכה ה' כל בכור ובאלהיהם עשה ה' שפטים וכו'
וקשה דאטו עד השתא לא ידענא בי עס כ"י ינאו
מכרים ונכ עפ"י משה ואהרן שהוציאו ומי לא
ידע בכל אלה • ועוד זה הכה ובאלהיהם עשה מנאי

הנרה שר פסח

בעי הכא מעשה נסים הן הן גבורותיו עוזו
וזפלאותיו * ותו לליחטוב עד עשרה מכות ומ"ט
מכת בכורות וי"ל דזה ידוע דלהיות גאולת מצרים
ע"י בשר ודם חזרו להשתעבד כד מלכויה * וכן
גאולת המן ע"י מרדכי ואסתר * משא"כ גאולה
העתידה להיות היא לה' הישועה לכן לא יהיה
אחרים שיעבוד כי תשועת ה' תשועת כולמים *
והקשה הרב הקדוש של"ה דהיכי קאמר קרא
והכיתי כל בכור וקא דריש המניד אני ולא
מלאך * והבתיב ולא יתן המטחית * ומי דכבור
הנשמי היה י"י מלאך * ואולם בכור המזלות
שהוא טלה היתה מכתו ע"י השם כביכול ביען
כי הוא המול העליון לא היה באפשרות הכאתו
בלתי ה' לכדו עכ"ד * והיינו דקאמר אל"ה מסע"י
בכ"י ישראל ר"ת אדו"ס מר"י בכ"ל יו"ן הס
ה"ד מלכויות * וסי גרס זה היה עבד לאתם
מארץ מצרים ע"י משה ואהרן שהם בשר ודם *
וכ"ת ומצרים מקברים אשר הכה ה' כקושיית
הרב של"ה ולא היה גאולת בשר ודם * לז"א
מי הרב עצמו ובאלההים עשה ה' בעצמו ספטים
בטלה שהוא בכור המזלות * והיינו דאיחא
במסרה ושמתי פדות בין עמי ובין עמך
פדות שלח לעמו * והרבה עמו פדות
עכ"ל * שהכונה הוא שזה הפדות של מצרים
יהיה ע"י שליח * והיינו דכתיב פדות שלח לעמו
שלח דייקא * וכיען כי יהיה זה ע"י שליח * לכן
והרבה עמו פדות * כלומר שיהיה להם הרבה
פריונים מהרבה שיעבדו משא"כ אם היתה
גאולה ע"י השם ודו"ק ועוין להרב מהרי"ט
הנו

הגדרה של פסח קה

סלוי ו"ל ת"ס בכונת המקראות הני' דסר מסעי
יעו"כ

אני יי אני הוא ולא אחר:

אני ה' אני הוא ולא אחר • וק"ק דהין זה אלא
כמיותר דמי • דהרי כבר כאמר אני ולא
מלאך אני ולא טרף אני ולא שליח • אלא דזה ידוע
דע"ז מטמאה במשא • וא"כ תמצא הקפידה מקום
לנוח דהיאך הקב"ה עשה שפטים בע"ז ולא חש
לטומאה • אלא דצריך לומר כמ"ס זיה"ק סדר טהור
דהיכי דנכנסת הקדושה הנר שפחת טר"י היא
בורחת מגבירתה • וא"כ מבי עייל קוב"ה למזרים
תכף ומיד פרח הטומאה הימנה • וזהו מה שרמז
המני ד אני ה' אני הוא ולא אחר • כלומר שכאשר
אני כאן • לא תמצא מנוח הסט"א לכף רגלה ותכף
ותידאולא ומדלדלה • דסטרא אחרא פרחא מהכלמי'
ודו"ק •

ואתה קורא כעים אל יבהלוך רעיונך דהיכי
דרס"ו חז"ל דמכת בכורות ע"י שדי
זבאות ולא אחר • והא קי"ל ו"ה הוא וב"ד • דהרי
קדמוך שריס מהרא"ס ז"ל תריץ • יתיב דאפילו
תהיה המכה ע"י כיון שהיו מזומנים סס הכ"ד הוא
וב"ד קרינא ביה אלא שהוא ז"ל הקשה מקרא דו"ה
המטיר על סדום • וסס לא כוכל לומר • ש"ה הוא
המכה • בהזמנת הנ"ד דהא להדייא אמרו בשני
המלאכים שבאו בערכה של סדום • חד להפוך את
סדום וחד להפוך את לוט • וראיתי להרב בני
שלמה שתי לזה • דהא אמרו חז"ל וזה המטיר
מת

הגדה של פסח

נאמ' ה' • וכי מאת ה' יבא הרע • אלא המטר
היה יורד כהוגן • והמלאך הי' הופכו לאש ונופרית •
יעו"ש וס"י •

ובספר מן טוב הקשה • דהיאך נוכל לומר
שמכה בכורות לא היתה אלא ע"י
הקב"ה בכבודו ובעלמו דה"כ הוא למה למה להם
לא תלצו איש מפתח ביתו • ופרש"י לפי שכשניתנה
רשות למשחית אינו מבחין ואי הוא גופיה הכה לא היה
מן ההכרח לזוות להם לכל יבא איש מפתח ביתו •
וכתי' ולא יתן המשחית לבא אל בתיכם משמע
הא לכית המצרי יכנס המשחית • וי"ל דהכורות
שהיו בבתי המצרים הקב"ה לא היה מכה אותם
אלה המשחית • וכשהיו מכניסים המצרים בכור
דירבו • לכתי' ישראל כדי שינצלו • היה הקב"ה
נכנס בכבודו ובעלמו לכתיבהם של ישראל • ומכה
המצרי ומגיל ישראל • ודייק קרא דקאמ' ולא יתן
המשחית לבא אל בתיכם לנגוף לנגוף יתירה
למה לי אמנס הכונה הוא לנגוף את המצרי
הטמון ונחבא בבתיכם • ודו"ק היטב •

**בִּיד חֲזָקָה זֶה הַדָּבָר כִּמָּה שֶׁנֶּאֱמַר •
הִנֵּה יַד יי' הוֹיָה בְּמִקְנֵה אֲשֶׁר
בַּשָּׂדֶה בַּסּוּסִים בַּחֲמָרִים בַּגְּמֻלִים
בַּבָּקָר וּבְצֹאן דָּבָר כִּבְדָּר מְאֹד :**

הנה יד ה' הויה במקנך אשר בשדה וכו' ויש
ה' מועד • ראיתי לרשכ"ס כפ"י סכתב
וה' וישס' ה' מועד • שלא יאמרו מכת מדינה עכ"ל
וק"ק

הגדה של פסח קט

וק"ק ממ"ט רטכ"ס בקרא דאלכע אלהים הו"א
מכת מדינה ולא ע"י אלו הו"א דאלו היה על
ידם גם אנו היינו עושם כן ויאם איתא יעשה
מופד וכזה לא יהיה להם מקום ללו"ן ולטעון
סה"א מכת מדינה ויט לייטכ ודו"ק

ובזרוע נטויה זו החרב כמה שנאמר
וחרבו שלופה בידו נטויה
על ירושלים: ובמורא גדול זו גלוי
שכינה כמה שנאמר או הנסה אלהים
לכא לקחת לו גוי מקרב גוי במסרת
באתות ובמופתים ובמלחמה וביר
חזקה ובזרוע נטויה ובמוראים
גדלים ככל אשר עשה לכם יי
אלהיכם במצרים לעיניך:

ובאותות זה המטה כמה שנאמר
ואת המטה הזה תקח
בידך אשר תעשה בו את האתות
ובמופתים וזה הדם כמה שנאמר
ונתתי מופתים בשמים ובארץ דם
ואש ותמרות עשן: דבר אחר ביר
חזקה שתים: ובזרוע נטויה שתים:
ובמורא יט

הנהה שר פסח

ונמורה גדור שמים • ובאותות
שמים • ובמופתים שמים:
אלו אשר מכות שהביא הקדוש
ברוך הוא על המצריים במצרים
ואלו הן:

דס

במדרש רבה מהיכן המלרניים שוסים מנילוס.
א"ל הקב"ה למטה הפוך אותו לדס.
א"ל הינו יכול כלום יש שותה מן הכאר ומסליך
הבן לחוכה • א"ל הקב"ה ילך אהרן ויהפכנו
חלך אהרן ונהפך לדס • ולמה לא הכהו מעס
אמר נשלכתי לחוכה ולא הזיקתני • ובשכיל כן
הכהו אהרן עכ"ל • וק"ק דמאי מומיב ולמה לא
הכהו מעס • והלא מקודס לכן כבר נשאלה שאלה
זו • והסיכ כלום יש שותה מן הכאר ומסליך
אכן לחוכה • וכדי ליישב המאמר הלזה בטוב
טעם ודעת • אציע לפניך מ"ס הרב שכל טוב
על מאמר הילקוט וו"ל דס מפנימה בא עליהם
שהיו אחזיסאת המיס ולא הניחו את בנות ישראל
לטבול • ומה תלמוד לומר בענים ובאכניס
מיס שהיו שואכים ככלי עץ וככלי אבן נהפכו
לדס עכ"ל הילקוט והוא תמוה דלי פרוך כל"ז
מה תלמוד לומר בענים ובאכניס • ונראה
לחרן דאימא בילקוט • דס מפנימה בא
עליהם

הגדרה של פסח קי

ענינם תחילה * מפני שהיו עובדים לגילום *
והקב"ה הוא נפרע מאהם תחילה אך י"ל שני
אופנים בענין מכת הדם היאך היא * או שהמים
נהפכו לדם ממש ופירוש ישרא"ל היה נהפך למים *
או שהמים לא היה לדם אלא כיד המצרי היה
נהפך המים לדם * והנה אי אמרין כאופן שני
שכיד המצרי הוא דנהפכו לדם * א"ה ליכא למימר
שטעם מכת הדם היתה להפרע מזלאתן * שהרי
הגילום היה מים ככראשונה *

ובזה יבואר כוונת הילקוט דס מפני מה בא
עליהם מפני שלא הביחו את בנות ישראל
לטבול וקשה דהנהי לריכת להאי טעמא תיפוק
לי שהיה כדי להפרע מזלאתן * לכך קהמר מנה
ת"ל בעצים וכאבנים * וז"ל דכלי עץ ואבן שהיו
שואבין מים נהפך לדם נמצא שהמים נהפך בכלי
לדם * והגילום נשאר מים ככראשונה * ולא
היינו נפרע מזלאתן * וצריך לכתוב להאי טעמא
שלא הביחו לטבול * עכ"ל הרב סכל טוב *

נמצינו למדים מדבריו שני אופנים במכת
הדם והנה עוד יש שני פירושים במסל
שהביא המדדס כירה דשתי מנייה מייא לא
תישרי ביה קלה * האחת דשתי מנייה שאפ"י
בהנאה פורתא כהאי גוונא הנה מחוייב לנהוג
בו כבוד * ולהך פי"א אפי' אהרן לא היה מן הראוי
להכות את יהור * כי אף הוא שמה מ"ס ממנו *
והיה לו הקב"ה בעצמו להכותו * ועוד יש פי'
שני דלאו דוקא שתייה אלא הכלה * שהגילום
ופדה נפשו משחת * כענין מ"ס שהוטל ליאה *
ולפי"ו אהרן היה יכול להכותו * ופזתא פריך

הגדה של פסח

ששיר בעל המאמר : מאחר שהטעם הוא משום כלום יש הדם שותה "א"כ זה הטעם דמשום שתייה הוא דחיס חיתיה נמי נבי הדרן . וא"כ הקושיא ולמה לא הכהו משה . הוא בדרך קושיא על אהרן . למה הכהו . הלא מה שלא הכהו משה היה הוא מפני שמתה ממנו . וטעם זה שיך באהרן . הלא ידחי דלא חייסת להא . כי הואור נעיקרא לא נהפך לדם וכנו"ל . א"כ למה לא הכהו משה . ומי" לו דהאי שתייה לאו דוקא הלא כפ"י שני שכתבתי והבן כי נכון הוא .

ועב"י הזמור מתורן קושיא אחת שהקשו המפול"ל המתי דחית בתנא דבי אליהו

מפני מה הביא עליהם דם מפני שהיו מוגעות בנות ישראל מלטבול . לכן הפך כל מימיהם לדם . והכי מפורש נמי מלשון הילקוט שהבאתיו לעיל . שכל המים נהפכו לדם ואפי' מה שהיו סואבין וכו' . והכי מפורש בקרא שאפי' המים שהיו חופרי סביב הנהר היו דם . וה"כ יקשה דמאין היה להמכספים מים להפוך אותם לדם בלהטיהם דכתיב ויעשו כן חרטומי מצרים . ועפ"י האמור ניחא שפיה הישראל לוקח מים מן היאור . ובלהטיהם היו מהפכים את המים לדם שהרי ההפכה לא היתה על ישראל .

אי נמי העי' תימה שהנילוס נופיה נהפך לדם .

כי כן פשט כל המקראות כאשר

פרוזה יראה . י"ל שהיו קונים מים מישראל

בדמים . ונאותם המים היו עושים כשפיהם .

וכן מפורש בהדיא במדרש שאמרו ממכת דם

העשירו ישראל . שהיו המצרים קונים מהם מים

בדמים

הגדרה של פכח ק"ה

בדמים לשתות : ואלו היו לוקחים בחינם לא היו יכולים לשתות מהם כענין החלוקן שזמרו כפ"ק דמנילה ודו"ק .

שוב מלאתי להרפ אבק סופריה:הקסה בלשון הכתוב שאמר פטה ידך על המים אשר ביאור ונהפכו לדם . ולה הול"ל הלא לטה ידך במימי היאור . ות"י דכיון דנילוס היה מד' נהרות שבנ"ע וסמו פישון . וזה הנהר סופב ארבות הרבה קודם בואו ליהור מצרים וקמ"ל קרא שהנהר משעת יציאתו ממקוריה היה מים וזאת שהיה מהלך ובא כל הארצות שזרכו לעבור דרך סס היו ג"כ מים . ועד הניעו ליהור מצרים היו נהפכים לדם . וכזה יתורגם גם הדקדוק שדקדקנו . דו"ל שיבאו מנבול מצרים ששם היו מימי הנהר מים פשוטים . וזו לדבר זה רמו קטן בתורה בקרא דתיב בזפת הדם ויפן פרעה ויפא אל ביתו . מה שלא כתב כך באר כל המכות . אף שיש לדחות זה . מ"מ סמך בעלמא מיהא איכא .

ודע שההבדל שהיה בין מעשה משה למעשה החרטום בענין מכת הדם . כי במעשה המצרים היו המים שבאים ליאותו מקום שהפכו לדם . היו מבטלים את הדם . וכלאחס ג"כ היו נשארים לדם . למשא"כ במעשה משה יאהרן היה הנס נפלא . שכל המים שהיו באים מחוץ ליהור היו ג"כ נהפכים ביאור לדם ולא היו מבטלים את המים אשר ביאור . ונלפת קענים חוץ לנבול מצרים היו מים פשוטים .

הגדה שר פסח

ובהצעה זו הונח לי חקירה נפלאה חקרתי
כן היא בענין המכות דלמה התחיל
שקב"ה במכת דם ופרדע שאף המצריים היה
יכולת נידם לעשות כן ויאמרו עמי רכותיה
יותר טוב היה לו להביא עליהם ברהסונה הכניס
שם לח מצאו ידיהם ורגליהם והמרו הנפש
אלהים היא

ועפ"י דרכינו ניחא דנס במכת דם ונפרצע
היה הכל גדול בין מעשה ההרן למעשה
המצריים והא דכתיב ויעשו כן אינו אלף לדוגמא
בעלמא יומה נס שהביא עליהם מכות אן למדה כנגד
מדה כמו שהרזי הרחיבו למעניתם במדרש
דס מפני מה הביא עליהם וכו' יעו"כ ועוד
סיה הכל נפלא לי במעשה מצרים היו המים
אפי' ביד ישראל לדם ודו"ק א"כ י"ל שהם היה
מתחיל האית"ש בכינוי היה מקום למצריי לומר שאף
פנחנו נוכל לעשות כן אלא שאין אנו רוצים
להטריח עצמינו ודו"ק היטב

והנה האמר המדרש בענין זה הוא כך וז"ל
והדנה אשר ביאור מתה א"ר אבין
קלוי כרבי ממכת דם העשירו ישראל כיול המצרי
וישראל בבית אחד וכו' עכ"ל המדרש רבה סדר
והרא יעו"ס ואיכא למידק דמה קשר ושייכות לדתה
זו על פסוק והדנה אשר ביאור וכו' ויותר היה
להם לדרוש ולכתוב זה בפסו' ויחפרו כל מצרים
שכיבו' ביאור לשמו' כילא יכלו לשמות מימי הביאור
אמנם עפ"י אותה הצעה שהצענו שמכה הדם
היתה על שתי פנים או שהמים ביד המצרי
נהפכו והמים במרהיהם עמדו ביאור' או שהמים לקו

הגדרה של פסח קיב

ויש שתנינפקוהות בין שני הפ"י הללו דאי דאנרנין
שהנחם נהפכו י"ל שסיבת מכת הדם היתה להלקות
לאלההן החילה • כ"ה הם היו עובדין לגילוס •
ואי אמרת שהמים לא נהפכו אלא ביד המזרים
אז אחת מוכרח לומר טעם אחר על מכת דם
פ"ו שהמרו סס במדרג הכז מפני שמעשו המים
מכנות ישראל שלא יטבלו בטומאתם ועיד נשקזתא
אחרת בין שני הפס"י הללו דאי אמרת שהדם
היה מלקות לאלההן שהו"ל גילוס • א"כ ה"ו
הסוד להם לישראל ליהנות ממכת הדם כשה"ו
הסורה בהלאה אבל אי אמרת שהמים לא לקו
כלל אלא ביד המזרים היו נהפכים לדם • א"כ
נצו ליהנות • דהא מימי היהור לא היה בהם
לקות כלל •

והנה ממאי דהצ"ירו ישראל ממכת הדם מובח
שהים לא נהפך לדם • וההוכחה ע"ז
ההיה מפסוק והדנה אשר ביאור מהה • ונקדוה
מה דחיתא בש"ס פ"ק דקידושין אמרו סס וקטי'
עריות לעולם יותר מדור המכול • כי בדור
המכול לא ננודה גורה על הדגים טבין טנא מכל
אשר בחרכה ולא דגים • ובעריות אף על הדגים
הגזירה • יעו"ט • והקטה מהרה"ס • והיפ"ת דהא
במבול אמאי נינולו הדגים הא בדור המכול עריות
נמי הואי כדכתיב • כי השחיה כל בשר • ות"י
דאין אישות לגני ועריות היינו היסיר אשת איש •
יעו"ט בארה"ס סדר בראשית ע"פ ויקח להם
נשים מכל אשר בחרו • ועיין להרב עיר בנימן
בחירושי ליבמות ס"ל מ"ט מה שהשיב לקושייה
זו דמהרה"ס • והנה במזרים שנעשו ופחו הדגים

קטה

הגדה של פסח

קסה למה • דהא המזרים לא זנו עם כנות ישראל
בראי • ברנה שסס ים מעיד עליהם • וחתה היתה
ופרסמה הכהוב והיא שלומית נת דברי כמ"ס
רס"י בחומש סור שמות בענין המזרי • מאי אמרת
סהמזרים זנו עם נשי חזיריהם ולהכי הענוש
דגיס • הא אמרת דאין היטות לנוי הא אין עליך
לומר • אלף דפיון שזהו תותם מלטכול ולהקק
לבעליהם מעלה עליהם כאלו שכבוס כדאשפתן כבני
עלי שמהוך שזהו את קניהם מעלה עליהם כאלו
שכבוס כדאי בפ"ו דשכת יע"ס ו"ה"כ ספיר מוכח
שמכת דס היה על כו מעשו המיס • וספיר ילינון
למידרש שמנכת סדס העשירו • ודוק כי חריף
הוא

וראיתי להרב מנחה כלילה סכתב לקושיא זו
סהקטנו למה שבמזרים נענשו הדגי
סעונשם היה על שאכלו ילדי ישראל המושלכים
ליאור • ולכאורה הוא הפך מאמרס ז"ל בסוטה
שמרע"ה היה ראסון למושלכים ולא היה עוד מלפרו
ועיון להרב נחלת יעקב וזר שמות סהשיב על
מאמרס ז"ל כמה קוסיות • יע"ס.

צפרדע

צפרדע • במדרש איתא ע"פ ומעל הצפרדע •
ח"א סרקה וחד אמר הסרילכ • וקסה
דלמה לא פירטנו כמי כי היכי דאיתמר סס בסדר
זישלח ויהי לי סור • דחד אמר מסור אחד נעשו
הרבה • וח"א סור כדקרו אינסי לטורים רבים
סור

הגדה של פסח קיג

סור ולתרגנוליס תרגנול זא"כ למה לא יפרטו נסכן
סכרא וו כותצל הפרדע וי"ל דהו הכי בחרטומי
נמי לימח ויעלו את הפרדעי ותו דהי גבי הפרדע
דמסה סס המין יקרהו יחיד אי הכי הוי כל הפייה
שוין יומה הכדל דפרדע דיד ה' להעלאת החרטומי
הלא ודהי דהיח היתה לפרדע אחת וטרקה או
הסרינה ואינהו כדידהו החרטומים הוליו מן
היס המין לפרדעי רבים ומו"ק כנלע"ד
ואגב אורחאי ראיתי לפרס כוונת מקרא
שכתוב במכה זו וילעק משה על דבר
הפרדעים אשר טס לפרעה ותימה על דבר
יתירה הו"ל דככל המכות לא נקיט כהאי נזכר
ועוד ליטנה דלעקה דנקט וכווה"ק סדר שמות
די"ט כתבו דהין לך מעולה בכל לשונות התפלה
טהיט בכל לב כמו העקה וז"ל למה בכל
המכות כתיב ויעהר משה ויהפלל משה והכא
נקט לעקה לא הדרה בריקנייה בסוס
דו ואופן כמ"ס בזה"ק ועוד אשר סס
לפרעה יתירה וכי לפרעה בלבד סס והלא
לכל המצרי' סס וראיתיה להרב מהרש"ל סת"י משוט
דמתפלל בעי סיסמיע לאוניו והכא מדבר הפרדעי
טהיו מקרקרים לא היה יכול להפלל הלא
בלעקה כדי סיסמיע לאוניו ועדיין לא הותר בוס
יתורא דאשר טס לפרעה ועיין להרב חיי עילם
דע"ח ע"א שיטב לזה עפ"י דברי הוה"ק דכ"ט
דהפרדעים בהו לחדר משכבו דפרעה ולעבדיו
לא נחו הלא לכהיהם לפי שהיה בבית משכבו
דפרעה דיוקנה דטרה מען יעוש"ב

הנדרה של פסח

כָּנִים

כָּנִים כַּס"ם דסנהדרין דס"ו ע"ב ויאמרו
החרטומים אל פרעה אלכע להים היא *
הר"ח מכאן שאין הסד יכול לבראת בריה פחות
מכשעורה ע"כ * ושמעתי מקשים מהיה דהיה *
בילקוט דף נ"ו כ"ד מיני בנים היו קטנה שבהם
בבית תרנולת ע"כ * ולא הבנתי כונת הקושיא
ה"מ"ג דאם הקושיא אליבא דמ"ד טס שהסד
הינו יכול לבראת בריה שהיה פחות מכשעורה *
הכל יותר מכשעורה יכול לבראת * י"ל דהינו
טעמא דלא מצו החרטומים לעשות הו"מ כנים *
דכיון שטבע בריהו להיות קטנה פחות מכשעור *
וכדבר כזה אין הסד יכול לבראת * וכ"שוק"ו
דלא מצו עבדי להו גדולים * שהוא חוץ מדרך
הטבע דאפי' כטבע בריהו כזו לא מני הסד
עביר * ואם הקושיא היא למ"ד מכניף אבל לבראת
הינו יכול ואפי' נמל * והא דלא עבדו החרטומים
כן משום דבריה קטנה אין לה כח לבא ממרחק
כפרש"י ואהא קשיא להו המקשי עצמם דכיון דכניט
סל מצרים גדולי' היו מצו לנתיבניהו מורהק * הא
ודאי בורכא היא * דכיון דכנים גדולים כהלו הינם
כנמצא * ה"כ מהיכן וכניפו *

והטעם למה שאין להם כח ויכולת מספיק
החרטומי לבראת בריה פחות מכשעור

כי עלם כשעורה הוא מטמא במשא * והכיטופים
הם ע"י עלמות מתים כדאי' ברש"י סדר מקץ *
אלהי כיון דהטומאה לא שלטה בפחות מכשעורה
לפיכך

הגדה של פסח קיד

לענין הכריזה נמי בן הוא ודו"ק * ועיין להרב
נחלק יעקב ז"ל *

ובכן ראיתי להעתיק דבר יפה שמוצאתי להרב
יפה עינים דמ"ט שחקר חקירה אחת
דהיאך הכביד הקב"ה את לב פרעה ועבדיו לכלהו
סלח את ב"י והענישם על זה * וזהו קצת עול
ח"ו בחיקו ית"ש כביכול * דהרי הם כמו חנוסים *
ות"י לפני שנהשגה מכות היה ניכר כח הקב"ה
בכל הנמצאים * כיהיו העשרה ב"ד יסודות * כמ"ש
בס' ב"ד הקמח * ורצה הקב"ה שתקבע אמונת ה'
בלב ישראל שהם האומה היותר נבחרת * וכל העול'
פלו לפניהם כאין נגדם וכבהמות נדמו * אשע"כ
לא חש לעונש האומות ולהפסדם * כדי לרפאת
את ישראל מחולי חסרון האמונה שהוא כולל חולאי
הנפש * והא למה הדבר דומה לבן מלך שחלה חולי
גדול מסיבת הקור שנסתרש בעצמותיו וזוה הרופא
הגדול שיאכיליהו בשר עופות וכני יונה ומורים וכל
מידי דמיחם שירקיעוהו מרקחות היאמן כי יסופר
שיטעין האדם כלפי המלך * כי מה חטאו הנעלי חיים
שילכו לכיליון כעבור שיחרפ' בן המלך עכת"ד וש"י

ערוב

ערוב ארו"ל ראויים היו ישראל ללקות במכת
הערוב * אלא שהקב"ה הלך את המזרים
עליהם * הה"ד נתתי כפרך מזרים עכ"ל * וקשה
דמנ"ל דכפרך מזרים על הערוב נאמר * אימא
דעל כל העכות בכלל וי"ל במ"ש רבינו בחיי
דשיעבוד

הגדה של פסח

דשיעבור ישראל במצרים היות על שהעלימו עין
מן הצדקה • וס"י לדבר נר"י עי"ן עולה ת"ל ז'
והמרו כזה"ק דמי שאינו נותן צדקה דמות העקבו
כולו סר • ובנכבוד נרר כל זמן שנחן צדקה היה
בזלם אדם • וכשהסיב ידו וקפלה סר עלו ועדמות
לכהמות • וכזה יובן מהליו מאמרם כשיצאו ישרא
ממצרים קבלו לעשות חסד וחסד זה והב"ן

דבר

במכת הדבר בהתראה כתיב ולא ימות מכל
ישראל דבר • וכמעשה כתיב ומתקנה
כ"י לא מת אחד • סיני זה יוכ"ן לע"ד עפ"י מה
דל"י • כס"ע יו"ד הלכות מתנות כהונה שאם הישרא
חוא שוקף עם הגוי כבהמה • אפי' אם הין לגוי
אלא חלק אחד ממנה שנה פטורה ממתנות (היינו
כיון דהיין שותפות הגוי באבר אחד מיוחד • אבל
אם יש לו שותפות כראש דוקא פטור מלחיים • ואם
בגוף דוקא הוא השיטוף פטור מוריש יעו"ג מילתא
בטעמא) • ולכן בהתראה כתיב דבר כלומר הוכח
דישראל היה שוקף עם הגוים ולא בריר חלק
הישראל כיון דכל חלק וחלק • וכלל אבר ואבר
מן הבהמה איבא לספיקי דזה הוא חלק הישראל
באבר הוא להבי ניעולה כל הבהמה ההיא ולא
מה דבר כלומר אפי' אותו דבר מועט הנוגע
לישראל לא הופסד • וכמעשה רמו לנו החלוקה
השנית דאית בריר חלק הישראל באבר מיוחד
במציאות הוא רעו הכתוב לא מת עד אחד דהיינו
בהמה שלימה • אבל היכה דהיה לו אבר אחד כה הין
הב"י

הגדה של פסח קטו

הכי נמו דחול ליה אכר ההוא ובהדי הוצא שהוא חלק המצרי לקי הישראליו ויותר מסתבר לומר בהיפך דהיכא דלא הוה חלק הישראל היכן הוא דפטורה ממ"כ ככאן מיתה הנהמה ההיא והיכא דהוה חלק היכן ניצולה הנהמה ההיא והכ"ן כנלפ"ד נכון.

נמשך לזה ראיתי לפרט כונת הפסוק סדר וארא ועתה שלח הענאת מקינד וכו' ואיכא למידק דלמה דוקא במכה זו דמכת ברד הוא דכתיב ועתה שלח העו וכו' הלא גם במכת הדבר היתה המיתה באדם ובהמה וא"כ למה לא חמל להעו להמקנה וראיתי להרכיב לכ אריה ז"ל שתי דה"ט לפי שפרע"ה ידע כי המצרים מכשפים גדולים הם והיו יכולים להגיל ענחם מהדבר ע"י סהיו ומהפכים ענחם בלהטיהם וקסמיהם לבהמות כמו שמצינו נבי עמלק בשאלו כדפרש"י בשמואל ב דמה"ט לזה עליהם ה' והמתה וכו' יעו"ט עכת"ל ז"ל וקשה לי על דבריו דהא הדבר לא היה רק על הבהמות ביחוד ולא על מין האדם כמכת ברד ונמו שמפורט בקרא להדיא וא"כ למה להם לשנות ענחם לבהמה ודבריו אלו הסג"ע וכלא"ה מנומגמתי הם כאשר הרואה יראה יעו"ט

והנראה לע"ד נכון הוא עפ"י מה ששמעתי באומרים לי בכונת הנביא שתואל שאמר ומה קול הצאן באוני שהכונה הוא שכל העמלקים נהפכו ע"י כישוף לצאן והיינו דקא דייק לומר קול הצאן באוני כלומר שאף שאין אני שימע רק קול צאן באוני אבל באמת הם כולם עמלקים שנתהפכו בכישוף לצאן וא"כ אם היה

מנה

ך

הנדרה של פסה

מצוה משה נמכת הדבר על הצלת המקנה הוה
חשש שיהפכו עצמם לבהמות ויכנסו לבתים וינצלו
מהדבר * ועיקר הדבר היה להמית הנשים * ולכן
הניחם כדי שגם אם יכניסו הבהמות לא יהיה להם
הצלה * למשא"כ נמכת הדבר שיעקר המכה היה
כדי להכות הורשי והאילנות * לכן אמר משה היכפת
לי אם הציל המקנה ויעז עליהם להניס * והב"ן
כנלע"ד נכון וק"ל *

אוי נפמי נוכל ליישב כהופן אחר עפ"י מה
שחקר הרב רבינו בחיי ז"ל דנהיכן היה
להם בהמות נמכת הדבר והלא כבר ממו נמכת
הדבר * וח"י דהיה להם בהמות חיים ממה שהיה
להם בטהופות עם ישראל שאותם לא ממו נמכת
הדבר * ועתה נמכת הדבר קנו אותם בהחלט
מטותף הישראלי ועליהם הוא גזור נמכת הדבר זהו
מכיון דכרי ויעו"ט והשה הכי קאמ'משהל נהו גובהו
טפסאי דמצראי כאלמא במקנה שהוה בהחלט
למצרים ואין שום יד ישראל באמצע כלל לא אוכל
מלט ברם הכה"דע"כ פנים היה מקדם יד ישראל
באמצע אוכל לעשות להם הצלה ע"י שהניסו אותם
אל הבתים * וק"ל *

שחיין

כסותק נמכת השחיין ולא יכלו המצרים לעמוד
בפני משה כי היה השחיין בחרטומים
ובכל מצרים *
והטעם למיזי דכתיב חרטומים חסר יו"ד יונה
צורך לכתובה טעם כי היה השחיין יכו'
שחזא

הגדת של פסח ק"ו

שאר כמבואר וראיתי להרב נחם מנחם ז"ל שכל
סקכונה הוא עפ"י מה שידוע דהלוי מכרים היה
אז מרכבת המשנה ובבקר למולות שהיא מול טלה
והנה רז"ל אמרו שגם השם לקה בשחין מכרים
ואיתא בהוריות גטיה שחלה פטור מקורבן דכתיב
אשר גטיה יחטא ופריך אטו משום דחלה חידמי
לזה מנשיאות ומשני אלא גטיה שננטרע כדכתיב
בעוזה וישכ בבית החפזית והיינו דקאמר ולא
יכלו המכרים לעמוד בפניו משה כלומר שלא
יכלו לעמד מפניו רב טענותיו של משה שהיה
אומר קוב"ה דוקא לו עו היכולת והנבורה
והממסלה והיה הנטיה והה ראה כי היה השחין
בחרטום שהוא שר מכרים וזה יורה דחה
אותו קוב"ה מהיותו גטיה וז"ל כי יד הקדש
דחה את כל הנשיאות מאלהומם עכת"ל ז"ל
בסדר בא יעו"ט

והנראה לע"ד כי טוב הוא להסמך הקדמה
זו יותר מבאר בקרא דבימים הרבים
ההם וימות מלך מכרים הוא הער מלמד שננטרע
השע"כ ויאכחו ב"י מן העבודה שעבדו שיקנאו
מכרים ונתחרטו על זה כי ה"ך יעבדו אל
אל אשר עובר מנשיאותו ואינינו מדיר ודו"ק

בְּרֵד

פסוק במכת הכרד והשלחה אתכסילה תיסיפון
לעמוד קשה יתיר דילא תיסיפון זהיה
מסיפיק נוהשלחה אתכס וזהו עפ"י מה
שכתוב אגלי בדרך דרש בכונת הפסוק כי לאגס
ובקרבם

הגדרה של פסח

ובקרכם יונג פה • כי רכה לרמוז להם כי עיקר
העבודה איננה בלחן ובקר • אלא עיקר העבודה
היא בלב • ומה שהקב"ה אומר אלי שלח עמי
ויעבדוני • סני ליה בהך עבודה שכלב לעמוד
ולפלל לפניו ויזין בדרך בוכים ועולת : וזה כי
בהנכם ובקרכם יונג פה יועשו לו עבודה שכלב יזוהו
ג"כ בונת הפסוק והשלחה אתכם • להיות קובעים
מקום לתפלה ולהתפלל אל ה' אלהיכם אך ובתנאי
שלא תוסיפו לעמו"ד בתפלה ולהאריך יותר מדאי
כי אתם ידעתם אומרים ו"ל אל ירבה הרע בעמיד'
כי עמידה קשה ללב • כנלע"ד דרך הפטר וק"ל •

אַרְבֵּה

פסוק במנת הארבה וז"ת כי אם מאן אתה
לשלח את עמי הנני מביא מחר הרבה
בגבולך • ואיכא למידק דהוה סני באם מאן
התה לשלח זאת עמי יתירה הוא • ועוד האי
אם מאן התה אם תמאן מדעי ליה • ויש ליטב
דזה ידוע דישראל הם לחן קדשים • וידוע דנקרבן
יש שתי מחשבות חוץ למקומו דפסלה ליה לקרבן
גם לחן בו כרת • ושישבת חוץ לזמנו שהיה
בסול ויש בו כרת • וידוע דפסולים אלו במחשבה
או עיין להרב תו"ט ז"ל ריש זכחים ובתום
דמלישא גבי חושב לשלוח יד בפקדון והנה בלקט
שמאל איתא כי המלות עשה הן הן מוונתיו של
הקב"ה והכי נמי דרשו במד' סיר הסירי אחותי רעיתי
שפרנסתי כמד"א ה' רעי לח' החסר • אבל המלות
ל"ת הם להכחיש ולענות ולאסור הם"ת תחת

הגדה של פסח ק"ז

גד רבו ובעוברים עליהם ח"ו הן הן מוזנחות
והיוגן כמו עבת ד יעג"כ ומעתה היינו דקאמר
בו הם מאן וכו' ר"ל כי אם בלבד חוטב אדם
בלבד על ישראל שהם קדושים ופקרנות אשנו
אחר חטאים או טעאן אתה לשלח אלה שיקרנו
בהרן הרי זה כחוטב חזן למקומו וזאפי הם
החשוב לשלח אכל לא את שמי אלא שיטמעו
בזמנים שערי טומאה ואז הרסם ללכת בהעלותך
על לבנך רק אחת משהים אלה כבר נקרא
עלך עם מפגל בקדשים וחסכת ממני העבודה
שם העשים המכונים בשם עבודה כמה
דאמר לעבודה או מנות עשה ולשומרה אלו מנות
ל"ת וכיון דנוגע אחיה כעונוי יף אפי הכיף
עליך חכת מוזנות להכיף מחר ארבה מאד בכל
נבולך כי מה שתלח אח"כ מחמת מכה כנורות
זכו אונם ומאי דהיה הוה שהרי עהן אתה ופיעלת
במחשבה נרודתא וא"כ עכ"פ ראוי אתה ללקות
בהרבה כי מאן הסילות הוא חזן יזוהי מחשבה
דחזן לזמנא ידוק כי נכון הוא

חישך

חישך במדרש איתא בשעה שאמר הקב"ה
למלאכיה ראויים הם המזרים ללקות
בחשך מיד הסכימו כולם חשך למה הכיף עליהם
וגתן המדרש שם שני טעמים האחד הוא כדי
להשמיר סוכתי ה' והם פושעי ישראל והאחר הוא
כדי שיטלו ממנו של מזרים וקשה דאמי פריך
חשך למה הכיף אחר מ"ג קורס ולמה לא הקשה
ב"ה

הגדה של פסח

פלא זה חסך למתה הכיף עליהם : ושמעת : באומרי :
לי חססהרנ העם"ל ולה"ה עפ"י מה דאי' בסנהדרין
וסנהדרין שפתחו כולם לחובה זכאי : ומחלק
פסמ"ע דדוקא אי כולם חייבו מטעם אחר : אבל
הם כל אחד חייב מטעם אחד אין הנידון פטור :
גבינו דפריך למתה הכיף עליהם חסך מאחר
שהסכימו כולם לחובה : והלא בפתחו כולם לחובה
זכאי : וח"כ ראוי היה שלא להלקוח בחסך : ומטעם
בחילוק הסמ"ע דמאחר שהיה חיוכס משני טעמים :
אחת היחה שנתחייבו במכת החסך : ודפח"ח וס"י
זהנ' לע' ד' בהקדים מה שהייתי להרכיב כפוסה
עולם דהרכוס : היה לישראל מצין
עלה שחבלו בישראל והיינו ארכעה דברים : וה
ידוע דאין מננים דייני חו"ל דין ב' דברים : כדאי'
צט"ע ריש ח"מ ס"ב וכת"ס הכמ"ע סק"ך דאע"ג
דכ"ד אין דנין דיני קנסות בח"ל יט לדגו ע"פ ז'
טובי העיר וכו' יוכן כשעה וכו' והוקשה לכפל
סמאמר דלמא דוקא במכה זו רלה לעשותה ע"י
המלאכים : לו"א דע' לך כי אשיקרא לקית החסך
היה לזכותם ברכוס והרכוס היו קנסא' וזה לא מני
למדויניה בחו"ל : אס לא ע"י ז' טובי העיר : הם
ג"ע פרים הממונים ע"כ העול' כשבעה טובי העיר
גדו"ק :

מכת בכורות

ראיתי להביא פה מדרם תמוה מאל אשר
סאלתי לאחד המיוחד סנהדרו הרב
בנימן אשכנזי הי"ו במה שנחלקו רז"ל ע"פ ויהי
בהצי

הגדה של פסח קיח

בחצוי הלילה הרני תנאנו מד' אמר יוצרו חלקו • וחד
 אמר יודע עתוהיו ושמותיו חלקו • וקסה טובא
 למאי ביניהו • וזאת היקה מסובתו אליו לפי קט
 סכלי הדיעה שנית אונו כה לחלוק הדיעה האסונה
 אלף לפרש • ועפ"י זה יוב"ן בפל עתותיו ושעותיו
 פי זה ידוע שמרע"ה אמר כחצוה כפי • שלא וטעו
 אלטנטיני פרעה וכי כדא"י בריש פ"ק דברכות
 נחלא לפי"ז קסה סאמר בחצוי הלילה • וקסיה לוג
 דאמתי לף בתיב בחצוי • וכי היכי דכתוב נבי משה
 בחצות הלילה • לזה ח"י יוצרו חלקו • כלומר
 דלגבי יוצרו שהוא בקי בחצוי הלילה • דקדוק בתז
 פסכו • אמנס נכו משה • איפטר דלף ידע מתו
 חצות • ולא היה בהיפטר לו לעמוד עליו והפ"י אי
 ידע כדאסיק הס"ס • אעפ"י כ כיון שלא היה יכול
 לצדקית למרשים שהוא חצוי הלילה ילהכי לאקאמר
 בחצוי כיון שלא היה הדבר ברור • ואהא קסיה לט
 לחכא בתרא דפסלמא חס היה מרע"ה אומר
 בחצות היה הקב"ה מוכרח לחלקו ממש כדו שלא
 יאנרו בראי • אבל כיון דסוף סוף מרע"ה אמר
 בחצות • למה הוצרך הקב"ה לחלקו בדקדוק פטר
 היה אפשר להפנות הכפוזות סמוך לחצוה לילה סן
 חסר הן יתר • דהשתא אתיין דברי מרע"ה כפסטן
 בחצות כלומר סמוך לחצות • ולתרו קוטיא זו בא
 תנא בתרא לסנוי • והוא כי במ"ר פסדר זה ע"פ
 סאמר אליהוא לאטב סי' ל"ד הנש ימותו וחצו לילה
 ינעטו עם ויעברו וכו' • דורש המ"ר על מכת
 כבורות שהיה בחצוי הלילה ברנע אחד יעו"ש ומפרש
 הרכ בעל ידי משה :

הגדה של פסח

הטעם למה שהמכה הזאת נעשית ממנו ברנה
החם ובכיוון בחנות הלילה ממנו כתב
הוא ז"ל דה"ט לפי שעד חצי הלילה סולטים הדינו
ומחנות והילך שליטת הרחמים וכהן במכה זו היא
לדין ורחמים דין להכות בכורי מקריס ורחמים
להציל בכורי ישראל לכך היתה ברנה ונקודת
החמצעית של חצי הלילה שהוא גדר החמים ודין
עכ"ד ובהמה דדבר זה מפורסם יוצא בזה ק"ט ע"ס
ואפשר להבין זה מעט ע"ד רמז כי הלילה מספר
ע"ה ובהתחלקו לשנים יהיה כל חצי ל"ו ונשא
אחד שהשליש ע"ה שהוא הרמז הכלול כדן ורחמים
ס"הין לו פן ונ"ו והו ס"הין לו בן זוג הוא רמז על
הקב"ה שהוא יחיד ומיוחד וזה אומרו יודע עתותיו
ושעותיו חלקו כלומר עתותיו של הדינים שהם ער
חנות וועותיו הם הרחמים הנוהגים מחנות והילך
וחלקו כדי להכות בהתו רנע המשותף בדין ורחמים
והב"ן כי מהוק הוא עכ"ד וט"י

והנה הרדב"ן בס' אלה ס"י תתי"ד נס' אל על זה
וכת' וז"ל בכגון דא צריכה רבה ואודיעך
דעתי אחר הקדימי לך שיש קושיא בכחוב ס"י
אפשר לזמזם חצי הלילה ולא חצי היום שהרי הגלגל
חוזר תמיד ובהרף עין נוטה מחנות ולא יספק
אדם לומר עתה הוא חצי הלילה עד שכבר הוא
חצי הלילה וא"כ קשיא להו מי חלקו ח"ק ס"ל
יוצרו יש בידו לחלקו והרי הגלגל הוא בידו כחומר
ביד היוצר והעמיד הגלגל כל דהו כדי שיבירו העול
שהוא מחולק חצייו האחרון מחצייו הראשון ותלך
בתרא ס"ל ס"הין צריכים לנס ונלגל כמנהגו נוהג
וחוזר אלא יודע עתותיו ושעותיו חלקו וזמזם

הגדה של פסח קיש

בחצי הלילה מחמי' וברנע ההוא הכה כל בכורו
מזרים' והע"ג דרנע כמימריה והדס אין יכול
לעמוד עליו היינו לדיקן' הכל הוא ית"ש יודע
לכוין ולכמנס הגקודה ההיא אשר הוא בחצי הלילה
ובאותה נקודה הכה אותם' עכ"דו"ל ודפח"ח
גם על מה שארז"ל שכל המכות היו משמשות ו'
ימים ולמדו מתכח הדס דכתיב וימלא ו'
ימים אחרי הכות ה' את היאור' ומקשים העולם
ממכת בכורות שהיתה ברנע אחד ומכת הדבר
יוכיח שהיה יוס אחד דכתיב ויהי ממחרת וימות כל
מקנה וכו' ומכת החסך שלטה ימים' כל זה עין
להרב הגו' סאלה התי"ג שעייד בזה יעוש"ב
והמאמר הגו' הוא כמדרש ילקוט סדר בא פרשה
ר"ח יעו"ס

רבי יהודה היה נותן בהם סימנין
דצ"ך ער"ש באחיב:

ר' יהודה היה נותן בהם סימנים דל"ך עד"ס
באחיב' הא דקאמר היה דנותן
שבט"ל י"ל דהמפרשים כתבו דהמטה היה כתוב
וחקוק עליה באלותא דל"ך עד"ס באחיב' והגם
ראינו לרבי יהודה כפ"ב דסוטה משנה ב' שהוא
מעט כמי כוטה דברכיעית סני ולא בעינן חזי
לוג' ועוד דלר"י ס"ל דלה כתיב רק אלות' ולא
אלות הכחות מדיוק דברכות' ואילו לת"ק פליג
עליה דר"י בתרתי דבעינן חזי לוג' וכחכ מילי
יתורה בטבלה דסוטה יעוש"ב וז"כ ה"ג כדל"ך
עד"ס באחיב' שהיה רטום המטה דהוי מין קללה:
ר"י

הגדה של פסח

ר"י ממעט האזהרה כראשי תיבות ולסיטתו דסוטה
קא אויל ודו"ק *

והנה יש מחו"ל דאית להו טהים לה היה נבקע
במטה * אנא סבהרים מזה את ידו בלי
מטה היה נבקע * והיינו הרס * ונטה את ידך כלל
מטה * והגלע"ד ברור דכן היא סכנת ה"י דל"כ
למה לא רפס במטה * קי"ט ג"כ * והיינו טעמא
דר"י הוא מפורס יוגא בילקוט סדר נטילת ס'
רל"ד דדורס לגנאי דזה אומר לא ארד וזה אומר
לא ארד * ור"מ ס"ל ודורס לשבח טהיו מריבים
מני ירד תחילה לים שמא דר"מ היה סבור דקריעת
ים סוף כתוב במטה * ומסו"ה לא פחדו שבטים
מלירד * דנטחו על מה שהיה רסוס במטה קי"ס *
ואמטול הכי ר"מ דורס לשבח שכל אחד מהם היה
אומר אני ארד תחילה לים * לה כן לרבי יהודה *
וא"כ ר' יהודה נמי ממעט את המים דים סוף דלא
הוה כי' במטה * והוי דומייל דסוטה * ממס
וכדכתיבנא * וא"ט ה' הטוב יכפר בעד *

והטעם דדוקא רבי יהודה הוה מה שהיה נותן
סימנים * ולא אחר * נראה לקיע"ד

בדרך חורפה * דכ"ס דע"ז דף ה' תמצא פלוגתא
דה"ק ור' יוסי דלר"י יית ליה דאי לא חטאי לא הוה
מייתי מיהת הנוף והא דכתיב פרשת נחלות ויבטון
על תנאי * ות"ק דרבי יוסי אית ליה כי לבטל
וזה מ"מ מהם אי אפשר * אלא טהיו חורין משי"
מלכות * ולדידיה נוכל לגמר דלא כתיבי קראי על
תכאיווה ידוע דת"ק דר' יוסי הוא בר פלוגתו ר"מ או
רבי יהודה כנודע לרניל בים התלמוד * והך הגא
קמא * הי אפשר טיהיה ר"מ * טהרי התנא באבות

פרק

הגדה של פסח

פרק שנו חכמים ר"מ הוא דאמר בשבח התורה
ומגדלתו ומרוממתו ע"כ המעשים והוא סתמא
קאמר למשמע מינה שאף הוא חירות ומה"מ ומסו'
מלכיות שהם בכלל המעשים ואפי"ה קאמר שהוא
מרוסמא שניהם והחירות לזכות מתרבייהו משמע
ליה הן ממה"מ הן מהאומות ועיין במ"ר סדר
פקודי פרשה נ"א דכהניא אית ליה לרבי יהודה
חירות משיעבדות מלכיות ורבי נחמיה אית ליה
דחירות ממה"מ ועו"כ יאיתא בפרטים
הטעם דהי' למ"ד מנין לנוטריקון דלמה לי הך
נוטריקון ופירשו הם ו"ל דקי"ל דכל דיבור
ודיבור טיבא מפי הקב"ה אפי' ע"ת אינו חוזר וא"כ
אפי' ברוב דברים לא ליהדר וא"כ מה תועלת
בברכה וקללה להכי כתיב נוטריקון לכדי שלא
יוציאם בפה להדיא דאי בעי הדר וזה ידוע כי
המטה נברא בע"ש בן השמשות וידוע דכל
פעולותיו של המקו"כ יהיה כדיבור לבד מן השמים
וארץ כדי שלא יברא מלאך ויאמרנו כי היה עמו מסייע
במעשה שמים וארץ וא"כ באותה שעה שברא
הקב"ה את המטה מסתמא שהתנה להדיא שיובו
המלאים באותו מטה בעשר נכות וא"כ איך יהיב
קוב"ה הבחירה ביד המנרים שאם יאבו לשלח את
בני ישראל שלא יביא עליהם אותם המכות וכאמת
דכל אפי"ה שוין דבין אים ישלמוס בין אים יניחוס
דברו אחור לא ישוב ריקס שהרי כל דיבור ודיבור
טיבא מפי הקב"ה אפי' ע"ת אינו חוזר וא"כ
בהכרח שיביא עליהם כל אותם עשר מכות לזה
התא רבי יהודה למימר דאי נסוס הא לא חירות
דכאמת הקב"ה לא התנא להדיא במאמר ודיבור
שיובו

הנדרה של פסח

לסיוכו בעשר מכות רק יהיב בהוסימנים בעידן
כריחת המטה ויהי ריטס בו דל'ך עד'ש כח'כ
לשאס לא יסרכו עליהם לשולחם הפכו כל
אותם הסימנים להיטיב אליהם וכעין פלונתייהו
דח'זי כמ'ס מעשר בהמוציא כלי וכחוב עליו
ק' אי הוא ק' או וידוי דחמרינו שאס נגזר
על החוטף דיבורים להרע מהפכינו ההוא לירוף
כאלפא ביתא לנוסף הוידוי והכ'ן

דבי יוסי הגלילי אומר מנין אתה
אומר שלקו המצרים במצרים
עשר מכות ועל היא לקו חמשים
מכות במצרים מה הוא אומר ויאמר
החרטמים אל פרעה אצבע אלהים
היא ועל היסמה הוא אומר וירא
ישראל את ה' הגדולה אשר עשה
במצרים וייראו העם את יו'אמינו
ב' ובמשה עבדו :

כמה לקו באצבע עשר מכות אמר
מעתי במצרים לקו עשר
מכות ועל היא לקו חמשים מכות:

אצבע חלבים היא כסנהדרין במפלת סנהריב
סהכה אותם המלאך . מותיב התם
הז'ס

הגדה של פסח קבא

הַסֵּ"ם בְּמֵה הַכֹּהֲנֹתָם • אֲר"פ בְּאַזְבַּע הַכֹּהֵן הַזֶּה
שֶׁאָמַר הַזֶּבֶע הַלֵּהִים הִיא • וְעֵין שֶׁס בְּרִש"י •
וּבְשֵׁמֶת סְהוּא פֶּלֶא דֶּהֱךָ קָרָא אִיירֵי בְּמַזְרִים •
הַזֶּבֶע"ד בּוּה • עַפ"י מֵה שְׁמֵלֵאֵתִי הַקְדָּמָה אַחַת
קִפְיֵיחֵי הַמְּפֹרָשִׁים מֵסֵס הַרְבֵּי חִידוּשֵׁי אַנְדוֹת זֹלֵה"ה •
כִּי מֵה שֶׁהַקֶּב"ה עוֹשֶׂה בְּאַזְבַּע • הַחַת • הַמְּלֵאֲךָ
עוֹשֶׂה בְּשֵׁתֵי יָדָיו • וְסוֹרֵס הַקְדָּמָה זֹו נִלְע"ד שֶׁהִיא
מִיּוֹסֶדֶת • עַל שֶׁבְּעוֹלָם אֵין כִּי אִם ה' לְבַדּוֹ •
וּבְכַרְיֹוֹתָהּ הִיכָא עֵשֶׂר כִּיתוֹת מְלֵאכִים כַּמְבוֹאֵר
בְּתַחֲלִילַת ס' י"ד הַחֻקָּה לִהְר"מ בְּמִז"ל • וְזֶה
יָדוּעַ כִּי בְּרוּחֵי אֵין חִלּוּק גּוֹפּוֹת רַק חִלּוּק כּוּחוֹת •
כְּדֵאִי"כ"ס חוֹלְדוֹת יַעֲקֹב יוֹסֵף מֵאֵן גִּינְהוֹ אֲנָשִׁים •
אֵי נְמִי דְמֵשֶׁה וְהֵרֶן תְּאוּמִים הִיוּ דְקָרוּ לְהוֹ
תְּאוּמֵי לְבִיָּה • וּבְמַבֵּת הַסַּחִין ע"כ מְזַרִים מֵלֵאוּ
שְׁגִי יָדֵיהֶם פִּיח • מֵה שֶׁהִיא הַקֶּב"ה עוֹשֶׂה בְּאַזְבַּע
הַחַת • הָרִי הַקְדָּמָה זֹו הִיא מְבוֹאֶרֶת שֶׁמֵה שֶׁעוֹשֶׂה
הַמְּלֵאֲךָ בִּכְכָּ יָדָיו קוֹב"ה עֵבִיד בְּאַזְבַּע הַחַת •
אָמֹר • מַעֲתָה מְזַרִים שֶׁהִיתָ ת' פֶּרְסָה עַל
ת' פֶּרְסָה • כִּשְׁתַּחֲלוֹק אֹתָהּ לַעֲשֶׂר חֲלָקִים
נִגְדַּ עֲשָׂרָה אֲזַבְעוֹת שֶׁנִּשְׁנֵי הַיָּדִים יֵהִי כֹל חֲלָק
מֵעֲסָרָה הֶוֶרֶךְ ת' פֶּרְסָה • בְּרוּחֵי מ' פֶּרְסָה דו"ק
וּתְשַׁכַּח • וְסֵס נִסְגֵּה־דְרִין אָמְרוּ שֶׁאֹרֶךְ מַחְנֵה
סִנְחָרִיב הִיא ת' פֶּרְסָה • וְרוּחֵי לְוֹאֵר סוֹסֵיו הִיוּ
מ' פֶּרְסָה • דֵּהוּוֹ אֶחָד מֵעֲשָׂרָה שֶׁל מְזַרִים • וְה"כ
יִפֶּה מוֹכַח דְּבְאַזְבַּע הַחַת שֶׁל הַמְּלֵאֲךָ הַכֹּהֵן הַזֶּה •
וְזֶה אֲזַבְעֵי הַלֵּהִים הִיא ר"ל שְׁמֵאֲזַבְעֵי הַלֵּהִים
יִלְפִינֵן לָהּ • שֶׁכִּבְּאַחַח מַחְנֵה סִנְחָרִיב הִיתָה ע"י
אֲזַבְעֵי מְלֵאֲךָ וּכְאֵמֹר • וְדו"ק •

הגדה של פסח

רבי אליעזר אומר מנין שכל מכה
ומכה שהביא הקדוש ברוך הוא
על הצוצריים במצרים • היתה של
ארבע מכות שנאמר • שלח בס חרון
אפו עברה וועם וצרה משלחת
מלאכי רעים • עברה אחת • וועם
שתים • וצרה שלש • משלחת מלאכי
רעים ארבע • אמור מעתה במצרים
לקו ארבעים מכות • ועל הים לקו
ומאתים מכות :

רבי אליעזר אומר מנין שכל מכה ומכה וכו'
היתה של ארבע מכות שנאמר וכו' רבי
עקיבא אומר מנין שכל מכה ומכה וכו' • היתה
של חמש מכות שנאמר וכו' • עפ"י מחלקותם
הני מפרט כוונת מארו"ל במ"ר סדר בא פרשה
ט"ו ו"ל בני בכורי ישראל אמר הקב"ה לפרעה
כתיב לא חעבוד בכבוד סורך וכל מי שהוא
עובד בו לוקה ואתה שלחת ידך לעבוד בכבורי
דין הוא שתלקה • והביא הקב"ה עליו עשר מכות
כנגד עשרה נסיונות שנמנסה אבר' אבינו • והביא
אותם מטולטים ע"י מטה ואהרן והקב"ה • והבי
יש כאן מכה יתירה הריני מחלקה בין שלשתנו •
כך היתה מכת השחין בין שלשתם • ומה שאמר
בחרטומי חסר טנגע השחין כשר של מלחים למעלה
כ"ל

הגדה של פסח קכב

עכ"ל • וקסה דמאי האי דקאמר ויהביא הקנ"ס
דמסמע שהוא סיוס הקדום • ואדרבה היה לו לומר
דבר אחר עשר מכות נגד עשרה נסיונות דאילו
לפירוט קמא היה המלקות אליו ללא תעבוד •
ועוד דלמה הביאם מסולטים ולא הביאם ע"י אחד •
ולמה הוכרח לשלם השחין ולא עשה אחד מהם
או הקב"ה דמה הכרחים לשיהיה שליט בדקדוק •
ועפ"י מחלוקתם של רבי אליעזר דהיה ליה שכל
מכה ומכה היתה של ד' מכות • ולרבי עקיבא
דהיה ליה שכל מכה ומכה היתה של חמש מכות •
ואשכחן דמלקות הוא ט"ל מסוס דבעינן מכות
קראוים להשתלם • והו סברת רבנן • ור"י בעי
הרבעי שלימות • ומכה אחרונה היתה על כתפיו
שהוא לפניו ולאחריו • וע"כ דיק המדרש דין הוא
שתלקה מסוס דכל מכה היא של ד' מכות • הרי
פ' מכות שהוא מלקות אליבא ד"ר יהודה • וקסה
דתינח אליבא דרבי איעזר • אבל לרבי עקיבא בכל
מכה היתה של חמש מכות • א"כ יהיה המלקות
יותר עשר • לו"ה והביא עשר מכות כנגד עשר
נסיונות • ואח"כ הביא ראיה דמכות היו מסוס
מלקות מדע שהרי טילגון • ובמלקות קפדיגון
אשילוש • אך קסה על המכה היתירה • לזה אמר
סתיה ע"י שלטתם ודו"ק

אך ק"ק לע"ד דבל"ז תיקשי ליה למה כתוב
חרטמים חסר • ושמא י"ל דבל"ז הוה חמיכה
דחרטמס חסר להורות שבמכת השחין ל"ז הביא
הקב"ה המכה במילואה • הלא הביאה חסרה כדי
שבמכת השחין לא תהיה שקולה כארבע מכות אלא
בשלש מכות ויהיה בעשרה מכות ט"ל מכות • אבל

הגדה של פסח

השתא דאמרת דארבעים היו • א"כ תיקטי למה
חרטמס חסר ודו"ק •

ועוד נלע"ד לבאר הא דקאמר המדרש • והביא
עשר מכות • מטום דקטייא ליה דלמה
עשה ה' ככה להביא כל מכה שקולה כארבע היה
לו להביא מ' מכות שונות • לו"ה יען סלקו אלו
בזכות אברהם כי הוא גרס הדיכוק במקום ומאהבתו
סקראו אוהבו • נדבק בו ה' ונהיה כגיו בכורו של
מקום והנן כי קרתי •

והטעם שהיתה כל נוכה של ארבע מכות • כי
לקו ע"י כל הארבע יסודות • ולרבי

עקיבא דס"ל שכל מכה ומכה היתה של חמש מכות
כדי להלקות השר שהיסוד שלו יותר וך יותר מיסוד
האז שהיא הנבחר למעלה מכולם • וכוה יוכן הא
דקאמר ולמה חרטמים חסר שהוא נמשך עם הקודם
כלומר ומנ"ל דבעשר מכות לקה השר עמהם • לזה
הוכיח מנכת השחין דכתיב חרטמים חסר • אך ק"ק
נדוע לא נרמו חרטמים חסר רק במכת השחין •
ולא באחד משאר המכות • ולריך ישוב •

ונראה לפרש פלוגתא דרבי יוסי ורבי עקיבא
במה דאיתא ב"ס שהי ידות • וכאשר

יענו אותם כן ירכה • הכוונה הם הענידום ששת ימי
החול • כן ירבה ששה בכרם אחד • ומעתה כליחוף
היס ומכריס היו ר"מ מכות שהם שש מלקיות •
נולקות אחד כנגד כל יום שעבדו בהם • והרב
מהרש"א בח"י אנדות כתב ז"ח קללות הם ב'
מלקיות מב"ד של מעלה דהוי חמשים • ואחורבנן
ובכרי חד הרי ז"ח לשני מלקיות • ולכן סובר רבי
עקיבא שהיו עתים וחמשים על היס וכו' ובמזרים

הגדה של פסח קבג

שהם שם מלקיות שכל אחד מהם נו"ן מכות • כי
הם לקו ע"י ב"ד של מעלה דמלקות דידיה נו"ן •
ודו"ק היטב •

ובזה נלע"ד טעם לנלות מצרים ה' שנה •
דהנלות היה בעין מר"י שמררוהו לעבד
ופוא היה בכור אורו וכתיב לא מעבוד בככור
טורין • לכן היה הנלות ת' שנה • מ' לכל אחד
מעשרה שבטים שהיו במכירתו וק"ל וויכני השם
שטיב מלהתי בידי משה מעין מ"ט יעו"ש כמ"ר סדר
בשלח פרשה כ"ג • ואלה דבריו דבתום פסחים פ'
ערכי פסחים איתא בפר"ך הוא אותיות ונ"ל •
מלמד ששעבדו מצרים בהם ט"ל מלאכות ולכן לקו
ד' שהוא הפעם כנגד וחמושי"ן עלו ב"י שהיו חמשה
פעמים ריבות • וב"נ גידועל המזשנה • ואלו היה
ה' פעם • ריבוא היו מעבדים אותם בלי ספק •
דהיינו דקאמר שם המדרש ועל הים לקו מאתים
וכמצרים מ' היו משפט עשה • כלומר דהיה להם
ללקות מ' חסר אחת • ומאתים חסר ה' • אלא
דנחסר המלקות אחד • כי הקב"ה מוותר לישראל
כאב שמכה לבנו ומוותר לו • אבל לא"ה אינו מוותר
אלא עושה בהם כמשפט • והיינו דמסיי' • היו משפט
עשה שלא ויתר • והלקה מ' משלם ודו"ק היטב •
ועיין להרב כתובת פסים דף כ"ו דרך חריף בזה
יעו"ש :

רע"א מנין שכל מכה ומכה היתה של חמש
מכות שנאמר וכו' • וכטרס נכא אל
המכוון הבה נכא לפרש פלוגתייהו דרבי אליעזר •
ורבי עקיבא • בסנהדרין סוף פרק ארבע מיתות
דס"ז ע"כ • וז"ל ותעל הכפרדע וכו' • אמר רבי
אליעזר * * *

הצרה של פסח

אליעזר לפרדע אחת היתה הסריצה ומלאה כל ארץ
מצרים • כתנאי רבי עקיבא אומר לפרדע אחת
היתה ומלאה כל ארץ מצרים • אמר לו רבי אלעזר
בן עזריה • יעקיבא מה לך אלל הצדה • כלה
מדברותיך ולך אלל נגעים ואהלות • לפרדע אחת
היתה שרקת להם והם באו עכ"ל • ופרש"י כלה
מדברותיך • מנכ מדברותיך ופנה להלכות נגעים
ואהלות שהם חמורים ובהם אתה מחודד • ולא
בהגדה עכ"ל • וקסה דלמה דחאו ראב"ע לר"ע • כי
מה יתרון יש בסברתו ובמה יפה כמו • ולמה דחאו
לנגעים ואהלות • ולא לדיני ממונות וכיוצא • ויובן
זה בהקדים מה ג' י"ג י"ד י"ה פסיון ט"ז פרח ולמח
בכל האכר טהור ודוקא אם פרה מיניה וביה •
אבל אם למחו נגעים מבחון עד שנתרפה כל
האבר טמא • וזה ידוע • דמכות של מצרים נגעים
קריניהו רחמנא • ובהדיא כתיב עוד נגע ה' אביא •
והטתא א"ס מה שלחאו ראב"ע לר"ע • דאם
כדכריו של רב"ע הוא • א"כ בהכרח הוא שנאמר
שמינה ובה פרח בכל ארץ מצרים • ואין זה נגע
טמא וכדאמרן • ולכן דחאו לנגעים • ונראו דברי
ראב"ע שהאמת הוא שרקת ונקבלי ממקום אחרי
ומלאו כל מצרים • והוי כנגעים החרים שהוקבכו
ובאו משלמא עד דפרשו כבולהו • דבהכי הוא דהוי
נגע טמא :

והא דקאמר ליה עקיבא מה לך • דמשמע דדוק'
לדידיה קסה • הוא מסוס דהכא הית ליש
לרב"ע שכל מכה ומכה היתה של חמש מכות •
ונשלמא נבי מכת דס שפיר מצית לומר ה' • דהרי
נצטו ה' מיני דמים טמאים באסה • וכן במכת
הבינים

הגדה של פסח קבד

הצינים לא וראה בילקוט כמה מיני כינים היו וכן
עוה"ד ככולהו מכות • כרם אי את אמרת שהסריצה
הא לא הויה אלא חד מינא דמסקמא דוגמא דידים
הסריצה • הולס אי אמרת כוותי ניתא דאתיא
מדוכתי אחריני עד חמשת המינים וצא תוכל
לקיים סברא דידך סכל מכה זמכה היתה של חמט
מכות • דייקא נמי דקאמר ליה עקיבא מה לפי הכל
הגדה • כלומר היכן תמצא ידך בהגדה של פסח
להמית ה' מיני צפרדע • ואינה הליה אחת • והפן
כי נכון הוא בס"ד •

רבי עקיבא אומר מנין שכל מכה
ומכה שהביא הקדוש ברוך הוא
על המוצרים במצרים • היתה של
חמש מכות שנאמר ישלח בם חרון
אפו עברה וזעם וצרה משלחת
מלאכי רעים חרון אפו אחת עברה
שתים • וזעם שלש • וצרה ארבע
משלחת מלאכי רעים חמש • אמור
מעשה במצרים לקו חמשים מכות
ועל הים לקו מאתים וחמשים מכות:

רבי עקיבא אומר מנין סכל מכה ומכה
וכו' • אמור מעשה במצרים
לקו חמשים מכות • ועל הים לקו מאתים וחמשים
מכות

הגדה של פסח

מכות עכ"ל • ואילו להבי אליעזר ס"ל דבמצרים לקו
חרבעים מכות • ועל הים לקו מאתים מכות • ונ"ל
לפרש טעם למחלקותם כמה דחי' בפרק המקבל כל
הכוכב שכר שכיר עובר בחמשה לאזיון מאס כל
העשוק רעך • ולא הנוול • ולה תעשוק שכר עני •
ולא תליון ולא תבא עליו השמש • היוהו עושק ואיזהו
גול • לך וסוב ומחר אתן זהו עושק • יש לך בידי
ואינו נותן לך זהו גול • רבא אמר זהו עושק זהו
גול • ולמה חלקם הכתוב לעבור עליו כשני לאזיון •
ע"כ • ונקדים עוד חקירה אחת דאטו שוטים היו
המצריים שהשילום לישראל ולא חששו פן יתפסו
בעד שכר טורחם • הנס שהיה בדרך חן מאת המקו
מ"מ למיחם מיהא מבני להו אלזודאי דגם המצרי'
היה בדעתם לשלם להם שכירותם • רק שהיו דוחים
אותם בטענת לך וסוב ומחר אתן כי עדיין לא
נשלם הזמן • ובאמת שכבר נשלם • והסתא רבי
אליעזר כסתמא דס"ס • דיש חילוק בין גול לעשק •
ומטתה דל נחמסה לאזיון חד לאו דגול • פשו להו
ארבעה • ומלקות שתיים הוא שיתין פולסי • אמור
מעחה דארבע פעמים ס' הריר"מ מכה • ורבי
עקיבא סובר כרבא דזהו עושק זהו גול • וסבר
כסברת הס"ס דעובר ה' פעמים על עושק • וחמשה
פעמים ששים • הרי שלש מאות • מדע דהמכות היו
במקום מלקות כדאיתא במדרש בני בכורי כתבתי
בתורה לא תעבור בכבוד סורך • ואתם עבדתם

חייבים מלקות • וק"ל :

כִּמְהָ מַעְלוֹת שׁוֹבוֹת לְמָקוֹם עֲדִינוּ

אֱלֹהֵינוּ הוֹצִיאֵנוּ מִמִּצְרַיִם

ורא

הנדה של זמח קבה
ולא עשה בהם שפטים דיינו :
אלו עשה בהם שפטים
ולא עשה בארניהם דיינו :
אלו עשה בארניהם
ולא הרג בכוריהם דיינו :

אלו עשה בארניהם ולא הרג בכוריהם דיינו .
וקשה דמהכא משמע דעשה בארניהם . ואחר
כך בכוריהם . ואלו בקרא כתיב להפך . ויהי בחגי
הלילה וה' הכה כל בכור בארץ מצרים . ובכל אלהי
מצרים עשה שפטים . ויש מקום בראש להרץ עפ"י
מה דאיתא בש"ס . כיטול עבודה זרה אין צריך לבטל
משמשים . כיטול שמשים לא עשה ולא כלום . וצריך
לחזור ולבטל העבודה זרה גופה ע"כ . ואיתא במדרש .
שהבכורים היו שמשי ע"ז כי טלה הוא בכור למזלו .
והיינו דקאמר המניד . אלו עשה בארניהם תחילה .
ולא הרג בכוריהם דיינו . דמבטל ע"ז אין צריך
לבטל שמשים . אבל הקב"ה עשה באופן שעשה
בארניהם . והוכרח להכות בכוריהם . יען כי משפטיו
המת ונדק . ולא היה יכול לעשו בארניהם תחילה .
ודיינו דקאמר קרא וה' הכה כל בכור ברישא .
ובזה אמרו בש"ס . שלא יצא וצריך לחזור
ולבטל ע"ז ע"כ ובארניהם עשה שפטים . אבל אם
היה תחיל ע"ז . לא הוסיף יכול להכות בכורים
דכבר יצא . והכי איתא בש"ס . כדן את הגוי דיכול
לבא עליו בעקיפין . והיא סברת רבי עקיבא .
והקב"ה בא עמהם בעיקוף ובעורמה להרוג בכורים
תחילה

הגדה של פסח

תחילה • וכזה לא עשה ולא כלום • וצריך עוד לחזור
ולנטל ע"ז • ודוק :

אלו הרג בכוריהם
ולא נתן לנו את ממונם דיינו :
אלו נתן לנו את ממונם
ולא קרע לנו את האהלים דיינו :

אלו הרג בכוריהם • ולא נתן לנו את ממונם
דיינו • הגה הרב נאות יעקב ז"ל הקסה •
דהיכי אפשר לו שלא לתת את ממונם • והלא
מקרא מלא הוא ואחרי כן יצאו ברכוש גדול •
דגם דלכאורה היה נראה דהין זו קוטייתא • דיש
לדחות דעל ההנטחה קאמר המגיד • דאו הכטיח
להרוג את בכוריהם ההמור במאמר דן הנכי
ולא הכטיחו לתת ממונם דיינו • אבל אחר הסקפת
העין הידק היטב • נראה שהדיקדוק הוא הליס
טובא • דהיכי קאמר כמה מעלות טובות למקו
עלינו וקחטיב בהדייהו הרכוש • דהא טובה זו
לאברהם הוא שהכטיחו שיצאו בניו ולו לאברהם
היתה ההכטחה ההיא ולטובתו חתש וכיון שהיתה
ההכטחה לאברהם הוצרך לקימה בנו •

ונלע"ד ליטב בהקדים מ"ט רבינו האר"י
ז"ל כי אבותינו ירדו למצרים ללקט
ולשאוב את הנילוטות שהיו במצרים עשוקים
ביר הקליפות והן הגה הערב רב אשר עלה
סימס וזהו והח"כ יצאו ברכוש גדול על הנילוטות
ההם נאמר • וזהו לדעתי כוונת מארו"ל בצרכו •

הגדה של פסח קכו

בבקשה ממך לך אמור להם לישראל בבקשה
מכס שאלו כלי כסף כלי שלא יאמר אותו
לדיק ועבדום ועינו אותם קים בהם * ואח"כ
יצאו ברכוש גדול לא קים בהם * וקסה טובא
דסיה לו לחוש על הכזבת הבטחתו * ולא כדי
שלא יאמר אותו לדיק * ועור מאי בהם לימא
בקצרה ועבדום ועינום קים רכוש גדול לא קים
ויומר בקיצור הול"ל כדי שלא יאמר אותו לדיק
ואח"כ יצאו ברכוש גדול לא קים בהם *

ועפ"י הנו' ניחא כי הבטחת ה' לא היה על
הממון הלא על הניכונות * אלא שאותו

לדיק לא יתרכה בזה מתרי טעמי חדא דאי הכי
הול"ל הרכוש קודם דן אנכי * כי כל המשך סמכות
לא נהיה שיעבוד כלל כדאי' במדרשים * והיינו
דדייק ועבדום קים בהם עלמם * והרכוש לא קים
בסם עלמם להכאתם אלא ההנאה היתה לאחרים
שילאו מעמק התהום כנלע"ד *

והשתא יפה אמר המגיד הלו הרג בכוריהם *
ולא נתן לנו את ממונם דיינו * כי
הרכוש הם הערכ רב *

ועוד נלע"ד לבאר המאמר הנו' בהקדום הא
דאיתא בריש קדושין דף ד' ע"א * וזרע
אין לה אין לי אלא זרע כשר זרע פסול מנין ת"ל
אין לה עיין לה הרי זרע כשר משמע ובמדרשים
אמרו דישראל במצרים ע"ז היו יולפי זה בפשיטות
היה יכול שקב"ה להפטר מרכוש * כי יאמר דהא
זרעך אמרתי והם אינם כשרים * והנה יש סתי
פנים כחאי קרא * והיא כי אם יהיו כשרים יעבדום
ויצאו ברכוש גדול * הא אם לא יהיו כשרים יענו
אותם

הגדרה של פסח

ה'ותם אבל רכוש לה יקח • הו' הפטר לפרט הפ
אם לאזוהיו בשרי' לא יעבדו ה'ותם אבל רכוש לא
יקחו • והקדוש כרוך הוא הוה מני למפטר
עלמיעפ"י הכי הראשון הנו' • אבל כדי שלא יאמר
הכרהם וימנור ככל השני הנו' ויקשה ועבדום קים
בהם כמות שהם בניס משמיהם אפ"ה קרי להו
זרעך • א"כ רכוש נמי היה לו לקיים בהם כמות
שהם זרע פסול • ודייק בהם כמין חומר • ומעתה
סרו כל הדקדוקים הנו' •

גם בזה יוכן דברי המגיד ממילא וק"ל •
והרב אש דת כתב על המאמר הנו' בהקדים
מ"ס הריטב"א דכיון דו"ו דמקלל אביו
ואמו היא לחלק דהיינו או אביו או אמו • הכי נמי
נימא בוי"ו דהורוע והלחיים והקיבה שיחן לכהן או
זרוע או לחיים • ותי' כי בדבר שהוא קוס עשה לא
אמריון וי"ו מחלקת ע"כ והנה בשלמא אי הוה כתיב
דן הנכי ואחריו כן יפאו ברכוש גדול • ותולה עשיית
הרכוש בו • ודאי דהיה חייב לעשות להם הכ' דברים
לדון ככל להם ולתת להם הרכוש דבמעשה לא סייך
וי"ו לחלק • ברם השתא דאמר יפאו דלא הוי עשה
ממס' מעתה היה הקב"ה יכול לפטור עצמו • ולומר
או דן הנכי או רכוש גדול ואולם פן אכרהם לא
יתרבה בחילוק זה דהריטב"א ויקשה לו ועבדום
דהיינו עבודה • ועינו דהיינו מניעת תשמיש כדאי'
פן תענה את בנותי מתשמיש • אותה קים שניהם •
ולא פי' וי"ו לחלק או עבדות או עינו' • וברכוש
גדול פי' וי"ו לחלק עכ"ד •

ועפ"י דבריו יוכנו נ"כ דברי המגיד הנו'
ממילא וק"ל •

הגדה של פסח קבו

אי נמי יוכן לטון המניד בהקדים מה שמלאתי
ב"ס מלכי בקדש בפ"י ההגדה כי ממון
של יוסף כולו היה טמון בבצל לפון ובחזרת ישראל
כדנתיך ויטובו ויחנו לפני בעל לפון לקפוחו ישראל
מסס וזהו הרכוש אשר הובטח עליו אברהם
והשתא דייק ספיר ולא נתן לנו את ממונס דייקא
ממונס כי היה מקוים הרכוש בממון יוסף שהוטמן
בבעל לפון ודו"ק והוא אומר כדו שלא יאמר
הוא לדיק ועבדום קים בהם במלרים והיה יכול
לקים בארצות אחרים ורכוש גדול לא קים בהם
בממונס של מלרים אלא פטר עצמו בממון אחרים
ודו"ק היטב

אי נמי יוכן המאמר הנו בהקדים רומיא
דקראי כתיב לא יומתו אבות וכו' .
ובתיב פוקד עון אבות וכו' ות"י דכדיני שמים
פוקד משא"כ כדיני אדם עוד הקשו בענין
בהשר הוא שם דישמעא מכן סורר ומורה שגדון
ע"ס סופו ות"י דכדיני אדם דנים ע"ס סופו
וכבר הוכחנו לעיל דמדכתיב כי גר יהיה זרעך
משמע זרע כשר והנה כל"ז היה מקום פטור על
הרכוש שדנס ע"ס סופס כדיני אדם דעתידים
לעשות העגל ולא מיקרו זרעך לכן אינס ראוים
לרכוש אבל כדו שלא יאמר אומולדיק ועבדום
קיים בהם אף שאני הוא שחטאתי במה שאמרתי
במה אדע ולמה פקד עליהם אלא ודאי שדנס
בידי שמים דאז פוקד עון אבות וכדיני שמים אין
דנים על שם סופו אלא באשר הוא שם כישמעאל
מתילא יולא דשפיר מיקרו זרעך זרע כשריוברכוש
למה ידונס ע"ס סופס כדיני אדם ודו"ק

תי

כב

הנדרה שר פסח

או יאמר בהקדים כלל מוסכס דנכוליה
מלמודא דיקיין כלל גדול מכלל
דאיכא קטן והנה גדולה ביזח הים מביזח מזרים
והנה הקב"ה היה נותן להם ומקיימם ההבטחה
הכל כדי שלא יטעון אנרהם ברכוש גדול לא
קיס כלומר דיקא דגדול מכלל דיש רכוש קטן
ולכן נזיה אותם שיאלו לקיס בהם רכוש קטן ועל
הים רכוש גדול ודו"ק כי קצרתו

וברוך זו אלך לפרש כיונת מקרא סכתוב
סדר יתרו ברוך ה' אשר הציל אתכם
מתחת יד וכו' אשר הציל את העם וקשה הכפל
וגם השינוי דברישא קאמר אחכס לככח והדר קרי
להו העם ונקדים מ"ס הרב חנא כפרסת דרכים
דרוט ד' די"ב דוו ממדת חסדי האל דנטוכה
הקב"ה דן על העמיד וברעה באשר הוא עס
והיינו דקאמר ברוך ה' אשר הציל אתכם סכט
לוי מתחת יד וכו' מלהסתעבד כל עיקר כי ראה
שעמידים סכט לוי לעבודת הארון ואעפ"י
סכט לוי דנס על עס סופס אחס בני ישראל
הציל את העם ולא סח אל לבו לדון אוהם ע"ס
סופס שהם עמידים לעשות הענלי או יאמר בהקדים
מ"ס הרב הכו בדרוש הכו הטעם שלא נשתעבד ספט
לוי לפי שלא נטלו חלק בארץ וכיון שלא נטלו חלק
ונחלה לא עליהם יהיה מוטל לנד"ל פר"ע החוב של
אנרהם וא"כ עשו דלא נטל חלק א"כ אין עליו
חוב פריעת הת' שנה ויהיינו דקאמר ברוך ה' אשר
הציל אתכם סכט לוי בטענת שלא נטלו חלק
והציל את העם קודם זמנס בטענת דעל עשו
מוטל המחזיהו הרתי דסתרן ולא השגיח מלעשות
הרתי

הגדה של פסח קב"ח

תרתיו דסתרון כדי לזכות אתכם ודו"ק היטב •
מעשה הכה ננה לכהר כוונת מ"ה רזל במדרש
ויקום מלך חדש שקס כבעל חוב ושטרו
כידו • עכ"ל ונל: ד' בהקדים דמלוה הכתובה
בתורה ככתובה נשטר דמיא • עוד נקדים סברת
הטור בדעת הרמב"ם והרא"ש • בשנים שלוו מאחד
בשטר • ממי שירכה ינכה כל חובו דכיון שהלוה
להס ביחד הו"ל בערבון קבלן זה לזה נובה ממי
שירכה • והפי' יש נכסים לשני וכתב מר"ן הכ"י
בח"מ סי' ע"ז • דלאו דווקא שלוו יחד בשטר אלא
אפי' במלוה ע"פ גמי דינא הכי כיון שלוו זה בפני
זה • והרב ט"ך טס סק"כ העלה להלכה דדוקא
בשטר • אבל מלוה ע"פ אינו נובה אלא מכל אחד
החלי יעוש"כ • והנה כנדון דידן דקאמר קוב"ה כי
נה יהיה זרעך יחזק ועשו במשמע • והו"ל כלו
יחזק ועשו מפרעה טהם רצה לנבות כל החוב
מיחזק לחודיה מני נובה כיון דמלוה הכתובה
בתורה כמלוה הכתובה בשטר דמיא • והיינו דקאמ'
שקס כבעל חוב ושטרו כידו • דכשטר כ"ע לא
פליגי • דמני נבי כל החוב מכל היכא דבעי רצה
מזה נובה רצה מזה נובה ודו"ק כנלע"ד נכון •
אי נמי יאמר לע"ד • כוונת הענין אלו הרג
בכוריהם • ולא נחן לנו את ממוכס'
בהקדים מ"ש הרב הגדול כמהר"י הלגוי בש"ח רי"ג
יעקב דף י"א כביהור פסוק למכה מצריס ככבוריהם
כי לע"ח • ויכא ישראל מתוכס כל"ח והקשה
הוא ז"ל דלמה יחס החסד למכת בכוריסולא להכחית
החומה בכללה אחר ספוטא • וגם ויכא ישראל
מתוכס מה חידש כי זה דבר ידוע הוא • והכוונה
רלוה

הגדרה של פסח

דצויה כלפי אשר חכמים הגידו • אהא דאין בית
אשר אין סס מת • לפי שהמכריות היו מזנות
ויולדות מרווקים פגוים • והיה להם בכורות
הרבה • ולפעמים היה בנמצא לחסה אהת עשרה
בנים והיו כולם בכורים • וא"כ יש לומר כי לכן
יחס החסד למכת בכורים • יען כי הם אמרו
כי כל העם היגורים משהתחיל קוסי השיעבוד
שהיו מהמפרים • דאם כגוסן שלטו • כנשותיהם
לב"ש • ואם כדבריהם כן הוא • א"כ ישראל היה
להם בכורות ממלרים מעורבים בהם • והיה
ראוי שילקו בכלל כל בכורי מצרים • ומדלה לקו
עדות הוא כי לא שלטו בהם נמצא שמכת בכורות
היתה חסד גדול • כי על ידה יוסכר פה כל דוברי
סקר על עם ה' • ולפי שיקשה דדילמא לה לקו
בכורות בנות ישראל • לפי מאי דקי"ל גוי יעבד
הבא על בת ישראל הולד כשר • ולישראל לא מת
דבר • על כן סמך לזה ויוצא ישראל • וקשה והלא
לא הגיע זמנם • וצריך לומר דנמנה מימות יצחק
וביון סכן לה קנה אברהם הארץ בהילוך • כי
ב"ן לא קני בחזקה • דאלת"ה אלא דיבא מכלל
ב"נ וקני בחזקה א"כ היאך מנה מימות יצחק •
והלא בארץ לא להם כתיב • ויצחק לא יבא לחו"ל •
וביון דדינייהו כב"נ הא קי"ל דבאומות הלך אחר
הזכר • ושפיר יש היכחה נומכת בכורות לנקות
את ישראל • ע"כ דב"ק הנחמדים • עוד נקדים
מ"ש הרב טירת כסף • שהטעם רכוש גדול היה •
כענין שרה שנתן לה אבימלך כסף וזהב • אמר
לזה • שזה יהיה לה לכסות עינים • והא כל ונכחה
לבדי שלא יאמרו שנתעלל בה • ופטרה • ע"כ נהן

הגדה של פסח קכג

לֵב מַעֲוֹן לִימֵר דּוֹדָי נָקִיָּה הִיא וּלְכֵן הַזֹּכֵר
לְפִיּוּסָהּ וְהוּא עֲלָמוֹ טַעַם הַרְכּוּס גָּדוֹל כִּדְּבִי
לְנִקְוֹתָם מִחֲסַד הַלְעֹז שֶׁהָיוּ לוֹטְוִים לָהֶם הַזֹּצִיָּאִים
בְּרִכּוּס גָּדוֹל דּוֹמִיא דְשָׂרָה כִּי הָיוּ מִשְׁאִילִים
הַמַּזְרִים אוֹתָם בַּע"כ דִּישְׂרָאֵל כְּנוֹדַע וְהוּא אוֹמְרוּ
אֱלוֹ הַרְג בְּכוֹרֶיהֶם לְסַכּוֹר פִּיהֶם הִיָּה דִילְנָו לְהַזִּיאָנוּ
מִחֲסַד עֲדַת מְרִיעִים הַדּוֹבְרִים עַל לְדִיק עֵתָק
עָמּוּ וּזְאִין מִרְעִיתָו וְלֹא וּו בְּלַבֵּר הַפְּלִיא לַעֲשׂוֹת
עָמְנוּ אֲלֵא שְׁנַס נָתַן לָנוּ אֶת מַמוֹנְס וְדו"ק הִיטַב
אֱלֹו נָתַן לָנוּ אֶת מַמוֹנְס וְלֹא קָרַע לָנוּ אֶת הַיַּם
דִּינֵנוּ אֵף זֶה יוֹב"ן כְּלַפִּי מַה שְׂכַתְבְּנוּ
לְעִיל בְּסִמּוֹךְ מ"ש הַרְבַּ טִירַת כֶּסֶף בְּטַעַם הַרְכּוּס
שֶׁהוּא כְּמוֹ שְׁמֹלֵינוּ בְּאֲבִימֶלֶךְ שְׁנָתַן לְשָׂרָה מִתְנוּה
כִּדְּבִי שְׁלֵא יֵאמְרוּ כְּתַעֲלַל בַּהּ וְשִׁילַחָהּ אֲבַל מִמָּה
שֶׁהַזֹּכֵר לְפִיּוּסָהּ בְּמַתְנוּת וְדִיאֵי שְׁלֵא הַתַּעֲלַל בַּהּ
וְהוּא עֲלָמוֹ הַטַּעַם טַל רְכּוּס גָּדוֹל כִּדְּבִי שְׁלֵא יֵאמְרוּ
בְּנִשְׁוֹתֵיהֶם שְׁלֵטוֹ וְהוּא אוֹמְרוּ אֱלוֹ נָתַן לָנוּ אֶת
מַמוֹנְס זֶה הִיָּה מִסְפִּיק לְגַלּוֹת שְׁלֵא זִינֵנוּ וְלֹא הִיָּה
צְרִיךְ עוֹד גִּילּוּי אַחַר לְמַה שְׁלֵא זִינֵנוּ מִקְרִיעַת הַיַּם
שֵׁאִס הִיָּה הַאֲמַת שְׁח"ו זִינֵנוּ לֹא הָיוּ נִיזוּלִים מִשְׁטַף
מִיַּם בְּעוֹבְרֵם דְּרַךְ יַם שְׁאֲדַרְכָּה הָיוּ הַמּוּיִם טוֹבְעִים
אוֹתָם כְּדִין אִשְׁתֵּי שׁוֹינְתָה שֶׁהִיא בְּחִנֵּק יוֹמֵי שְׁחִיב
חִנֵּק הוּא טוֹבַע בְּנֶהֱר וְכִדְּכַתִּיבְנָא ע"פ בְּלֵאָה
יִשְׂרָאֵל מִשֵּׁם הַרְבַּ מַלְכֵי בְּקִדְשׁ שְׂכַתְבַּ מִשֵּׁם הַרְבַּ
כְּתוּנַת פְּסִים יַעו"ש וְהוּא אוֹמְרוּ וְגַם אֶת הַגּוֹי
אֲשֶׁר יַעֲבֹדוּ וְכ"ת יֵאמְרוּ שׁוֹינֵנוּ לֹא אוֹח"כִּי יִצְאֹו
בְּרִכּוּס גָּדוֹל וְק"ל:

אֱלֹו קָרַע לָנוּ אֶת הַיַּם

וְלֹא

הגדה של פסח

וְלֹא הֵעֵבִירְנוּ כְּתוֹכּוֹ בְּחֶרֶב דֵּי יָנוּ
אֱלֹהֵי הֵעֵבִירְנוּ כְּתוֹכּוֹ בְּחֶרֶב
וְלֹא שִׁקַּע צָרֵינוּ כְּתוֹכּוֹ דֵּי יָנוּ :

אֱלֹהֵינוּ קָרַע לָנוּ אֶת הַיָּם . וְלֹא הִצְבִּירְנוּ כְּתוֹכּוֹ
בְּחֶרֶב דֵּי יָנוּ : הַדְּקָדוֹק מְבוֹאֵר לְעֵין כָּל
דָּאס לֹא נִעְבֹּר קָרִיעָה מֵאִי אֲהֵינָא הֵנָּה הַמְּפֹרָשִׁים
פִּירְשׁוּהוּ . דְּהֵימָּן אֲפִשָׁר לִהְיוֹת שִׁיעֵבִירְנוּ בַּיָּם בְּרַפְשׁ
וְטִיט וְלִעְבֹּר כּוֹ בְּדוּחַק * אֲמַנְס הַנֶּס הַגַּפְלֵא
שֶׁעֲבָרְנוּ כּוֹ בְּחֶרֶב וְהָאֲרֵץ יִכְוָּסָה כִּימֵי קִלִּיר חֲטִיט *
חִי נִמְנֵי עַפ"י מֵהַ דְּאִיתָא כַּמְכִּילָתָא וְהִבִּיאָה הַרְמַב"ס
ע"ו דְּאֵבֹת סְהַמִּים הָיוּ מִיּוֹמָנָם וּמִסְמָהֶלֶס וְגַם עַל
רִאשִׁיָּהֶם וְעָבְרוּ כְּתוֹכּוֹ כְּעוֹבֵר כְּקוֹבָה וְתַחַת אֲהֵל *
וְהָיוּ נִקְבַּת בְּמִטְוִי רִאשׁ פְּרוּזִי כְּלוּמַר נִעֲטָה הַיָּם
כְּנִקְבַּ גְּדוּל * וְהָיוּ וַיְבוֹאוּ בְּנֵי יִשְׂרָאֵל בְּתוֹךְ הַיָּם
כְּתוֹכּוֹ מִמֶּס * וְהָיוּ וְלֹא הִעֵבִירְנוּ כְּתוֹכּוֹ מִמֶּס * לֹא
הָיָה כָּל כֵּךְ פֵּלֵא * אֲכַל ה' הִפְלִיא לַעֲשׂוֹת עִמָּנוּ
שֶׁעֲבָרְנוּ כְּתוֹכּוֹ מִמֶּס כְּמוֹ אֲהֵל וְדו"ק עֲכַת"ד הַרְבֵּי
נִחוּת יַעֲקֹב יַעו"ס :

אֱלֹהֵינוּ שִׁקַּע צָרֵינוּ כְּתוֹכּוֹ

וְלֹא סִפַּק צָרְכֵנוּ בַּמְדַּבֵּר אַרְבָּעִים

שָׁנָה דֵּי יָנוּ :

אֱלֹהֵינוּ סִפַּק צָרְכֵנוּ בַּמְדַּבֵּר אַרְבָּעִים

שָׁנָה

וְלֹא הֵאֲכִילָנוּ אֶת הַמֶּן דֵּי יָנוּ :

אֱלֹהֵינוּ

הגדה של פסח קל

אָרוֹ סַקֵּעַ לָרִינּוֹ בְּתוֹכּוֹ וּלֹא סִיפֵק לָרִכְנוֹ בְּמוֹדֵד
מִן שָׁנָה דִּיִּינוּ * הָלוֹ סִיפֵק וּלֹא הֶאֱכִילֵנוּ הָאֵת
הַמֶּן דִּיִּינוּ * הַקִּיטּוֹר יוֹבֵן לַע"ד בְּנוֹ"שׁ הַמִּפּוֹ"ל לְשִׁטְעַ
שְׁנַטְקֵעוּ הַמַּגְרִיִּים כִּים לְפִי שְׁטַלְטוּ בְּיִשְׂרָאֵל שְׁהִם
אֵשֶׁת אִים זֶה קב"ה * וְהֵבֵא עַל נְשׂוֹאָה דִּינוּ בְּחִנֵּק *
וּחְכָמוֹ אֲשַׁכְּנוּ ז"ל כְּתִבּוּ שְׁהִטְעַם שְׁהוֹרִיד לְהִם לְחַס
מִן הַטְּמִים וְהִיָּה יִכּוֹל לְזוֹגֵס וּלְהַעֲלוֹת לְהִם תְּבוֹהוֹת
שְׁמֵם וּמִמַּגֵּד גִּידוּלִיקֶרְקֵעַ * אֲלֵא מַטּוֹס שְׁנֵאֲמַר כִּי לִי
בְּנֵי יִשְׂרָאֵל * וּכְתִיב בְּעַבֵּד עֲבָרִי כִי לִי בְּנֵי יִשְׂרָאֵל
עֲבָדִים * וּכְתִיב בְּעַבֵּד עֲבָרִי כִי טוֹב לוֹ עִמָּךְ * עִמָּךְ
בְּמֵאֲכַל עִמָּךְ כְּמַטְתָּה * וְזֶה יָדוּעַ כִּי מַעֲשֵׂה יְדֵי אִשָּׁה
תַּחַת חוֹזְנוֹתֶיהָ ע"כ תִּיקְנוּ מַעֲשֵׂה יְדֵי לֹו * וְהוּא
הוֹמְרוֹ אֲלוֹ סַקֵּעַ לָרִינּוֹ שׁוֹה מוֹרָה שְׁאֵנוּ יֵס לָנוּ דִין
אִשָּׁה וּלֹא דִין עַבֵּד דִּיִּינוּ * וּמַעֲתָה לֹא הִיָּה חַיִּיב לְסַטְקַ
לָרִכְנוֹ בְּמִדְבַר דְּבֵאִשָּׁה תִקְנֵתָא דְרִכְנָן הִיא דְמַעֲשֵׂה
יְדֵיהָ תַחַת מוֹזְנוֹתֶיהָ * וְהִם כְּשִׁירֵד לְהִם הַמֶּן עֲדִין
לֹא קִבְּלוּ אֵת הַתּוֹרָה וּלֹא הִיָּה הַקַּב"ה חַיִּיב בְּמוֹזְנוֹס *
וּבְשִׁלְמָא אִים הִיָּה לְהִם דִּין עַבֵּד נִיחָא שְׁחַיִּיב בְּלָרְכִיָּה *
שְׁהָרִי לֹא נָחַן לְהִם טוֹס מִלֵּאכְהָ לַעֲשׂוֹת וַיִּוָּכַל הַעַבֵּד
לוֹמַר אִוּ פְּרַנְסֵנִי אִוּ הוֹצִיאֵנִי לְחִירוֹת כְּדֵא"י בְּנִיטִין *
זכ"ח דְּסוּף סוּף וּדְאִי לֹא גִרַע אִשָּׁה מִעַבֵּד * וּבֵאִשָּׁה
בְּמִי שְׁפִיר תּוֹכַל לוֹמַר אִוּ פְּרַנְסֵנִי אִוּ גְּרַסְנִי * לִז"ח
אֲלוֹ סַפֵּק לָרִכְנוֹ וּלֹא נָתַן לָנוּ אֵת הַמֶּן דִּיִּינוּ * כִּי
נְהִינָה הַמֶּן לֹא סָנִי אֲלֵא בְּטַעַם דְּעַבֵּד * אֲמַנְסֵם מֵהַיּוֹת
לָנוּ דִין אִשָּׁה זְכִינוּ בְּמֶן דְּכַר פֵּלֵא הוּא וְדו"ק:

**אָלוֹ הֶאֱכִילֵנוּ אֵת הַמֶּן
וְרֵא נָתַן לָנוּ אֵת הַשֶּׁבֶת**

הגדה של פסח

אלו האכילנו את המן ולא נתן לנו את השבת
דיינו • כתב הרב נאות יעקב ו"ל • יטן כי
המן היה לימוד על השבת • אלא כי ציוונו עליו מפני
שגדול המצוה • והוא מוכן מאליו • עוד פי' במ"ס
כי המן היה מדין עבד • והראשונים כתבו בטעם
גוי ששבת חייב מיתה • כי השבת הוא שרביטו של
מלך ועבד המשתמש בשרביטו של מלך ח"מ אכל
בנו של מלך משתמש בשרביטו של אביו • ואנכי
חביבותיה מחיל ליקריה • וזה אומרו אלו נתן לנו
את המן ולא נתן לנו את השבת דיינו • כי הם
חרתי דסחרן אהדדי ודו"ק :

ובזה אני מבין כוונת מארו"ל לך ה' הצדקה
במן ולנו בושת הפנים בעגל • בהקדים
דאיתה טעם לאיסור ע"ו והלא מגדולת העבד גדול
האדון נודעת • והי' כי ננאי לבן המלך שיסתחוו
לעבד המלך • וישראל בניס למקום • והיך יסתחוו
למאן דריע וגריע מנייהו שכל זכא המרוס עבדי
המקום ניכהו • אינהו ואביזרייהו •

ומטעם זה נלע"ד • כי ב"נ מותרים בשיחוף
ובלכד שלא יכפרו במקום לגמרי •
והוא אומרו לך ה' הצדקה כמן בתורת צדקה • כי
לא בפביל שאנו בסוג עבדים נתחו לנו בתור חיוב •
אלא בתורת צדקה • כי אין האכ חייב במוזכות בנו
כדאית' בפ' תע"פ" יואע"ג שאמרו התם דחובה ליבא
אכל מצוה איבא לשהאכ יזון את בנו היינו צדקה
היינו מצוה והוא אומרו לך ה' הצדקה במן יאולס ולנו
בושת הפנים בעגל • כי מכת המן נמשך לנו טעות
שאנו בסוג עבדים למקום • ועבד מותר בשיחוף
דין ב"נ • ואנו אמרנו אשר העלוך כנודע • והמן

כמ"ס

הגדה של פסח קרא
צמקום שאמרו לקרר • טכבר הארכנו בזה בעניותי
בסדר כי תשא יעו"טב :

אלו נתן לנו את השבת
ולא קרבנו לפני הר סיני דיינו :

אלו נתן לנו את השבת ולא קרבנו לפני הר סיני
דיינו • יוכן דים לתת טעם שהקב"ה קרב
השמים ושמי השמים על הר סיני בדהימא בפ"ק
דסוכה • כדי לסלק מה"ט מדין בן המזר • דהשמה
ישראל ננוי הם קרובים למקום וזה ידוע כי בשוחף
הין בו דין בן המזר • וקי"ל דהסומר טבת כאלו
בעטה שוחף להק"ב • ושבת במרה איפקוד כנודע
כפר"ע יעו"ט • הוא אומר אלו נתן לנו את השבת
הרי נסתלקה טענת דין בן המזר • ולא היה צריך
להקרבנו לפני הר סיני טעם השרה שכינתו • אף
שמי כדי שנהיה קרובים אליו וק"ל

אלו קרבנו לפני הר סיני
ולא נתן לנו את התורה דיינו :

אלו נתן לנו את התורה
ולא הכניסנו לארץ ישראל דיינו
אלו הכניסנו לארץ ישראל
ולא בנה לנו את בית

המקדש דיינו :

הגדה של פסח

אזכור קרבנו לפני הר סיני • ולא נתן לנו את התורה דיינו • והוא פלא דאילו לא נתן לנו את התורה מה תועלת לנו בהקרבתנו לפני הר סיני • דאי לאו התורה שניתנה עליו מאי רבוקא מכל גבעות עולם • וי"ל כי זה ידוע כי במרה נלטו על קצת מצות כמבואר בסנהדרין. וידוע כי במצוה ראשונה זוכה האדם לחיי העו"ה • כמבואר בהרמב"ם במסכת מכות כפי המשנה 'והוא הותרו הלו קרבנו המקום לעבודתו בלבד לפני הר סיני' כלומר קודם בואינו להר סיני דהיינו מצות שזונו במרה היה דיינו בזה לזכות בעולם שכולו טוב • אלא אף זה הפליא לעשות עמנו כחסדיו ורחמיו המרובים • שנתן לנו את ההוראה גימטריה תרי"א • כגלע"ד נכון.

אי נמי יובן לע"ד כמ"ס הרכ לקט יוסף ערך ארץ ישראל סי' ד' דהקב"ה כפה עליה ההר כדי שיהיו נשואי ה' • ובישראל בהונם ובהנוסח לא יוכל שלחה • ואינו רשאי לגרש את ישראל מעל פניו • וכסי' ג' כתב דהתורה היא שטר כתובה • וזה ידוע טעם כתובה כדי שלא תהיה קלה בעיניו להוציאה • והיינו דקאמר אלו קרבנו לפני דייקא דמשמע שכפה עליו ההר • בהכי סגי • ללא יוכל להוציאה • ותורה למה לי לכתובה • הלא בלא"ה אינו קל בעיניו לגרש כי לא יוכל לשלחה ובה"ד כתיבנ' דהתורה היא כמו שטר כתובה • בין תכין טעם נכון למשנה תורה • דהא קי"ל דנריך לחזור ולכתוב מעניינו של שטר בשיטה אחרונה כדאי' בח"מ סימן כ"ד • וע"כ חזר משה איזה כמה פרטים וכמכס במשנה תורה • כי היכי דהיהו חזרה מעניינו של שטר בשיטה אחרונה וכו' ק' •

הגדה של פסח קרב

עַל אַחַת כַּמָּה וְכַמָּה טוֹבָה כְּפוּלָה
וּמְכַפֶּלֶת לְטָקוּם עָלֵינוּ הוֹצִיאָנוּ
מִמִּצְרַיִם: עָשָׂה בָּהֶם שְׁפָטִים • עָשָׂה
בְּאֱלֹהֵיהֶם • הָרַג בְּכוֹרֵיהֶם • נָתַן לָנוּ
אֶת מָמוֹנָם • קָרַע לָנוּ אֶרֶץ הַיַּם •
הֶעֱבִירָנוּ בְּתוֹכָהּ בְּחֶרֶב • שָׁקַע
צָרֵינוּ בְּתוֹכָהּ • סִפֵּק צָרְכֵנוּ בְּמִדְבָּר
אַרְבָּעִים שָׁנָה: הֶאֱכִילָנוּ אֶת הַמָּן
נָתַן לָנוּ אֶת הַשֶּׁבֶת • קָרַבְנוּ לְפָנֵי הַר
סִינַי • נָתַן לָנוּ אֶת הַתּוֹרָה • הִכְנִיסָנוּ
לְאֶרֶץ יִשְׂרָאֵל • וּבָנָה לָנוּ אֶת בַּיִת
הַבְּחִירָה לְכַפֵּר עַל כָּל עֲוֹנוֹתֵינוּ:
רַבֵּן גַּמְלִיאֵל הָיָה אוֹמֵר • כָּל מִי שֶׁלֹּא
אָמַר שֶׁלֹּשָׁה דְבָרִים אֵלּוּ בְּפֶסַח
לֹא יֵצֵא יְרֵי חוֹכְתּוֹ • וְאֵלּוּ הֵן • פֶּסַח •
מִצָּה • וּמְרוֹר:

פֶּסַח שֶׁהָיוּ אֲבוֹתֵינוּ אוֹכְלִין בְּזִמְנָה
שֶׁבֵּית הַמִּקְדָּשׁ קָיָים עַל שׁוֹם
מָה • עַל שֶׁשׁוֹם שֶׁפֶּסַח הִקְדּוּשׁ: רוּךְ
הוּא עַל בְּתֵי אֲבוֹתֵינוּ בְּנִצְרַיִם
שֶׁגָּמַר

הגדה של פסח

שָׁנְאֵמַר וְאִמְרָתֶם זִכַּח פֶּסַח הוּא לִי
אֲשֶׁר פָּסַח עַל בְּתֵי בְנֵי יִשְׂרָאֵל
בְּמִצְרַיִם בְּנִגְפוֹ אֶת מִצְרַיִם וְאֶת
בְּתֵינֵנוּ הִצִּיל וַיִּקַּד הָעַם וַיִּשְׁתַּחֲוּ :

וְאִמְרָתֶם זִכַּח פֶּסַח וְכוּ' • כמדורס פליאה
חיתה ואמרתם זכח פסח • מכאן
מדורסים בהלכות פסח קודם לפסח ליום עכ"ל •
והוא פלא כשמו כן הוא • וזה פירושו כי חזי פי'
היא מי וחזי ס' היא ל' • וחזי ח' היא ד' • הרי
למ"ד • ר"ל שכשאתה זוכח הפסח לחלצין יהיה
למ"ד • ותהיה הדרסה בהלכות פסח קודם לפסח
למ"ד יום וק"ל •

ואוחז מלה כידו ויאמר

מִצָּה זו שְׂאֵנוּ אוֹכְלִין עַל שׁוּם מָה •
עַל שׁוּם שְׁלֵא הִבְפִּיק בְּצֶקֶם שֶׁל
אֲבוֹתֵינוּ דְהַחֲמִיץ עַד שֶׁנִּגְלָה עֲלֵיהֶם
מֶלֶךְ הַמַּלְכִּי הַמְּלַכִּים הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא
וְגַם מִיָּד שְׁנֵאֵמַר וַיֹּאפּוּ אֶת הַבֶּצֶק
אֲשֶׁר הוּצִיאוּ מִמִּצְרַיִם עֲנֹת מִצּוֹת בִּי
לֹא חָמַץ כִּי גִרְשׁוּ מִמִּצְרַיִם וְלֹא יִכְלוּ
לְהַתְמַהוּגֵם צָדָה לֹא עָשׂוּ לָהֶם :

חנדה של פסח קלג

מצה זו שאנו אוכלים על שום מה וכו' עד
ולא יכלו להתמהמה • מרור זה שאנו
אוכלים ע"ס מה • כל שום שמררו המלרים את
חיי אבותינו במלרים • וקשה דא"כ הפכא מבני
ליה • וי"ל דהטעם דלא נשלים גלות מצרים • בי קיה
ירא הקב"ה לבלתי יטקעו בחמשים ש"ט • שאפי' אי
כיו טוהים הפי' עוד רגע אחד היו נשמעים בשער
הגו"ן • ושוב לא היה להם תקנה עולמית • ותכלום
הגלות השלימוס בשחר גליות • זה אומרו של
הספיק עד שנאלס • והיינו טעמא לבלתי יטקעו •
והיינו טעמא דמרור זה שאנו אוכלים בגלות
החל הזה האחרון מן הרצון ודו"ק •

ובזה יוכן פתח דברי המניד כל דכפין יתי
ויכול • השחא הכא עבדי • לשנה הכנה
נארעא דישראל בני חורין • דזה ידוע דגאולה
מלרים היתה ע"י הכינה • אבל הגאולה היתה
ע"י שער המ"ט שכה • וזה רמזו כלסון הוה"ק
וגלא בנימטריא מ"ט סליק לון • לכן לא היתה
גאולה שלימה • אבל הגאולה אחרונה יפתח גם
שער הגו"ן • ותהיה גאולה שלימה • אך קשה דמי
יפתח שער הגו"ן • ומי לנו גדול ממשה ולה גלות
לו אלא מ"ט • וי"ל דגדול הפושטה לדקה בסתר
יותר ממרע"ה • ואפשר דע"י עטית לדקה אס
תהיה בסתר יפתח שער הגו"ן • ותהיה גאולה
שלימה • כי זה ידוע דגאולה זו היא חלויה ועומדת
על מלות הדקה שנאמר סמרו מספט ועטו לדקה •
וזרה טעם הדרדקי אלף כינה בלומר מי יוכה
לשער האלף הנשאר סתום בכינה • ע"י
גמול דלים ומיהדר תפיה דלית מגימול כי יוכו
כג
דליתכ

הנרח של פסח

דליתוב בלגעה • כי ע"י הנתינה נסתר יהיה גזו

ממטה •

והשתא אתי שפיר כוונת המגיד כי בכל שנה

דרכו של עני לעמוד בחוץ ופשוט

ידו לפניו כדאי' במשנת דריש שבת • וא"כ ה'

לך לדקה בפרהסיא גדולה מזו • להכי קאשו

עכשו כל דיכפין ייתי ויכול כלומר נכנס לפניו

ויהיה כאלו מכני הבית • והוי לדקה מתן כסתר

עד שמתח זה נוכח ונחיה ונחיה לטנה באה נח

חורין גאולה שלימא שאין אחריה עוד טיעבור

ותהיה הגאולה ההיא ע"י שער החמשים שעה

כינה •

ובזה נלע"ד כוונת רז"ל כשיצאו ישראל ממצרים

קבלו עליהם לעשות חסד זה עם זה

כי לפי שלא נגאלו אלא במ"ט • ורצו שתהיה

הגאולה ע"י שער נו"ן • לכן קבלו עליהם לחשו

זה עם זה כלומר כינו לכינו אין רוחה ואז

יגאלו בשער הכו"ן • ודו"ק •

גמשך לזה ראיתי להביא מה שהקשה שח

סס אהרן ז"ל בזה דמאי האי דקאשו

המגיד שלא הספיק ולקס להחמין • הלא אנו קי'

דשיעור חימוץ הוא כשיעור מהלך רובע מיל וכו'

היו הולכין מרעמס לסוכות ערך ק"ך מיל

וא"כ איך לא נתחמץ בשעות אלו עד שהעיד עליה

הכתוב ויאפו את הבצק עינות מצות • ואפי' תימ

בדעת המדרשים דכרנע אחד באו לשם מ"מ ויחס

את הבצק היכן אפו ומתרגם יהונתן ע"י חמ

הרי טעכ"ס היו טוהין עד כחוס השמש דא

בארבע שעות של היום ואיך לא נתחמץ הבצק • וגו'

לי

הגרה של פסח קלד

לִי דְסוּף פ"ק דְקִדּוּשֵׁין אִמְרִינן דְעִגוּת סְהוּלֵיהוּ
 יִשְׂרָאֵל מִמְלָרִים טַעְמוּ בְהֵם טַעַם הֵן וְהֵנָּה כִּמּוֹן
 נִהְיֵב וְטַעְמוּ כְּטַעַם לֶסֶד הַשֶּׁמֶן וְכַמְלֵרֵם דּוּרְשֵׁי
 וְשׁוּמוֹת הַזֵּמֶרִים לֶסֶד לֵישׁ"ת שֶׁמֶן וְדִבְשׁ וְכִיּוֹן
 גִּנְזָק הִזֵּה הִיָּה כִּמּוֹ שְׁכִילוּשׁ כְּשֶׁמֶן וְדִבְשׁ קִי"ל דְּמִי
 גִּירוֹת הֵינֶם מִחְמִיץִין וְהֵנָּה הַדְרָסֵן הַגְּדוּל כַּעַל
 גְּרִית סְלוֹם הַעִיר כֹּזֶה לְהַקְשׁוֹת אֲנֵעֵל אֲנֵדֵה דְאִמְרֵ
 הָאֵל כְּלַחְמָא עֲנִיא וְכוּ'. וְהָרִי אֲכוּתִינוּ הִיּוּ אוֹכְלִין
 מִלֵּה עַסִּירָה כִּיּוֹן דְּטַעְמוּ בְּעִגוּת מִלּוֹת אֲלֵהֶם
 טַעַם מִן וְלַע"ד נִרְהָה דְאֵעִפִּי"כ שְׁפִיר נִקְרָא לַחֵם
 שְׁנֵי כִיּוֹן דְּטַעְמוֹן רָאוּ וְלֹא מִמֶּסֶן כְּדִרְשׁוּ בְּפִסּוּק
 וַיִּעַן וַיֹּאכִילֶךָ אֵת הַמֶּן. דְאִמְרוּ דְלַכְךָ קְרָאוּ עֲנוּ
 ג"ס שְׁלֹא רָאוּ עֲמִסָּן. עֲבַח"ד כַּח"י לַמ"ס עֲסַחִים
 דָּף י"א ע' ג' וְדַפְח"ס

מְרוֹר נְהִי שֵׁי יֵאָכְלִין עַל שׁוּמָה *
 עַל * * * * *
 אֲבֹתֵינוּ בְּמִצְרַיִם * שְׁנֵי אֲמָר וַיִּמְרְרוּ
 אֵת חַיֵּיהֶם בְּעִבּוּדָה קָשָׁה בְּחֹמֶר
 וּבִרְבִּנִים וּבְכָל עֲבֻדָה בְּשָׂדֵה אֵת
 כָּל עֲבֻדָתָם אֲשֶׁר עָבְדוּ בָהֶם בְּפָרְךָ:

מְרוֹר זֶה שֶׁאֵנוּ אוֹכְלִים עַל טוֹם מְהוּכּוֹי־שְׁנֵי אֲמָר
 וַיִּמְרְרוּ אֵת חַיֵּיהֶם * הֵנָּה מִלֵּינוּ לְרוֹל
 חֲמֵסָה שְׁמוֹת קְרָאוּ לְמְרוֹר * וְהֵם מְרוֹר חֲרַחְבִּינָה
 חֲמֵכָא עוֹלָשִׁין חוֹרֵת. כְּלַע"ד לְהַלְבִּישׁ דְּרַךְ רִמּוֹ
 מְרוֹר נֶגֶד מְלָרִים שְׁנֵי אֲמָר וַיִּמְרְרוּ אֵת חַיֵּיהֶם *
 חֲרַחְבִּינָה

הגדה של פסח

אֲרַחֲכִינָה כֻּלְּפִי בְּכֹל הַרְטָעָה שֶׁהֲרִיכָה אֶת כְּמִיטֵי
תַּחֲכֹּף כָּל קֶבֶל מִדֵּי חֲסֵר תִּמְכּוּ כִּידְעוּ לְבָנוֹת כִּי
סָכִי וְתִמְכְּנֵנִי ה' שְׁלֹא נִפְּוֹל כִּי־דִמְיוֹן הַרְטָעֵי עוֹלָמִין
עוֹל יוֹן הַרְטָעָה שְׁנֹרֵי שְׁלֹא לְלִמּוּד וְזֶה עוֹלָמִין
לְסוּן שְׁנֹן . חוֹרֵת כִּנְגֵד נְלוֹת הַחֵל הוֹזֵה שֶׁהַקְּלָה
עֲתִיד לְהַחְזִירָנוּ וְלְהַחְזִיר מַלְכוּת יִשְׂרָאֵל הַמִּיחֲלִים
חֲסִדֵי הָאֵל עַל גְּזוּלְתֵינוּ וְעַל פְּדוּת נַפְשֵינוּ . וְקַל

בְּכָל דּוֹר וְדוֹר תֵּיב אָדָם לְהִרְאוֹת
אֶת עֲצָמוֹ בְּאֵלֵינוּ הוּא יֵצֵא
מִמִּצְרַיִם שְׁנֵאֵמַר וְהִגִּדְתָּ לְבִנְךָ בַּיּוֹם
הַהוּא לֵאמֹר בְּעִבּוֹר זֶה עָשָׂה יי לִי
בְּצֵאתִי מִמִּצְרַיִם . שְׁלֹא אֶת אֲבוֹתֵינוּ
בְּלִבְדָּ גָּאֵל הַקְּדוֹשׁ בְּרִיךְ הוּא אֵלֵינוּ
אֶף אֹתָנוּ גָּאֵל עִמָּהֶם שְׁנֵאֵמַר וְהוֹצֵאתָ
הוֹצֵאתָ מִשָּׁם לְמַעַן הִבִּיא אֹתָנוּ לְתַחַת
לְנוֹ אֶת הָאָרֶץ אֲשֶׁר נִשְׁבַּע
לְאֲבוֹתֵינוּ :

וּמְנִיחָה אֶת הַכּוֹס כִּידוֹ וְלוֹמַר

לְפִיכָּךְ אֲנַחְנוּ חַיִּיבִים לְהוֹדוֹת
לְהִלֵּל לְשַׁבַּח לְפָאֵר לְרוֹמֵם
לְהַדְרֵם וּלְקַדְּמֵם לְמִי שֶׁעָשָׂה לְאֲבוֹתֵינוּ

וּלְנוּ

הגדה של פסח קרה

וּלְנוּ אֵת כָּל הַנִּסִּים הָאֵלֵּינוּ הוֹצִיאָנוּ
מֵעַבְדוֹת לְחֵירוֹת וּמִשְׁעָבוֹד לְגְאוּלָּה
וּמִגְלוֹן לְשִׂמְחָה וּמֵאֵבֶל לְיוֹם טוֹב
וּמֵאֲפֵלָה לְאוֹר גְּדוֹר וְנֹאמַר לְפָנֶיךָ
הַלְלוּיָהּ :

הַלְלוּיָהּ הַלְלוּ עַבְדֵי יְהוָה הַלְלוּ אֵת
שֵׁם יְהוָה : יְהִי שֵׁם יְהוָה
מְבָרָךְ מֵעַתָּה וְעַד עוֹלָם : מִמְזֻרָה
שֶׁשֶׁשׁ עַד מְבֹאוֹ מְהֵלֵל שֵׁם יְהוָה יְרֵם
עַל כָּל גּוֹיִם יְהוָה עַל הַשָּׁמַיִם כְּבוֹדוֹ :
מִכִּי הָיָה אֱרֵהֵנוּ הַמַּגְבִּיחַ לְשִׁבְתָּ :
הַמְשַׁפִּילֵי לְרֵאוֹת בִּשְׁמַיִם וּבְאָרֶץ :
מִקִּימֵי מַעַפְרָדֵל מֵאֲשַׁפְתֵי יְרֵם אֲבִיוֹן :
לְהוֹשִׁיבֵי עַם נְדִיבִים עַם נְדִיבֵי עַמּוֹ :
מוֹשִׁיבֵי עֵקֶרֶת הַבַּיִת אִם הַבָּנִים
שִׂמְחָה הַלְלוּיָהּ :

בְּצֵאת יִשְׂרָאֵל מִמִּצְרַיִם בֵּית יַעֲקֹב
מֵעַם לוֹעֵז : הִתְהַרְהַר יְהוָה
לְקַדְּשׁוֹ יִשְׂרָאֵל מִנְשֻׁלוֹתֵיהֶם רָאָה
וַיִּנָּם הַיַּרְדֵּן יִסַּב לְאַחֹר : הַחֲרִים

הגדה של פסח

בצאת ישראל ממצרים בית יעקב מעם לועז
היתה יהודה לקדשו ישראל ממסלותיו:
יוב"ן לע"ך כלפי מה דא"י נפ"ט דכרכות כי
הקב"ה לא עבד ניסא לסקרי. ענד נקדים מה
דא"י ברט"ו סדר יתרו כה תאמר לבית יעקב אלו
הנשים - עוד נקדים מה טהו המצרים לועזים על
ישראל אט בנופן שלטו בנשותיהן לכ"ט הוא אומר
בנ"ה ישראל ממצרים בית יעקב אלו הנשים מעם
לועז. העם היו לועזים עליהם סגו ונבעלו למצרי'
והקרא יהיב טעמו כי היו אומרים יהודה לקדשו
דמצרים. מלשון לא יהיה קדש. טהרי ישראל
עמסלותיו גסון ממסלה. ואם בנופן שלטו וכו'.
וסותר זה מהים ר"ה הוינום דקוב"ה ניסא לסקרי
לא עבד. אלא ודאי טהם בני אבותיהם ודו"ק.
או יאמר קרוב לזה בהקדים הא דא"י
כהן ספדה את אשתו מותר כה
דמסתמא לא נטמאת כשבימה דאי נטמאת לא היה
פודה אחיה דלא יהיב היניש זויה בבדי. והוא
הומר בית יעקב מעם לועז טהו לועזים עליהם
הגויים לומר כי זונים הם. וא"כ למה היתה יהודה
לקדשו סקדטס לו להטה. ואלא הקב"ה הוא כהן
וחסור כשכוייה. וכ"ה ומנא לך סגו. לו"א ישראל
ממסלותיו דמצרים. ואם בנופן שלטו. ודו"ק.
וזהו אלגי טעם מארו"ל בפסוק הכן יקיר לו
אפרים. אמר הקב"ה כיוקר עמדו לו
ישראל במצרים כמה משפחות ערוכ הפסדתי
עליהם כמה צפרדעים וכו'. ו"ק דלמאי נ"מ הודיענו
סהין עליו כיוקר. אלא כי היכי דלא תיעה אומות
בעולם דישראל הם אסורים על קונס. לו"א הכן
יקיר

הגדה של פסח קרו

יקיר לי סקניתי אותם גיוקר • וזהו אות ועופת
חותך סהם מותרים כיון דלא יהיב איניס זוויה
צכדי ודו"ק • טוב מנחתי להרב נאות יעקב מאמר
זה כמ"ס בדף כ"ד יעו"ס • וסלי"ת סכיונתי לדעת
עליון • ושוב מנחתי להרב מלכי בקרם בפירושו
להלל שהביא כמו כן משם הרב נחונת פסים •
והוסיף לומר דהיינו דמסיים קראי הים ראה ויכוס •
ואלו זינו לא היה הים נקרע לפניהם אלא הדרכה
היו המים טובעים אותם כדין אשת איש אינמה שהיא
בחנק ומי שחייב חנק או טובע בנהר כדא"י בפרק
אלו נערות ודפח"ח

ובהא דכתיבנא סקיו הענרים לומים אם
כגופן שלטו כגשותיהם לכ"ס התשובה
לזה דמס י"ה מעיד עליהם שלא חטאו • ועוד דהכא
על אשת איש היא והוא בחנק והם עברו בים ולא
נחנקו • וקוב"ה לא עביד ניסא לשקרי אלא ודאי
שלא היה בהם זנות

וזוהו לדעהי בונות מקרא שכתוב ביטעיה מ"ני
אל תירא כי גאלתיך • קראתי בשמך לי
אתה כי תעבור במים איתך אני וכנהרות לא
יסטפוך • שהכוונה הוא אל תיראו מהלעז אחר
הגאולה • האחד קראתי בשמך יש עדות שלי אתה
דהין השכינה יורד אלא כמיוחסים • ובשם שלכם
עובד שאני שרוי בכם • שהרי שיתפתי שמי בשמיכם
ועוד כי תעבור במים וכו' ולא עביד ניסא לשקרי
והד"ק בגלע"ד •

רקרו בארים גבעות בבני צאן: מה
לה הים כי תנוס הירדן תסב לאחור:
ההרים

הגדה של פסח

הַתְּרִים תִּרְקְדוּ כְּאֵילִים נִבְעוֹת כִּכְנִי
צֵאן : מִלְּפָנֵי אֲרוֹן חוֹלֵי אֶרֶץ מִדְּבָרֵי
אֱלוֹהַּ יַעֲקֹב : הַהֶפְכִי הַצּוּר אֲגַם מִיָּם
חֲלָמֵי שְׁלַמְעִינוּ מִיָּם :

מה לך הים כי תניס הירדן תסוכ לאחור י
מלפני זרון חולי ארץ * מלפני איה יעקב
ההופכי הצור אגם מים חלמיש למעינו מים * יוכן
צהקדים מ"ש המפול"ל כי היסטען שלא להקרע לפני
משה * כי הוא חשוב שהוא מוקדם בכריאה כי המים
והים נכראו ביום שלישי ואלה"ר נכרא ביום ששי *
עד שנטה הקב"ה יד ימינו על ידי משה ונקרע
מפניו * ולכן בעניותין בדרשותי סדר יתרו כתבנו
דפלוגתא זו של הים עם משה אי מוקדם בכריאה
עדיף או מאוחר * תליא בפלוגתא דא"י ביומא אי
עולם מזיון נכרא דהיינו מהמלכו דכתיב מזיון
מכלל ופיימילא א"י נכראת תחינה * א"כ מוקדם
עדיף * ולמ"ד עולם מן הכדדין נכרא * עמילא
מאוחר עדיף * והיינו דפרכינן ליה לים וירדן למה
נסו מפני ישראל * והלא יש לו דין קדימה בכריאה
ואינו עדיף מנייהו * וכ"ת דמאוחר עדיף ומוכרח
לכוס * לזה אמר מפני ארון חולי הארץ כלומר דמזיון
טהור מקום הארון ה' מסס ארעא אחולי מתחלא *
וא"כ מוקדם עדיף ועל מה רץ זה הים * והשיב הים
דבאעת לא נסתי מפני משה ויאוסע אלא מפני איה
יעקב דודאי הוא ראשון והוא אחרון סהרי הנה
כרא אותי * והיסך הצור והחלמיש למוס כדתי
במגינה

דגדה על פסד קלו
בחגיגה חכמים מפולנוה מדס מפכיס מימי הכוס
ודו"ן

ברוך אתה יי אלהינו מן הַעוֹלָם
אֲשֶׁר גָּאֲרָנוּ וְגָלָ אֶת אֲבוֹתֵינוּ
מִמִּצְרַיִם • וְהַגִּיעָנוּ הַקִּלְדָּה הַזֹּה •
לְאֶכּוֹל כּוֹמֵצָה וּמְרוֹר • בֵּן יי אֱלֹהֵינוּ
וְאֵלֵהי אֲבוֹתֵינוּ • הַגִּיעָנוּ לְמוֹעֲדִים
וְלִדְגָלִים אַחֲרֵים הַבָּאִים לְקִרְאָתֵנוּ
לְשֵׁרוֹם שְׂמֵחִים בְּכַנֵּן עִירָךְ • וְשִׂישִׁים
בְּעִבּוֹדֶתְךָ • וְנֹאכַל שֶׁם מִן הַפְּסָחִים •
וּמִן הַזִּבְחִים : אֲשֶׁר יַגִּיעַ רְמֵן עַל קִיר
מִזְבֵּחַךְ לְרִצּוֹן • וְנִוְדָה לְךָ יִשִׁיר חֲדָשׁ
עַל גְּאֻלְתֵּנוּ וְעַל פְּדוּת נַפְשֵׁנוּ בְּרוּךְ
אַתָּה יי גְּאֹל יִשְׂרָאֵל :

הגדה של פסח

שפוך

הִמְחֵק אֶל הַנְּגִיִּים אֲשֶׁר לֹא יָדְעוּךָ
וְעַל מַמְלָכוֹת אֲשֶׁר בְּשִׁמְךָ לֹא קָרְאוּ
כִּי אָכַל אֶת יַעֲקֹב וְאֵת נְוֹהוֹ הַיְשָׁמוֹ:

שפוך חמתך א הגויים אשר לא ידעוך ואל ממלכות אשר בשמך לא קראו
ואת יעקב ואת נוהו השמו:
מ.

הגדה של פסח קטא

מה שיינו זכירת עונות עסקודם אקדמה פנימ'ג
הרב עירדוד ביטוב המקרחות הללו בהקדים דישאל
היה להם כדון טור חס מלך כי הם מורע יעקב
סנקראת חס : לכך מת משוס דחלה"ר היה לו דין
פועד ויעקב דינו כטור חס לשלם חלי נוקם היא
אפיסת הכחות ולא מיתה ממש והכי נמי ישראל
שהם זרע ועקב אם חטאו בעונית עונסם כחגי נוק .
יען שסודם טוב ואין מועדים להזיק ותען חגיגין
צפרק כיכל הרגל אומר פלגא נוקא רב פפא אומר
קנסא הוא : משוס דסתם טורים בחוקת שימור
קיימי וכדון הוא דלא בעי לשלומי כנל אלא
דקנסא קנסיה כי היכי דלינטריה לתוריה ורב
שסת אומר פלגא נוקא ממונא : משוס דסבר
דסתם טורים לאו בחוקת שימור קיימי : וכדון
הוא דכוליה בעי לשלומי . אלא משוס דלא איעד
חס עליה רחמנא לפוטרו בחגי נוק : וככתובות ריש
פרק אלו נערות מוכח דממון ומיתה לא מחייבינן
תרוייהו משוס דכדי רשעתו על רשעה אחת אהה
מחייבו : ולא על שתיים דקיס ליה בדרכה מניה .
אבל קנס ומיתה אע"ג דמיקטיל משלם אקגם .
משוס דקנסא חידוש הוא שחידה תורה : ואפי' כי
מיקטיל משלם : א"כ ישראל שחטאו בירושלם
הרבה ושל קלחם היו חייבים מיתה וכמקלחם היו
חייבים ממון : וממון שלהם היה כהמ"ק כדאיתא
בס' דברי שלום ועשו לי מקדש מממון כיוצא מלרים
שהיה סבר עבודתם : וגם אלנות שנטע יעקב
במקרים הביאים אל המקדש יעו"ב בדרוש י"ג .
א"כ למ"ד פלגא גוקא קנסא וגבי קנס מת ומשלם
א"כ היו ישראל חייבי מיתה וממון חורבנה בית אלא
דהשבחן

הגדה של פסח

דאטבחן דישראל ע"כ דים להס דין סימור גבת' אים
סימור קיימי כדאימח בעשרה מאמרות של חומות
ירושלים הפקדתי סומרים דארבע סומרים סס
בגד ארבע אותיות סס הוי"ה על כל חומה היה
סומר אות אחת מסמו של הקפ"ה יעו"ט דף י"א
ע"כ מהבזכרו סמירה בודאי ללא בחוקת סימור
קיימי ו"כ בהו הוי פלגא נוקא מעונא זכדין הוא
דכולה בעי סלומי אלא דפטריונהו כפלגא ולעולם
החלי הוא מעונא ו"כ בהתחייבס עיתה וממון
פטירו ממון דקיס להו בדרכה מיניס דהינו
עיתה י

והיינו דקאמר ספוך חמך אל הגויס אומות
סל מטה ועל ממלכות הסרים שלהס
סהס למעלה והספיכה היא על אשר שבסמך לא
קראו הוא סס הוי"ה הרסוס על החוקות
ירושלים וחותהסס הרסוס על חומות ירושלים לא
קראו וכי תימא ומנא לך ללא קראו לזה אמר
כי אכל את יעקב מיתס ואת נויכו קאמו מעון
ואס היו עסגייחיס דלאו בחוקת סימור קיימימנא"כ
הוי פלגא נוקא מעונא לא היו עוסיס פהס מרהי
לריענות ממון ומותה אלא ודאי ללא קראו קאמר
לבן ספוך עליהס חרון אפיקודו"ק

וגלעיד דמהאי טעמא סקב"ה מוחל וסולח
על סלסה פסעי ישראל ומרביעי
ואילך מתחיל העונס א"ס למ"ד פלגא נוקא קגסא
דכסלסה עגנות האסונות סיסטא האדם עדין הוא
סור תס ופלגא לידיה קנסא והנה פסעמו של
האדם מעידה בו כלילה על מה טעסת ביוס י
דכתיב עסי בבת חיקך וכיך כל האדם ומתוסי גרות
ליה

הגדה של פסח קטב

ליה מודה בקנס דפסור מן הקנס" ולכן הינו נוקם
על שלטה ראטונם ולכן אחר שאמר הנביא שפוך
דמוכה דהעיקר הוא בישראל פלגא נוקא ממוגא
דבא לאו בחוקת שמירה קימי וא"כ יתחייבו גם
על השלטה ראטונות לז"א חעפי"כ עטה פמנו
לפנים משורת הדין כזה ונתפוס כמ"ד פלגת
נוקא קנסא אעפ"י שאין הדין נותן כן ויהיה זה
סלד החסד והרחמים וזהו מהר יקדמונו רחמין
כנלע"ד נכון

ואפשר דמה"ט ייחיה הקב"ה לעה"ל חוטם
אם סניב ולמה לא יניח עליהי ה"ה
לחומה אלא דנט"ס דיומא איהא דט"ס אטומה הם
ואם דטכינה אוכלת כל החטות יעו"ס וא"כ חלו
היה השומר נבריא אל א"כ לא תהיה שמירה שלו
מעולה והו"ה דסתם שורים בחוקת שימור קימי
ולא זרכי שמירה מעולה והו"ל פלגא נוקא קנסה
והיה נוטל המקדש מהם אף אם היה נבריא השומר
דהק"כ היה שורפו כי אם אוכלת אם משא"ב
בטיהיה הוא בעלמו חומת אם שאין אחריה שום
א"ש שיכולם לעמוד בפניו יהיה מוכח דסתם שורים
לאו בחוקת שימור קימי וא"כ פלגא נוקא ממוגא
ובאטר יתחייבו ממון ומיתה הדין הוא דקיס ליש
פדר"מ: דהיינו מיתה ומיתה ליכא אז כי כלע
הסות לנכח ולא יטאר רק עונש ממון דהיינו
שיחריב כהמ"ק ולא יוכל דקיס ליש כדר"מ
חמרינן אם כי ליכא מיתה כדחמרינן כחולין
דף פ"א ע"כ אליבא דר"ל להפי"כי לא איתרו
פיה למיתה אינו לוקה ואינו מטלם ואף כי יש
לזחות דטאני התם דהא מיהא ז"ל מיתה כי
מיהרו

הגדה של פסח

מיהרו כיה ע"ס ודו"ק *

וכזה יוכן מארז"ל בטעם שהמרו ישראל נעשה
ונשמע אטר הקב"ה ויקמו לי תרומה:
דאי' כמדעט עטו סוכה לסומר טובה ויסמור
אתכס • וכשבת דרטו דקדימת נעשה • מורה על
חמותן כהקים צבו תומת יטרים תנחם • ולכן
כטאמרו נעשה ונשמע • שמורה שהם כמו סור דלה
סייך הם ומועד חלא גבי סור • וכטון דסהט
סורים להו כחוקת סימור • אמר הקב"ה ויקמו
לי עטו סוכה לסומר • ודו"ק סיטב •

לא לנו יהוה לא לנו כי לשמך תן כבוד
על חסדך על אמתך : קמה יאמרו
הגוים איהנא אלהיהם : ואלהנו בשמים
כל אשר חפץ עשה : עצביהם כסף וזהב
מעשה ידי אדם : פה להט ולא דברו
עינים להם ולא יראו : אזנים להם ולא
ישמעו אף להם ולא יריחון : ידיהם ולא
ימיטון רגליהם ולא ירלכו לא ידהנו
בגרוגם : כמותם יהיו עשיהם כל אשר
בטח בהם : ישראל בטח ביהוה עזרם
ומגנם הוא : בית אהרן בטחו ביהוה
עזרם ומגנם הוא : יראי יהוה בטחו
ביהוה עזרם ומגנם הוא :

לא לנו כי לשמך תן כבוד • יוכן
לע"ד כהקדים מ"ס הרב מסר"מ אלשיך ז"ל

הגירה של פכה קמג

שמה שנראה בתוכחות הגירה תמיד שם הג"ל
בעל הרחמים אפשר לידון אחד משני פנים או כי
המדת רחום תהפך להם לרועץ ורודף לחייבם
מתוך הכעס הגדול שהיה בם והם נרמו לעצמם או
בהיפך כי בזה שם הרחמים כדי להפסיד מדת הדין
ולחקר אותה לכל ויהיה כליון גמור וזוהי המר כי
תראו בתוכחותי כי שם ה' אקרא אל תחשבו שהוא
כפנים הראשונים ותחשבו שהוא להגדיל הכעס הלא
אדרבה הונו גדל לאלהינו אשר לא עזב חסדו
והתמו יברנו רחם יזכור

וזרו לדעתי כוונת מאמרם ו"ל ביומא דרשעים
הם אלף שאלו בטחונם ב"ה כלומר כעס
רחמים דכתיב בתוכחות וכו שמו הבטחון
דמדאדבר לים תמידתי שהוא לשכך ולהפיץ דעתיה
דמדה"ד והיינו דקאמר לא לנו ה' כלומר שלא
נעבור הלכו שהוא נשמטריא אלהים ע"ה מה שפי'
הרכ בתיקון חנות וזכור ה' מה היה לנו שהרחמים
נספך לאלהים הכי נמו קמני לא הזכיר משה שם
הו"ה בתוכחות דידים עבור הלכו דהיינו שגם
ההו"ה נהפכה לדין חלילה לומר כן אלף לא לכ"ו
נהגת מדה זו עם עמו ולחן מרעיתו כי לשמך
מן כבוד כמאמר נביאך הונו גדל לאלהינו ה"כ
לשמך מן כבוד כי היכי דניהו שם הו"ה נראה
נעיקר דהדרבה יתפך הדין על חסדך ודו"ק כי
נכון הוא בט"ד

ויתכן שזה יהיה כונת הפסוק כי שם ה' אקרא
הונו גדל לאלהינו ע"ה ג"ה קרב אדרת
אליא דרשן דאי הוה מיקרי משה הו"ה כעין
מה שיקרא המטיח לעת"ל : לא היה שולט בו המות
והטעם

הגדה של פסח

והסמס קוא מסוס כי מס בויה הוא נכחי למס"פ
שזה כינוי כו"ש סזינס אלז בדרך השאלה בתפורס
הגלינו בהרבה מקומות : ולכן היה די להקרא כסס
זה דאלרי"ס : וזה ידוע כי מות מסה הוא גרס
טובות רבות לישראל ולמתי מדבר : למתי מדבר
שיקופו עמו כמח"ה . ולישראל שספך בקב"ה חמתו
על העניס כידוע כ"ז מחכמי המפול : וזה אומר
כי מס ה' אקראי קרי ביה אקרא לעת"ל כסס בו"ה
לא כן עתה סאני במדרגת אלהי"ס : וא"כ קנו
גודל לאלהינו על זאת : סאני הנורס לכס לחיות כי
היא חייכס כענין מונור להספ ודו"ק .

יהוה זכרנו יברך יברך את בית
ישראל יברך את בית אהרן
יברך יראי יהוה הקטנים עסה גדליס
יוסף יהוה עליכס עליכס ועל בניכס
ברוכים אתם ליהוה עשה שמים
וארץ : השמים שמים ליהוה והארץ
נתן לבני אדם : לא המתים יהללויה
ולא כל יורדי דומה : ואנחנו נברך
יה מעתה ועד עולם הללויה :
אהבתי כי ישמע יהוה את קולי תחנוני :
כי הטה אָנֹנו לי ובִּיטִי אֶקְרָא :
אֶקְפוּנִי חֲבִלֵי טוֹת וּמִצָּרֵי שְׂאוּל סִכְבוּנֵי
צרה

הנדרה של פסח קמ

ג' ה' ו' ג' ו' א' מ' צ' א' : וּבְשֵׁם יְהוָה אֶקְרָא אֲנִי
יְהוָה מַלְטָה נַפְשִׁי חַנּוּן יְהוָה וְצַדִּיק וְלֹא יִינָוֶה
מִרַחֵם שׁוֹמֵר פֶּתָאִים יִירָדְתִּי וְלִי יְהוֹשֵׁעַ
שׁוֹכֵן גַּפְשִׁי לְמַנּוּחֵי כִי יִי גַּמְלָה עָלַי כִּי
בִּיחַד צָחַנְפִּי שִׁמְמוֹת אֶת עֵינַי מִן הַמַּעַה אֶת
בְּנֵי טִרְחִי אֶת הַלֶּךְ לִפְנֵי יְהוָה בְּאֲרָצוֹת
הַחַיִּים הָאֲמֹנֹתִי כִּי אֲדַבֵּר אֲנִי עֲנִיתִי מֵאֲדָר:
אֲנִי אֶמְרֵתִי בַחֲפוּי כָּל הָאָדָם כּוֹזֵב

אני אמרתי בחופוי כל האדם כוזב. מהרס"א
ז"ל בהקדים מ"ס פ"ק דמנילה לא ינעת
ומלאת אל תחמן ינעת ומלאת האמן. וזכו אני
אמרתי בחופוי כלומר השנתי דבר זה בלאט ובחפיון
דהיינו מבלי יגיעה. דע לך כי כל האדם כוזב
גזה. כי זה אי אפשר בשום נד ואופן. ואמר כל
האדם לומר אפי" שהוא גדול בתורה עכ"ל
ולע"ד בדרך הלצה בהקדים מה דאיתא בפרק
חלק זכו אחינסנה לא זכו בעתה וז"ל
הין כן דוד כאלא כדור שכולו זכאי לו כדור
שכולו חייב. והנה יש לפרש דור שכולו זכאי והיינו
זכו אחינסנה. דור שכולו חייב והיינו לא זכו בעתה
וגמלא דבעונן שני תנאים שיהיה עתה וכולו
חייב והיינו דקאמר אני אמרתי בנאולה בחופוי
דהיינו אחינסנה. ואולם אני רואה שכל האדם כוזב
ואינם זכאים כדי שאחינסנה.

ויש לפרש עוד שנס כדור שכולו חייב אחינסנה.
יהא דקאמר זכו כי כיון שקדור כולו חייב

מקרי כה

הגדה של פסח

תיקרו ספיר זכאי * כי מאחר שכולם חייבים *
ודאו שסותחים כל הב"ד של מפלה לחובה וקי"ל
סנהדרין שפתחו כולם לחובה זכאי * והא דקאמה
לה זכו היינו בחזי על חזי או רובם חייבים *
והוא אומר אני אמרתי בחופוי לגזולכם ואונס
מן לי לפחות שיהיו כל האדם כוזב * ואינו רוצה
כולסזכאים כי זה ודאי אינו נכמלה ודו"ק וכעקיבות
משיחא דמר ג"ר הרב מהרש"א ז"ל ועפ"י דרכו
דרך הקדש העינא טוהו כונת הכתוב דמקמיה
הבי האמנתי כי אדבר אני עניתי מאד . כלומר
אימתי תהיה נהמן כדיבורי כי ינעתי ומלהקי
הוא כשאני עניתי מאד שעיינתי עלמי כמאדחאל
לסקוד על התורה יום יום * אני אמרתי בחפוי
כל האדם כוזב * וכדברי הגאון מהרש"א ודו"ק *

מה אשיב ליהוה כל תגמולוהי עלי:
כום ישועות אשא ובשם יהוה
אקרא . נדרי ליהוה אשלם נגדה נא
לכל עמו : יקר בעיני יהוה המותה
לחסידיו : אנא יהוה כי אני עבדך
אני עבדך בן אמתך פתחת למוסרי:
לה אופח זבח תודה ובשם יהוה
אקרא : נדרי ליהוה אשלם נגדה נא
לכל עמו : פחצרות בית יהוה בתוכי
ירושלם הללויה :

הגדה של פסח קטור

נדרי לה' השלם נגדה נא לכל עמו • בחזרות
בית ה' בתוככי ירושלם הללויה • וק"ק
דמי לא ידע דנדריס ונדבות קריכי בחזרות בית
ה' • ומטיטא דחזרות בית ה' הוא בתוככי ירושלם
הס • וי"ל דחיתא כוזה"ק דהמבקש רחמים בתפלתו
ובקשתו • נריך לפתור ענין שאלתו ולא יאמר
בה מידי דמשחמע לתרי הנפי • וקי"ל דהעוסק
ב"ס קורבנות באלו הקרינס ואיתא ביטעיה
דלעת"ל תקרה ירושלם בטס מדג עיר הזמת •
ועין להרג ווי העמודים סגחן טעס נחמד לדבר
הזה יעו"ם • והנה דוד היה מבקש בעו ומטו שהוא
יבנה דוקא המקדש ויקרינ טס כל גדריו לז"א נדרי
לה' השלם ולא תימא בקריאת פרשת נדריס תיסגי
לי • לז"א בחזרות בית ה' • וב"ת טיהיה זה לעזה"ק
אחר התחייה ובמו רכי ישמעאל רכתג אפנקטיק
לבשיבנה בהמ"ק אביא חזאת שמינה • לז"א כי
בקשתי היא בתוככי ירושלם היא העיר הנקראה
ירושלם עתה • ולא הנקראת בטס עיר האמר
דלעת"ל ודו"ק •

והואיל ואתא לידן האי ענינא נימא עילתה
בכונת מהמר המדרס ילקוט ראובני
סדר שמות ע"ס וינדל משה כשראה הקב"ה שמה
היה משער בסבלותן של ישראל נימנה לו פרשה
הסרת נדריס • עכ"ל והוא תמוה • ופוט המאמר
גוה מכוואר ענס כונתו להדיא במ"ר סדר בחקתי
כי משס לוקח יעו"ם • והגלע"ד לפרשו בדרך דרש
בהקדים מה דאי' במפז"ל דנדרי הקב"ה כטביעה •
והנה הסכינה אמרה • וצנדום ת' שנה • וזה ידוע
דמשה הוא בעלה דהטרונימא • וקי"ל דהבעל
מישר

והגדה של פסח

וַיִּכַּר בְּנֵדְרֵי עֵינָוֵי נֶפֶשׁ * וּכְ"ס כַּשָּׂוֵא עֵינָוֵי נֶפֶשׁ
לְבַעַל עַמּוֹ * וְלֹאֲשֶׁה גּוֹפֵה דַסְכִּינָה * מֵהַ הַלְשׁוֹן
הַזֹּמֶרֶת קִלְנֵי מֵרֹאשֵׁי * וְהוּא הוֹמְרוֹ כַּשְׂרָאִיהַ הַקִּבְ"ה
שְׂמֵשָׁה הִיָּה מִזְטַעַר וְהוּוֹ נְדָרֵי עֵינָוֵי נֶפֶשׁ * לִכְן
נִתְּנָה לוֹ פֶּרֶזֶת הַפֶּרֶזֶת נְדָרִים * הַפֶּרֶזֶת דִּיקָה
שִׁיעַר הַבַּעַל לַסְכִּינָה עַל נְדָרֵי ד'ת שְׁנָה * וַיּוֹצִיָאָם
בְּרַד"ו וּק"ל * אֲךָ ק"ק דְחִיסוּק לִי דְעֵינָוֵי הוּא
לְסַכִּינָה דַעֲמוֹ אֲנִי כַּנְרָה וְלַמָּה לִי לַעֲרוֹדֶמֶשׁ
וַיֵּל כְּדוּחַק וּק"ל * אִי נִמְי יוֹנ"ן הַמֵּאֲמַר הַכּוֹ כְּלִפְי
הַא דְאִי כַּמְדַרְשׁ וַיִּרְאֵ בַסְכְּלוֹתָם נִזְטַעַר עֲלֵיהֶם *
וּקְנַל בַּשְּׁנֵי פֶרַע' עַל כַּעֲרֵשֵׁי וּמִקְוֵלֵהֶם יוֹס * סַבְתַּלְנוֹחַ
וְהִנֵּה כ"נ שְׂכַת ח"מ אֲשֶׁר בַּשְּׁנֵי כַּשְׁכ' כְּגוֹדַעֵי וְאִתָּא
בַּפ"ד לְהַרְבֵּ תַנְא רֹחֲמִים ו"ל דָּף י"א ע"ב דב"ב
אִינוּ מוֹזְהָר עַל לֹא יַחַל דְכַרְוֹ דְנְדָרִים וְלֹא דַסְכּוֹשׁוֹת
יַעו"ס וְהִנֵּה מִשָּׁה נִשְׁכַּח לִיתְרוֹ שְׁלֹא לְנִיתָ חוֹן
מִרְשׁוֹתוֹ * וְהִנֵּה כַל"ז לֹא הִיָּה נִתָּן לוֹ פ' הַפֶּרֶזֶת
נְדָרִים דְכַל"ה ב"נ אִינוּ עוֹכֵר עַל לֹא יַחַל * אֲבָל
כַּשְׂרָאִיהַ שְׁנַזְטַעַר בַּסְכְּלוֹתָם זְמוּה נִמְשָׁךְ תִּיקוֹן הַשְּׂכַת
כַּאֲמוֹר * מִשְׁמַע דַּס"ל אִינְאוּ מַכְלַל כ"כ * וְאוֹ הוֹכְרַח
לְהוֹדִיעוּ פ' הַפֶּרֶזֶת נְדָרִים לְהַתִּיר נְדָרוֹ שֶׁל יִתְרוֹ *
וְדו"ק *

הַלְלוּ אֶת יְהוָה כָּל גּוֹיִם שִׁבְחוּהוּ כָּל
הָאֱמִים: כִּי גִבֹר עָלֵינוּ חֲסֵדוֹ
וְאַמֶּת יְהוָה לְעוֹלָם הַלְלוּיָהּ:
הוֹדוּ לַיהוָה כִּי טוֹב כִּי לְעוֹלָם חֲסֵדוֹ:
יֹאמַר גַּא יִשְׂרָאֵל כִּי לְעוֹלָם חֲסֵדוֹ:

יֹאמְרוּ

הגדה של פסח קכו

יֹאמְרוּ נָא בֵּית אֱהֲרֹן כִּי לְעוֹלָם חֲסָדוֹ:
יֹאמְרוּ נָא יְרֵאֵי יְהוָה כִּי לְעוֹלָם חֲסָדוֹ:
מִן הַמִּצָּר קָרָאתִי יְהוָה עֲנֵנִי בַמִּרְחֹק
יְהוָה יְהוָה לִי לֹא אֶרְאֶה מַה יַּעֲשֶׂה
לִי אָדָם: יְהוָה לִי בְעֹזוֹרֵי וְאֲנִי אֶרְאֶה
בְּשִׁנְאֵי: טוֹב לַחֲסוֹת בַּיהוָה מִבְּטַח
בְּאָדָם: טוֹב לַחֲסוֹת בַּיהוָה מִבְּטַח
בְּנְדִיבֹנִים: כָּל גּוֹיִם סָכְכוּנֵי בְּשֵׁם יְהוָה
כִּי אֱמִילִם: סָכוּנֵי נִם סָכְכוּנֵי בְּשֵׁם
יְהוָה כִּי אֱמִילִם: סָכוּנֵי כְדַבְרֵיהֶם
דַּעְכוּ כָּאֵשׁ קוֹצִים בְּשֵׁם יְהוָה כִּי

ה' לי בעוזרי ואני אראה כסוגלי • ראהני
להרב לב אריה ז"ל • שכתב בפ"י פסוק
זה • עפ"י מה דא"י ברס"י בחומש על פסוק אל
תכט אחריו • מטוס דאין אתה גיבול אלה בזכות
אברהם • ואין אתה ראוי לראות במפלתן של
רקעים • וז"ל ה' לי בעוזרי הייט אה"י עוזר
לי כסכילי ולא בזכות אחרים או אני אראה
כסוגלי • מש"כ אה"י יעזריני בזכות אבותי • אז
חין ראוי לי להסתכל במפלתן ש"ר ודפ"ח"א •
ועפ"י יסודו אני מבין כוונת מאמרס ז"ל
כיון שעלו ישראל מן הים נתנו עיניהם
לומר שורה וכינוד המרו שירה • עולל הנביא לוארו
ותיבוק * *

הגדה של פסח

ותינוק שמט דר מפי אמו וכו' עכ"ל . וכבר
הארכנו כמה שיש לדקדק במאמר זה במקומות
מתחלפים בוס ועוד אנוסף ידי עליו ככירוף
מאמר אחר לרו"ל או יסיר מטה וכני ישראל .
למה אמרו שירה . משום דכתיב התיזבו וראו את
ישועת ה' . עכ"ל והוא תמוה מאד . ולהבין כל
זאת . ראיתי להודיעך הקדמה אחת הביאה הרב
עוללות הככיר ז"ל משם הרב יפ"ת ז"ל . הוא
הדבר שאם נעשה גם לאדם בזכות אחרים אין
ראוי לו לומר שירה . אלא א"כ אותו הנם נעשה
לו בזכות עצמו . שאז נראה לו לומר שירה אך ק"ק
על הקדמה זו מהא דאיתא בפרק חלק . שביקש
הקב"ה לעשות לחוקיהו משיח ולא הניחם אותו
מדה"ד . לפי שלא אמר שירה על מפלתו של
סנחריב . עד שאמרו הארץ שירה בעבורו . זאם
איתא להקדמה זו למש הקפידה מדה"ד . על מה
שלא אמר שירה . והלא הנם לא היה בזכות
עצמו אלא בזכות אחרים . כדכתיב וננותי על
העיר הזאת להושיעה למעני ולמען דוד עבדי .
ואין לדחות ולומר שכוונת מדה"ד לומר דהיאך
תמנה אדם שלא הספיק זכותו להנין . והא ראיה
שלא אמר שירה . דא"כ מה הוא זה שאמרה
הארץ . אזי לומר שירה בעבורו . דא"כ מה
תועלת יש מזה . ועוד דהא א"י בכרכות פ"ה
חוקיה שתלה בזכות עצמו תלוו בזכות אחרים .
הרי דלעונם יחשב לו מה שתלוו בזכות אחרים
ולאו מכזירותיה . ומ"ע הדבר יזא מפי קדוש אץ
להשיב . וזהו כוונת המאמר כיון שעלו ישראל מן
הים נמנו עיניהם . כלומר שנתנו עיניהם כשיצאיהם

הגדה של פסח קטז

שהיו על שפת הים • וזוהי ראייה שההגלה היא
בזכות עצמן • ולכן נתנו עיניהם בסוגיהם כדי
לומר סירה • כי הסיבה לא עתאמרה אלא לניצול
בזכות עצמו • והיא פריך וכינז אמרו סירה •
דמהא דראו ליכה ראייה • ד"ל שהיה הכרח
לשיראו הותם • כדי שלא יאמרו כשם שאנחנו
עולים מצד אחד • כן המה עולים מצד אחר •
וע"כ הוא הומר דרהיה אחרת ראו ונתעוררו לומר
סירה • והוא כי העוללים ויונקים התחילו לשורר •
ומכיון שראו שאפי' הקטנים אמרו סירה מזה ידעו
והבינו כי מאת ה' היתה זאת לשורר ולומר • וכזה
יובן ג"כ כוונת המאמר השני או יסיר משה • ופריך
למה אמר סירה • דמינז תימרא דזכותישו הוא
דאהניא להו • עד שיאמרו סירה • לו"א שהוכיחו
זה מדכתיב התלכנו וראו את ישועת ה' • וכזה
יובן קשר הכתובים זירא ישראל את מצרים מת
ומזה הוכיחו לשורר • וזהו או יסיר או דיקא ודו"ק •
ובמה שכתבנו לעיל • יובן כוונת מקרא שכמו
בתל"ס מזמור ח"ן • יסמח לדיק כי חזו
נקם • והשמחה היא לו שהוא יודע בעצמו שהוא
זכאי • או יסמח לדיק כמה שיסורר לעצמו • ולמה
כי חזו נקם • וק"ל • וכזה יוב"ג"כ פסוק בתלים
ס' ג"ו חזו יסוכו אויבי אחר אקרא • כלומר
שכשיענני ביום קוראי • הוא סימן כי אלהים לי
ולמעני עשה את הג"ס למינהו כי כשהוא צדקה
מאתו • אז אפשר שלא יענהו באותו ווס אכל
בסוף עושה בזכותו • וראי דיענהו בו ביום •
דכיון שהוא בזכותו למה לא ישיבהו בקוראו הליו •
וב"ת זמ"ג מינה אם הוא בזכותו הם בזכות
האמצע

הגדרת שר פבוח

אחרים • לזה אמר נאגלים אהלל דבר • בהשם
אהלל דבר • דהיינו כדי לומר שירם ודו"ק
והנה ההכחה שבה ידע האדם אם הגם
טעסה לו האל ית"ש • הוא בזכות עצמו
או בזכות אחרים נוכל לדעת זה • שהגם הוא
טיעסה עם האדם • שאם הוא גם פילאי שלא
כדרך הטבע • או בודאי הנמור שהגם הוא בזכות
עגמו • שאם הוא גם שלא כדרך הטבע • למה
טכה הקב"ה טבע עולמו לעשות גם כזה נפלא לאיש
טאינוראוי לגם כנה' ולסתועיל לו כ"כ זכות אחרים
זה הוא רחוק מן השכל וטמך לדבר מלאחי און
לי • מארו"ל בפ"ד דפסחים וו"ל רבא רמי כתיב
בי גדול מעל שמים חסידך וכו' יעוש"ג • וזאת
היתה לי כוונת מקרא שכתוב בהלויס טירולה'
טיר חדם • וקטש דמאן ימר דזכותי היא טעמדק
לי • לזה אמר כי גפלאות עשה ומדמנינו טהגם
היה הפלא ופלא הא ודאי כי זכותי היא היתה
בעורתי וק"ל :

ובהקדמה וזעבתנו לעיל משם הרב עוללו
הבג"ר ו"ל שאם נעשה גם לאדם
זכות אחרים טאין ראוי לו לומר שירה וכו' •
ק"ק לע"ד מבארה של מרים שהיתה בזכות עצמה •
ואפ"ה ישראל אמרו עליו שירה בדכתי או ישיר
ישראל עלי באר עטו לה • ולמה אמרו שירה
והלא לא היה בזכות עגמס • וי"ל עפ"י מה
דאי' ברט"י בחומש דהעלה להס איגרים דטטו
בהו בנחלי הרגון • טוגאי כנען ואדכוק טורי •
ומלחא מפלת טונאיהס ט"מ דזכותס גרס •
ובמדובר בקרא ד"ה לי בעורתי והני אראה בטוגאי •
ולא קשייא מידי • ונכון הוא לע"ד •

הגדה של פסח קמח
אֲמִלֶם : דָּחָה דְחִיתָנִי לְנֶפֶל וַיְהִי הוּא

דָּחָה דחיתני לנפול ו"ה עורני • יוכ"ן לע"ד
בהקדים מה דאיתא בכפרים שדוד היה
ראוי לו להיות נפל • אלא שהאבות נתנו לו מתנה
משנותיהם וחייה ע' שנה כידוע • והנהרו"ל אמרו
כל עקום שנאמר ו"ה בוי"ו הוא וב"ד • והכ"ד של
מעלה הם השלשה אבות • והעפ"י שיצחק לא נחן
לו מ"ג הא קי"ל דשניים שדנו דיניהם דין כרה"י
בפ"ק דסנהדרין יעו"ט • והוא הומו דחה דחיהני
מבטן אמי לנפול כלומר להיות נפל • ונקט לטון
דחייה כי בפ"כ אתה גולר • והכ"ס שהוא הכ"ד של
מעלה הן הן המרכבה עורוני במה שנתנו לי
משנותיהם כל אחד מהם מתנה הראויה לי לשמי
וק"ל • וזהו לרפתי מה שאמר דוד חיתני מיורדי
בור • כלומר שהחיות שלי היא מהאבות שכבר מהו
יורדו לקבר הדומה לבור • וק"ל • והרב מהר"ם
אלשיך ו"ל פ"י עפ"י אותה ששנינו במ"ס סוגיה
במשל החינר והסומא שהרכיבם זה על זה •
וכן האדם נידון בקבר נוף וכשמה • וזהו חיתני
מיורדי בור • כלומר שאתה מהייתי אחר יורדי בור
שאיא הקבר ודו"ק והרב פני יצחק פ"י במאי דארו"ל
דכל ת"ח שאומרים הלכה משמו שפתותיו דובכות
בקבר שנאמר דובכ שפתי יסגים • וו"ט חיתני
מיורדי בור דייקא מהיומי יורדי בור החיתני והיתי
רוחש כמו החי דעלמא • ונכון הוא •

**עֲזַרְנִי עֲזֵי וְזָמַרְתָּ יְהוָה לִי לִישׁוּעָה:
קוֹדֶרְנָה וַיְשׁוּעָה בְּאֵלֵי צְדִיקִים מִיָּמִין**
ה

חגרה של פסח

יְהוָה עָשָׂה חֵיל: יְמִין יְהוָה רֹמְמָה
יְמִין יְהוָה עָשָׂה חֵיל לֹא אֲמוּח בִּי

עזי וזמרת יה ויהי לנו ליסועה * יוכן במס דא"י
כסוטה סיוס סהוסלך מסה לוחור הוה א
בסיון וזמרו מה"שמי שעתיד לקבל את התורה
ביום זה ילקה ביום זה. ויש אומרים שבכ"א בניסן
הזמרו מה"ש מי שעתיד לשורר ביום זה ילקה בניוכוה
והיינו דקאמר מסה עזי שהיא התורה הנקראת עז
וזמרת יה שהיא הסירה זכות ייסו אהנו לי סגוסעתי
מסטף מים למה כדאית ליה * ולמר כדאית ליה *
והכן *

אֲחִיחוּ אֶפְרַיִם מַעֲשֵׂי יְהוּדָה יִסְרֵנִי יְהוָה
וְלִפְתָּח לִי שַׁעַר צִדְקָה
אֲבֹא בָם אֹדְתֵיהֶם: זֶה הַשַּׁעַר לַיהוָה
צִדִּיקִים יִבְאוּ בוֹ: אֹדְךָ כִּי עֲנִיתָנִי

יסור יסרני ים ולמות לא נתנני פתחו לי
שערי צדק אכא כס אודת יה * יוכ'ן דים
שני טעמים על היסורין כי הקב"ה לוקח הצדיק
קודם זמנו סן יחמין ולפעמים יביא עליו יסורין
ובהזר לו יכנע לבבו ולא יחטא ויעמד טעמו בו
ובקרבו יסיסא"ר ב"ו וריחיה חמרא ככתו או וזה
הוה ית"ס ברחמיו וחסדיו המרוכזי' עושה עם חסדיו
כדו לפוסרסמהמיתה על שהיה מעמד עליהם לשלא
יגמיו. והרב סל"ה נוטס הר"ן ז"ל כתב כי האדם
ביום

הגדה של פסח קמ"ג

בעת ההרוחה לא יעמוד על האמת הכל כהגורו
או יכנס לבכו ויעמוד על האמת ויהיה בעל מדות
חמודות כי העשיר הוא אכזרי ולא יעמוד על דרך
האמת מנודל לבו • והיינו דקאמר יסור יסרני ליה
דהיינו ברחמים הטעם האחד הוא כדי שיפתחו לי
סערי נדקויעמד לכו על האמת ולא אהיה תועה
ונחל הסקרים • והטעם השני הוא כדי להגדל מן
המות האכזרי וזה שאמר ולמות לא נתכני • וא"כ
ביסורין אלה אבא כס אודה יה כימדה טובה הם.
וצריך אני להודות ולהלל עליהם • וק"ל •

אי נמי • דיסורין שלאזכה לחד מ"ד הם אותם
יסורין שהיו כהם לא ביטול תורה ולא
ביטול חפלה והיינו דקאמר יסור יסרני יה ברחמים
דהיינו מאזכה • מדע לך רא"יה דהא פתחו לי
סערי נדק שהם שער מדרש ושער כה"כ • אבא כס
אודה ו"ה בלי ביטול אחת מהם דיקא נמי דקאמר
סערי • ידו"ק :

וְהָיָה לִי לְיִשׁוּעָה : אידך **אַבְנֵי מַאֲסוֹ**
הַבּוֹנִים הָיְתָה לְרֵאשִׁית פְּנֵיהֶם : אבן מֵאֵת
יְהוָה הָיְתָה זֹאת הִיא נִפְלְאוֹת
בְּעֵינֵינוּ מֵאֵת זֶה הַיּוֹם עָשָׂה יְהוָה נִגְלָה
וְנִשְׁמַחָה בּוֹ :

אָנָּה יְהוָה הוֹשִׁיעָה נָא : אָנָּה

אָנָּה יְהוָה הַצְּלִיחָה נָא : אָנָּה

הגדה שר פסח

אבן מאמו הכונים הייתה לראש פינה מאת ה'
היתה זאת היא נפלאה בעינינו . יוכ"ן על
פי מה שמלאתו בחן"ל כי מקום המקדש היה על הכן
השחיה שהקע יעקב נהר המוריה:וכן הוא בזה"ק
וידוע כי ז' עמיתין לא הניחו הר שלא ענדוהו
והפ"יך נבנה כהמ"ק כהר עפ"י הדיבור . וי"א
כי ההר היה מופלא ועכוסה מעין כל כריה שלא
נראה שם כי אם עמוק . וכמ"ס הפייט דעה שערי
רצון . ויהתרו לא נחזה רק מהמור . ופ"י מלשון
יפילם במהמורות כל יקומון וזהו הכן מאמו הכני'
מלכנות שם בית קדושת עולמים . מטום ליתא
דע"ז . והיא היתה לראש פינה . והיה זה עפ"י
הדיבור . והוא שאמר מאת ה' היתה זאת המרגעה
והיא היתה נחלה ועוד היא נפלאה בעינינו כגודע
דמקום ארון אינו מן המדה ועוד זאת היתה יתירה
שכולם היו עומדים לפופים ומשקחיים רוחים וכל
זה הוא מורה על העלם וכיסוי המקום היותר טמין
מופלא ומכוסה וכ"ס לעיני רשעים גוי עז פנים
עס הדומה לחמור וק"ל

אי נמי יאמר עפ"י מה דאיתא בפ"ג דכתרא
שרה בפני חוה כקוף כעני אדם וק"ק
דכמ"ר סדר לך לך פרשה מ' אמרו אבישג נאור'בה
מאל הייתה כיופי חוה כרס כיופי שרה כתוב מאד
מאל יותר מיופי' של חוה והנה התוס' הקטו במארו"ל
ד' נשים יפיפיות היו בעולם שרה רחב אסתר
אביגיל והקטו התו"ס שם ואמאי לא חשיב חוה
שהייתה שרה בפניה כקוף ות"י דמעשה שמים לא
חשיבו תימה דלפי המדרג ל'חשוב אבישג ועוד תימא
דאמאי לא קחשיב בנות איוב ולמ"ד איוב מא"ה היה

ניסח

הגדה של פסח קב

ניח' ברסמאביסנ' קשייא' ווא"ה הא קחסיב רחב' הדיא
נתניירה וק"ל"י וכבר עליה כדעת' לומר דלה' קשייא
הש"ס עס המ"ר י' כהקדים הא דאיתא כוזה"ק סדר
קדושים דאור' אחר' החטא נחמה יופייה ע"ס * אלא
דלישגא דטרה בפני חוה אינו סוכל זה לומר דקור'
החטא קאמר ונ"ע * ועפ"י סתו"ס הללו שמעתו
באומרים לי כוונת הפסוק הנ"ז אבן מאסו הבונים
היתה לרהש פינה . מאת ה' היתה זאת היא נפלא'
בעינינו * שהכונה הוא אבן שהיא חוה שממנה
הושחת העולם כאבן השתיה מאסו הבונים הם
החכמים בוני עולם כהנא דבי אליהו בפסוק וכל
בניך אל תיקרי בניך אלא בניך . מאסו כלומר
מאסו ולא הכניסוה במספר הנשים היפות ולזה
ת"י החוספ' חפלא מנה הוה יען כי מאת ה' היתה
זאת * וחסיב מעשה ידי אדם * ועוד ת"י תסוכה
אחרת יען היא נפלאה בעינינו שהיוסי שלה הוא
נפלא שאין הדעת סוכלו * ומה לתבן את הכר
למנוחה עם האחרות כיון דלא היו נחשבים לפניו
לכלום שהרי טרה בפני חוה כקוף בפני אדם * מא"כ
הותם ד' דחסיב היו נחשבות זו בפני זו * ודו"ק
ועפ"י מאמר המ"ר הנ"ז דאביסג הייפה כחיה ניחא
דלה' חסיב לה ש"סוכמ"ס לעיל דמה לתבן את הכ"ר
נאפ"י לת"י התו"ס דלעיל י"ל דכיון דאפיסג היינו
חוהי ה"באם יחשוב לאביסג הו"ל כאלו מנה הת

חוה וק"ל *

והנלע"ד ליטב הכתוב הנ"ז עוד באופן אחר .

עפ"י מה דה"י בש"ס דסוכה דלעת'ל

הקפ"ה שוחט את היגה"ר * ללדיקים נדמה להם

בהר נבוה ולרשעים כחוט השערה * הללו לוכים

והללו

כו

הגדה של פסח

והללו בוכים • הללו בוכים שלא יכלו לו והוא כחוט
השערה • והללו בוכים שיכלו לו והוא כהר יעו"ם
ויש להם טעם לבכית הנדיקים • דלגאורה ששון
ושמחה מבעי להו • וזה יוכן נההיא דארו"ל יצרו
של אדם מתנבר עליו בכל יום ואלמלא הקב"ה
עזרו אינו יכול לו שנאמר נופה רשע לצדיק וכו' ה'
לא יעזבונו בידו' והנה הצדיקים בוכים יען שהוא
כהרויזין הדעת סובל שיכלו לו הם מעצמם וזלתי
סיד ה' הייתה עמם לחומכס ולסועדס • וא"כ אין
הם סכר מצוה לא מעט מעט מוער וזהו הכיונה
אכן שהוא הינה"ר הנקרא לב האכן מאסו הבונים
בהאי עלמא • ולעת"ל יהיה בפיניהם אחר השחיטה
לראש פינה כלומר כהר' וא"ת ולמה יבכו כיון שהוא
כהר ונלחמו • ואדרבה שמחה מבעי להו • לו"א כי
בודאי הנמור מאת ה' הייתה זאת • ע"כ היא נפלא'
בעינינו • ועל אלה אני בוכים • וקאמר קרא שאפי'
שהיום עשה ה' וסיענו במלחמה זו אעפי' כי יש לנו
סכר שהרי נגילה ונשמחה בו • ולהבין זאת הקדמה
פניך מארו"ל מי הקדימני ואשלים כידוע • והנה
במנות ל"ת כוליהו לא סייד בהו מי הקדימני ואשלים
שהרי הוא שבוא"ת גרם לפוס מאי דאמרן אלמלא
הקב"ה עזרו וא"כ נס"ב ל"ת סייד מי הקדימני והנה
המפול' הקשו דאם ככולהו סייד מי שקדימני • א"כ
מה תועלת יש לנשמה הבאה לעוה"ז • שהרי עיקר
ביאת העוה"ז • משום דמאן דאכיל דלאו דוליה
בהיל לאיסתכולי באפיה • ות"י כי במה שהאדם
שמח בעשית המנו' עשה • או אסכה לידול"ת ולא עבר
ושמח • הרי יש לו סכר בשמחה ההיא כעושה מצוה
עלשה • וזהו מאת ה' הייתה זאת • הן עשה והן
ל"ת

הנדרה של פסח נא

ל"ת בראותינו שהוא כהר ודאי שהוא היה העוררוהו
מי הקדומני . וכעשה בלהו הכי איכא מי הקדימני
וע"כ חנן בוכים . וזהו היא נפלאה בעינינו . והדר
קאמ'אע"פ שהיום עשה ה' כלום שהקב"ה בעזורינו
להיות היום הזה שהיא עוב"כ הנקרא יוסיס לנו
סכר . ולמה כי נגילה ונשמחה בו בעשיית התורה
כי קוב"ה ואורייתה חד וק"ל ובמקום אחר הרחבת
הדיבור יותר במכוון הכתובה ל"ז יעו"ס .

בְּרוּךְ הַבָּא בְּשֵׁם יְהוָה בְּרַכְנוּכִים
מִבֵּית יְהוָה : אֵל יְהוָה וַיֵּאָר
לָנוּ אֲסֵרוּ חַג בְּעִבּוֹתַיִם עַד קַרְנוֹת
הַמִּזְבֵּחַ : אֵלֵי אֲתָרָה וְאוֹרֶךְ אֱלֹהֵי
אֲרוֹמֶמְךָ : הוֹדוּ לַיהוָה כִּי טוֹב כִּי
לְעוֹלָם חֲסָרוּ : כ"פ

אלי חתה והוֹרֶךְ אֱלֹהֵי אֲרוֹמֶמְךָ וקס"ה דלמה
בסודא נקט בתוספת וי"ו . ל"ה כן
ברוממות דמגרעות נתן . ועוד דלמה באלו נקט
חתה . ובאלהי לא עשה כן ומה הפרש ז"ל בין
הלי לאלהי והכל יובן לע"ד . עפ"י מה שדרשו
הז"ל ע"פ ויתן לך אלהים . יתן יחזור ויתן . ודבר
ידוע הוא . דאלהים הוא מדת נכורה . ואל הוא
חסד . וידוע עובדא דההוא גברא שנכנס קוץ
ברגלו . ולא פירש ביה . ודרשו עליו אורך ה' כי
חנפת כי ישוב אפך ותנחמני . וקי"ל דמכרכין
על הטובה מעין הרעה . המשל מצא מליצה
ושמא

הגדה של פסח

וַיִּזְמַן • יִשְׁמַע בֵּה הַמֶּלֶךְ • וְאֵ"כ עַל הַטּוֹבָה יִסְמַח
הַיְדוּלוֹת חֲדָה בַּעַת מִזֹּאת • וְנִסּוּף כֵּן לֵה סַעַע בֵּה
הַמֶּלֶךְ • וְלִכֵּן כֹּאֲלֵי שֶׁהוּא חֲסֵד נְקִיט כְּתוֹסַפֵּת וַיִּזְו
דְּאִוְדָךְ • תְּרִי • לֹא כֵן אֱלֹהֵי אֲרוּמֶמֶךְ לְבִטּוֹף •
מִכִּי אֲנִלִּיא מִילְתָּא לְמַפְרַע שֶׁהוּא לְטִיבּוֹתָא • וְדו"ק
כְּנַלַע"ד כִּכּוּן • וְעֵיין לְהַרְבַּ עוֹלַת אֲהַרֹן עַל הַאֲנִדוּה
מֵה סַפ"י כֹּזֵה יַעוֹט"כ •

הוֹדוּ לַיְי כִּי טוֹב כִּי לְעוֹרֵם חֲסֵדוֹ :
הוֹדוּ לְאֱלֹהֵי הָאֱלֹהִים כְּל"ח :
הוֹדוּ לְאֲדֹנֵי הָאֲדֹנִים כְּל"ח :
לַעֲשֵׂה נִפְלְאוֹת גְּדוֹלוֹת לְבָרוּ כְּל"ח :
לַעֲשֵׂה הַשָּׁמַיִם כְּתִבּוּנָה כְּל"ח :
לְרוֹקַע הָאָרֶץ עַל הַמַּיִם כְּל"ח :
לַעֲשֵׂה אוֹרִים גְּדוֹלִים כְּל"ח :
אֵת הַשֶּׁמֶשׁ לְמַמְשַׁלַּת בַּיּוֹם כְּל"ח :
אֵת הַיָּרֵחַ וְכּוֹכָבִים לְמַמְשַׁלוֹת
בְּלַיְלָה כְּל"ח :
לְמַכָּה מְצָרִים בְּכּוֹרִיָּהֶם כְּל"ח :
וַיּוֹצֵא יִשְׂרָאֵל מִתּוֹכֶם כְּל"ח :
בַּיָּד חֲזָקָה וּבְזוֹרַע נְטוּיָה כְּל"ח :
לְגִזּוֹר יַם-סוּף לְגִזּוֹרֵיט כְּל"ח :
וְהַעֲבִיר יִשְׂרָאֵל בְּתוֹכוֹ כְּל"ח :
וְנַעַר

הנדה של פסח קנב

ונער פרעה וחירו בים סוף : כל"ח :
למולך עמו במדבר : כל"ח :
למכה מלכים נדלים : כל"ח :
ויהרג מלכים אדירים : כל"ח :
לסיחון מלך האמרי : כל"ח :
ולעוג מלך הבשן : כל"ח :
ונתן ארצם לנחלה : כל"ח :
נחלה לישראל עבדו : כל"ח :
שבשפלנו זכר לנו : כל"ח :
ויפרקנו מצרינו : כל"ח :
נתן לחם לכל בשר : כל"ח :
הודו לאל השמים : כל"ח :

הודו לה' כי טוב כי לעולם חסדו . חיה
בפרק ערני פסחים קטים מזכותיו של
אדם כקריעת י"ם שנאמר נתן לחם לכל בשר
וסמך ליה לנוור י"ם לנוור וכו' וקשה טובא
דהנך תרי לא סמיכי אהדרי דלנוור י"ם כתיב
אחר כמה מקראות . והיכי דריש סמוכין . ואי
משום דכתיבי בחד מזמור א"כ גיעא שקטים
כקריעת י"ם וכמלחמת ל"א מלכים וכיציאת
מצרים . ועין להרב ווי העמורים הוא בנו של
הרב של"ה שהרניט בזה . ולע"ד נראה ליטב דהכי
דייק לה דמקמיה הכי כתיב מעלה נשיאים וא"כ
היה לו להסמך נתן לחם כיון שגם הוא מענין

הגדה של פסח

בפרנסה • אלא ודאי דשקיה כדי לכותבו אחר
 קי"ם כי היכי דגידרוש שסקולים הם דלפעמים
 נקדים הפרנסה לקי"ם • ולפעמים מאחריה ולפי"ו •
 מ"ט בעל המאמר וסמך ליה אינו רוצה לומר
 מהם סמוכים ממש • אלא מדכתביה בתר קי"ם
 ולא סמכיה למעלה נשיאים • והרצויה דומה למה
 שדדשו רז"ל במשה ואהרן ודו"ק •

אי נמי יוכן עפ"י מה ששמעתי ממרי הרב
 רבי אריה אשכנזי שיחיה שכל מה
 שנברא בעולם אין שום בריה שאין בה זכר ונקבה •
 ואמר הרב הנז' שאפי' הכ"ו כי לעולם חסדו
 שנחבילים הי"ג מהם הם זכרים' והי"ג מהם הם
 נקבות' וכל נקבה • יונקת שפע מן הזכר שכנגדה
 כאשר עיניך תחזינה מישרים כליור זה שאערוך
 לפניך • שנותן לחם הוא כנגד ביד חוקה ואחריו
 יבא לגזור י"ם • והוא שפיר סמוכין נותן לחם
 עם לגזור • וכזה מדוקדק דקריק תמר שיט
 להקשות על בעל המאמר שהקדים נותן לחם
 המאוחר : לפסוק לגזור • ודו"ק • וזה הוא צורת
 הזכרים והנקבות •

נקבות

זכרים

הודו לה' כי טוב וכו'	:	והעביר וכו'
הודו לאלהי האלהים וכו'	:	וניער פרעה וכו'
הודו לאדוני האדונים וכו'	:	למולך וכו'
לעושה נפלאות וכו'	:	למכה וכו'
לעושה השמים וכו'	:	ויהרוג וכו'
לרוקע הארץ וכו'	:	לסיחון וכו'
לעושה אורים וכו'	:	ולעונ וכו'